
HISTORIÆ
LITVANÆ
Pars prior;
DE REBVS LITVANORVM
Ante susceptam Christianam Religionem,
conjunctionemque Magni Litvaniæ
Ducatus cum Regno Poloniæ,
LIBRI NOVEM.
Auctore
P. ALBERTO WIIVK
KOIALOWICZ,
Soc. Iesu
S.TH.D.
DANTISCI, SVMPTIBVS GEORGII FÖRSTERI,
Bibliopolæ S.R.M. Aº 1650.
Cum Privilegio S.R.M. Poloniæ et Sueciæ.

Illuſtriſſimo ac Celſiſſimo Domino,
Domino

CASIMIRO LEONI SAPIEHA,

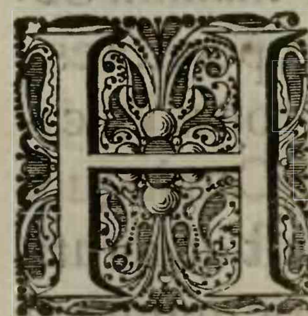
Magni Ducatus Litvaniæ

PROCANCELLARIO,

Slonimenſi, Luboſzanenſi, Volpenſi, &c. &c.

GVBERNATORI.

Domino ac Patrono Gratioſiſſimo.

Iſtoriam Litvanam, operâ ac ſtudio Reverendiſſimi Patris Alberti Kojalowicz affabrè elucubratam & ab ipſis gentis hujus incunabulis cœptam, perque juventam aduſque virilem ætatem diductam, meis vero ſumptibus nunc demum exſcriptam, ſi

cui alii, quàm Tibi, inclyte Heros, inſcriberem, piaculum propè inexpiabile videri poſſet. Tu etenim ex illa familia nomen ortumque trahis quæ inter Litvanas non ſolum antiquiſſima, &, nî fides vetuſtiſſimorum Annalium vacillet, vel ipſa Olgerdi tempora anteit, aut certè coæquat; verum etiam, ob res domi foriſque præclarè geſtas, audit præclariſſima, hujuſque operis partem occupat haut poſtremam. Ex hac viri omni ævo fortiſſimi ac prudentiſſimi, maximi Senatores ac bellicoſiſſimi Imperatores, non aliter quam ex equo Trojano, catervatim prodiêre, quorum Catalogum texere, nec mei ad præſens eſt inſtituti, nec mearum virium. Satis erit unum vel alterum ſolum recenſuiſſe. Inprimis de Bogdano Palatino Minſcen. extat apud ſcriptorem non incelebrem, omni cedro

dignum

dignum Elogium. *Vir* inquit *ille, benevolentia & humanitate præcipuus ideo in bello felix.* Et iterum ibidem, de Andrea Palatino Polocen. ita ſcribit: *Erat ſtrenuus & fortis, quia nunquam crudelis.* De altero verò Andrea, Palatino Novograden. magni illius Ioannis filio, qui ſub Rege Sigiſmundo I rebellionem Ruthenicam in ipſa, quod ajunt, herba oppreſſit, dignum memoratu eſt, quod viginti quatuor millia Moſchorum cum Tartaris devicerit, & ad internecionem uſque deleverit, prout ex antiquis monumentis refert Paprocius noſtras. Quid memorem Parentem Tuum laudatiſſimum? Is ſanè judicio ſapientiſſimi Regis Stephani præ tot reliquis dignior habitus, quem Curiæ ſuæ Regiæ, tanquam fidum Achatem perpetuo addiceret. Poſt cujus verò Regis exceſſum, ad ſummos in Republica honores, gradatim

tim

tim aſcendit, tandemque Dux Exercituum M. D. Litvaniæ poſt magnum illum Litvaniæ Scipionem Chodkevicium, ſuffragio totius Reipubl. fuit declaratus. Quam ille nactus Spartam adeò exornavit, ut redivivum crederes in ipſo Chodkevicium. Sed ad Te ipſum, inclyte Heros, mea properat Oratio. Tu ſanè jure quodam proprio, hujus operis dedicationem Tibi vindicas. Nam ut cætera taceam, quæ Tu in Toga ac Pace hactenus geſſiſti; qui legationem ad Moſcoviæ Principem, graviſſimis in Reipubl. negotiis, ea in ætate, quæ, etſi non annis prudentia tamen maturuerat, ſubiiſti, ac laudabiliter abſolviſti: qui ſummos in Republ. Magiſtratus, ea fide atque integritate adminiſtraſti, ut quod in Te deſideret quiſquam, non habeat, quod vero miretur, ac imitetur, plurimum: qui lite-

rarum

rarum ac literatorum fautor ſemper fuiſti eximius: promotor verò earundem beneficentiſſimus: qui Academiam Vilnenſem bonarum mentium excultricem, fæcundamque literarum altricem, profeſſione publica Iuris Civilis & Canonici, qua hucuſque erat deſtituta, primus exornaſti, inque ejuſdem Doctores magnifica ſtipendia ex proprio ærario Tuo contuliſti. Illæ inſuper in Sago & bello nuper adeò res fortiter geſtæ, ſiparii ſilentio involvi neutiquam poſſunt. Cùm enim perruptis fidei ac ſubjectionis repagulis, licentioſa Coſacica tempeſtas, in univerſam Rempubl. Polonam detonare cæpiſſet, & jam etiam ipſi Litvaniæ ingrueret, Tu inprimis, Heros magnanime, imperterrito pectore eam primus excepiſti, Tuique Exercitus robore diſcuſſiſti, ac Rempubl. periculoſiſſimo tempore

ſervaſti.

servasti. Ita ut Tibi Liberatori ac Conservatori Litvaniæ, meritò Litvaniæ debeatur Historia. Accipe ergò Illustrissime Heros serenâ fronte de meis manibus opus præsens Historicum, quod Tibi Author ipse consecratum esse voluit, meque in numerum Clientum Tuorum gratiosè suscipe, benignè fove ac clementer conserva. Dantisci anno 1650, die 1 Iulii.

Illust^mæ^ Celsit. Tuæ

Devotissimus Cliens

GEORGIUS FÖRSTERUS.

A V-

AUTHORIS PRÆFATIO

ad eundem

Illustrissimum Dominum

CASIMIRUM LEONEM SAPIEHAM.

ILLUSTRISSIME DOMINE,

Quo tempore Litvana hæc Historia, ex eruditorum censurâ, in apertum prospectare cœpit, publicam Litvaniæ incolumitatem magnâ sui parte Tuæ Celsitudini innixam reperit. Quare cum absque Patrono prodire non auderet, neminem alium ante Celsitudinem Tuam ambire potuit: ne videlicet aliunde sibi quæreret patrocinium, quam ubi Publicæ Rei præsidia advertebat. Profectò fato quodam ita Res Litvana agitur; ut inter Domesticos motus, adversus suprema pericula è Sapiehana Domo prima veniant præsidia. Graves olim Avorum

** *memo-*

memoria, ex Glinsciana factione incubuerat tempestas; atque, si ad destinatam proditionem Russorum defectio accessisset, extrema futura. Verum consilia rebellium maturè à Ioanne Sapieha deprehensa, Regi indicata contrariis artibus oppugnata; eo ipso robur amiserunt quòd ante quam ex integro coaluissent in lucem fuissent protracta. His verò ipsis luctuosis mensibus, quando à Morte Vladislai IV Zaporovviana rebellio, Russis, Scythicisque legionibus succincta, tot agrestes in excidium Nobilitatis armaverat; quanta vastitas Litvaniam exercuisset? nisi Sapiehana præsidia in tempore submissa, retardando hostium progressui præsto adfuissent. Sub præsenti discrimine, multis in suam solum rem intentis, multis nihil ultra verba vacuaque rebus consilia promentibus, multis inter stipendiorum licitationem hærentibus, pauci solo Honesto, germanoque Honesti præmio Famâ contenti, laborantis patriæ curis sese impendebant: porro inter hosce paucos Tua Celsitudo militem de proprio lectum, ita oportunè bifariam hosti frenando objecit: ut & Russiæ albæ ulteriores provinciæ, & propinquior Polesiæ Litvania, integritatem suam illi,

illi, aut ante omnes, aut inter primos, debeant: Privatus hæc loquor, sed ex mente, sensuque Reipublicæ: cujus nomine, hoc ipso 1649 Christi nati anno, ultima Ianuarii die, publicæ gratiæ Senatu Equestrique Ordine in Comitiis Cracoviensibus præsente actæ sunt; quod periclitanti in Litvania Reipubl. non manipulis sed integris subsidia tuleris. Atque hæc quidem, cumulatius & pro merito narrata illius ætatis historia ad posteritatem transmittet: hic tamen obiter attingenda necessario erant; ut testatum sæculis facerem Historiam Litvanam non potuisse à me aliter in publicum mitti quam sub Tuæ Celsitudinis patrocinio. Necesse enim omnino erat, ut idem esset Historiæ Litvanæ Patronus, qui Rei Litvanæ præcipuus vindex. Quare cum ex publica omnium bonorum gratulatione in confesso sit, à Tua Celsitudine, insigni in patriam pietate, studio incredibili, sumptibus magnificis, Rem Litvanam his luctuosis temporibus, maxime promoveri: ut non ad conspectum modo, sed etiam sub peculiare patrocinium Tuæ Celsitudinis hæc Historia Litvana admittatur, singularis erga Patriam, Rerumque ejus incrementa amor

amor Sapiehano ac præsertim Tuo pectori genuinus, facile persuadebit.

Celsitudinis Tuæ

Cliens infimus

ALBERTUS WIIUK KOJALOWICZ,
Soc. Iesu.

FACVLTAS.

EGo Infra scriptus Soc. Iesu per Provinciam Litvaniæ Præpositus Provincialis, potestate mihi ad id factâ ab Admodum Reverendo P. nostro Vincentio Caraffa Præposito Generali, facultatem concedo, ut Historiæ Litvanæ pars prior à P. ALBERTO KOJALOWICZ scripta & ab aliquot ejusdem Societatis Iesu Theologis revisa ac approbata typis mandetur. In quorum fidem has literas manu mea & Convento Officii sigillo munitas dedi. Vilnæ 25 August. anno Domini 1649.

Locus sigilli.

ANDREAS KLINGER.

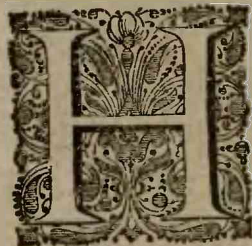
HISTO-

HISTORIÆ LITVANÆ PARS PRIOR,

De rebus Litvanorum ante susceptam Christianam religionem.

LIBER I,

De rebus Litvanorum ante Italorum in Litvaniam adventum.

HIstoriam Litvanam, singulari sedulitate parique fide, è Russorum atque Crucigerorum monumentis erutam, primus ferè vulgaverat Matthias Stryikowski Osostevitius, *Canonicus* Samogitiæ, gente Polonus, vir sua ætate pereruditus. Longè tamen minore operæ pretio id præstitit, quàm vel ipse ex æquo sperabat, vel labor impensus merebatur. Rerum enim ab eo comprehensarum notitia, neque loco ultra terminos, intra quos gestæ sunt; neque tempore, ad posteritatem multùm

Historiæ Litvanæ scribendæ occasio.

tùm propagari poterat. Vtrumque autem evenire, necesse erat; quòd liber Polono sermone conscriptus, exterorum quidem usibus planè inutilis esset: domi verò, distractis pridem paucis exemplaribus, brevi interiturus videretur. Optabant itaque non pauci, ad auctoris rerumque ipsarum memoriam in securo reponendam, librum iteratò sub prœlum mitti: & quidem latinè loquentem, ut à pluribus posthac intelligeretur. Non omninò votum hoc probabam. Nam quemadmodum latinarum literarum cultus, in patria nostra in dies cumulatius excrescens, meritò exigere videbatur; ut juventuti quispiam scriptor ad manum esset, è quo cum domesticæ Historiæ cognitione, Romanæ linguæ notitiam gustumque, à tenero hauriret: ita non leviter vereri oportebat; ne si candidus nimis interpres integrè universa è patrio sermone reddita latinè vulgaret; auctorem optimè de Litvania meritum, at plerisque locis extra leges Historiæ liberè inter suos provectum, censuræ eruditi Lecto-

Lectoris obnoxium faceret. Quare ita aliorum desideriis faciendum erat satis, ut auctoris opinio integra relinqueretur. Quod quanquam præstitum à me, nullatenus confirmare ausim: tentatum tamen esse, ingenuè fateor. Inde verò pronum erit non malevolo Lectori advertere, quid à me exigere debeat, quidve ab illo, cujus nomen non dissimulavi: ut ita utriusque labore, absque alterutrius injuria, si velit, frui possit. Neque enim Historiam novo à me labore concinnatam, sed ex annalibus Matthiæ Stryikovii excerptam, ad ordinem legesque literarias, quantùm tenue ingenium, & longè minor eruditio, inter alia severiora studia, permittet, redigere aggredior.

Atque ut inde mihi scribendi sit initium, unde rerum scribendarum; profectò fidem, quæ scriptoribus semper inter primas curas, nullibi ferè minùs Historia apud posteros meretur: quàm ubi populorum progressus, ad primam originem ac veluti fontem revocat. Mutatio sedium, atque appel-

Origo Litvanorum.

appellationum, viciſſitudine plurium ſæculorum implicata, ita ſæpè veritatem confundit; ut eam à fabulis expeditam promere, negotium ſit omninò inſuperabile. Initia enim rerumpublicarum intra barbariem plerumque concepta, ſcriptoribus caruerunt: Maturior deinde earum ætas diſciplinis variis ad humanitatem exculta, quidquid inter natales ſuos humile deprehenderit, ut alienum reſpuit: ſolaque ea in veris & ſuis numerat; quæ altiùs ſurgunt, magiſque ornant. Exteri verò Scriptores alienorum plerumque non admodum curioſi ſunt: & quamvis exactiùs quandoque conſignent, quidquid cum aſſumpta ſcribendi materiâ, geſtorum ſeries confudit, in cæteris tamen illam veri ſpeciem ſequuntur, quam vulgaris fama obtruſerit; multum, ut ſolet, de falſo trahens. Quòd ſi inſuper affectu aliquo ſtylum ferri permiſerint: *tota planè, ſub odio aut æmulatione, veritas diſperit. Diſſidia enim animorum, occultâ quadam vi, finitimis ingenerari videntur, quæ armis quoque quieſcentibus, ſtylo obſtinatè proſequi, pleriſque mos eſt.* Hæ ipſæ fortaſſe cauſæ ſunt, cur de origine & moribus Litvanorum & pauca prodita, & ex iis multa incerta, pleraque apertè falſa, circumferuntur. Illud tamen apud omnes extra controverſiam: Vniverſam hanc Sarmatiæ Europææ portionem, quæ Pruſſiam, Samogitiam, Curoniam, Livoniam, Eſthoniam, Litvaniam, Iatvieziam ſeu Subſylvaniam, aliaſque aliquas à Venedico mari remotiores terras complectitur, ab illis olim populis habitatam fuiſſe, quibus communis ut ſermo, ita & origo cum Litvanis. Gothos eos alii, Cimbros alii fuiſſe volunt, ex inſulis Gothici Oceani egreſſos. At verò quoniam numeroſiſſimi hi populi mutatis primis ſedibus totâ latè Europâ, ſub diverſo nomine ſæpiùs exundarunt; non eſt planum, quo nomine ab externis ſcriptoribus appellentur ii ipſi, qui noſtratibus dicuntur Pruſſi, Litvani, Samogitæ, Lotavi, Iatvingi, Poloucii, Piecinigi. Mihi inter tot ambages, ubi cardo rei ſolis conjecturis vertitur, delectum inſtituenti, non leve argumentum

mentum è Wolfgango Lazio fuerit, antiquitus eos populos Herulos nuncupatos. Hic, ſcriptis præterito ſæculo commentariis, Septentrionalium populorum mutationes eruditè veſtigans, cùm lib. 20, in Herulorum mentionem deveniſſet, memorat eorum reliquias Italiâ pulſas in Megapolitano territorio conſediſſe, Veruloſque nunc dici. Sermo illis, à reliquis circumjacentibus populis omninò diſcrepans eſt; cujus, ut exemplum Lectori ſcriptor exhiberet, vulgari eorum linguâ ſacram Orationem cubitalibus literis executus eſt. Hanc cùm attentiùs legerem, eandem omninò magnâ parte eſſe deprehendi, cum illa, quam inter Litvanos ac Lotavos, uſus hodie retinet. Herulis proindè veteribus, Litvaniam, & reliquas ejuſdem gentis provincias, ſedem atque originem fuiſſe vix poſſum ambigere. Accedit, quòd leges & inſtituta Herulorum, paria ſint illis, quæ de Majoribus Litvanorum varii prodiderunt. Vtriſque iidem ferè in religionibus ritus: utriſque olim mos propinquos, ſenio aut morbo ſpem

Herulorum populares Litvani.

bo ſpem

bo ſpem omnem evincente confectos, trucidandi: mancipia, equos, canes, & quidquid in vivis carum habuiſſent, funerali rogo, unà cum defunctorum cadaveribus exurendi: aliaque ſexcenta. Ipſa vetera Ducum ejus gentis nomina, ſimilium vocum affinitate, ad commune populorum iiſdem terris progreſſorum genus, legentis memoriam retrahunt. Quis enim Zivibundum, Algimundum, Narimundum audiens, non facilè cogitet Herulum quempiam aut Longobardum nominari? Hæc porrò nomina Litvaniæ Principum ſunt. Populi nimirum Litvanis loco finitimi, origine ac lingua ſocii, à Sclavinis Duce Lecho Sarmatiam ingreſſis, ſedibus ſuis moti, atque ab iiſdem per convicium (uti quidam annotarunt) Sclavonico vocabulo Vandali dicti ſunt. Longobardi etiam, quorum primas ſedes Lotaviæ finitimas Scriptorum aliqui collocant, à longiore barbæ pilo vulgari Lotavis ac Litvanis ſermone *Ilgabarzdaii* nuncupati, à Ruſſis fortè è Sarmatiâ exacti, Germaniam primùm,

tum

tum alias Romanorum provincias invaſerunt. Heruli denique, variis occaſionibus à regione ſua avulſi, ſæpiùs imperium Romanum, ipſamque Italiam infeſtarunt: paulò poſt ex hoſtibus ſocii, inter auxiliares copias recenſi, pluribus ſæculis ſtipendia ſub Romanis ſignis meruerunt. Qua autem potiſſimum occaſione, quove ſæculo, aliqua Gothorum aut Cymbrorum, aut (quod propius vero eſt) Herulorum tribus, Litvani dici cæperint, nihil uſpiam certi reperio. Illi primùm ante alios exerrant, qui huic appellationi annos ab Italorum adventu ſupputant. Placet illis Italos in haſce regiones delatos, ſeu exilii locum, ſeu erroris terminum Italiam nuncupaſſe: quòd, inter barbaras terras, dulce patriæ nomen conſervare voluiſſent: ſed paulatim poſteris memoriam præteritorum deponentibus, tempus ſenſim literas permutaſſe, & Italiam in Litaliam, tandem in Litvaniam transformaſſe. Alii potiùs, vel à littore in quod primum peregrini exſcendiſſent, vel à littore tubæ nomen ductum contendunt.

Vnde Litvaniæ nomen & de Littalano ſeniore.

Vocum

Vocum ſimilitudine illi capiuntur: vernaculo enim ſermone Litvania, Littuva ſeu Littuba dicitur. Certè quanquam multæ Latini ſermonis reliquiæ inter Litvanas voces paſſim occurrant; imò inflexione ipſâque accentuum varietate, ultra alias Sarmaticas linguas, ad Latinam & Græcam ſeſe acclinent: leve adhuc inde eſt argumentum, pro adducta ſuſpicione. Livonibus enim ſeu Lotavis ac Litvanis, ſimilis ſermo eſt; æquè Latinis Græciſque vocabulis inſperſus: cum tamen ad eos nec nominis communio, nec commercia advenarum Italorum pertigerint. Quemadmodum igitur Livoniæ, ita Litvaniæ nomen, Italorum in eas partes adventu antiquius eſt. Latinæ verò, Græcæque linguæ veſtigia, quæ inter hos populos hæſerunt, ab ipſiſmet indigenis illata ſunt. Poſt plures illi annos, per Italiam aut Thraciam in caſtris exactos, cùm majore identidem numero domos repeterent; ultra opulentas prædas, exteræ linguæ uſum ad ſuos reportabant. *Vetus eſt, & commune malum: extra patriam,*

triam,

triam, de peregrino aliquid haurire; atque fastidium rerum domesticarum præseferre: & ut supra vulgus sapere videantur, voces exteras, patriis abolitis, per intervalla substituere. Ad eos igitur magis animus ac fides propendent, qui unam aliquam Herulorum tribum, Alanos olim dictam, existimant: sedemque ejus (in ea Litvaniæ ora, quæ Samogitiæ propior Nemeno seu Chrono, Vilia seu Neride, & Duna fluviis intercipitur) Alaniam primum, posterioribus verò annis, Littalaniam & Litvaniam à Principe suo Littalano seu Lituone juniore nuncupatum.

Alani à Principe suo dicti Litvani.

Anno 366. Valentiniano enim Primo per Orientem imperante, Heruli, Gepidæ, Alani, magnis copiis in varias sese Romani imperii provincias effuderunt: in Germania cùm latè cædibus atque igne sævirent, Alani ad Rhenum in Sicambros impegerunt: atque ab iis, repressi, ac propè deleti. Accisis eâ clade Herulorum viribus, cùm nec ulteriùs laceratæ legiones securè promoveri possent; nec loco, quem ceperant, diu consistere: Dux Copiarum Littalanus auctor fuit,

fuit, ut maturo in confinia receptu, quæ supererat, juventutem periculo exemptam, meliori fortunæ servarent. Arreptum est avidè consilium, non tam Ducis auctoritate, quam hostium metu urgente. Fugientibus similiores in Prussiam sese receperunt. Vitatâ enim patriâ, quam ingredi sine probro non poterant; profugis, proxima ex sociorum provinciis Prussia, occurrebat. Ibi Littalanus, magistratu inauspicatò militiæ gesto, more gentis abiit. Nulli nimirum tunc illis domi Principes erant, nulli Iudices, imò nulla in commune societas: sed familias singulas per agrum ac nemora dispersas, propinquior tantùm cognatio colligebat. Rumor verò hic de ingenti Alanorum strage, ac desperatus reliqui ex cæde militis reditus; eos, qui castris inepti, domi manserant, plurimùm sollicitos habuit. Circumspiciebant sese: atque inde latera finitimorum injuriis obnoxia; hinc amissis quos opponerent viris, nulla præsidia videbant. Nihil omninò succurrebat aliud ad communem salutem

Alanorum in Prussiam adventus.

præſentius, quàm convaſatis omnibus in Pruſſiam migrare. Nec difficile fuit factu: cùm conclamatum fuiſſet ad iter, tenuem fortunam ditiſſimus quiſque facilè curru cepit: neque multum impedimentorum erat ex reliqua re familiari; cujus copia, ultra neceſſaria armenta, non extendebatur. Suſcepta in fidem libenter à Pruſſis natio finitima: non enim metuebant periculum à populo, religionibus, linguâ, ritibus, origine, ſocio: quem ſupra tot publicæ pacis vincula, novum etiam hoc beneficium arctiùs ad concordiam obligabat. Gaudebant acceſſionem virium non levem factam, eo potiſſimum tempore, quando finitimi populi ſedibus ad Viſtulam promotis, arma jam ex propinquo incipiebant Pruſſiæ intentare. Sed creſcentibus deinde per mutua connubia utriuſque gentis familiis, multitudo hoſti formidabilis, ſibi propè fatalis evaſit. Vix in ſe ipſam per domeſtica odia non concídit. Vbi primum cultus ager deficere; mox potentiores, tenuioribus exactis, aliena uſurpare, & poſſeſſio-

ſeſſionum fines pro cupiditate prolatos, vi invadere: hinc jurgia ac lites; nec alius controverſiarum exitus, quam ille, quem abſque lege ac Magiſtratu viventibus, feroces animi primùm occupant: nempè per mutuas cædes. Quanquam non tam exitus hic controverſiarum erat, quàm fons perpetuus odiorum: cùm injurias alii promovent, alii amovent cædibus; ipſas deinde cædes, totis mutuò ulciſcuntur caſtris. Status hic rerum omnium perturbatiſſimus, barbara licet pectora tangebat: neque etiam illa, ita omnem humanitatem exuerant, ut non ſentirent; præſertim, cum quæ in aliis vel deteſtarentur vel lugerent, eadem in ſe ſuiſque timere, illi magis cogerentur, qui innocentiores. Cum igitur ex pacis cupiditate, tædium turbarum, animos occupaſſet; de remediis primùm ſinguli apud ſe agitare, tandem cum amicis communicare. A privatis in publicos congreſſus, res derivata, prudentioribus grata accidit, probataque eſt vehementer. Duplex conſilii genus animo ſuccurre-

Veidewutas primus Pruſſorum atque Alanorum Princeps.

currebat. Vnum, ut Princeps legeretur, qui singulorum cupiditati legem authoritate sua poneret; agros limitibus definiret, de controversiis decerneret; jus belli ac pacis summum haberet. Alterum, ut coloniis aliquot ab se dimissis, Respublica populi multitudine, velut corpus sanguinis exundantis imminutione, relevaretur. Neutrum tamen statim perfici potuit. Soluti hactenus omni legum metu, sub arbitria Magistratus ire, refragabantur: & nemo primus, ad peregrinas sedes per pericula quærendas, paterno agro excedere, volebat. Attamen ad consentiendum tam salubri consilio, vel tempus ipsum feroces animos emollivit; vel necessitas, si quid residuum de duro supererat, perfregit. Nam qui variis expeditionibus Romani imperii provincias pervagati domi consederant; pacem publicam, velut portum à tot naufragiis, curiosiùs perquirebant. Adverterant illi, *quietem publicam, communi sub iisdem legibus ac Magistratu, societate consistere:* idemque in sua patria factum studiosè cupiebant.

piebant.

piebant. Sed qui primus manum operi admoveret, nullus erat: tum quòd ratio, qua res adeò insolens perficeretur, non appareret; tùm quòd inter feroces legumque ac imperiorum impatientes populos, de tanti negotii eventu, desperaretur. Ausus est tamen rem arduam aggredi Veidewutas, ætate grandis, familiâ copiosus, tribu Alanus. Fuerat viro à natura, ingenium versatile & audax, atque in agendo dexteritas mira: accedebat, quòd diuturnis extra patriam stipendiis, fortitudinisque militaris opinione, & inter suos princeps haberetur, & inter hostes clarus. Duo ille potissimum agenda menti præfixerat. Gentem ferocem ad humanitatem aliquantum componere, ut facilior illi esset Principis cum summâ potestate incumbentis patientia: tum ita successus temperare; ut si consilia Principis eligendi populo placuissent, ille Princeps diceretur, qui solus ferre Principem, reliquos docuisset. Cùm igitur inter publica gentis comitia, privatus de præficiendo omnibus uno Duce sermo

fuisset

fuiſſet illatus ; & plerique propenſas ſententias ad Rempublicam ſub commune caput redigendam, apertè præſeferrent: petitâ acceptaque dicendi copiâ, ancipites adhuc reliquæ concionis animos, in ſuas partes eum agreſti hac oratione pertraxiſſe traditur. *Niſi*, inquit, *apibus ipſis ſtultiores eſſetis: res, de qua agitis, pridem concordiam apud vos, atque optatos eventus, habuiſſet. Nam quibus res familiaris inter manus eſt, probè ſcitis, tanto apum examini unicum Regem præeſſe; penes quem ſint imperia: reliquis obſequendo intentis. Ille ſolus operas ſingulis diſpenſat, ille ocio torpentes nec laboris ferentes, alveori velut civitate, extorres agit: cæteræ verò in obſequium promptæ, deſignatis laboribus ſtudioſè inſtant, nec priùs quieſcunt, quàm opus ad numeros abſolutum advertant. Hæc, quæ in ſingulos dies, ſub veſtris oculis agi, certi eſtis; in veſtra commoda prudenti imitatione transferte. Renunciate unum Principem, cujus imperio libertas veſtra permittatur. Ille de controverſiis decernat, injurias cædeſque arceat, fas ac juſtum tueatur, ſecuritati publicæ provideat. Quod ut rectè atque ex officio exequi poſſit, vitæ mortiſque jus ei in omnes, cum plena poteſtate eſto.*

Mirum quanto ut dicentem ſilentio, ita cum dicere deſiiſſet, plauſu, concio ſit proſecuta. Comitii totius, in ea quæ ſuaſerat Veidewutas conſentientis, vox unica erat. *Num Veidevvutas ipſe, vellet eſſe Boioteras*, nimirum, apum Rex? Neque ille novi regni onus detrectare poterat: ne quod dicendo perſuaſerat, fugiendo ſuſpectum redderet. Integris itaque Comitiis, ſummo conſenſu, primus Pruſſorum atque Alanorum (qui poſtea Litvani dicti ſunt) Princeps eſt renunciatus. Initia principatus ad ordinandam aliquam Reip. formam, quantum barbarâ aſſequi potuit cogitatione, ſtudium advertit. Plebem inprimis vagabundam, nulliſque ſedibus affixam, per tribus ac cohortes recenſuit, & certis villarum agrorumque limitibus circumſcripſit. Tum, hactenus actâ tantum ex hoſtico prædâ vitam & rem familiarem tueri ſolitos, agri colendi, pecorum alendorum, venationum, aliarumque ruſticarum operarum ſtudiis addixit. Leges deinde tulit, quibus vagos

Ordinatur Reſpublica Pruſſorum & Alanorum.

 concu-

concubitus ſeverè inhibuit; perpetua verò conjugia, ad unam thori conſortem reſtrinxit. Familiam tantam cuique permiſit, quanta domeſticis laboribus ſufficeret: eadem neceſſitate pecorum numerum definivit. Debiles præterea, laboribuſque ineptos, ali vetuit: qua in re, ita durior ejus genius humanitatis jura procul caverat, ut naturæ ipſius oblitus fuerit. Permiſit enim filiis, ut parentes, ob ætatem aut morbum, labori jam impares, ſtrangulatione è vivis expungerent: atque ita ſeſe & domum impenſis inutilibus expedirent. Iſtis legibus Rempubl. novam adminiſtrabat. Multum interea diſſimulare cogebatur, ne *inſolentia imperii* (quæ *inaſſueto pluſquàm gravis eſt*) ex nimia imperantis ſeveritate, priùs faſtidium odiumque contraheret, quàm in conſuetudinem uſu abiviſſet. Fortunæ igitur progreſſus, ipſe benevolis alloquiis, & mirâ comitate adjuvabat. Faciliores in dies ſubditi ad imperata capeſſenda reddebantur; cùm mutuam benevolentiam, quâ animi emollirentur, ac ſecum in-

vicem

vicem innecterentur, variis novus Princeps promoveret artibus: potus ex aquâ melle diluto conficiendi rationem invenit ac edocuit: convivia publica, locaque amicis compotationibus deſtinavit: jus hoſpitii ut ſacroſanctum eſſet, omnique humanitate coleretur, graviſſimè cavit. Brevi itaque effectum eſt, ut per hæc commercia, humanitatis dulcedine agreſtes animi illecti, ſpem non dubiam facerent: tanta jam concordiæ publicæ fundamenta jacta; ut & ad conſtantiam in ferendo imperio ſatis eſſet, & rudibus cogitationibus aliquantum caperetur; eſſe aliquid, quod privatis cujuſque rationibus anteponi deberet, nempe bonum commune: de quo cùm ageretur, junctis viribus ac ſtudiis, per vitæ etiam ipſius diſpendia, contra quemvis hoſtem decertare, expetibile atque laude dignum eſſe, perſuaſum haberent. *Bellum* tamen nullum Veidewutas movit: *ſciebat illud ſolvendis, quàm firmandis legibus commodius eſſe, & efferatos militiæ frequentiâ animos, faciliùs armorum deſuetudine mitigari.* Vitabat caſtra,

C 2 in

in quibus uſu diuturno didicerat, *multitudini in armis ſeſe conſpicienti, contumaciorem ſemper eſſe contra imperia audaciam*. Vereri etiam non ex vano cogebatur, ne ſi inchoata conſilia, repentè vita deſereret: vixdum coaleſcentis Principatus curſus, morte Principis abrumperetur. Iam enim ille centeſimum annum tranſcenderat, ſextum inſuper ſupra decimum ingreſſus: prolem verò maſculam copioſam numerabat; è qua ſi vel plures imperium ambirent, vel unus aliquis detrectaret obſequium, molem quam parens eduxerat, filiorum diſcordiis conciſuram facilè pervidebat. Maturè itaque Provincias inter filios partitus, Principatum ſpontè abdicatum, in majorem natu, volentibus omnibus, tranſtulit. Ne tamen aut Rempublicam, inter juvenum manus, omninò deſereret; aut in ordinem redactus, authoritate omni, inter populares excideret: honores callidè auxit, quorum faſtidium ſimulabat. Summum ſe ſacrorum Regem ſeu Pontificem, antequam Principatu abiviſſet, creavit: eum qui

qui hoc magiſtratu deinceps fungeretur *Krive Kriveito* dici voluit. Nomen hoc, à Græco ſermone derivatum, & ſanctum ſanctiſſimum ſignificare, quidam autumant. Sedem Antiſtiti & ſacris, in oppido Romnove fixit: lucum quernum ibidem Diis conſecravit. Locus is vaſtatus deinde, atque exciſus eſt à Polonis, mortem D. Adalberto ſupremi ſacrificuli juſſu illatam ulciſcentibus: Oppidum verò eodem loco deinceps excitatum *ſacra ſecuris* etiamnum nuncupatur.

Litvos ſeu Littalanus junior, primus Litvanorum Princeps.

Pax Pruſſiæ fratrum Principum concordiâ ſubſiſtebat: hæc verò parentis, ſimulque ſacrorum præſidis, reverentiâ. Sene deinde fatis concedente, juvenum ambitione atque levitate, reſpublica univerſa propè in ruinam impulſa. E cineribus ferè parentis, filiorum diſſidia accenſa, innoxium populum, integris exercitibus commiſſis, miſerè exercebant. Maxima belli moles incubuit, in Littalanum ſeu Litvonem, minimum natu, matre Alanâ aliorum novercâ genitum. Plus ut ferè ſolet ad

 diſſen-

diſſenſionem valuit odium novercæ, quàm ad concordiam, communis genitoris memoria. Atque ut proniores ſunt vulgo animi, in eam partem, in quam ejuſdem nationis communione trahitur: non parum momenti Litvoni attulit, Alanâ ortum fuiſſe. Nam præter populum ejus Provinciæ, cui à Patre fuerat præfectus, Alani omnes apertè Litvonis partes ſequebantur. Ne tamen diuturno bello populi utriuſque vires ad internecionem deducerentur: Litvos, ut erat mitiore ingenio, primus ad pacem fratrum animos tentat: quam cùm obſtinatè aliis conditionibus negari videret, univerſam Alanorum gentem, Pruſſiæ
Anno 373. finibus eduxit: atque ad antiquas ſedes regreſſus, illas occupavit, quæ ducta ex Principis hujus appellatione Litvania & Lotvia ſeu Lotavia, vulgò vocantur. In Samogitia verò ſeu Sudinia, atque eâ parte Pruſſiæ, quam Sambiam dicimus, Saimo Litvonis frater imperabat. Populis illius provinciæ aboriginibus, conſtans ſemper, cum Litvanis amicitia fuit. Quid deinde toto Litvo-

Litvonis Principatu actum ſit, qui Reip. novæ progreſſus, quæ cum finitimis bella? nihil uſpiam reperio. In ejus tempora incidiſſe videtur inſignis clades Poloucio- *Poloucii ab Hunnis cæſi.*
rum, quos Hungari ſeu Hunni ab Hugro fluvio, Pannoniam verſus tendentes, ad Tanaim fuderunt. Erant Poloucii gens *Anno* 383.
ejuſdem cum Pruſſis, Litvanis, ac Lotavis originis: argumentum ejus rei eſt, ex reliquiis quas ad Phinoniæ fluvium Chorelam reſiduas, intra Moſchi imperium, communi cum Litvanis ſermone, proximo adhuc ſæculo, uſas eſſe, qui viderant teſtantur. Sedes Polouciorum à Volgâ fluvio, in Phinoniam uſque excurrebant. De ſucceſſoribus Litvonis, nihil inter ſcriptores habetur. Illud tamen dubio vacuum eſt, Alanorum ſeu Litvanorum copias, fuiſſe admixtas iis, quibus Gothi, Vandali, Longobardi, ac præcipuè Heruli, varias à Septentrione in Romanum imperium ſuſceperunt expeditiones. Neminem igitur ægrè habere debet, ſi calamum extra Litvaniam extulero, & leviter ea perſtrinxero, quæ ab hoc

ab hoc ipſo ſæculo per Herulos primùm,
deinde Longobardos, in Italia acciderunt:
præſertim, quòd inde ſemina narrationis
ſequens liber ducat.

Herulorum extra ſuam Patriam bella.

Ottocharus inprimis ſeu Odoacer He-
rulorum Rex, à nepote Romani Impera-
toris Auguſtuli hoſte, è Germania evoca-
tus, Ticinum primo impetu aggreſſus, bre-
vi oppugnatione in poteſtatem redegit, &
Anno 475. Oreſtem Imperatoris parentem captum, in
vincula conjecit. Promotis ulteriùs cum
victoriâ armis, Romam occupavit; atque
extinctis per Occidentem Romani Impe-
ratoris titulis, primus exterorum Romæ
regnavit: ſed abſque nominis, purpuræ-
que regiæ, uſu. Anno regni duodecimo in-
ſignibus aliquot victoriis Rugios confe-
cit, Pheleteum Regem cepit, filium ejus
Anno 487. Fridericum profligavit. Victus Rugius
Theodorici Gothi opem implorat: Heru-
lus ſemel atque iterum à Gothis profliga-
tus, ex ea Germaniæ parte, quam vectiga-
lem obtinebat, vires reparabat: aliquoties
deinde inauſpicatò congreſſus, non am-
pliùs

pliùs Fortunam aperto campo credidit, ſed
intra Ravennam recepit. Hîc, bello omni
ad unam urbem compulſo, cùm triennali
obſidione neque ad pugnam hoſtem elice-
re, neque ad deditionem cogere Gothus
potuiſſet: pacem ea conditione Herulo
obtulit, ut pari dignitate uterque in Italia
regnaret. Admiſſa conditio: non diu ta-
men ſtetit integra, ſeu pax, ſeu Regni ſo-
cietas, inter communis tituli non tam col-
legas, quàm æmulos. Theodoricus enim
Ottocharum convivio humaniter in ſpe-
ciem acceptum, ſubmiſſis percuſſoribus in-
ter menſas vitâ & regno exuit: inde ad
exercitum Herulorum ſibi conciliandum
verſus, faciles eorum animos reperit. Ma- *Anno* 493.
gna tamen pars Herulorum, ex Italia in
Græciam tranſiit: quòd per fœdera per-
miſſum eſſet Byzantino Imperatori, mili-
tem inde in auxilia educere. Et quidem
imperante Iuſtiniano ſingulari operâ He-
rulorum, Duce Gethero, ad victorias Per-
ſicas Belliſarius uſus eſt. Pars alia advoca-
to è patria Duce Date, ad Iſtrum circa No-
rici

Anno 553. rici fines conſedit. Narſes quoque in To-
tila vincendo, Gothiſque per Italiam ex-
cidendis Herulorum copiis adjutus eſt:
qui cùm recepta Italia, mortuoque Iuſti-
niano, Byzantium revocaretur, Heruli cum
Ducibus Aliuto & Philimunto, inde ex-
ceſſerunt, ac per Liguriam in Thraciam pe-
netrarunt, ſtipendia apud Imperatorem
continuaturi: reliqui deinde electo per
Anno 559. tumultum Sylvaldo Duce Valeriam occu-
parunt. Circa eundem annum Longobar-
di Alboino Duce è Pannonia egreſſi, vo-
catis ad prædæ ſocietatem variis Sarmatiæ
populis, atque inter eos Gepidis (qui Pro-
copio teſte omnium expeditionum Heru-
lis ſocii fuerunt) ingenti exercitu Italiam
invaſerunt. Continuatum deinde longa ſe-
rie in Italia Longobardicum imperium,
duo ferè integra ſæcula complexum eſt.
Anno 591. Agilulpho regnante, ad Chriſtiana ſacra
gens tota tranſiit: tam primorum plerique,
Arriani; (ſectam hanc in Germania & Pan-
nonia hauſerant) quàm populus, hucuſ-
que Idolorum cultor. Seculum proximum
quietè

quietè fermè exactum, diuturna civilia
bella exceperunt. Quare cùm ea occaſio- Anno 703.
ne partium miles poſſeſſionibus Romanæ
Eccleſiæ plures injurias inferret, Stepha-
nus Pontifex Pipini Gallorum Regis auxi-
lia evocavit. Victi à Gallo Longobardi Anno 754.
pacem cum Romanis non iniquis condi-
tionibus impetrarunt. Sed mortuo Ste-
phano Pontifice, Longobardis metu Gal-
lorum levatis, vetus rediit ingenium. De-
ſiderius Rex cum novis motibus intrica-
tam Galliam ſpatium ſibi vexandæ Italiæ
relicturam ſperaret (ut ſæpè *facilis eſt bellum
volenti, ad ſumenda arma occaſio*) Romanas at-
que Pontificis ditiones, novis injuriis di-
vexare cæpit. Ad Gallorum igitur auxilia
rurſus, Stephani exemplo, Adrianus Pon-
tifex confugit. nec defuit Chriſtianæ Rei-
publicæ Carolus Magnus: robuſto exer-
citu Italiam ingreſſus, non debellavit mo-
dò, ſed ſemel ac iterum profligatos, cum
nomine excidit Longobardos. Anno 776.

LIBER II,

De rebus Litvanorum, ab Italorum in Litvaniam adventu, imperante Palæmonis familia.

Italorum adventus in Litvaniam.

ITalos quoſpiam Venedico mari in Curonenſem ſinum, atque deinde ad oſtia Nemeni delatos, adverſo fluvio in Samogitiam, & Litvaniam, penetraſſe; tradunt conſtanter omnes, quicunque res Litvanorum attigerunt. In exiliumne acti, commodam ſedibus ſtationem veſtigando? an vi tempeſtatum à ſociis inſulis abrepti huc appulerint? ignotum eſt. Conſtans tamen ejus rei opinio, à majoribus propagata, firmiorem fidem facit, quàm ut ad fabulas, abſque antiquitatis violatione, moveri poſſit. Cæterùm, in quæ tempora hæc navigatio Italorum inciderit, quibuſve ex cauſis ſit ſuſcepta, cùm exactiùs ſcriptores explicare incipiunt: univerſam rerum ſeriem, plurimùm confundunt. Nam ſi, quemadmodum illis placuit, vel Pompejanarum partium navalis Legatus Libo, Victorem Cæſa-

Cæſarem tanto intervallo declinavit; vel Neronis crudelitatem, Attilæve clades, aliqui vitaturi, è fortunarum naufragio vitam & capita huc uſque extulerunt: omninò neceſſe eſt plura ſæcula, inter Italorum adventum, ac Zivibundi in Litvaniæ principatum, interceſſiſſe. Hunc tamen Principem, tertium à Palæmone aut P. Libone, iidem ſcriptores numerant; ad annum inſtauratæ ſalutis humanæ, ducenteſimum ſupra milleſimum.

Quis porrò crediderit tot ſeculis occupandis trium Principum vitam atque imperium ſuffeciſſe? Supputanti itaque annorum rationes, ſimulque componenti numerum Principum, perſimile vero videtur, Italorum in has regiones adventum, poſt nonum à Chriſto nato ſeculum, contigiſſe. Ardebat tunc civilibus furiis tota Italia. *Anno 900.* Inde à Berengario, ac Ludovico, de imperii jure, armis decernebatur. Inde, cùm Pontifex Româ Ravennam exceſſiſſet: Vrbs velut emortuum abſque capite cadaver, totuſque Reip. Romanæ ſtatus, ex impo-

Anno 908. impotentis fæminæ Theodoræ nutu, circumagebatur. Vndique alia ex aliis bella, perpetuò ſurgebant. Facilè itaque fieri potuit, ut tot malorum ſenſu ac tædio, ad deſerendæ Patriæ conſilia, atque eximendo tot cladibus capiti, ſuſcipiendam peregrinationem aliqui compulſi fuerint. Sive autem fortunam fugientes, ſive à victore hoſte proſcripti, Italia deſerta curſum huc direxerunt: non facilè mihi perſuaſero, fortuiti erroris hunc eventum fuiſſe. Alani fortaſſe, aut Heruli, (quos eâ tempeſtate in caſtris Italicis ſtipendia feciſſe, hiſtoriæ memorant) auctores fuerunt: ut quandoquidem pacis cupiditate patriâ excederent; in eas ſe regiones converterent, quæ & coloniarum capaciſſimæ, & bellis liberæ, eſſent. Quacunque porrò ex cauſa, ſeu occaſio, ſeu neceſſitas, tam longinquæ peregrinationis ortum habuerit; illud conſtanter majorum memoriâ ſervatum eſt: advenas Italos, quingentorum capitum Equites fuiſſe. Natalium prærogativâ, geſtiſque militaribus muneribus Principes cenſe-

cenſebantur; Palæmon, ſeu P. Libo, gente Columna: Iulianus Dorſprungus; cui pro gentilitiis ceris Centaurus: Priſper Cæſarinus, Columna: Vrſinus, & Hector; Roſæ, ſeu Roſirii. Hinc, & olim inter inſignia Principatus Litvaniæ, Centaurus: & nunc, Columnæ. Non levis certè ſuſpicio eſt, eos ex Inſubria ac Liguria prodiiſſe. Nam in illis Italiæ regionibus hucuſque ſupereſſe familias nominum atque inſignium ſimilitudine cognatas, perhibetur. Deinde, Berengarius Italis maximè adnitentibus, regno dejectus, ad reponendam hoſtibus per mutua damna ignominiam, Hunnos in eam ipſam regionem immiſiſſe legitur: qui poſt Ticinum urbem regiam ſolo æquatam, univerſam provinciam barbarè populati, cumulatis novis cladibus, jam ex præteritis malis deſerendæ Italiæ conſilia agitantes, ad deſperationem & fugam adegerunt. Iſti itaque aut alii, (nihil enim omninò certò, in tam obſcurâ re, confirmare audeo) Venedico ſeu Balthico mari, per exigui freti anguſtias Curonenſem ſinum

Vnde hi Itali, & quando, in Litvaniam venerunt.

Anno 924.

ſinum invecti, littus legendo in oſtia Nemeni ſeu Chroni inciderunt: ubi is longo per Ruſſiam Litvaniam & Pruſſiam curſu collectas aquas, duodecim alveis exonerat. Adverſo flumine interiora continentis ingreſſi, ad oſtium Dubiſſæ amnis, loco commodo, inter amænam camporum latè à littore excurrentium planitiem, prima coloniæ novæ fundamenta jecerunt. Romanova tunc dicta eſt, à poſteris Romnove & Romove, Krive kriveiti poſtea ſacrorum apud Litvanos præſidis ſedes: Gedimino imperante, ab Equitibus Ordinis Theutonicorum Fratrum, vulgò Crucigerorum, funditus exciſa. Inde ulterius progreſſi, ſuperato Niewiazâ fluvio, ad ea loca penetrarunt, quæ ab Alanis ſeu Litvanis incolebantur. Excitatis ibi tumultuario opere munitionibus, præſidia impoſuerunt, ut incolarum impetus, ſi forte vim hoſpitibus novis admoverent, ſecuriùs ſuſtineretur. Humanitate deinde, cæteriſque pacis artibus, ad vicinorum animos pertentandos converſi, facilè perfecerunt; ut æquo ſecum

Progressus Italorum in Litvania.

cum jure, agros ab advenis coli, haud gravatè & abſque injuriis paterentur; omnique belli jure in eos abſtinerent. Iam creſcebat in dies potentia; jam valida, jam vicinorum cuique bello, par erat: neque tamen convaleſcentes in vicino alienas opes, quiſquam Litvanorum aut tanquam ſuſpectas formidare, aut tanquam hoſtiles oppugnare. Ingenio enim agendique dexteritate ita utebantur Itali, ut res ſuas domi ſatis firmatas haberent, & apud ſocios extra invidiam & ſuſpicionem. Imò exigui temporis commercium, advenas atque incolas in unum planè confudit: nam non modò communem Rempublicam uterque populus eſſe ſibi voluit, ſed etiam ſub imperium advenarum ſpontè Litvani conceſſerunt. Quemadmodum igitur, aliquot poſtea ſæculis, Theutones armis Litvoniam, ac deinde alii Pruſſiam, ſibi aſſeruerunt: ſic Itali Litvaniam induſtriâ ſingulari, morumque humanitate. Ita prodigioſâ fatorum viciſſitudine, cùm Septentrionales gentes Italiam bello & armis lacerant,

E Itali

Itali humanitate earundem populares, domi ſuæ expugnant. Occupati enim eorum virtutibus animi Litvanorum non amare modò, ac colere jure hoſpitii atque ſocietatis exteros,ſed honorare etiam cæperant. Mortuo Principi Palæmon communi omnium ſuffragio ſubrogatus eſt. Tantum virtus, etiam apud ignotos & barbaros, admirationis habet. Quid deinceps à ſuſcepto in Litvanos Principatu, auſpiciis ejus, domi militiæque fuerit geſtum; altum apud ſcriptores ſilentium. Illud meritò quis admiretur? Cur Princeps hic, ſi Chriſtianus, ad eadem ſacra ſubjectos ſibi populos non traduxerit? aut ſi Ethnicus, quomodo Italus? eo nimirum tempore,quo per univerſum ferè orbem,nedum per Italiam, à ſummis ac infimis Chriſtus publicè coleretur. Verùm ut in ulteriore Italia, nemo fortaſſe aliter, quàm Chriſtiano ritu, ſuperis litabat: ita Provinciæ Alpibus admotæ, & primæ erant ad injuriam, barbaris ex intervallo in Italiam irrumpentibus; & ad colluviem variarum ſuperſtitionum privatim retinendam, pertinaces. Idolorum enim cultus ſæpiùs inſtaurabatur ab iis, quorum familiis Herulorum, Gepidarum, Gothorum aut Longobardorum reliquiæ, initia dederunt. Per hos, hæreditate transſcriptæ ſuperſtitiones, ad poſteros propagabantur. Palæmon itaque inde oriundus, plurium Deorum venerationem, in Litvania non ſuſtulit: quin etiam ex vetere ritu ordinatam, novis inſuper religionibus auxit. Ille eſt, qui primam in Litvania coloniam Romanovam, religionibus ſervandis, ipſarumque ſupremo Pontifici, dedicavit: quemadmodum Petrus à Dursbuch, illi ætati, quàm noſtræ propior, Livonienſium Equitum Sacerdos, & Hiſtoricus, quarto hinc ante ſeculo editis commentariis, obſervavit. Palæmonis ætatem attigiſſe, videtur inſignis Iatvingorum clades, à Ruſſis accepta. Populus hic, Litvanis vicinus ac ſocius, poſt plura bella fortiter cum Ruſſis peracta, tandem Volodimiri Kijovienſium Ducum fortunatiſſimi, armis ceſſit: ſubactus atque libertate mulctatus, annuo tributo

Palæmon Italus Dux Litvaniæ & Samogitiæ.

Anno 970.

Iatwingorum clades.

buto imperato. Natus erat Volodimirus parente Suentoſlao, qui cum expeditione Thracica Græcos graviter profligaſſet, eodem victore exercitu, in reditu Piecinigos aggreſſus; militem, regnum, ac vitam paulò antè amiſerat.

Piecinigi Ruſſos profligant.

Dux Piecinigorum Litvanus Cures, formato ex cæſi calvâ cratere, illud inſculpi juſſiſſe perhibetur. *Aliena quærendo, ſua amiſit.* Sed nullæ tunc adhuc fortè Ruſſis literæ; quantò magis Piecinigis. Dixiſſe igitur tantùm ea verba, Cures credendus eſt. Fortunam parentis correxit Volodimirus, finitimis provinciis ad imperium Ruſſorum adjectis: inter quas, Litvania etiam, ab aliquibus numeratur.

Litvania à Ruſſis ſubacta.

Poſt adminiſtratam pluribus annis Rempublicam, è vivis abſcedens Palæmon, tres filios imperio maturos reliquit.

Filii Palæmonis, Duces Litvaniæ, Borcus, Spera, Cunaſſus ſeu Cunas.

Provincias illi, ab exceſſu parentis in eum modum partiti ſunt. Borcus ad ipſa Iuriæ amnis Nemeno illabentis oſtia, Iurborco arce excitatâ, in eam Samogitiæ partem (jam enim Samogitia ſeſe Litvaniæ adjunxerat) quæ à Iuria & Nemeno verſus Curonenſem

ſem ſinum protenditur imperium obtinuit. Cunonis ſeu Cunaſſi principatus, Nemeno, Dubiſſâ, Niewiazâ & Viliâ ſive (patriâ voce) Neride, fluviis terminabatur. Sedem curiæ in ipſis Viliæ ac Nemeni congredientis faucibus firmavit. Oppidum id, cum caſtello, ad auctoris memoriam Cauna dictum, hucuſque inter celebriora Litvaniæ loca eſt. Tertius Spera longiùs aliquantò ad Orientem progreſſus, inter Niewiazam, Swientam, & Szerwentam amnes imperavit: Arcemque ingenti lacui imminentem permunivit. Locus de auctoris nomine Spera etiamnum vocatur. Iulianus quoque Dorſprungus in colle, naturâ loci commodiſſimo, arcem ad Swientam amnem excitavit, quam vulgari ſermone Vilkomergiam dicimus. alteri deinde caſtello non procul inde fundamenta jecit, & Dziewaltoviam, nimirum DEI poſſeſſionem, dixit, ipſe inde à popularibus Dux Dziewaltovius vocatus. Ad ſupremum imperii jus, & ætatis judicio, & omnium voluntate ſucceſſerat parenti mortuo Borcus: ſed

ſed hic quoque abſque prole extinctus, Speræ fratri ceſſit. Parentatum Principi ex more gentis rogo funerali. Cineribus eodem loco cum honore ſepultis: Mauſolæi vice, ſtatua impoſita: illa à poſteris, ſimul cum loco, in ſacris habita; & in tempora uſque Iagiellonis Divinis honoribus culta. Auxilia deinde vicinæ Pruſſiæ contra Polonos aliquoties miſſa; cùm eam gentem Boleſlaus Chrabryarmis tentare cæpiſſet. Cæterùm Principatus Speræ, domi foriſque fuit quietus; ſed non diuturnus. Extincto fratri Cunaſſus natu junior, ſenatus populique ſuffragiis ſucceſſit. Quid ille ad memoriam deinceps geſſerit, ad poſteros non tranſiit. In vivis adhuc cùm ageret, ne moriendo odiorum fontem filiis ipſa hæreditate transſcriberet; maturâ principatus diviſione, occurrit. Kiernuſium ſeu Kiernum, intra Viliam, Niewiazam ac Dunam fluvios Litvaniæ præfecit: Gimbuto juniori Samogitiam attribuit.

An. 1040. Kiernus & Gimbutas

Diviſi à patre principatus, nec damna ſenſerunt, nec pericula, Kiernus & Gimbutus

butus Cunaſſidæ. Vnum eſſe videbatur imperium; ubi inter Principes, & ſubjectos populos ſumma concordia. Ita his Principibus res Litvana non ſervata modò, ſed etiam inſigniter cumulata. Finitimis quoque inferre arma auſi. Neceſſitatem porrò belli attulit, quòd populus familiis auctus, agris ad colonias egeret. Inprimis verò verebatur non ex vano Kiernus, ne ſi fortè Viliam cum populo agrorum cauſa transgreſſus in hoſtem incidiſſet, iſque irritatus vim propulſaret, aperta in Litvaniam via relinqueretur. Quare excludendo hoſti primam coloniam ad fluvii ripam duxit, arcemque ſitu & præſidiis validam impoſuit, Kiernoviam, Litvanis quondam urbem regiam. Locus hic nomen quidem jam inde à conditore tractum, huc uſque retinet: ſed quidquid hoc nomine dignum, pridem vetuſtate abolevit. Cùm tranſportatus deinde per fluvium populus, & in colonias deſcriptus, imminentes ripis agros colere cæpiſſet; ſuſpecta novorum vicinorum propinquitas Ruſſos, ad injurias & arma,

Duces; ille, Litvaniæ; hic, Samogitiæ.

Kiernovia olim Litvaniæ Metropolis, ædificatur.

arma, excivit. Agebatur res latrocinio magis molesto, quàm justi more belli: continuis excursionibus divexabantur coloni: Kiernus & Gimbutus injuriam in speciem dissimulabant; tacitè verò expeditionem in Russiam decernunt. Ne tamen res temerè tentata, adverso eventu plus incommodi inferret, quàm esset id quod ultum ibant; in omnes occasiones animo intenduntur. Tandem ipsa rei gerendæ commoditas, in destinatum bellum, suapte procli-
An. 1058. ves, impulit. Polowcii Duce Sekal, semel iterumque instauratis latè populationibus, miserè universam Russiam afflixerant: civiles verò dissensiones mutuis fratrum odiis Iaroslai Ducis Kijoviensis filiorum accensæ; evocatis etiam in mutuam perniciem armis Boleslai Audacis Polonorum Regis pænè confecerant. Non negligenda occasio Kierno & Gimbuto visa: junctis viribus validam è Litvana & Samogitica juventute manum, in Russiam, diversarum cladium sensu aliò aversam, Kiernus duxit, atque primo impetu Braslaviam cepit, quæ semper

Braslavia Russis eripitur, Polocia vastatur.

semper deinceps Litvani juris permansit. Inde promotis in Ducatum Polocensem, vicinosque agros, castris: quidquid pagorum Dunâ & Viliâ fluviis intercipitur, igni ac ferro populatus est. Iam opulentâ præ- *An.* 1065.
dâ onustum militem reducebat: cùm rei ex sententiâ in hostico gestæ lætitiam, tristis domi nuntius corrupit. Lotavi finitimi ac socii populi, seu injuriarum præteritarum recordatione provocati, seu etiam prædæ cupiditate, per Ducum militumque absentiam, Litvaniam Dunæ adjacentem, & Samogitiam sinui Curonensi propinquam, vastaverant. Litvanis Ducibus, ut *post victoriæ de Russis partæ voluptatem ex domesticâ clade insolentior mæror, ita gravior indignatio.* Victorem itaque exercitum, è vestigio quo nuntius deprehenderat, in Lotaviam ducunt. Transmisso Dunâ, universam provinciam cædibus & flammis implent: & quòd non prædæ, sed ulciscendi studio res ageretur, tantâ ferociâ nullo in omnes delectu sævitum est, ut gens tota pænè excisa sit. Qui cædibus supererant, non tam

Lotavia vastatur ac propè exscinditur.

 com-

commiſeratione ſævientium, quàm ſævien-
di faſtidio ſervati, ingenti numero in ſer-
vitutem abducti ſunt. Hac duplici expe-
ditione finitimis partim territis, partim at-
tritis, quietus in longam ſenectutem Kier-
no Principatus ſtetit. Ruſſi vindictâ ab-
ſtinebant: quòd multiplici bello interea
implicatis, vires in plura odia non ſuffice-
An. 1073. rent. Poloucii enim crebris prædationibus
agreſtes vexabant, tumultibuſque atque
incendiis magnam partem Ruſſiæ imple-
bant. Domeſtica etiam inter cognatos
Duces ambitio, perpetuum alebat bellum;
non civilibus modò armis, ſed etiam exte-
rorum potentiâ: hinc Polonis; inde Po-
louciis, in auxilia evocatis. Zaſlaus bene-
ficio Boleſlai Audacis Poloni, Dux Kijo-
vienſis; cùm Vſevoldo Czernichoviæ Duci
patrimonium vi ereptum, bello repeteret;
An. 1076. victor Polouciorum & rebellium Ruſſo-
rum, inter ſuum peditem ſecuriùs à pugnâ
inambulans, ab hoſte qui Zaſlavianis for-
tuitò immixtus hæſerat, haſtili confoſſus
interiit. Necem Zaſlai ampliora diſſidia
atque

atque inde ingentes clades ſubſecutæ. Tum *Litvani evocantur à Ruſſis contra Polonos.*
primùm reſpirare viſa Ruſſia, cum Polonia
amiſſo Rege Boleſlao, ferrum à cervice
Ruſſorum removit. Odioſa illis jam pri- *An.* 1082.
dem atque gravis Polonorum potentia
erat, florentiſſimis opibus fulta: eoque
periculoſior, *quòd non ſolùm vicina, ſed per mu-
tuas Ruſſorum diſcordias, ſubſidiorum occaſione in-
tra viſcera Reipublicæ admiſſa.* Communi ita-
que omnium voluntate, bellum contra Po-
loniam decernitur. Trahuntur in ſocieta-
tem Poloucii & Litvani. Ingentes copiæ
quadrifariam diviſo exercitu, in hoſtiles
agros immittuntur: fit ingens undique
ſtrages, cum populabundæ legiones ad
Viſtulam uſque ferro & igne penetrarent.
Redibat jam victoriâ prædaque lætus
exercitus: & *quòd hoſtilibus agris egreſſus, om-
nia ſecuriora putaret, ex lætitia liberiùs miles in ca-
ſtris agere*; ordines, excubias negligere; di-
ſciplinam ſolvere. Id ubi per idoneos in- *Cæduntur à Polonis.*
tellexit Ladiſlaus Hermanus, (qui interea
exiguas copias hoſti non erat auſus obji-
cere; ſed à longè veſtigiis abeuntium in

 occa-

occaſionem intentus hærebat) accelerato itinere Ruſſos aſſecutus, ipſo noctis primæ conticinio, ſomno ex ſecuritate & hilaritate fortiùs oppreſſos, ingenti cum tumultu invadit, perturbatos cædit, caſtris exuit, prædamque omnem recipit. Prima ea Litvanis in Poloniam expeditio, alienis auſpiciis ſuſcepta, infeliciter ceſſit: viam autem ad diuturna plurium annorum bella, pri-
An. 1083. mùm aperuit. Interceſſere deinde mutuæ Polouciorum Hitan & Itlar Ducibus, Ruſſorumque clades: quibus Litvaniæ pax promovebatur. *Ne tamen longa armorum deſuetudine, inutilis militiæ juventus redderetur:* nova expeditione laceſſita eſt Ruſſia; vocatis ad prædæ ſocietatem Iatvingis. Ab expedito milite Luceorienſes, Vlodimirienſes, Leopolitani agri, igne ac ferro latè vaſtati:
An. 1089. prædaque ingens proſperè abducta. Iam Kiernus annis gravis, neque imperio neque vitæ ſufficiebat. Metuebat porrò cautus Princeps, ne diſcordiarum contagione, quam per vicinam Ruſſiam magno ejus malo ſerpere videbat, Litvania corriperetur.

Ruſſiam invadunt Litvani.

tur. Eveniſſetque id fortaſſe, ſi morte ejus res ad interregnum deveniſſent: neque enim hæredem fortunæ ſuæ filium habebat. Quare convocatis proceribus & magnitudine periculi indicatâ, Zivibundum è Iuliani Dorſprungi poſteris, juvenem imperio parem, filium ſibi adoptat, dataque ei mox in connubium unicâ filiâ Pojatâ, dotis nomine Ducatum Litvaniæ attribuit. E vivis deinde cùm exceſſiſſet, magnificâ (quam illa ætas ferebat) pompâ elatus, in edito colle Dziewaltoviæ propinquo, ſepultus eſt. Poſita honori ejus ſtatua lignea, quæ deinde divinis cæremoniis per plures annos culta, cùm tempeſtatibus tandem ceſſiſſet, lucus peramænus ibidem ſuccreſcens Veſtæ dedicatus eſt. Attributi prætere a ſacerdotes, qui perpetuum ignem quercu alerent: hi ſuperſtitioſos hos ritus, ad Chriſtiana uſque tempora perduxerunt.

Ab ulteriore hiſtoriæ curſu, inſignis error detinet, in quem primi Litvanarum rerum ſcriptores hîc impegerunt: neque à me diſſimulari poteſt. Non enim tam minutus

De annorum & temporum rationibus.

 nutus

nutus eſt, ut etiam non omninò curioſi Lectoris oculum prætereat. Integrum ſequens ſæculum alto ſilentio ſepultum, hiſtoriæ contextum ingenti hiatu abrumpit. Hunc tamen illi ſine ſenſu prætergreſſi ſunt, licet tanto intervallo parentem à filiis, ſucceſſoremque proximum à majoribus ſuis divellere cogerentur. Deinde in ſexaginta annos, quatuor Litvaniæ Duces attribuunt, rectâ ejuſdem familiæ à proavo ad pronepotem propagatione, quorum ſinguli Reipublicæ adminiſtrationem cum juvenilibus propè annis ſuſceptam, nonniſi exactâ jam ætate abſolverint. quod quantùm omnem fidem ſuperet, proclive cuique eſt animadvertere. Illud etiam, & ad fidem, æquè difficile; & magis ridiculum eſt. Montuilonis poſteros eorundem annorum decurſu, per continuam nepotum abnepotumque ſucceſſionem, ad octavam uſque progeniem imperium Novogrodenſe tranſmiſiſſe. Vtinam verò tam de facili corrigi poſſet error, quàm advertitur. Divinare quidem poſſumus plures ejuſdem

ejuſdem nominis Principes in Litvania regnaſſe, atque hinc cum unius geſta alteri perperam attribuuntur, confundendorum temporum materiam præbitam. Sed in re à noſtra memoriâ tantùm remotâ, & vetuſtate omninò incompertâ, *omnis ſuſpicio ſcriptorum veterum authoritate deſtituta, facilius in hiſtoria errores cumularet, quàm corrigeret.* Quare ipſe quoque veri incertus, totam annorum ſupputationem ad Mendogi uſque Principatum, ſuſpectam, ut reperi, relinquo. Cum enim præcipuum mihi ſit propoſitum, ea quæ ab aliis conſignata inveni, ſub compendium latinè mittere: abſque vitio me facere puto; cum temporum ſeriem ut ab eiſdem diſtinctam accepi, immutatam adjungo.

LIBER

LIBER III,

De rebus Litvanorum obtinente Principatum, familiâ Iuliani Dorſprungi.

Zivibundus Litvaniæ, Montwilo Samogitiæ Duces.

Zivibundus à morte Kiernuſii Princeps renunciatus, Columnis, quibus Palæmoniadæ in ceris utebantur, Centaurum ſuæ gentis inſigne adjunxit; & relictâ Dziewaltovia; ſedem Principatus Kiernoviam tranſtulit. *Faciliùs ex propinquo in omnes rei gerendæ opportunitates excubare poterat, & firmandis Reipublicæ viribus, juventutem finitimis excurſionibus ad juſti belli labores exercere. Ruſſia, ipſa propinquitate in aperto erat: hæc, ob civiles ſuorum tumultus, exterorum injuriis facilis credita.*

Bella inter Ruſſos & Litvanos vario eventu.

Nec tam Principis voluntas, quàm ſpes prædæ apud egentem tunc populum, pluribus militiam perſuaſit. Agebatur res mira celeritate: oſtenſum ſimul bellum, & illatum eſt. Ne qua verò mora in fluviis eſſet, toti exercitui imperatum: ut bini quique milites, utrem ex Vri corio confectum, duobus per fluvios deportandis com-

commodum, ſecum ferrent. Amiſſus tamen eſt aliquoties, his expeditionibus exercitus: & reddentibus vicem Ruſſis, magna pars Litvaniæ de libertate dejecta. Romanus enim Haliciæ ac Volodimiriæ Dux, devictis aut in exilium actis reliquis Ruſſiæ regulis, per univerſam Ruſſiam ſo- *An. 1200.*
lus rerum potitus, à domeſticis bellis ad externa verſus, primùm in Iatvingos & Litvanos movit. Cùm victoriis pluribus proxima eorum loca ditioni ſuæ adjeciſ-

Litvaniæ pars Ruſſis ſubjecta.

ſet, neque tamen incolas obſequentes quietoſque habere poſſet; eo impotentiæ ab indignatione devenit, ut deinceps bello captis Litvanis ad onera & currus, agroſque colendos, equorum & boum vice uteretur. Sed deinde *ſurgentem fortunam vehementiùs ad ſumma urgendo, repentè præcipitavit.* Delectu per univerſam Ruſſiam, & occupatos nuper Iatvingorum Litvanorumque agros, magnâ curâ habito, ingentibus copiis Poloniam, non minore voto quàm au- *An. 1205.*
dacia, invaſerat: ſed ad Zawichwoſtum Duce Chriſtino Comite Gozdovio Pala-

Ruſſos à Polonis victos Litvani invadunt: ſed cæduntur à Ducibus Holhoviciis.

tino Plocenſi à Polonis fuſus, amiſſo exercitu inter promiſcuas plebeji militis cædes, interiit. Clades ea Ruſſorum, ſpem viamque Litvanis, ex aliena dominatione emergendi aperuit. Communicatis conſiliis Zivibundus, & Montwilo Gimbutides Samogitiæ Dux, decernunt alienam victoriam in ſua commoda vertere, atque à recente ictu jacentem uſque hoſtem adoriri. Iunguntur itaque utriuſque gentis vires, ingentes copiæ in hoſtiles agros immittuntur: Ducatus Novogrodenſis, Luceorienſis, Volodimirienſis igne ac ferro abſumuntur. Iam latiſſimè Ruſſiam Litvani pervagati opulentam prædam domum reducebant. Holhovicios Duces res inopina ad arma exciverat; ſed feroci tam victoriâ quàm numero hoſti, palàm acie occurrere, non ſunt auſi. Impeditos tantùm per ſylvas paſſus, armato milite inſederunt, atque ſuccisis arborum truncis ita dolum ordinarunt, ut deducto intra inſidias hoſte, impulſæ magna vi ab extremo, mutuo ſe ictu in caſum arbores protruderent, Litvanoſque

que

que ſimul protererent. Si quos ab ea ſtrage caſus ſervaſſet, eos, armati extrema ſylvæ obſervare juſſi, opprimerent. Sed non ita fraus acta, ut non patuerit Litvanis: flexo illi pauliſper itinere, & periculum ſuperarunt & hoſtem eluſerunt. Vbi artes non ſucceſſerunt, conſilii incertos Ruſſos dolor juſtus ad apertam vim tentandam ſubegit. Aſſecuti abeuntem Litvanum, audaciùs extrema agmina premunt, carpuntque: cæduntur multi, quos vel itinerum ratio, vel impedimentorum onera longiùs à reliquo exercitu abſtraxerant. Tandem cùm uterque exercitus in Slonimenſes campos fuiſſet effuſus, totis viribus commiſſæ acies. Primus impetus utriſque non incruentus, ad neutras tamen partes ſpem inclinavit. Pugnatur acriter: illinc prædæ amor, hinc ſuorum libertas, diu pari pernicie, eventu dubio, ſpiritus & prælium accendebat: donec ſubſidiariæ Ruſſorum cohortes leviter circumductæ, in nudatam defenſoribus Litvanorum à tergo aciem (quòd omnes in frontem averſi eſſent)

magno

magno impetu invectæ, pugnam cum fessis recentes instituerunt. Turbati insperata vi Litvani, facilè ordines solverunt, neque diutiùs ancipitem utrinque pugnam sustinuerunt. Versus in fugam exercitus, prædaque omnis recepta. Poterat eâ victoriâ non pax modò, verùm & imperium in Litvaniam Russis stabiliri: sed post cæsum nuper Romanum, Ducum pro Kijoviensi Principatu ambitio, revocatis rursus discordiis, fructum victoriæ intervertit. Repetitis enim interea Litvani per intervalla prædationibus, & amissi anno proximo exercitus damnum insigniter ulti sunt, & prædis ingentibus rem suam auxerunt.

An. 1206. Litvani à Russis profligati.

Rursus externa vis Russos admonuit concordiæ: Infensis, & suspectis adhuc animis conveniunt in eadem castra, atque civili sanguine calentia arma in Litvaniam vertunt. Dux Kijoviæ Volodimirus Rurikovius exercitum ducebat. Pugnatum est collatis justo bello utrinque aciebus; amissi utrinque plures Ducum: tandem campo Russi victores potiti; sed proximæ sylvæ, in

in quas Litvani magno impetu se injecerant, neque victoriam, neque cædem fugientium, explicare multùm permiserunt. Partâ inde pace, simul & domum & ad relicta domi odia reditum est. *Breve enim concordiæ vinculum externus metus: quia non componit, sed differt odia.* Colomanus Andreæ Hungarorum Regis filius, nuper paucorum Russiæ procerum studiis Haliciensi regno auctus, atque mox inde à Miecislao Miecislaide depulsus, per injuriam amissa, bello repetebat. Russicæ illi Hungaricæ, Polonicæque opes ac vires, in auxiliis erant. Neque æmulis tantùm animi; ut hosti præcipuum Sarmatiæ robur ducenti soli occurrant: circumspicere & ipsi externa præsidia. Polowcii, Litvani, Iatvingi ad societatem armorum ingentibus promissis solicitantur, & pertrahuntur. Funestus ejus belli exitus Colomanum vehementer attrivit. Cæperat quidem, sub conflictus initia, Polonorum præcipuè virtute, spes Hungaro ad victoriam assurgere: sed cùm immissi à tergo Polowcii, Polonos acriter instan-

An. 1208. Novi in Russia civies motus Litvani subsidia ferunt Russis contra Hungaros & Polonos.

instantes, ad ancipitem pugnam feroci insultu distraxissent; reliqua acies facilè à fronte in fugam versa est. Colomanus ipse ex fuga Haliciam evaserat; admoto deinde victore exercitu muris, captaque per cuniculos arce, vivus in potestatem hostium venit. Aliquot posthac annis, Scythæ gens barbara ab Hyrcano mari Caucaseisque montibus egressa, ex Oriente Occidentem versus, sedes ac arma transferebat. Primi erant Poloucii, in quorum agros trajecto Volgâ ea proluvies exundavit. Egerunt illi diu pro aris & focis fortiter, neque infeliciter. Sed ejusmodi bellum erat, in quo victoria absolvi aliter non poterat, nisi internecione alterutrius populi: Scythis pro occupandis sedibus, Polouciis pro retinendâ patriâ, summâ vi pertinacique ferociâ connitentibus. Verebantur tamen hi, ne (quod evenit) sub multitudine hostium virtus sua tandem concideret. Missâ itaque legatione, auxilia apud Russos quæsiverunt. Admissus ad Kijoviensium Ducem legatus Polouciorum: *Hostes esse qui auxilia*

An. 1211. Scytharum in Russiam eruptio prima.

auxilia peterent, non dissimulabat. Sed *nunc demum in potestate Russorum esse*, ajebat, *ne amplius hostes forent: si novo beneficio æternas amicitias inchoare vellent. Meminissent Russi: quoties vel ad domesticam Tyrannorum potentiam frangendam, vel ad Polonam vim sustinendam, Polouciorum operâ usi essent. Suis equidem non adeo rem domi desperatam esse, ut ferendo diutiùs hosti non sit: finitimorum tamen arma implorare; quòd rectè intelligerent, non cum suo magis, quàm illorum hoste bellum agi: atque ideò, communibus studiis opibusque, propulsandum. Advertere vellent Russi, Scythas sedibus suis egressos, non Polouciorum prædis invitatos; ubi ex militari egestate, aut potiùs parsimoniâ, nihil invitandæ cupiditati haberetur. Esse aliquid amplius, quò illi, animo ac desiderio, tenderent: Russiæ, provinciæ opulentæ, illos inhiare: ejus jugulum, per Polouciorum latus, peti. Occurrerent igitur maturè periculo: jungerent vires cum Polouciis: ne his sublatis, totum belli onus in solam Russiam decumbat. Barbarum exercitus multitudine ferocem, ad ipsa belli initia, duplicibus copiis faciliùs reprimi posse; quàm postea, rerum successu violentiùs provectum;* & *velut rupto aggere*

Bellum Russi contra Scythas decernunt, & infeliciter pugnant.

gere summo impetu ruentem. Æquissima petere visus. Magno itaque apparatu suppetias Russi occupant. Msciflaus Romanides Kijoviæ, Msciflaus Msciflaides Haliciæ Duces, aliique plures, Russiâ cum exercitu egressi ad Protolcos Polouciis junguntur. Inde duodecimis castris in conspectum hostium pervenerunt. Scythæ, ut prima adventantium signa comparuerunt, militem omnem instructâ acie in campum educunt; neque spatium ex itinere respirandi datum: fessos integri magno impetu adorti, pugnare priùs, quàm consisterent, cogunt: atque primo propè incursu vincunt, cædunt. Russorum quidem, eâ tempestate, tota strages, intra exercitus & aliquot Ducum cædem, vel captivitatem stetit: at Poloucíorum populus, multùm eâ clade attritus, vim deinde sustinere non potuit: sed subsecutis præliis internecione deletus est. Tum ferè magnam Europæ partem, quam nunc incolunt Scythæ, occuparunt. Inde postea Bateii & Caydani ductu, annorum aliquot continuis infestationibus,

nibus, ita attrita est Russia; ut amissis præcipuis regulis, in potestatem Scytharum venerit: & imperatum in annos tributum, diu penderit. *Alienis malis, in suarum rerum incrementa, Litvani per ocium usi*, sensim fines in Russiam proferebant. Infestis etiam si- *An.1216.*
gnis interiorem Provinciam ingressi, ex agrestium prædationibus rem familiarem augebant.

Expeditiones Litvanorum in Russiam.

Deligebatur expeditionibus tempus, quo validior sæviret hiems; quando scilicet solida glacies quaquaversum planiores sternebat aditus. Ducebat modicas copias Vikindus Montwilonis filius natu minor. Bina, ex iis expeditionibus, infeliciter cessit: cùm incautiùs inter diuturnam prædationem agunt, ad Polockum, iterumque circa Dunam, à Smolenscensi & Novogrodensi Ducibus, oppressi sunt. Ex utraque clade, fortunæ obirati Zivibundus & Montwilo, consilium de Rep. capiunt. *Deprehendunt, exiguas copias per hostiles agros posse quidem leviter circumagi, atque eâ celeritate plurimum damni hosti, antequam se ad periculum recolligat, inferri; at excitis interim ad*

 arma

arma hoſtibus, reſiſtendo impares, inter impeditos viarum tranſitus, armatoque milite inſeſſos; nec prædæ nec vitæ tuendæ ſufficere. Decernitur itaque, ut quàm maximo apparatu bellum inſtruatur priùs, quàm inferatur: miles ut ſelectus ſit, neque ita prædæ ut gloriæ avidus; utriuſque verò in periculis obſtinatè retinens: Dux ut fortis perituſque detur: exercitus ut in eam partem ducatur, quæ Scythicis nuper populationibus attrita, atque propugnatoribus deſtituta, facilem vulneri locum oſtenderet. Habiti ſunt delectus per Litvaniam, Samogitiam, Curoniam, magnâ diligentiâ.

An. 1217. *Erdivilus Montwiloniades primus Dux Litvaniæ Novogrodenſis.*

Vniverſæ rei Imperator præficitur Erdivilus, ſenior Montwilonis filius: additi tres Legati militares, Duces fortiſſimi, conſiliis ac manu prompti, Grumpius Columna, Eyxis Vrſinus, Grawzius Roſa. Erdivilus ſelecto milite Ducibuſque inſtructus, & ſuo ingenio rebus gerendis aptus, & ſuorum conſiliis atque exhortationibus plenus, exercitum in Ruſſiam duxit. Etſi verò non vexandis colonis, ſed proferendæ ditioni expeditio ſuſcepta erat: tamen tantus miles, commeatus & prædæ neceſſitate,

tate,

tate, abſque agreſtium injuriis duci non potuit. Mox à tranſitu Viliæ, legiones ad prædam dimiſſæ, hoſtem trepidatione implerunt: eâdem operâ, miles prædæ dulcedine delinitus, promptior in reliqua redditus. Promotis caſtris, & exercitu per Nemenum tranſportato; antequam ulterius bellum continuaretur, locus munitioni excitandæ quæſitus. Ventum erat ad editum collem ſitu peropportunum; exuſtæ à Tartaris arcis rudera. Loco nomen Novogrodecum. Eum Erdivilus ſedi figendæ & civitati inſtaurandæ delectum, permuniri jubet: tùm ut commodiùs circumjacentem inde Ruſſiam infeſtaret, tùm ut ſi quâ vis repentina ingrueret, recipiendo militi locus in propinquo eſſet. In conſilio deinde certatum quænam Ruſſiæ pars ad primos impetus deſtinanda foret. Vicit eorum ſententia, quibus placebat profundiora Ruſſiæ tantiſper vitare, quoad minore periculo res Litvana firmaretur, per eas oras quæ Iatvingis Litvanorum ſociis, finitimæ eſſent. Ita enim, ſi quis eventus auxilia poſtula-

ſtula-

ſtularet, tùm ex Iatvezya, tùm ex propinquâ Litvaniâ, expeditiora futura erant. Flexo igitur ad occidentem modicè itinere, Subſylvaniam verſus arma Erdivilus vertit. Legitima itineris ratio erat: diviſo trifariam exercitu, legiones binæ ad pugnam inſtructæ præcedebant, ne ex inſperato hoſtis militem extra ordines nactus, aliquid damni inferret: ſequebantur deinde tres legiones, prædationibus deſtinatæ; quæ in utramque partem laxatis excurſionibus, igni & ferro ſævirent; commeatumque pro toto exercitu conquirerent: claudebat ultimum agmen præcipuum militis robur, impedimentis & toti aciei præſidium. Nihil ullibi morarum objectum eſt; non exercitus hoſtilis obvius, non locus, quem oppugnatione tentare opus foret. Munitiora enim totius regionis oppida, à Tartaris nuper exciſa, expeditam Erdivilo præbebant victoriam. Ita Grodna, Breſtia, Drohyczynum, & reliqua loca ſolo adventu occupata: & tumultuario opere, ac præſidiis impoſitis munita. Quia tamen *ſemper*

ſemper firmius imperium eſt, cujus non omne jus à vi ortum ducit; ſed aliquid à ſubditorum voluntate habet: antequam extremam vim circumjectis incolis inferret; pacem Erdivilus eâ conditione obtulit, ut quos victores metuerent, Dominos æquo jure pati mallent. Itum à Ruſſis ſub Litvani imperium, neceſſitate magis quàm electione: exciſo enim Scythicis bellis omni nobilitatis flore, non vires modò ſed & ſpes tanti hoſtis excutiendi, reliquam plebem deſtituerat. Mitior viſa ea ſervitus, quàm ut ejus avertendæ cauſâ, extrema ſubire mallent: præſertim quòd & Chriſtiana ſacra intacta ſibi relinquerentur; & qui ante liberi fuiſſent, eodem jure patrimonia ſua poſſidere permitterentur; denique quòd contra Tartaros, Litvanis opibus pro Ruſſia bellum gerendum promitteretur. Firmatâ pace, & dominatione inter incolas; Erdivilus ad expeditionis ſocios, Duces militeſque præcipuos, ornandos converſus, ampliſſimis poſſeſſionibus in novo Principatu eoſdem auxit: reliquum caſtrenſe vulgus per oppida

 pida

pida coloniasque descripsit. Campejo seu Strumpio Gastoldorum auctori, ii agri attributi, quos nunc Osmianense territorium includit: Eyxio Vrsino Monividum, aut ut alii volunt Dowoynarum in Litvania familiæ Principi, Eyszyszki: Grauzæ, Grauziszki. Ipse Erdivilus primus è Litvanis Dux Novogrodensis, imperio suo complexus est ea omnia, quæ Viliam inter & Perepecium fluvios, à Litvania Mozyrum usque extenduntur: Novogrodiam, Brestiam, Grodnam, Subsylvaniam. Felices Erdivili in Russia progressus, securiorem Samogitis ac Litvanis pacem reddebant: nisi quòd novus è Livonia hostis interea emerserit. Germani ex ordine militari, fratrum vulgò Ensiferorum post subactos diuturno bello Lotavos, Samogitiæ imminere cæperant: repulsi sunt ea vice feliciter à Montwilone, filioque ejus Vikindo. Auxilia deinde Prussis à Zivibundo contra Conradum Mazoviæ Ducem suppeditata: quâ expeditione Culmigeria Conrado erepta, Mazovia latè vastata, Plociaque civitas prima-

An. 1218. Belli cum Litvoniensibus Crucigeris initia.

primaria exusta. Ab auxiliorum Prussicorum curâ, propioris atque ferè domestici periculi insperatus metus Zivibundum avocavit. Caidanus Vltravolgensium Scytharum regulus, nuper Batei in expeditione Russicâ socius, nunc in imperio successor, cum in devictas à se nuper Russiæ provincias, ab Erdivilo principatum usurpari intellexisset; Legatione missâ, tributum sibi pendi imperat: si detrectaret, bellum denunciat. Ex inopinato nuntio, indignatio simul àc metus, inter pacis belliqúe consilia incertum responsi aliquandiu Erdivilum tenuit. Tum, *seu ut spatium deliberando in subita re raperet; seu ne priùs iram, quàm arma ostenderet; dissimulato responso, per amicitiæ speciem, legationis Principem officiosè accipit.* Captus humanitate barbarus, vix sensit justò diutiùs se ad regiam detineri: nihil rebelle, aut hostile suspicatus subesse, ubi omnia ad benevolentiæ imaginem composita, ultra tributi spem, servitutis etiam fidem apud ignarum consiliorum asserebant. At Erdivilo indignum omninò visum, Principis ti-

Scythæ tributum exigentes profligati.

pis titulos armis nuper acquisitos; servitutis notâ aspergere; si ipsa dati tributi famâ precario jure à se usurpari imperium profiteretur, quod tamen hominum nemini præterquam sibi deberet. Quare totus in belli cogitationem incubuit: militem ex præsidiis detractum, ad certum diem adesse jubet: Vikindum fratrem Samogitiæ jam Ducem, Zivibundum Litvaniæ, de periculo monet: sed inprimis cum Russis transigit. *Gratulari sibi*, ajebat, *occasionem oblatam; quâ testatum palam faceret, quàm non vanus Litvanas vires, Russis contra Scythas nuper spopondisset. Se etsi in provincias armis occupatas, summo jure pro libitu uti potuisset, ita tamen hactenus imperium temperasse, ut nihil cupiditate aut irâ agendo, justi Principis desiderium potuerit Russis explere. Facturum verò modò, ut sicut hucusque Principem legitimum in se non desiderassent; ita Russum in Litvano ampliùs non requirerent: postea quam libertatem Russiæ cariorem sibi, quàm Russis Principibus ostenderit; eo ipso studio, quo eandem contra Scythas defendendam susciperet. Si ideò ad arma eos vocaret, ut sua contra barbaros dominatio firmaretur; etsi hinc quoque nulla justa subditis cunctatio; tamen plurimum de obsequendi promptitudine demere posset, odium novæ dominationis: at sibi nihil aliud, præter libertatem Russiæ, cordi esse, vel inde Russi intelligerent; quòd bellum aggrederetur. Firmandi enim sui Principatus consiliis, longè oportuniora fuisse, fœdera, & (quanquam dedecore aliquo emptam) cum tam valido hoste pacem. eos enim qui regnandi tantùm libidine aguntur modicè illa macula angit, sine qua regnare non possunt.* Cum his rationibus animos subditorum Erdivilus pertentasset; &, jam Russia novi Ducis auspiciis, & spe Litvanorum Samogiticorumque subsidiorum ad nomen libertatis assurgeret; jam legiones auxiliares à fratre atque avo missæ in procinctu essent: personatam hospitalitatem repentè exuit. Legatis imperiosè vocatis, tributum negat; bellum indicit, & Regulo, donorum loco, sagittas duas perferendas tradit: Legatos ab se ita dimissos, lentis itineribus ad fines deduci jubet. Caidanus è diuturniore legatorum morâ suspicatus, inermem legationem procrasti-

Scythis tributum petentibus Erdivilus duas sagittas mittit.

craſtinationibus eludi; ut auctoritatem armis adderet; & ad imperata, vi admotâ, perurgeret, trajicit Boryſthenem; poſitisque ad Pripecii oſtia caſtris, plures legiones ad agrorum populationem dimittit. Erdivilus verò, cum Litvanis Samogiticisque copiis, lecto præterea quàm expeditiſſimo ex Novogrodenſibus & Slonimenſibus milite, occultis per ſylvas itineribus ad hoſtem progreſſus, nihil de tam propinquo Litvano cogitantem, ſed minas inter & furias ob ſpretam legationem, barbarum occupat. Inprimis ſuos itinere feſſos, modicâ quiete intra ſylvas recreat: deinde quantùm tenebræ & anguſtiæ pati poterant, aciem inſtruit: ſub ipſam tandem auroram, ingenti clamore ac impetu, caſtra invadit. Circa ingreſſum caſtrorum, non pugna erat ſed cædes; è ſomno & inſolito tumultu attoniti, inermes cædebantur. Verùm ubi remotiores à periculo, terroris excutiendi ſpatium acceperunt; res eſt ad cruentam pugnam deducta. Victor denique Litvanus caſtris barbarum exegit:

git: plurimi hoſtium in prælio cæſi, ſed longè plures in fuga, aut ferro, aut Boryſthenis Pripeciique vorticibus hauſti, perierunt. Victoriæ ejus præcipuus fructus fuit, Ruſſorum erga Litvanum Principem *major ultra reverentiam benevolentia*, *atque inde conſtantior fides*. Mortuus per idem tempus Vikindus Samogitiæ Dux, hæredem Erdivilum fratrem reliquerat: ſed is, tum *quòd quemadmodum unam animam diſſecto corpori, ita unum principem diſſitis rebuspublicis ſufficere non poſſe exiſtimaret*; tum ut gratiam iis, quæ miſerat nuper, auxiliis referret, omni Samogitiæ jure Zivibundo ceſſit. Neque multò pòſt morbo è vivis abreptus eſt: vir meritò ante omnes Litvaniæ Heroes numerandus.

Erdivilo defuncto, principatum Novogrodiæ excepit Michael ſeu Mingailo: hic anteceſſoris ſucceſſibus excitatus, fortunam rebus Litvanis aſpirantem, inſigni Provinciâ adjectâ, promovit. Polocenſes Ruſſi reipublicæ ſuæ adminiſtrationem ab uno Principe ad populum tranſtulerant: *An. 1219.* *Mingailo Novogrodiæ Dux.*

 occa-

occaſio illis rerum novandarum fuit bello Scythico amiſſi in prælio Duces legitimi. Advenæ enim Græci, ſacrorum apud Ruſſos præſides, populo perſuaſerant: *ne libertatem, quam hoſtium beneficio nacti eſſent, ſuâ ignaviâ perditum irent, ſub quæſito Principe. Sequerentur potiùs magiſtros Græcos, ut religionum cæremoniis, ita publicæ rei gerendæ formâ. Civitatem ſuam ipſi adminiſtrarent; lectis è numero ſuo civibus: qui jus cæteris dicerent.* Triginta igitur ſenes, cum poteſtate Reipublicæ præfecti à plebe ſunt: ad comitia in forum publicum æris campani ſonitu convocabantur; ubi de ſummâ rerum, ex communi conſilio, publicè decernebatur. Ad triginta vulgaria milliaria imperium civitatis jam extenderant: atque (ut *humanæ menti nihil unquam ſatis eſt*) in vicinos etiam ferro imperium proferre conati; injuriis ſociorum, hoſtes & bellum ſibi conſciverunt. Proximi infeſtantibus patebant Mingailonis ſubditi: horum vexationem ut ulciſceretur, bellum parabat Mingailo; ſed occupant Polocenſes, priùs cum exercitu ſub oppidum Horodziec

Polocenſis Reip. forma.

rodziec progreſſi. Occurrit Mingailo: atque impotentem plebem, ſolâ ferè multitudine ferocem, armorum autem rudem, audacter aggreſſus; eodem impetu, & campo pellit, & caſtris exuit. Inde fugientium tergo inſiſtens victoriam urget: ne reficiendis viribus, aut neceſſariis ad oppugnationem tenendam comparandis, ſpatium relinqueret; eodem ipſo die, victorem exercitum Polociæ muris, quo bellum omne ſecum hoſtes ex fugâ detulerant, applicat. Capta urbs deditione, pacem ſimul cum ſervitute accepit: mulctati libertate, quâ ad vicinorum injurias abuſi fuerant. Non diu ejus victoriæ voluptate fruitus Mingailo, hoc ipſo anno è vitâ abiit, Skirmundo & Ginvilone hæredibus relictis: quorum ille, ætatis ſuffragio, avitum in Novogrodenſes Principatum occupavit; hic paternum in Polocenſes. Creſcentis ita per Ruſſiam Litvanæ fortunæ progreſſus, ægrè Ruſſorum Duces habebat. Indignabantur vectigalem nuper populum, quique præ egeſtate, tributi nomine quod

Polocia capitur à Litvanis.

Skirmundus Novogrodenſis Litvaniæ & Ginvilo Polociæ Duces.

Russis penderet, vix apud se reperiret, præter agrestia quædam opera, nunc totius Russiæ imperio imminere: unde, haud dubiè, res ad vim spectabat. Et quidem pridem indignatio in apertum bellum prorupisset: nisi validior interea Polonus hostis, mentem & vires Russorum à cogitatione Litvanæ expeditionis avertisset.

An. 1220. Msciſlaus nihilominùs Romanides, qui nuper Polouciis victis in potestatem Scytharum venerat, è carcere regressus; cùm Principatum Kijoviensem, per suam absentiam, à Volodimiro occupatum recuperare non posset: ne domi suæ exul & privatus agere cogeretur; Volodimiri ipsius consilio & opibus, Litvanos Novogrodiæ possessione depellere conatus est. Skirmundus ut periculum maturè averteret, à Zivibundo copias petit & impetrat: neque enim Novogrodensibus fidere audebat, quos *popularium suorum amor, faciles ad proditionem reddere posset*. Missus à Zivibundo Kukovoitis filius cum delectâ Litvanorum Samogitarumque manu. Iam Msciſlaus,

Bellum Skirmundi cum Russis, & victoria.

slaus, circa Brestiam, agrorum populatione agrestiumque cædibus, bello præludebat; cùm ad Skirmundi venientis famam legiones ex agris in castra contrahere cogitur. Ad amnem Iasialdam magno utrinque ardore prælium commissum est: fusus Msciſlaus, amisso exercitu, è clade & campo ægrè vitam (fugâ) extulit Luceoriam. Skirmundus verò ejusdem victoriæ impetu Pinscum & Turoviam de Russis cepit: triumpho & detractis hosti agris lætus, Kukovoitem, militemque ejus amplissimis donariis honoratum remisit Zivibundo. Iam is super extremæ senectutis debilitatem, morbo etiam confectus extinguebatur: cùm, primùm victi hostis nuncio; tùm victoris filii spectaculo, abiturum corpore spiritum aliquantùm recreasset: vitâ functus; opportunè Principatu cessit filio, quem jam triumphalem viderat.

Pinscum Litvani Russis adimunt.

Kukovoitis paterno Principatu potitus, altâ ipse pace usus est, undique ferè sociis populis cinctus. Ab Occidente Prussi, ab Oriente Ginvilo Dux Polocensis frater, à meri- *An.* 1221.

Kukovoitis Litvaniæ & Samogitiæ Dux.

meridie Iatvingi, Skirmundusque Dux Novogrodensis. Solus Septentrio metu non vacabat: sed ad illius lateris securitatem satis erat, quòd Germani & Lotavi domestico in Livonia bello implicati, ad vexandam Litvaniam ocium non haberent. Quare cùm res domi securæ essent, ampliores suppetias Skirmundo in Russiam transmittebat. Balaklai, Vltravolgensium Scytharum novus regulus, fortasse ad delendam acceptæ ante aliquot annos cladis memoriam, bellum contra Skirmundum moliebatur: ne autem legitima causa defuisse videretur legatos qui tributum de Russiâ exigerent, præmisit. Skirmundus contractis quàm primùm ingentibus copiis, cùm Russos & Litvanos suos Cisvilienses, missosque à Kukovoite Vltravilienses in armis haberet, legatos lautissimo convivio accipit: post longam comessationem, abituris, nares atque auriculas singulis præcidi jubet, atque ita deformatos regulo renunciare. *Desinerent tandem Scythæ apud Litvanos de tributo agere.* Si quid juris in partem

Skirmundus Scythas profligat.

tem Russiæ, Litvano *subjectam haberent, armis illud non legationibus posthac assererent. Scirent ad id genus legationum, Litvanos alia, quàm quæ nunc dedissent, responsa habere non posse.* Exarsit ad tam insignem contumeliam impotens barbarus, & ingentibus copiis, Russiam aggressus, populationibus Koidanoviam usque pertigerat, progressurus igne ac ferro ulteriùs, nisi Skirmundus maturè exercitum objecisset. Pugnatum est acriter, fugati tandem Scythæ, ipseque regulus occisus. Skirmundus eâ victoriâ minimè contentus, exercitum ulteriùs ducit: illo præcipuè consilio, ut pluribus Russicis civitatibus à Scythico jugo liberatis, longiùs à se hostem submoveret. Neque destituit consilia eventus, Mozyrum, Starodubum, Czernichoviam, Karaczoviam, totamque planè Severiam hostili ditioni detraxit. Tum inter filios Lubartum & Pissimundum eas regiones partitus; Troynato minimo, Cisviliensis Litvaniæ Novogrodiæ & Subsylvaniæ principatum testamento attribuit. Polociæ interea imperitabat Bory-

Mozyrum & totam Severiam Litvani occupant fugatis Scythis.

Boryſſus Ginvi'eni-des Dux Poloceṅſis.

ſus Ginvilonides. Firmaverat ille res ſuas non mediocriter inter finitimos, novâ affinitate, è connubio cum filia Ducis Tweriæ. Domi etiam religionis ſimilitudine multùm conciliaverat ſubditos: primus enim ille è Litvanis principibus, ſacra Chriſtiana ſuſcepit. Ne quâ verò inter agreſtes de limitibus diſcordiâ, ſe invito cum Litvanis bellum conflaretur; pactis fœderibus, Berezina fluvius, ad diſcernendam Polociam à Litvania, deſtinatus: cujus rei memoriam hucuſque conſervat, colonia tum ad ripam fluvii locata, & de auctoris nomine Boryſſovia dicta. Tentatus bello à Smolenſcenſibus & Pleſcovienſibus Ruſſis, utroſque feliciter rejecit. Polocenſibus infracta ab avo libertatis jura, in integrum reſtituit. Quod vitæ ſupererat, inter ſacella & aras acturus videbatur; ita totas opes ac ſtudium ad templa Superis exſtruenda verterat. Vlteriores conatus in ipſo ætatis flore, mors abrupit. Monumentum Chriſtianæ in eo pietatis, nunc etiam oſtenditur, ingens ſaxum, è mediis Dunæ vorticibus

cibus

An. 1225.

Livonienſes Germani à Samogitis & Litvanis funduntur.

cibus eminens, quina ✠ cruce ſignatum, cum rudi hac, ſed ſolidæ ac excultæ pietatis, inſcriptione. *Miſerere Domine mancipio tuo, Boryſſo Ginvilonis filio.* In eorundem Principum ætatem incidiſſe videtur, prima inſignis clades Livonicorum Germanorum à Litvanis & Samogitis accepta. Poſt ſubactam Livoniam; Curonibus (qui, tunc Litvani juris erant) arma intulerant: & quia religionis Chriſtianæ propagandæ ſpecie, bellum pro aliquorum cupiditate ſuſceptum erat; prætenſa cauſæ pietas, non equites modò, ſed ſacerdotes etiam ab aris ad arma contra Ethnicos evocaverat. Avigenus de Coloniâ Agrippinâ, Archiepiſcopus, ipſe non ſolùm exercitui aderat, ſed etiam cum Imperatoriâ authoritate præerat. Ex ſubitâ tempeſtate conſternatio, ingenti numero Curones, Samogitas, Litvanos excivit. Quanti enim periculi res eſſet, ad ipſa ſtatim initia totis viribus hoſtem ſurgentem non rejicere, Lotaviæ finitimæ in ſervitutem ſubactæ miſera conditio ſatis explicabat. Tantumque

 ea co-

ea cogitatio ad audaciam & fortitudinem apud imperitum vulgus valuit : ut tumultuariæ illius multitudinis cæco impetu, veteranus Christianorum miles in primo congressu sit oppressus , ipseque Archiepiscopus cæsus. Kukovoite circa eosdem annos mortuo Principatum in Litvania vetere Vltravilienſi & Samogitiâ obtinuit Vtenes filius. Is parentis sepulti honori statuam pedestrem in edito ad Swientam amnem colle dedicavit : Lucus nunc ibi est : antiquitus inditum nomen, & sepulti Principis memoriam retinet , Kukovoitis vulgò dictus. Multa deinde Vtenicum Livonicis equitibus prælia: cùm isti Samogitiam Curoniamque frequentibus incursionibus infestarent , & Dunæ ripis castella ac præsidia imponerent. Iidem à Conrado Mazoviæ Duce & Christino Culmensi Episcopo in Dobryniam evocati , ut quâ felicitate Lotavos in Livonia subegerant ; eâdem è Dobrynia , Mazoviam & Poloniam contra Prussos propugnarent ; à Prussis & Litvanis, cum duos integros dies prælium tenuisset,

Vtenes Litvaniæ & Samogitiæ Dux.

Livonienses Crucigeri in Dobryniam evocati.

An. 1227.

nuisset , internecione deleti sunt : quinque tantum cladi superfuere. His omni stationis Dobrynensis spe depulsis ; occasio Conrado data est ad alios Equites professionis à Livonica diversæ , è Germania evocandos ; quos , cum vulgo , posthac Crucigeros vocabo. Anno subsequente , bellum è Curoniâ in Livoniam Vtenes transtulit : hactenus domi tantùm Livonibus arma objicere soliti , hostiles terras invadere jussi. Ingens è Curonibus & Samogitis coactus exercitus, latissimè totam Livoniam populationibus peragravit. Ita hostem ad sua tuenda avocatum , à Samogitiæ infestatione, Vtenes arcuit. In Litvania verò de nomine suo coloniam Vcianam excitavit , arcemque addidit : nomen oppido nunc etiam idem est , sed arcis in propinquo olim sitæ vix vestigia. Vlteriori pacis Viliam Litvaniæ pro Skirmundo parente nuper vitâ functo Troynatus præerat. Sed vix dum inchoati principatus auspicia, bellum acre excepit. Kurdas Scytharum regulus , Balaklai parentis , superiore

Crucigeri in Prussiam ex Germania à Polonis evocati.

Vtenes Livoniam populatur.

Troynati cum Scythis bellum & victoria.

riore expeditione à Litvanis in acie occiſi, ſeu corrigere ſeu ulciſci fortunam,ardebat. Vt certior porrò vindicta foret, ſumma ope bellum parabat: majore itaque, quàm unquam factum eſſet, è tota Scythia lecto exercitu, Vltravolgenſes, Nahayſcenſes, Caſanenſes, Crimenſes, ingenti numero contraxit copias. Neque Troynatus ad arma ſegnior, parentis & animum & ſucceſſum æmulatur. *Accipere ſe*, ajebat, *omen, quòd filios eadem cauſa rurſus in campum educeret, qua nuper parentes ſecum commiſiſſet. Spem enim inde affulgere, futurum, ut qui regnorum & odiorum avitorum hæredes eſſent, forent etiam eventuum.* Inprimis autem Litvanum militem recenſet, tum fratres Lubartum & Piſſimundum cum auxiliis è Ruſſia Septentrionali evocat. Duces etiam Ruſſos ad bellum contra communem hoſtem pertraxit. Suentoſlaum Kijovienſem, Simeonem Drucenſem, Davidem Luceorienſem & Wolynienſem. Vtenem quoque de periculo monuit, ſed is proprio cum Livonibus implicatus bello, aut parum aut nihil in præſi-

præſidium contulit. Contractis in unum copiis dubius diu hæſit Troynatus, quò duceret. Scythicæ legiones variè ſparſæ; Ruſſiam latè vaſtabant: hinc ancipiti periculo animus conſilii incertus in diverſa lacerabatur. *Divideret copias? ſed vires attenuabantur, quæ etiam unitæ, tam valido hoſti vix pares futuræ eſſent. Toto exercitu contrà aliquod prædatorum agmen iret? ſed multiplex periculum, æquali neceſſitate difficilem reddebat electionem. Duceret contra ipſa prætoriana caſtra? ſed quomodo inultus tranſiret hoſtem, intra ipſa planè viſcera, tam ſecurè graſſantem.* Obdurato tandem animo ad ignes quos undique è villarum oppidorumque incendiis tolli videbat; antequam à populatione agrorum hoſtes revocarentur, totis viribus ipſa caſtra adoriri conſtituit. *In radice erat præſcindenda ſimul tota arbor: ne dividendo, augeretur labor & periculum.* Devitatis itaque illis legionibus, quæ per agros circumvolitabant, occulto itinere,quàm celerrimo agmine ad ipſa hoſtilia caſtra pervenit. Conſederat Kurdas in Mozyrenſibus agris ad amnem Okuniow-

niowkam: inde legionibus aliquot prædatum dimiſſis, præcipuum exercitus robur in caſtris habebat. Monitus in propinquo viſa hoſtium ſigna, ne caſtris ſe continendo, bellum non inferre, ſed propulſare videretur, militem etſi abſentibus legionibus valdè acciſum, juvenili ferociâ in campum educit. Simul acies in conſpectum & in pugnam coiverunt; tantus utrinque ardor. Hinc vindictæ libido, prædæque cupiditas: hinc libertatis patriæque ſtudium, obſtinaverat in omnia animos. Acerrima proindè ac diuturna fuit dimicatio: & quidem quamdiu cohærebat ſibi Scythica acies, tamdiu victoria neutrò inclinaverat: at ubi à Litvano rupta, fecit vitium; turbatis ordinibus facilè in fugam effuſa eſt. Parum tamen præſidii victis à fuga erat, quòd fluvii à tergo objecti aut arcerent, aut vorticibus involverent fugientes. Occubuerunt eo prælio Drucius Dux Michael, Andreas Luceorienſis princeps, & Piſimundus ac Lubartus fratres Troynati. Quare Troynatus ne quid in Septentrio-

nali

nali parte Ruſſiæ à morte Ducum novaretur, Scythici belli reliquias & Principatus adminiſtrationem filio Algimundo committit: ipſe cum modicis copiis eò feſtinat, initiaque tumultuum occupat, & cæſorum fratrum poſſeſſiones hæreditatis jure Principatui adjungit. Regreſſus inde in Litvaniam, vitâ exceſſit. Nec Algimundo diuturna dominatio, etſi quietior quàm Troynato. Semina ſequentis belli Ruſſici jecerat, cum Davidis Luceoriæ Ducis motas de finibus Subſylvaniæ controverſias, armis compreſſiſſet: ſed exemptus maturè vivis, ſimul cum Principatu, imminentis belli negotium Ringoldo tranſcripſit. Neque impar erat incumbenti moli Ringoldus. Vtene enim Litvaniæ ac Subſylvaniæ Duce per idem tempus mortuo, Suintorogo principi propè infanti tutor lectus; provinciis, quæ tutelæ nomine acceſſerant, potentiam inſigniter auxerat. Polociam interea Baſilius Rechuoldus obtinebat. Diuturno ille ſeſe bello intricaverat; cùm agrorum partem, quam Pleſcovienſes

Algimundus Dux Novogrodenſis Litvaniæ.

Ringoldus ejus ſucceſſor.

Baſilius Rechuoldus Dux Polocenſis Pleſcoviam expugnat.

L   de

de Polocenſibus ceperant, armis repetit. Tandem hoſtes vicit, agros recepit, urbi captæ tributum in annos imperavit. Filia ejus Praxedis (Poroſcovia vulgò) à Ruſſis inter Divas Virgines, religiosè colitur: nam poſteaquam inter Veſtales ad templum Salvatoris vulgò Spar aliquantum Polociæ egiſſet; fama eſt, Romanam ab ea peregrinationem ſuſceptam, & in urbe ſeptennio ſanctè exacto mortuam, tunc magnæ virtutis opinionem reliquiſſe: deinceps verò ad annum 1273 à Gregorio X Divarum numero additam. Filius verò Hlebus parentis ſucceſſor, ætate immatura vitâ functus, cùm prolem nullam reliquiſſet, plenam Polocenſibus libertatem fecit. Ita Reſpublica eorum rurſus ad populum tranſlata eſt: & Litvanorum Principum dominio expedita. Kijoviam interim, cùm propinquâ, Ruſſiâ, Scythico imperio paruiſſe, Ruſſi ipſi ſunt auctores: qui ſub Scytha Principe Kijoviæ dominationem obtinente, plurium Ruſſiæ Ducum à Chriſtianis religionibus defectionem, atque

Polocenſibus libertas reſtituta.

An. 1235.

que Michaelis Chernichovienſium Principis cum familiari aulico Theodoro, ob fidei in Chriſtum conſtantiam, necati cædem circa ea tempora conſignarunt. At mihi certius eſt; longè ante ea accidiſſe, quia Bateio Scytharum Principe imperante acta eſſe ſcribuntur.

LIBER IV,

De rebus Litvanorum obtinente rurſus Principatum familiâ Palæmonis.

PRimus eſt Litvanorum Principum Ringoldus, Gimbuto Palæmonis nepote genitus, qui *Magni Ducis* titulos aſſumpſit. Non vanum nomen, ſi Provinciarum quas obtinebat amplitudinem ſpectes: imò neſcias, an non Principatus magnitudine minus? Ingentem novi tituli invidiam, Litvaniæ utriuſque, Samogitiæ, Curoniæ, Subſylvaniæ, Novogrodiæ, Mozyriæ, ac Pinſci, Severiæ, Czernichoviæ, poſſeſſione magis, quàm poſſidendi jure implebat. Legitimus enim hæres Suintorogus tutelæ ſpecie

Ringoldus Magnus Dux Litvaniæ, Samogit. Novogrod. Subſylvan. Czernichoviæ, Severiæ.

ſpecie ad privatam ferè vitam redactus, cogebatur debitum ſibi principatum expectare, quamdiu fraudis & injuriæ hæredes ex Ringoldo ſupereſſent. Ringoldus certè, quòd diu diſſimulare non poterat, maluit maturè palam profiteri: poſt interverſam privatim pupilli hæreditatem, titulos etiam in ſe publicè tranſtulit: quòd nec opum nec honorum cupiditati temperare, impotens ſui animus, noſſet. Facinus hoc principis, domi, nec probari permittebat tenerior ex pupilli injuria affectus, nec omninò reprobari, ſurgentis ex injuria privata Reipublicæ ſpecies: *hanc, cùm incauti cives amare cæperunt, facinus Principis diſplicere deſiit.* Apparebat enim tùm matura atque virilis Principatus conſtitutio, gerendis rebus planè valida: poſteaquam ex tot provinciis ſub communi Principe, una Reſpublica coaluit. Magis proinde apud populum, quàm apud Senatum cauſa Principis odio laborabat: *ille juſti magis anxius ſimplexque arbiter, omnia damnabat quæ iniqua; huic jura privata ad publicum commodum nimiùm*

nimiùm inflectenti, fas frangere non omninò turpè videbatur. Res tota quemadmodum domi pro varia in virtutem vel rempublicam inclinatione ancipites affectus laudeſque aut vituperia reperit: ita foris certum hoſtem excivit. Reſiduæ è præteritis ſimultatibus iræ, averſarumque à Ruſſia provinciarum memoria & dolor, Ruſſos Litvanorum fortunæ infeſtos pridem habebat: plùs tamen hactenus valuerat metus, quàm odium: hinc tamdiu ad profeſſas inimicitias non deſcendebatur. Vſurpatorum tandem à Ringoldo M. Ducis titulorum invidia apertum bellum accendit. Suentoſlaus Kijoviæ Dux (quòd è vetere Ruſſicæ Reipublicæ formâ, is cum ſuprema poteſtate univerſæ Ruſſiæ præeſſet, qui Kijoviæ rerum potiretur) ad ſe inprimis pertinere ratus Ringoldi auſibus ire obviam, & ipſe ſummâ vi bellum moliri, & alios Duces in conſiliorum factique ſocietatem omni arte pertrahere. *Indignum*, ajebat, *ſub Ruſſorum Principum conſpectu, Ethnicâ Litvanorum ſervitute, nobiliſſimas Ruſſiæ Provincias miſerè premi:*

Ruſſi Ringoldo bellum movent Duce Suentoſlao Kijovienſium Principe.

 & ta-

& tamen nec barbarorum potentiam plus, quàm invidiam, apud hostes reperire; nec Christianorum calamitates, aliquid ultra querelas, apud socios & populares. Quod si usu ipso jam tolerabile fortasse redditum, (etsi immeritò) quispiam credere posset: illud verò quomodo ferendum? Barbarum eò audaciæ progredi, ut universæ Russiæ imperium vel cogitatione ipsâ usurpet. Quid animo constitutum ægrè celet, satis ab invito proditum esse fastuosi tituli insolentiâ. Quid enim dubitarent eum tituli sui magnitudinem reliquis Russiæ ditionibus implere tentaturum, qui eundem, ab occupato patrimonio pupilli suæ fidei commissi, nuper inchoasset? Propterea illum certè tam ambitiosè Magni Ducis nomen invasisse, ut occupandæ de integro Russiæ, & sibi & posteris necessitatem faceret: nisi semel assumptos titulos, aut turpiter deserere, aut re vacuos stultè conservare mallent. Certè apud viros suarum rerum atque honesti non omninò incurios, omnia ea satis momenti habere, & ad fœdera (si tamen aliqua supersunt, longè ante à Litvano non violata) infringenda, & ad bellum extremis etiam fortunarum impendiis pertinacissimè urgendum. Quidquid verò alii, de ea re, apud se constituerint; sibi obstinatum jam esse; arma palàm huic Russiæ hosti inferre. Prolatam à Suentoslao belli facem, absque cunctatione plures secuti: inter primos Leo Volodimiriensis, & Demetrius Drucensis, Duces. Kurdas quoque Scytharum Vltravolgensium regulus ex nuperæ cladis recordatione, suoptè ingenio in ultionem pronus, ut privata damna minoribus impendiis ulcisceretur, aliquot militum millia in subsidium Russis misit: *quòd tamen meminisset, ex æquo hostem esse, eum quem juvabat, atque eum quem aggrediebatur, destinato consilio tantum præsidiarii militis dedit, quantum ad Litvanorum perniciem sufficeret, neque Russorum potentiam aleret.* Russicis itaque Scythicisque copiis succinctus Suentoslaus, infesta signa provinciis Litvaniæ intulit; atque ut omne bellum ad ipsam Principatus regiam redigeret, Novogrodecum versus tendebat. Ex itinere latissimè agros miles populatus, quâ Nemeno defluente non arcebatur, omnia cædibus ac ignibus repleverat. Ad Mohilnam primùm Litvano exercitu objecto, agrorum vastationes stitit

ſtitit Ringoldus. Atque ut temporis illius ratio (ubi non tam aſtu aut ingenio quàm viribus de ſumma rei tranſigebatur) non ferebat longas in bellis moras: vix caſtra coierant, miles ad pugnam utrinque in campum eodem die eductus eſt. Inde ingens Ruſſorum acies; Scythico equite per alas firmata: hinc mediocres Litvanorum copiæ; in præſidio verò Ruſſicarum legionum fides & arma, quia contra populares ſuos, non ex vano ſuſpecta. Pugnatum eſt pertinacibus utrinque animis in veſperum: jam nox, inchoatum cum ſole pænè prælium, dubio adhuc Marte, diremptura incumbebat; cùm veteranus Ringoldi miles extremâ indignatione actus, totis ſimul viribus ad victoriam adnititur, & hoſtem veſtigio movet; motam ſemel loco aciem, facilè deinde in fugam egit. Duces belli alii elapſos, alii promiſcuâ cæde abſumptos in campo manſiſſe tradunt. Exercitu fuſo, caſtra victori militi in prædam permiſſa: nec amplius Ringoldus vel iram vel fortunam in victos extendere voluit, pace conten-

Funduntur Ruſſi à Ringoldo.

contentus. Videbat enim Ruſſos, ex recenti ſtrage quietis magis patientes, non facilè iterum arma invidiæ aut odio permiſſuros. Victoriam Ruſſicam exceperunt motus Livonici: irrumpentes in Samogitiam Equites Enſiferi aliquoties repreſſi; *An.* 1238. atque ut defuiſſent alii ex voto eventus; ſatis erat nihil de Samogitia ad validum jam tum hoſtem perdidiſſe. Inſuper Livonicis annalibus proditum reperio: exercitum ingentem Equitum cum auxiliis Germanicis fuſum: Duces belli Volquinum Magiſtrum, Baronem à Dannenberch, Equitem Germanum Haſſeldorf militari gloriâ celeberrimum, cum quadraginta octo Ordinis fratribus, cæſos. Poſt rempublicam inter arma fortiter adminiſtratam, non diu pace partâ domi frui potuit Ringoldus, Novogrodeci morbo extinctus. Suintorogo hinc paterni principatus repetendi ſpes affulgere viſa: neque deerant rebus novandis apta partium ſtudia; ſi Dux cæpiſſet. Sed juvenis ætatis vel ingenii mollioris vitio, necdum audendo par, timi-

diora

diora consilia secutus est: concessâ nuper in possessionem Samogitiâ, contentus; lite, de Litvania, abstinuit.

Mendogus Primus & ultimus Litvanorum Rex. Mendogus itaque, cui apud alios Mendolfo nomen, suffectus Ringoldo, ipsa initia principatus, quem parens pupilli nepotis injuriâ pepererat, cædibus ac sanguine cognatorum funestavit. Ita, *crescente potentiâ Principum, succrescebant sensim & scelera*; per *An. 1240.* quæ dominandi cupiditas ampliùs se promovere conabatur. Quoscunque è propinquis infestos suis rebus suspicio obtrusisset; ferro aut veneno submovit. Nepotum tamen cæde abstinuit: non quidem, quòd minùs suspectos haberet; sed quòd ad tanti sceleris destinationem, mens nondum tragicis facinoribus satis obfirmata, ipsâ naturæ Verecundiâ, trepidaret. Tres erant juvenes, belli pacisque artibus impigri, & agendo maturi: Arduidus, Vikundus, & Cieuciwilo aut Theophilus. Hos ut, honoris specie longiùs à curia ablegatos, vel suis fraudibus faciliores haberet, vel à rerum novandarum occasionibus amoveret; ad

ad exercitum proficisci jubet; & finitimorum infestationibus juvenilia studia bellis assuefacere. *Incautus (ut solent, nimiùm suspicaces) Princeps; fortunam suam quâ præcipuè firmare voluit, hac prope prodidit.* Iuvenes enim re feliciter inter hostes confectâ, insignium in Russia civitatum potiti, cùm jus imperandi degustassent, patrui jugum non tulerunt. Druciam & Smolensciæ partem Arduidus, Vitepsciam Vikundus, Pólociam Theophilus obtinebant: ut subditos Christianos magis sibi conciliatos redderent, sacra Christiana publicè professi. Hæc Mendogo belli movendi causa: & primi inter Litvanos civilis dissidii, atque propè amissæ Reipublicæ semina. Nam juvenes, paucarum civitatum opibus, non satis contra validum hostem securi; cùm finitimorum auxilia implorant, patruum oppugnando, vix patriam non perdiderunt. Vikundus Rigam missus, Livonien- *Mendogi bellum cum Nepotibus & Russis.* sium ac Prussicorum Equitum animos, suo fratrumque nomine solicitabat. Auxilii lati præmium spondebatur, Iatwiezyæ & Samogi-

mogitiæ portio media, perpetuo jure Equitum ordini transſcribenda. Quòd ſi eventus felix conatum promoviſſet, cæſo aut depulſo Litvaniâ Mendogo, quidquid in bellum impenſum eſſet, ex Litvaniæ ærario refundendum promittebatur. Primum belli impetum Mendogus in Theophilum verterat, quem inprimis finium propinquitas objiciebat. Oppugnata aliquoties Polocia: ſed præſidium è Ruſſis ac Livonienſi milite, & urbi tuendæ, & hoſti, accifis viribus, repellendo, ſuffecit. Neque poterat diutiùs obſidionem Mendogus urgere exercitum alio contra novum hoſtem ducere coactus: diverſâ enim parte conflatum expectatione majus periculum domum revocabat. Daniel Romanovicius Dux Kijoviæ, Baſilius Haliciæ, aliique Ruſſi Duces, honeſto ad famam titulo, exules Principes juvandi, re verâ Ruſſicarum ditionum recuperandarum ſpe, grave Litvanis bellum intulerant. Ad gentem Ethnicam Chriſtianis regnis quibus undique cincta eſſet, plurimùm infeſtam, com-

communi ope excidendam paſſim currebatur: cauſæ pietas Polonos etiam ad arma exciviſſet, niſi eos aliæ curæ domi quietos tenuiſſent. Scythicarum enim infeſtationum metu, ſi miles extra fines regni mitteretur, non è republica fore Boleſlao Pudico viſum. Ancipiti planè periculo, & vix unquam majore res Litvana conflictata, conſpirantibus ab omni parte hoſtibus: quibus, ſi Polonus acceſſiſſet; neſcio an non fatalis is Reipublicæ ictus fuiſſet. Iam victor Ruſſus Slonimum, Wolkoviſcum, Mſciboviam ſecundo curſu ceperat: & vaſtatis latè agris, trepidationem Novogrodecum versùs urgebat: Mendogus ad ſubitam vim, nec conſilio, nec viribus, ſatis comparatus; ut *impetu primo quacunque arte retardato, ſpatium providendi daretur*; *legatos mittit*: pacem ſupplex petit; obſidem fæderum, Volſtinicum ſeu Voyſielcum filium, legatis adjungit. Ferox recentibus ſucceſſibus Daniel, pacis nomen non ferebat. Repulſa itaque eſt legatio. *Non propterea*, ajebat, *ſe cum milite Litvaniam ingreſſum,*

Ruſſi Litvaniam invadunt.

Legatos Litvanorum rejiciunt.

ſum, ut armatus legatos audiret. Fruſtra legationibus tempus extrahi, cùm copiæ ſub ſignis ferro rem tranſigerent. Pacem quam hoſtis peteret, non ex ipſius ſubmiſſione, ſed ex ulteriore belli progreſſu ſe penſaturum. Subſiſterent igitur Volkoviſci: cùm victorem exercitum illac in hyberna reducturus eſſet: tum, ſi quid adhuc integrum de Ruſſia Mendogo ſuperfuerit; de eo, per otium à bello, commodiùs cum Legatis acturum. Remiſſis ergo Volkoviſcum legatis, obſide Woyſielko Slonimum relegato, infeſto exercitu Novogrodecum versùs progreſſus eſt. Regionem univerſam fœdè populatus, pluribuſque locis in poteſtatem redactis, ab urbis ipſius obſidione, quàm ſpe longiorem futuram prævideràt, hyeme imminente abſtinuit. Tum primùm legati auditi, & fœdera icta conditionibus, quas maximè tolerare poterat Mendogus, magnâ Ruſſiæ portione mulctatus. Compoſitis in eum modum Ruſſiæ rebus, quas ſatis ſecuras reddebant novi contra Danielem Kijoviæ Ducem à Scythis motus, angebat animum Litvaniæ cura. Theophilus Nepos, poſt defenſam Polo-

Mendogi fœdera cum Ruſſis.

An. 1245.

ciam, Archiepiſcopi Rigenſis & Magiſtri Livoniæ opibus, res ſuas validè firmaverat: quorum gratiâ, à ritu Græco nuper Pólociæ ſuſcepto, ad Romanam religionem tranſiit: ab eo facto, facillimam deinceps & fidem & benevolentiam apud Equites Livonicos habuit. Poſt mutuas inter Livoniæ Magiſtrum Theodorum, & Mendogum in Curonia clades, Theophilus Livonicis auxiliis Polocenſibuſque copiis inſtructus, bello patruum in ipſa Litvaniâ petiit: ubi, cùm nullus miles opponeretur, effuſo liberè in prædas exercitu, per univerſam Litvaniam ferro ac igni bacchatus, ingentem prædam abſque prælio aut periculo Polociam eduxit. Similes agrorum vaſtationes pari ſucceſſu deinde repetiit. In Semigallia quoque Samogitas auxilia ei provinciæ ferentes, à Magiſtro Equitum inſignem cladem accepiſſe, è Livonicis commentariis habetur. Tandem cùm frequens fama eſſet, majore mole Litvanicam expeditionem Livonicis armis ab Theophilo inſtaurari, Mendo-

Bella ejuſdem, cum Livonibus.

An. 1247.

An. 1250.

Mendogus ampliſſimis donis promiſſiſque Magiſtrum Livoniæ, Andream de Stukland à propoſito bello deducere conatus eſt. At Magiſter *omnem pacis mentionem reſpuere: nefas ducere, amicitias cum Ethnicis; ad quos bello petendos, Sacramento ſui tenerentur. Si Princeps Litvaniæ, Chriſtianis ſacris initiaretur, fœderum paciſcendorum rationem non omninò difficilem fore. Suſciperet quamprimùm religionem Chriſtianam: donationem provinciarum à Nepotibus factam, ratam haberet, atque jus, ſi quod in eaſdem provincias haberet, Ordini Equitum conſignaret. Se verò perfecturum, ut Mendogo inter Principes Chriſtianos ritè annumerato, tituli regales à ſummo Pontifice tribuerentur. Ita pacem conſtantem inter Equites, & Litvaniam firmari poſſe.* Duræ nimis Mendogo conditiones viſæ. *Poſt aliquot agros latrocinii more direptos, ante tentatam juſti prælii aleam, ad avitas religiones ejurandas ſe cogi. Quid verò iſtos imperaturos, ſi bello viciſſent? Satis adhuc Litvano ad arma virium eſſe. Quid igitur tanquam perditis rebus tam audacter imperarent ei, quem necdum acie experti eſſent? Nimis apertè ſano ſibi illudi, cùm tituli ampliarentur, provinciæ detraherentur.*

Mendogus fœdera init cum Livonibus, baptizatur, & Rex Litvaniæ renunciatur.

Sed quia vis hoſti in promptu erat, indignatus fortunæ, ceſſit tempori: neque dolore amittendarum provinciarum adduci potuit, ut de ſumma rei prælio decerneret. Legatis igitur præſentibus Chriſtiana ſacra palàm ſuſcepit: Iatwiezyæ, Samogitiæ, Curoniæ, & Veizenſium agrorum donationem, traditis de more literis perpetuam eſſe voluit. *An. 1252.* Miſſi deinde Romam, qui Principis ſui nomine, ſupremo Chriſtianorum Pontifici ſolitam venerationem dependerent, & regios titulos ac diadema peterent. Accepta legatio perhonorificè ab Innocentio IV: miſſum diadema per Heindericum (ſeu Henricum) Armacanum, poſtea Culmenſem, Præſulem; qui ſimul cum Archiepiſcopo Rigenſi, ſacro fonte cum ſexcentis primorum ablutum, in campis Novogrodenſibus, (neque enim Novogrodeci tam amplæ ædes haberi poterant) ſolennibus cærimoniis novum Regem inauguravit. Sacrorum per Litvaniam Pontifex deſignatus Vitus, religioſum inſtitutum, ordinemque

que D. Dominici, ſub S. Hyacinthi magi-
An. 1254. ſterio ſecutus. Omnibus ex ordine procu-
Primus in Litvania Epiſcopus, Vitus. ratis, jam in tuto pax putabatur: ſubſecutæ enim quietis exterior ſpecies, pacis ſecuritate, plurimùm finitimis imponebat. At Mendogus ſacra quidem metu nuper ſuſcepta, palàm præſeferre: privatis verò ad Ethnicas aras ſacrificiis impiè eadem violare. Vbi deinde periculo abeunte, timor magis reſediſſet, dolore actorum acriùs urgeri. ſub regio titulo principatus undique mancus, hinc Ruſſiâ detracta, inde Samogitiâ, Curoniâ, Iatwieziâ amiſſis, ſeipſo minor, vehementiùs diſplicere. quidquid nuper metu aut ſimulatione egiſſet, penitus odiſſe. Ceteris affectibus tandem in furorem degenerantibus, parùm ad inſaniam erat Chriſtianam religionem palàm ejurare: ſanguine ac cædibus actorum memoriam obliterare, vaſtitatem latè per finitimos circumferre, ferro ac igne quaquaversùm in Chriſtianos graſſari, ardebat. Sed quò primùm repentinus ſeſe exereret, nondum conſtituerat: viſum tantiſper iram in

Mendogus religionem Chriſtianam deſerit & Chriſtianas provincias infeſtat.

in Ruſſos & Livones diſſimulare. Primas An. 1255.
effudit furias in Poloniam: Lublinenſem tractum populationibus peragravit: urbem ipſam arcemque captam diruit ac exuſſit, onuſtum prædâ militem domum reduxit. Exiguâ deinde quiete interjectâ, triginta millium exercitu Maſoviam aggreſſus, univerſam crudeliter vaſtavit, & Plociam arcem exuſſit. Prædâ ingenti captiviſque inde in Litvaniam cum exiguo equitum præſidio dimiſſis, infeſta ſigna in propinquam Pruſſiam ex inſperato intulit. Arcibus lociſque munitioribus Equites Crucigeri ſeſe continebant: ingentes enim copiæ Litvanæ, repentè per agros effuſæ, omnem cogendi in caſtra exercitus uſum ademerant. Pagi ac oppida nuper exædificata flammis abſumebantur: in templa potiſſimum, & ſacrorum præſides barbarè ſæviebatur, nulluſque omninò è Chriſtianis captivus ad vitam ſervabatur: quòd Rex hoc genus prædæ execratus, palàm edixiſſet, ne quis Chriſtiano vitam relinqueret. His Pruſſorum ſtragibus irritatam non exſatu-

 ratam

ratam Christiani sanguinis rabiem, sensim in Livones exacuebat: quorum armis vexatam nuper à Nepotibus Litvaniam meminerat. Aliquot ergo pòst annis bipartito agmine invadit Curoniam: ubi paulò ante Magistrum Livoniæ Borhardum, cum paucis iter visitandis proximis arcibus ingressum, Samogitæ ex insidiis propè oppresserant, ni ferro viam fugæ per confertos aperuisset. Ad hostem ancipiti bello distinendum, quatuor expedita millia Mendogus vastationibus destinat: reliquas copias Karszovini arcis in confinio Prussiæ oppugnationi admovet. Sustinuit diu & oppugnationes & obsidionem, impositum loco præsidium: *spes subsidiorum tuebatur constantiam*. Nam Magister Livoniæ Burgardus Horsnusen, cum exercitu è Prussia, Livonia, & Danicis auxiliis conflato, propediem affuturus erat. Festinanti interim in hostem Magistro, Curones prædationibus vexati nunciant, Litvanam legionem haud procul inde abesse, prædâ & captivis impeditam. Opem supplices implorant:

An. 1260.
An. 1261.

rant: se etiam magno numero adfuturos in armis spondent, modò spes à Magistro fieret, fore ut conjuges liberique, Litvanæ captivitati erepti, suis ex fide redderentur. Responsum est à Crucigeris: *aliis se legibus militiam ducere. Prædam omnem de hoste captam, victorum esse debere. Si quid inter ipsam hostilium castrorum direptionem de propriis rebus fortuna Curonibus obtulisset; non gravatè se, id apud eosdem relicturos. Cætera omnia, quæ apud hostem essent, victori militi cedere debere, scirent.* Aspera hæc responsio, *ex afflictæ jam conditionis tolerantiâ affectuum impotentes barbaros, facilè ad indignationem perpulit.* Secessione itaque factâ partes Christianas destituunt; atque inhumanitatis odio; inimicitiarum ac injuriarum acceptarum immemores, hosti sese conjungunt. Pugnatum deinde auctis hinc, imminutis illinc viribus: atque ea pugna Livonicus exercitus fœdè profligatus est. Magister ipse Livoniæ & Marschalcus Prussiæ Henricus Botel cum centum quinquaginta Equitibus Ordinis, vulgò Fratribus, occubuerunt: cæsorum è promiscuo mili-

Curones, vulgò Curlandi, ad Litvanos à Crucigeris deficiunt.

te capitum multitudo non eſt ſub numero. Inſignem ad memoriam eventum eo prælio contigiſſe traditur. Pulſa loco Litvanicorum equitum cohors in fugam ſeſe conjecerat : cùm ultimum ex ea cohorte ordinem Gerebrardus Saxo Eques adeptus, caput unius gladio dejeciſſet ; truncum cadaver ad plura ſtadia in effuſo curſu immotum, neque fugientium ordinem, neque equum deſeruit. Exuſtis deinde in Curonia, Karſzovino atque Heisburgo arcibus ; exercitus in Samogitiam, mox in Pruſſiam ductus. Ibi poſt Sambienſes agros pervaſtatos, Regiomontum urbs à Bohemorum Rege Ottacaro non multò antè condita, obſidione cincta. Sed quòd ſelecti militis præſidio teneretur ; infeliciter tentatâ oppugnatione, non levis clades accepta eſt : amiſſi fortiſſimi quique, qui per pontem Pregelo fluvio impoſitum, pertinacius ſe contra adverſa tela, portæ urbanæ inferebant. Ne tamen recuperatâ per eam expeditionem Samogitiâ & Curoniâ vaſtatâ Sambiâ, fruſtra Pruſſiam tentaſſe

taſſe Mendogus videretur, per univerſam provinciam popularium animos ad defectionem ſolicitavit ; ſubmiſſiſque auxiliis Samogiticis, conflavit poſt aliquot annos intra Pruſſiam bellum. Ita Crucigeris domeſtico bello implicatis ulciſcendi ratio adempta. Electis enim inter ſe Ducibus, religionem Chriſtianam Pruſſi ejurarunt, atque condicto, ante ferias D. Matthæi, die, per univerſam provinciam templa diruerunt ; ſacrorum præſides, quos nanciſci poterant, tormentis confecerunt ; nihil omninò, quod ex ſacris Chriſtianis, furori repentino ad injuriam patere poterat, non profanatum reliquerunt. Digna proinde Chriſtianis principibus res viſa, ut collatâ in commune ope, ferocia barbarorum reprimeretur. Auxilia magnâ mole è Germaniâ potiſſimum contracta ; miles probè armatus, Duces bello experti : nihil ad excidium colonorum Pruſſiæ ac Samogitiæ, deſiderari videbatur. Ergo ut per Nactenſes agros hoſtilem terram ingreſſi ſunt, ſedem belli inter ipſa viſcera fixuri, caſtris locum

Pruſſi à religione Chriſtiana & à Crucigeris deficiunt.

locum media in Prussia capiunt vexando undequaque hosti opportunum. Permunitis ibi tumultuarii operis vallo & fossa castris, ad impedimentorum custodiam paucas cohortes reliquerunt, totis ipsi copiis contra hostem, quem castris quoque sese continere rumor erat, profecti. Barbari de viribus & consiliis hostium per speculatores moniti, verebantur primam armati militis audaciam, præsertim quòd suis armorum genus & pugnæ ratio levis in usu esset. Aliquâ ergo victoriâ prima gaudia hostibus præripienda atque ita feroces spiritus atterendos censent: *remissiorem eorum impetum futurum, si ante pugnam aliquo adverso eventu timere priùs, quàm audere didicissent.* Quare ne in venientem ferociter contra se hostem fortuitò incurrerent, flexo ad partem notis sibi per sylvas callibus itinere, castra quibus exiguum in præsidio militem sciebant, magno impetu adoriuntur. Capta ea primo insultu, præsidiumque cæsum. A præda jussus sibi temperare miles, & quamdiu ab illo successu erectior manebat

Christiani à Prussis Ethnicis profligati.

nebat ad victoriam animus, cruentis adhuc gladiis, ardenteque spiritu in hostem ire, ubi & plus belli esset, & summa victoriæ. Vt primùm signa imminentium à tergo barbarorum, in quos à fronte Germani intenti erant, in conspectum venerunt, ex insperato illo eventu castrorum captorum suspicio, atque hinc trepidatio: tum, collatis signis, atrox prælium. Pertinacia pugnantium in aliquot horas dubiam utrinque victoriæ spem sustinuit: tandem Christiani profligati. Nobilissimus quisque aut captus, aut cæsus. E præcipuis captivis sorte lectus Hirchasus nobilis Magdeburgensis, qui inter triumphos, barbaro ritu ad Deorum venerationem equo insidens armatus, vivus exustus est. Miserabili huic fato clementiâ aliquorum, quos ante amicè coluerat, bis exemptus fuerat: cùm tertiò tandem eadem sors cecidisset, respuit vitam quam barbaræ miserationi deberet. Alter exercitus Germanicus duce, Comite Barboigiensi, Sambiam & Samogitiæ confinia populabatur: hic quoque à

Pruſſis oppreſſus eſt, ipſis D. Agnetis feriis: Dux ipſe in poteſtatem hoſtium amiſſo exercitu venit. Harum victoriarum ſucceſſu Helzberga, Krutzburgum, Regiomontum, Bartenſteinium arces atque oppida Crucigeris ſunt adempta. Nec Livonia interim à bello immunis erat; affligebatur aſſiduo per legatos Mendogi: pu-
An. 1262. gnatum quoque ibi eſt ad Lenuardum arcem Dunæ ripis imminentem quo eventu; proditum non reperio. Mendogus ipſe ut expeditior in alios eſſet, fœdera cum Ruſſis inſtauravit; per quæ ſocietas armorum contra Polonos inter Ruſſos & Litvanos

Mazovia à Litvanis vaſtatur.

conſtituta. Eodem ſtatim anno ad expeditionem Mazoviticam Suarmirus Ducis Kijoviæ nepos, Mendogo ſe comitem adjunxit. Mendogus auxiliis Ruſſicis auctus, occultis per ingentes ſylvas itineribus, ſilentique agmine in Mazoviam inſperatus penetrat: Semovitum Ducem filiumque ejus Conradum per æſtivos calores ſecurè in Iazdovia villa cum univerſo comitatu agentem opprimit. Ceſſerat ex ſorte captivus

vus Semovitus Suarmiro, Conradus Mendogo: atque hic quidem à Litvano liberaliter habitus, numerato à ſuis lytro, principatui paterno reſtitutus eſt; at Semovitus miſerè interiit, ſtatim à Ruſſo barbarè trucidatus. Inde legiones ad prædam vaſtationemque agrorum dimiſſæ. Amiſſis Ducibus Mazovitæ, non tam unius alicujus imperio aut conſilio, quàm tumultu ipſo, ut in ſubitis evenit, agreſtes ac nobiles in unum collecti, vim hoſtium ſiſtere ſunt conati: ſed multitudini ceſſerunt, victi ac deleti. Fœdior deinde vaſtatio, totâ Mazoviâ & magna Cujaviæ parte ſubſecuta: præda atque exercitus, abſque damno, domum reductus. Anno ſubſequente Mendogus per hyemem Livoniam infeſtavit: 4 Non. Februarii Parnaviam captam *An.* 1263.
diruit, & ad Dunamundam cum hoſte conflixit. Æſtate deinde proximâ rurſus militem Mazoviæ immiſit: hic cum nec hoſtem ad pugnam elicere poſſet, neque ex præteritis populationibus aliquid in ea provincia ſupereſſet, Viſtulam trajecit. In-

 tacti

tacti fuerunt hactenus Lovicienſes agri; ingens proinde ex illis præda abacta, reliquis igni aut ferro abſumptis. Gravis omnino ea tempeſtas toties rediens non Mazovitis modò, ſed & Polonis, eſſe cæperat. *Diviſo in plures Principes* Poloniæ *regno, difficilis concordia* erat: hinc Litvanorum in propinquo potentia creſcens, magis formidabilis. Neque facilè res Chriſtianorum reſpiraſſent, niſi ſurgentem Ethnicorum fortunam domeſticæ factiones abrupiſſent. Obierat per idem tempus Mendogo conjunx: ad ordinandam muliebrem familiam, & procuranda defunctæ juſta, evocata in curiam aderat Doumandi Zanalſceni Ducis uxor, Reginæ ſoror. Rex jure hoſpitii ad flagitium per vim abuſus, violatâ fæminæ pudicitiâ in conjugium eandem retinuit. Impatiens injuriæ Doumandus opum ſuarum imbecillitate, ultionis cupiditatem ab aperta vi temperare, atque adeo diſſimulare: interim Reipublicæ cauſa, procerum animos pertentare, atque à Principe avertere: ac potiſſimum

Civilium per Litvaniam motuum occaſio, & cædes Mendogi.

mum cum Troynato Samogitiæ Duce Mendogi ex ſorore nepote, ſecreta conſilia agitare. *Auderet tandem ipſe, quod nemo non optaret. Liberatæ à gravi Tyranno Litvaniæ nomen, ille ſibi aſſereret, ad quem maximè pertineret. Obliviſceretur in eo evertendo jura ſanguinis: apud quem nullum jus eſſet inviolatum. Fratrum ſuorum exilio, litaret ſanguine parricidæ Mendogi. Nunquam eum magis patere poſſe, quàm cum prætorianis legionibus in Mazoviam expeditis, ipſe ſe nudaſſet ſuis præſidiis. Si vi opus foret: adeſſe Troynato Samogiticum exercitum ſatis addictum: ſe quoque in tempore cum Novogrodenſibus copiis non defuturum.* Non diu ſollicitationem tulit Troynati animus, ſuoptè ingenio in ambitionem pronus. Deſtinatis conſiliis, ipſe eventus viam aperuit. Turbatum enim interea aliquid fuerat à Duce Natbrawſcio ad Boryſthenem: contra illum juſſus à Mendogo cum exercitu ire Dowmandus; Troynatum monet maturè, ne occaſionem gerendi elabi patiatur: nunc demum tempus agendo eſſe, cùm militem ſub ſignis haberet. Condicto

itaque die, Troynatus è Samogitia, Doumandus è Russia exercitum occultè deducunt, atque intempestâ nocte regiam invadunt. Occupatis portarum custodibus, percussores in cubiculum immissi, Principem in lecto confecerunt. Cæsi cum parente duo jam maturi regno filii, Ruclius ac Repicas.

Troynatus M. L. Dux, &c. Nunc primùm, nova ad Principatum via, tentata est. Hactenus enim Principi vitâ functo, eum in Rep. sufficí mos erat, cui juris hæreditarii præjudicium, subditorumque studium suffragarentur: at jam quæsitus nuper est principatus per injurias nepotis pupilli: nunc verò etiam principis cæde. Ita per calcata, non honesti modò, sed & sanguinis jura, ad Dominationem properari cæptum est. Troynatus certè scelere avi trucidati, & occupatæ armis reipublicæ, posteris notior, quàm rebus gestis; brevem Dominationem properatâ cæde non verso anno absolvit; eodem dejectus passu, quo ascenderat. Quâ crudelitate in Christianos futurus erat, si superi

superi vitam commodassent, satis argumenti dedit, cum principatus inaugurationem à Mazoviæ vastitate orsus est. Exusti Czervinscum usque pagi: Orszymovium arx excisa: adulti ferro, igne pueri absumpti: fæminæ ad servitutem servatæ, aliæque à feroce victore in victos calamitates. Livoniam quoque ab eo vastatam, circa Parnaviam, Livones narrant. *Suspecta tamen omnia domi erant Tyranno: nec ex vano timebat, scelera in alios patrata, in se reditura. Quales enim in se eos speraret: quos exemplis suis fidem dedocuisset?* Ad stabiliendas itaque in omnem spem contra quosvis æmulos res, Pólociâ Theophilum consobrinum evocavit. Hic ubi venit, post mutuam utrinque de sublato communi hoste gratulationem, in speciem quidem consilia de Republica cum Troynato communicare: clam verò nova in eundem cum suis moliri. Ambitione propriâ satis inquietus, Russorum adhortationibus validè agitabatur. *Illenè Litvaniam sacris Christianis nuper initiatam, impio Ethnici Principis jugo premi pateretur? Cur non*

An. 1264. *Theophilus contra Troynatum conspirat.*

non cederet Russorum studiis? cur sperneret beneficium Volstinici legitimi Litvanorum Principis, jus omne Principatus integrè sibi transcribentis? Volstinicius enim parentis sui Mendogi à Religione Christiana defectionem detestatus, ad Russos (ubi obses olim aliquandiu egit) profugerat. Ibi multa rerum vicissitudine, animo ad humana hæc contemnenda inclinato, rigidioris instituti vitam professus sub Gregorii Polonini disciplina, Haliciæ vixit. Inde seu aliâ causâ, seu parentis Regis, populariumque suorum ad Christiana sacra traducendorum spe, rursus in Litvaniam transiit; atque haud procul Novogrodeco ad ripam Nemeni monasterio extructo, cum pluribus ejusdem vitæ sociis religiosè: atque inter multas procerum solicitationes, constanter agere cæperat. Ad nuncium, Patris fratrumque à Troynato cæsorum, ne eadem ipse clade involveretur, Pinscum evasit. *Pulsabat vindictæ cupido animum, brevi exercitio nondum ad humanos affectus satis obduratum.* Sed omnibus præsidiis in eo vitæ genere destituto, nulla ferè

ferè ulciscendi per se ratio suppetebat. *Theophilum igitur solicitare: ei tanquam Christiano Principi, paternum in Litvaniam jus transcribere: orare ne tot Troynati scelera, inulta pateretur: ut Mendogo parenti suo, occisoris sanguine inferias daret.* Nondum omninò aut Theophilus consentiebat, aut consilia maturuerant: conspiratio vix inchoata Polocensis cujusdam, qui Theophilo è domesticis erat, fraude, prodita & à Principe tempestivè oppressa. Theophilus hospitii securitate apud fratrem incautiùs agens, trucidatus est: Polocia immisso exercitu occupata, atque in provinciam Litvaniæ redacta. Firmatam jam tot suorum cædibus dominationem Troynatus putabat, atque potiore æmulo sublato, satis ad cæteros in officio continendos provisum. Verùm *quid Tyrannis inter scelera securum?* Quatuor prætoriani milites, Mendogo olim fidissimi, securè ad balneum euntem adorti, necdum expleto Principatus anno, confecerunt. Ipsi, seu ne cui patratæ cædis pænas luere cogerentur, seu ut ex securo dispicerent,

Theophilo sublato Troynatus etiam occiditur.

P quomo-

quomodo id factum proceres haberet, indeque ulteriora rationum suarum consilia caperent: ad Volstinicum Pinsci agentem profugerunt. Præsens planè rei Litvanæ naufragium, inter subita mala deprehensæ, ab omnibus expectabatur. Inde velut decumano fluctu imminentibus extrinsecùs hostibus jactabatur: inde per diffidia domestica laxatis compagibus vitium facere per se cæperat, ac propè solvi. Sollicitos hic metus tenebat proceres; neque modus, quo obviam discrimini iretur, erat in expedito. *Factionum capita, quæ cæsorum Principum odia vel amores, velut abditum ignem in flammas mox erupturum, animo malè tegebant; nullam pacis spem apud gnaros rerum præferebant. Provincias amplas tanquam truncum capite corpus, atque emortuum absque uno Principe, cadaver, diffluere necesse erat. Non pauci erant qui sanguinis conjunctione, aut veteris juris prætensione ad Principatum aspirabant: horum ambitioni si totâ res permitteretur, brevi esset futurum, ut Republicâ carerent: aut enim civilibus armis discerpta miserè interiret; aut ei in spolium cede-*

Pericula Litvaniæ.

cederet, qui plus potentiæ, quàm virtutis aut dignitatis, in dimicationem attulisset. Crescebat malum: neque remedium à tempore sperari poterat. *Vnica inter tot præcipitia, ad concordiam & salutem publicam via* ostendebatur; *ambitiosa diversorum studia maturè extinguere,* eo Principe renunciato, quem communibus suffragiis Senatus jussisset. Kiernoviam itaque indicta comitia, & magnâ procerum frequentiâ celebrata. Litvani omnes in Volstinicum sententiis suis inclinabant. Id verò Samogitæ & Iatvingi ne audire quidem; sub cujusvis potiùs imperium concessuri, quàm Volstinici: causæ in speciem aliunde petebantur, in re erant, suspicio & metus: ne Volstinicus, Princeps renunciatus, non tam imperium administraret, quàm ultionem Mendogi parentis: ad cujus cædem Samogitæ & Iatvingi, operam suam Troynato nuper commodaverant. Ingens totis comitiis utrinque tumultus, ac propè mutua vis. Novogrodenses, aliique juris Litvani, sed Russicarum familiarum proceres, *Reipublicæ causâ,* neutra-

Comitia ad eligendum novum Principem indicta.

neutrarum se partium esse testabantur ; illi Principi cum obsequio accessuros , quem utriusque gentis concordia dedisset. Si tamen pacis ineundæ rationem optimam, apud Senatum liberè proferre fraudi sibi futurum non esset : securè auctores fore , ut externum aliquem Principem , qui liberum ab omni factione animum ad imperium adferret , suis votis quærerent. Esse Regi Russiæ Danieli filium , imperio maturum adolescentem : esse etiam in proximo , ejusdem ex sorore nepotem Ducem Luceoriensem ac Drohicensem Suarmirum, rei bellicæ gnarum & studiosum , expeditionum Litvanarum contra Polonos, Mendogo comitem. Neque Samogitæ aut Iatvingi consilium improbabant: soli Litvani summâ contentione obnitebantur. *Non dubitare se ,* ajebant , *quòd Russi proceres, de Republica ex fide agerent : ab eo enim tempore, quo Novogrodecum cum aliis Russiæ provinciis Litvaniæ adjectum est, non imperio tantùm sed voluntate etiam ac studiis ad Litvanos transiisse , ac sibi permixtos sub iisdem legibus & Principe, pro unius gentis civibus se gerere : Etsi verò non privatis rationibus ad id consilii descendissent ; consilium tamen illorum pro solis Russis & contra Rempublicam communem, apertè esse. Quid enim Kijovienses, Halicienses , aliique, illato toties contra fædera repentè bello , magnis viribus in Litvaniâ tentassent ? quid aliud Litvani hactenus , omni ope propulsare essent conati ? quàm hoc ipsum , quod nunc per otium tam speciosè à Novogrodensibus proceribus suaderetur ; tam securè à Samogitis admitteretur ? nempè Russi Principis in Litvaniâ & Samogitiâ imperium. Certè ab eo tempore , quo Ringoldus Dux Novogrodensis gente Litvanus ac Palæmoniades , titulos Magni Ducis Litvaniæ invasisset , & curiam Kiernoviâ Novogrodecum transtulisset , Litvaniam non tam principatum, quàm Novogrodensis Ducis provinciam esse. Quid verò futurum crederetur , si Russus Princeps imperaret ? Quidquid proinde Samogitæ & Iatvingi censerent, sibi certum omninò esse, non ferre Principem ex ea gente, quam majores sui armis quæsitam Litvaniæ subjectam reliquissent. Servaturos se omni studio majorum hæreditatem, Litvanum Russiæ imperantem : Suarmirum Russum amicum & socium habere se malle, quàm Principem. Posse quidem Russum æquâ conditione fædera cum Litvanis colere : at ubi jus & dominationem in eos obtinuisset,*

nuiſſet, facilè genium patriæ ſtudiis innutritum, rediturum. Nullum difficilius altiuſque, quàm patriæ amorem hærere. Perfregit ea res Samogitarum atque Iatvingorum mentes, & in Volſtinicum vel invitas inclinavit: ex quorum concordiâ Ruſſorum deinceps conſilia ſuaptè conciderunt, præſertim quòd vehementiùs illa promovere, non omninò ſecurum eſſet, ſuſpicionem novandarum rerum vitantibus. Plenis itaque comitiis Dux eſt reſignatus Volſtinicus. Miſſi Pinſcum legati, qui Volſtinico Monacho, procerum & populi ſtudia, prolixè explicarent, atque ad paterni principatus hæreditatem capeſſendam invitarent. Volſtinicus preces legatorum, quòd ſuſceptæ ſemel vitæ rationibus adverſarentur, conſtanter initio repulit. Sed cùm urgerent illi ſolicitè, & perituræ diſcordiis patriæ commiſerationem ſæpiùs ob oculos producerent, non ſuffecit propoſito conſtantia, ceſſitque legatis. Cùm Novogrodecum Pinſco perveniſſet, comitatus aulicus è circumjacente nobilitate adlectus eſt: inde maturato

Volſtinicus Monachus M. Dux Litvan. Samogit. Novogrod. renunciatur.

rato Kiernoviam itinere, antequam proceres abiiſſent, venit: exceptus multâ honoris atque gaudii ſignificatione, & ſolitis ritibus Magnus Litvaniæ Dux inauguratus eſt. Adduci deinceps nunquam potuit, ut omnem vitæ privatim actæ memoriam abjiceret, ſupra purpuram, monaſticæ profeſſionis argumentum, veſtem nigram deferre ſolitus. Verùm *quia ultra veſtem, Philoſophia ipſius non proceſſerat; atque adeo, ex ea vitæ Chriſtianæ parte, nihil omnino in mentem transmiſerat: cum vili illa lacernâ, animum cruentum atque vindictæ cupidum, ad Principatum attulit.* Vix rebus ſatis firmatis, impatiens moræ ferocia in novæ potentiæ fundamenta cædis paternæ ultionem jecit. Procerum plurimi criminationibus variis, aut apertâ vi, oppreſſi: cæteri ejuſdem quidem cauſæ conſcientiâ Principis ſuſpicionibus & odio obnoxii; ſed ſociorum caſu cautiores facti, maturo exilio iram ipſius prævertērunt: bona profugorum ærario Principis addicta. Cum Suarmiro, vetere parentis amico, fædera Volſtinicus impensè coluit, quòd

Volſtinici mores, & bella.

quòd Litvanis copiis ad Polonicas expeditiones transeuntibus, ditiones ejus peropportunæ essent. Auspicium amicitiæ fuit, junctis viribus suscepta in Poloniam incursio, quâ Sendomiria, Ilzam usque vastata est: ab alia etiam parte continuis Iatvingorum prædationibus Lublinenses agri & tota Mazovia infestabatur. Boleslaus Pudicus inter Polonos Cracoviæ & Sendomiriæ tunc rerum potiebatur, vir bello impiger neque infortunatus: sed nunquam hostem intra fines suos occupare poterat. Iatvingi enim prædatorum instituto, repentini irruebant, miraque celeritate agris pervastatis, antequam ab incolis ad arma concurreretur, cum præda in sylvas se recipiebant. Consilium ex necessitate natum, fugitivum hostem, domi suæ totâ vi adoriri. Bellum itaque omne in ipsam Iatwiezyam Polonus transferre statuit: & sanè opportuna tunc satis debellando Iatwiezya erat, cum Litvani domesticis motibus distracti, auxilio sociis in tempore adesse non possent. Vniversam nobilitatem Polonam

Iatwiezyi seu Iazyges Litvanorum socii à Polonis exscinduntur.

nam Boleslaus ad arma evocatam sub Zavichuosto recensuit: inde exercitum totum sub signis continuò duxit, neque permisit comeatus aut prædæ causâ ordinibus quenquam excedere. Sciebat enim hostem suo ingenio pugnacissimum, neque unquam aut referre pedem, aut pugnam quovis loco, etiam iniquo, detrectare, solitum; Polono nunc primum intrare Iatwiezyæ fines auso, non diu ocium à prælio permissurum. Et certè, cùm vix sensisse adventum Polonorum Iatvingi putarentur, repentè Boleslao sub ipsam auroram ab excubiis nunciatur, ingentes hostium copias citato agmine advolare, atque recta in castra Polona ferri. Ducebat eum exercitum præfectus militiæ Comatus: tanta verò erat ferocia militi, ut eodem impetu quo venerat; ab itinere in vallum Polonum, contemptim rueret. Eductæ à Boleslao properè in campum copiæ, atque quantùm subita vis ferebat, vix explicandi ordines spatium erat: & quia statim pro vallo ad manum planè res venerat, cæco

 omnino,

omnino, diuque dubio Marte, in multas horas, totâ vi prælium gladiis agebatur. Primus Polonis ad victoriam passus fuit, cædes Comati: is enim cum inter primos prælium voce & manu urgens, Ducis simul militisque officium fortiter exequeretur, facto à pluribus simul impetu, confossus interiit. Ita *sæpè viri unius fato, bellorum fortuna agitur*. Nox inde jam cæteri faciliùs vinci, & acies in cladem, non tamen in fugam, inclinare. Nemo enim loco cedere: sed tantùm cadentibus multis, ordines fatiscere; & viam ad victoriam aperire. Quare ut campum integrè obtineret Polonus, internecione omnes delendi erant Iatvingi: cùm quisque aut è vestigio quod semel ceperat, quoad concideret à vulneribus, depugnaret; aut in locum jacentis commilitonis, inter confertos Polonos gradum obstinatè promoveret. Itaque unico eo prælio prorsus debellatum est. Proceribus atque omni equestri ordine, acie deletis, universum Iatvingorum nomen excisum: agrestes coloni, pars in proximam Litvaniam

Iatvingorum in bello singularis fortitudo.

niam diffugerunt; pars ad sacra Christiana à victore compulsi, ditioni Polonæ accesserunt. Subsylvania nunc ea regio dicitur: coloniis Polonicis, Russicis, Litvanisque frequens; prout aliqua sui parte propior illis gentibus est. Eodem anno Litvani & Samogitæ Sambiensibus Prussis auxilia tulerunt. E Vellavia oppido, Pregeli ripis imminente, Equites Crucigeri proximos Sambiæ agros obtinebant: remotiores, frequenti excursione, infestos reddiderant. Ad ejus oppidi oppugnationem copiæ admotæ, pulsati muri arietibus. Sed vim omnem fortitudo præsidiariorum, & industria machinarum Magistri, Henrici Tupodel, eludebat: frustra proinde id incæptum Litvanis fuit: præcipuis belli ducibus amissis, re infecta ab oppugnatione desitum est. Ductus deinde exercitus in Lubavienses agros, ubi hostem aperto campo, cum copiis consedisse, nunciabatur. Pugnatum ibi prælio acriter, victoremque Litvanum evasisse auctor est Dursbuch. Addit idem, magnam eâ victoriâ stragem

Litvani Prussis auxilia ferunt.

ſtragem editam: Helmericum Magiſtrum, Theodoricum magnum Pruſſiæ Marſchalcum, cum quadraginta ejus ordinis fratribus cæſos: quorum animi, lampadum ardentium inſtar in ſublime abeuntes, ab aliquibus de nocte ſunt viſi. Atque ut hic ſucceſſus aliquantùm recreaverat Volſtinicum, ita accepta nuper à Polonis plaga altè inſederat. Provincia amiſſa; gens cujus forti operâ tot bellis Litvani uſi eſſent exciſa; ultionis cupiditate animi quietem ſtimulabant. Collata igitur cum Suarmiro ope ingentibus copiis expeditionem in Sendomirienſes agros ſuſcipit. Effuſæ ad prædam legiones per univerſam Sendomiriam latiſſimè ferro ac igne graſſabantur. In ſubita trepidatione authoritas Boleſlai expectari non poterat: privato ſeu conſilio ſeu tumultu, armata equitum Polonorum & plebis promiſcuæ multitudo confluxerat: hæc contra palantes hoſtium manipulos progreditur; atque ut Litvanas Ruſſaſque cohortes effuſim per agros prædam agentes, priuſquam in unum coirent,

Sendomiriam invadunt & fugantur. An. 1265.

ſeparatim adepta eſt, cædit. Inde ad caſtra oppugnanda victor exercitus ſigna vertit: ſed Volſtinicus & Suarmirus amiſſis inter prædationem præcipuis legionibus, cum reliquo milite vim in caſtris expectare non auſi, maturè in tutiora ſe receperant loca. Boleſlaus ad nuncium rei benè geſtæ animo erectior, juſtam in Suarmirum indignationem ulteriùs proſequi ſtatuit. Favere videbatur ſuſcipiendis conſiliis præſens Ruſſiæ ſtatus, mortuo Daniele Rege Ducum ambitione ac diſcordiis plenus turbarum. Habito itaque per eam partem Poloniæ, quæ ſibi parebat, delectu: confectiſque inde validis copiis, Petrum Palatinum Cracovienſem Ducem præficit, atque infeſtis ſignis Suarmiri ditiones invadere imperat. Petrus dierum aliquot itinere per hoſtiles agros progreſſus, obvia ferè tantùm totis ſimul legionibus proterebat: nam quòd hoſtem in omnia intentum fraudibuſque militaribus probatum haberet, non permittebat laxatis vaſtationibus cohortes à caſtris divelli, ne qua rei gerendæ

An. 1266. Suarmirum juvant contra Polonos, & cæduntur.

occaſio Ruſſo daretur. Suarmirus ubi Polonum, neque contemptim palantem per agros, neque caſtris temerè locum capientem, ad inſidias nanciſci potuiſſet, caſtra aperto campo oppoſuit. Nihil primo die utrinque tentatum: poſtero (qui D. D. Gervaſio & Protaſio ſacer erat) uterque exercitus ad pugnam eductus: cùm extructæ acies intra teli jactum conſtitiſſent prælium miſſilibus inchoatum. Erat expeditus Suarmiro è Ruſſis, Litvanis, ac Scythis miles, qui ſtrenuè rem arcu & ſagittis agebat: quare Petrus equites ſuos tota vi coortos, arcuum uſum hoſti adimere, atque ad haſtas & gladios prælium deducere imperat. Tanto impetu in hoſtem itum eſt, ut impreſſionem factam repentè ſenſerint, neque tulerint Ruſſi: mox inclinari acies, & turbari. Suarmirus, cùm ſemel iterumque pugnam reſtituere tentaſſet, re deſperatâ, ipſe quoque frenum fugæ permiſit: Ducis exemplo toto campo effunditur exercitus, cædes deinde fugientium non pugna ſubſecuta. Victor Polonus caſtris

direptis,

direptis, lectiſque ſpoliis univerſam deinde regionem ſecurè igni ac ferro pervagatus eſt. Attrivit ea clades vehementer Suarmiri opes: imò totam exinde Ruſſiam Boleſlai fortunæ metus, in plures annos quietam tenuit. Litvani tamen nihilo quietiores ex ſociorum conſternatione: eodem ipſo anno ſubita excurſione Mazoviam latè populantur: neque Conrado & Boleſlao Ducibus ad reſiſtendum animus, aut vires: arcium tantùm præſidio ſuam & reliquæ nobilitatis fortunam tuebantur. At Volſtinicus quòd Polonicis Mazoviticiſque expeditionibus nihil ultra prædam per tanta intervalla quæri videret; eò potiùs curam advertit, unde ditiones augeri poterant, & fines proferri. In Ruſſiam itaque inter inteſtina odia & factiones, externorum injuriis opportunam, arma tranſtulit: & jam detractis aliquot arcibus, Volodimiriæ totique Voliniæ imminebat. Leo Dux Volodimirienſis à morte parentis Regis Danielis, nec dum pacatis per Ruſſiam rebus, non ſatis ad vim tanti hoſtis vali-

Mazovia vaſtatur a Litvanis.

Volſtinicus in bello contra Ruſſos amicitiæ ſpecie circumventus; occiditur.

dus,

dus,dolo & ſcelere bellum omne à ſe avertit. *Præſeferebat ille nihil negaturum ſe Volſtinico, jus quamquam dubium in Volyniam urgenti: ſed poſitis armis, negotium iſtud faciliùs poſſe tranſigi contendebat. Permitteretur modò res, arbitrio procerum utriuſque gentis; quidquid illi ratum habuiſſent; ſe in quaſcunque conditiones, pacis publicæ ſtudio, libenter conceſſurum.* Succeſſit perſona homini callido. Tantùm enim ea animi promptitudine, Suarmiro præcipuè adnitente, apud Litvanum profecit; ut is exercitum omnem dimiſerit, atque ad condictum diem, cum exiguis copiis, ac propè ſolo aulico comitatu, Vrouſcum venerit. Leo qui alia omnia, quàm quæ promiſerat, animo deſtinaverat; Volodimiriæ hæſit: Suarmirum autem fratrem, & patruum Haliciæ Ducem Baſilium, doli omnis ignaros Vrouſcum dimiſit, Volſtinicum ut Volodimiriam invitarent. *Commodiùs*, ajebat, poſſe tot Duces cum ſuo comitatu in ea urbe convenire, & *ipſo hoſpitii jure amicitiam conſtantiùs ſtabiliri. Suſpecta* erat Volſtinico condictæ diei extractio, & *inſolita in hoſte humanitas*: ſed quòd in Baſilio & Suarmiro, cum quibus ante ſemper amiciſſimè egerat, nihil fraudis ſubeſſe certus eſſet, fidei eorum & precibus ſe permiſit. Volodimiriæ, à Leone & Romano Principibus, humaniſſimè acceptus, benevolentiæ ipſius æſtimatione; reliquum ſuſpicionum, quæ præſagæ menti identidem ſeſe ingerebant, excuſſit. Poſtero ab adventu die, princeps Senatûs Ruſſi, Markoltus Niemcin, convivium Ducibus & Proceribus magnificum dedit: læta omnia atque officiorum plena. Iam Volſtinicus, ſub noctem è convivio digreſſus, in monaſterio D. Michaelis, qui locus hoſpitio erat, dimiſſo omni comitatu, cum paucis cubiculo præfectis, ad quietem ſecurè componebatur. Supervenit interea Leo, Volſtinicum familiariter inclamat; ad ulteriora pocula amicè invitat. Litvanus officii cauſâ, ex interiore cubiculo inermis, ac penè diſcinctus, Ruſſo occurrit: ſed jam mutatam perſonatæ amicitiæ ſcenam, reperit. Circumſiſtunt repentè ſatellites. Dux ebrie-

ebrietate, & destinati sceleris conscientiâ, amens; crudelitatem Mendogi parentis in Russiam, cupiditatem ipsius Volstinici, quâ in sui patrimonii arces nuper involasset, exprobrat: tum subitâ periculi imagine attoniti, ac vix dum quid rerum ageretur credentis, caput valido gladii ictu medium discindit. Reliqui comites, quos è proximo tumultus auditus ad arma exciverat, trucidati, bona direpta, proceres Litvani ex hospitiis extracti, atque in carceres detrusi. Cognitum reliquis Ducibus, ac præsertim Basilio & Suarmiro scelus, magnam indignationem movit: jus hospitii scelere violatum, fidem suam proditam, Russici nominis indignam labem, quisque pro se, querebantur. Verùm tota ea indignatio, ultra querelas & verba progressa non est: quanquam ut se ab ejus sceleris societate, quàm alienissimos palàm testarentur: magnifico deinde apparatu, regiisque sumptibus occisi corpus ad funus extulerint.

LIBER

LIBER V,

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiâ Iuliani Dorsprungi.

VNiversa Palæmoniâ gente per Litvaniam, continuis funeribus exhaustâ, solus ex ea superfuerat Volstinicus. Quare ab ejus morte, restitutus est Principatus Iuliani Dorsprungi posteris, ipsâ quadam Litvanæ fortunæ necessitate. Vivebat enim adhuc Suintorogus Vtenides, annorum nonaginta sex vetulus. Puer ille olim è parentis testamento cesserat Ringoldi patrui curæ, ab eodem paterno principatu, per tutelæ speciem, exutus. Adultus deinde acceperat à Ringoldo præfecturam Samogitiæ. ex eo ille loco, alienam fortunam tantùm spectare, neque suam vicem indignari. Inter varias Principum factiones & cædes, ipse solus ut jure principatui proximus, ita quietiore ingenio ab omni ambitione remotissimus, extra invidiam & suspiciones agebat: cujus *humilem fortunam,* *Suintorogus Vtenides M. Lit. Dux.*

 non

non ambitioſo animo junctam, pronius erat *partibus, contemnere, quàm ſubvereri.* Augebat ſecuritatem, quòd nullam ferè Reip. partem attingeret: hinc vacuam curis & periculis vitam, diutiùs produxit. In hunc igitur, quanquam magno jam natu ſenem, Proceres animo inclinari; eum votis deſignare: præcipuè quòd familiam filio, nepotibus, & pronepote adulto, firmam haberet. Atque, ut *inter adverſa ſuperſtitioſiores hominibus mentes* ſunt, *religioni jam ducere, ſi eum negligerent, cui ad imperium jus potiſſimum eſſet. Quis ſciret, num inteſtina, quibus flagraret Reſpublica, odia, & frequentatæ Principum cædes, non à Superis immitterentur, in vindictam erepti per injuriam Suintorogo Principatus. Conſultum etiam Reip. fore, ſi poſt tot civiles motus, atroceſque jactationes, in ejus Principis humeros ad reſpirandum reclinaretur: cui affectus, & naturæ moderatio & annorum gravitas compoſuiſſent. Senſiſſe ſatis jam Principes eos, quibus cupiditates per ætatem necdum*
An. 1268. *deferbuiſſent.* Maturatum itaque eſt cum comitiis Kiernoviam: *ne diuturnitate interregni, factiones & ambitio, vires cum tempore ſumerent:*

rent: ſed neque inter ipſa comitia ſententiis multùm variatum eſt. Omnium conſenſu M. Lit. Dux renunciatus Suintorogus; nequicquam decrepitam ſenectutem obtendens, communibus ſtudiis ceſſit. Exiguo illo, annorum aliquot, quo cum imperio præfuit, tempore, domi quietas perpetuò habuit res. A Pruſſia initio non exiguum impendere diſcrimen nunciabatur. Ottocarus Bohemiæ Rex, cum ingentibus è Bohemiâ, Sileſiâ & Germaniâ copiis, in Pruſſiam venerat; eo conſilio, ut bellum omne, quod jam cum Pruſſis Equites Cruciferi propè confecerant, magnâ vi in Samogitiam transferret. Sed per tempeſtuoſam hyemem, exundantes fluvii & lacus, itinera omninò præcluſerant. Ita ea expeditio fruſtra Bohemo ſuſcepta fuit. Pruſſorum tamen nomen univerſum, paucis exceptis populis, ad officium reductum. Nadrovitæ acie victi, non è pugnæ modò loco, ſed ædibus etiam & agris natalibus profugerunt. exilium ſervituti prælatum eſt: *tanta vel in agreſti populo libertatis æſtimatio.*

Pruſſorum populi à Cruciferis ſubiguntur.

quanquam vix exilium dici potuerit, in Litvaniam, ejuſdem originis gentem, cum re familiari & liberis commigratio. Eandem fortunam experti Skalovitarum primores, Surbanta, Suiſdeta, & Surdeta, deſperatis rebus opes & populum, in ulteriorem Litvaniam tranſportarunt. *An. 1269.* Enatum interim erat turbarum aliquid per Poloniam. Inter equeſtrem Ordinem & Zemiſlaum Principem, qui Cujaviæ ac Lenciciæ imperitabat, ſimultates exortæ, pænè ad vim proceſſerant. *Cujavia à Litvanis vaſtata.* Cognita ea diſcordia Litvanis, promptiſſimum quemque juvenum ad prædam evocavit. Collectus expeditè exercitus, Cujaviam vaſtationi deſtinat: itum eſt eò per Mazoviæ & Pruſſiæ confinia: vaſtati impunè agri: ingens omnino pecorum atque captivorum copia proſperè abducta. Neque Samogitis ab alterâ parte ocium. Reliquiarum Pruſſicarum atrox fortuna, atque inde commiſeratio; & ſi illæ funditus excinderentur, propinqui nimis futuri hoſtis metus, bellum accendebant. *Samogitæ Pruſſorum reliquias bello tuentur.* Poiezanos inprimis omni ope

ope tuendos, Samogitæ ſuſcipiunt. Neque deerat primis conatibus ſucceſſus: cæſa aliquot locis Crucigerorum præſidia, Poiezaniæ Commendator, ut vocant, & Helvicus à Goltbach Contor Chriſtburgenſis, capti. Creſcenti malo majore irâ & totâ vi, Conradus à Triburg Pruſſiæ Magiſter obviam ire; omnibus ſimul copiis, Poiezanorum agros vaſtare: incolas, igni ac ferro affligere. Debellatæ opes populi; non tamen animorum pertinacia fracta: ne victi hoſtile jugum in ſervitute ferrent, patriâ omnes exceſſerunt. Accepti benignè à Litvanis ſocii populi, & per Grodnenſes agros deſcripti: primæ verò eorum ſedes, tunc ex hoſtili populatione deſertæ, nunc etiam inter profundas ſylvas raros habent habitatores. Sola jam è Pruſſis ſupererat Sudovia, bello à Crucigeris necdum tentata: hæc, poſt ſubactos reliquos populares, in dies infeſta Crucigerorum ſigna affutura proſpectabat: quare averſuri à finibus ſuis bellum, hoſtilium agrorum infeſtatione domi ſuæ hoſtem diſtinere ſtatuit. *An. 1270.*

In

In Culmenſes agros prima excurſio facta: & quia non tam prædæ cupiditas, quàm metus in audaciam verſus, militem armaverat, magna ſtrages, delectu nullo, latè edebatur. Miſſus à Magiſtro qui hoſtiles conatus reprimeret Hermanus Schonenburgi vir per multa prælia fortitudine & prudentiâ probatus, exiguis copiis rem ex voto confecit: excurſiones ſtitit; & hoſtem in cumulo adeptus, cecidit. Sudovitæ, primo hoc eventu, de victoriâ, non de ſpe aut odiis deturbati, majore deinde irâ & vi, bellum aggrediuntur: auxilia à Litvanis & Samogitis conquirunt. Stumanus tum pro Principe, Samogitiæ præerat: hic (privatone erga Sudovitas ſtudio, an principis nutu, non reperio) cum aliquot Litvanorum legionibus & quatuor Samogitarum millibus, bellum pro ſociis contra Crucigeros exeunte jam æſtate ſuſcepit. Repentinâ inprimis vaſtatione, Culmigeriam igne, proximas provincias terrore implet. deinde cum diſtractus hoſtis, non ſatis certus eſſet, unde potius ancipitem illam

Stumanus Samogitiæ Gubernator Pruſſiam vaſtat.

lam tempeſtatem propulſaret, Stumanus exercitum Plovisto arci improviſo applicuit, pertinax oppugnatio brevi ad deditionem præſidiarios compulit. Litvanus enim veritus, ne ſi gravioribus propoſitis conditionibus ſupplices rejeciſſet, ex diuturniore circa eundem locum morâ, periculi aliquid, aut certè agendis rebus impedimenti enaſceretur: omnia in integro reliquit; duos tantùm obſidum vice pactus, qui viarum peritiſſimi forent. Horum deinde ductu, occultis per Chriſtianorum agros itineribus, quâ minimè timebatur, repentinus erumpebat: ita Lipanoviæ, Radini, & Veishauſi ſuburbana ædificia exuſta: Turnicia, Graudentum, Marienverderum, Satirinum, Chriſtburgum, aliaque regionis ejus oppida, & arces funditus dirutæ: ex præda denique & captivorum multitudine clades æſtimatione major illata. In Livonia quoque per proximam hyemem res proſperè geſtæ: vaſtatis latè in continente agris, per inſulas Livonici ſinus prædationes tentatæ. Hyems vehementior

Livonia à Litvanis vexata.

S non

non ſecuros modò aditus, per adſtrictas ſolidâ glacie aquas, ſed etiam commodum pugnæ campum in tanta planitie, inſtraverat. Inter Oziliam,quæ ſeptem milliaribus à Livonicâ ripâ, avulſa eſt inſula, in glacie exercitus concurriſſe ſcriptores memorant. Hæc diſſimulatione fortè magis & tacitis auſpiciis, quàm mandato Suintorogi extra gerebantur: ad bella enim illi, & natura, ſolitò mitior, ingenium non dederat, & ætas jam deerat. Domi, ut quietas ſemper habuit res, ita relinquere voluit: maturè itaque habito Senatusconſulto, filium Giermondum, jam ferè ſexagenarium ſucceſſorem ſibi deſtinavit. Neque multum deinde ſuperſtes egit. Novogrodeci eodem ipſo anno, morbonè an ſolis annis deficientem vitam, ſpiritus deſtituit.

Giermondus M. D. Litvaniæ.

Giermondus Suintorogo ſolitis ritibus ſuffectus, primos ſui principatus menſes rebus domi componendis exegit. Ante omnia parenti defuncto ut præſcripſerat ipſe, juſta legitimè perſolvit. Cum enim viveret Suintorogus, fortè inter venationes incideret in locum peramænum, quo Vilna amnis planitiem altis montibus ſubjectam, & pineto hinc inde conſitam decurrens, Viliæ illabitur. Amænitas ſitus, cùm ad primum conſpectum ſenis animum occupaſſet, petiit à Giermondo, ne alibi pro defuncti exuviis, aut rogo, aut ſepulchro, aream quæreret; utque is campus cremandis Principibus, humandiſque eorum cineribus, ſacer perpetuò in poſterum eſſet. Executus eſt univerſa Giermundus ex fide: campum latè exciſis arboribus perpurgatum, ipſe ritè dedicavit: relictus in proximo lucus, Fulminis vulgò Perkuni, tempeſtatum præſidis Numini; ut religionibus ipſis locus deinceps frequentior populo fieret: erecta præterea ſacerdotia, copioſis redditibus attributis. Officium ſacerdotum erat, ad præſcriptos ritus, ignem perpetuum quercu & pinu alere: qui ſi aliquo caſu fortè extingueretur, neglectæ aut non ritè procuratæ religiones ipſius ſacerdotis exuſtione expiabantur. Locus is Suintoroha (id eſt, Sancta area,) dictus, & no-

& nomen & ritus illos profanos ad Iagelonis usque principatum retinuit. His ita ordine peractis, Principis defuncti corpus, militari habitu à proceribus ad rogum elatum est: editiore pyræ loco, haud longè à Principe, locata arma, quibus à tyrocinio usque militari usus fuerat, gladius, hasta, pharetra cum arcu & sagittis: inferiore loco falcones, paria bina canum venaticorum, servus & equus, qui viventi maximè in deliciis: hæc universa, cum subjectus ignis corripuisset; tum sublatâ simul comploratione, proceres ursorum & pantherarum resectos ungues, extremi obsequii vice in flammas jactare. Nam de altera vita, quam habituri à morte essent mortales, redituque animarum ad sua corpora, cum DEUS quispiam, illis ignotus, ad jus dicendum in altissimum montem universum mortale genus, evocaturus è tumulis esset, apud veteres illos Litvanos, rerum Divinarum penitùs rudes, quanquam barbarè & superstitiosè, tamen aliquid credebatur. Existimabant igitur mortuos olim unguibus

Superstitio vetus Litvanorum, in cremandis corporibus defunctorum.

bus illis opus habituros, cùm præruptus, altusque mons, per difficiles aditus, singulis superandus esset. Curatis ita sacris, præscriptisque ceremoniis, quibus deinceps Principum vitâ functorum corpora eodem loco cremarentur, ad rem civilem curas advertit. Domi omnia erant secura: sed neque ab hostibus multùm periculi; quanquam non parùm suspicionum: Livones & Prussos Crucigeros, Polonos etiam, tot prædationibus nuper vexatos, non putabatur quieturos. Hos, non tam pacis studio, quàm ut totis viribus simul Russum aggrederetur, oblatis fœderibus ad amicitiam Giermondus pertraxit. Leonem enim solùm sibi maximè ad bellum destinabat, occisi ab eo inter hospitales mensas ante aliquot annos Ducis Litvaniæ, memor. Vix ferebat indignationem, quòd tanta Litvani nominis injuria; ob parentis sui ignaviam, hactenus inulta & secura, Russo stetisset. Proximo igitur anno, magnis copiis Volyniam invasit: vastata atrociter quaquaversus provincia est; & præda omnis,

Fœdus cum Polono & Crucigeris, bellum contra Russos.

Volynia vastata à Litvanis.

omnis, absque prælio, in Litvaniam abducta. Reversus ab ea expeditione, pacis artibus intendere cæperat, & Colonias per agros describere: quo tempore Giervatis oppido fundamenta jacta. Verùm & domesticam quietem, & firmatas fædere cum Polonis amicitias, factiosa quorundam consilia interturbarunt. Paulus Cracoviensis Pontifex, ut privatas offensas de Boleslao Pudico ulcisceretur, arma Litvanorum occultè per intervalla, in agros Polonos, evocabat. Exortis fortè inter Boleslaum & ordinem equestrem dissidiis, res ad secessionem & arma deducta erat: factioni princeps, Vladislaus Dux Opoliensium, absens lectus: fugatâ deinde, ac cæsa rebelli nobilitate, partes Boleslai insigniter creverant. Tum verò *Pauli animus pridem Principi iniquus, fortunam ejus magis non ferre: sed, & metuere, & odisse; & quòd ipse sibi, suoque odio, ad vim non sufficeret, alienis armis, suis fraudibus, eam vexare*. Litvanæ copiæ sedibus suis excitæ, Lublinenses agros infestis excursionibus securè populabantur: quòd equestris

stris ordo victoriâ Principis ad Bugicinum attritus, resistere aut non posset, aut non posse se fingeret, ut suis damnis, invidiam Principis augeret. Neque tamen omnino inultum Litvanis istud violatorum fæderum flagitium abiit. sub idem tempus, Subsylvana eorum ditio, à Mazoviis & Cujaviis vastata est. Per Prussiam quoque prædæ actæ: sed Prussorum res, secundis aliquot contra Crucigeros expeditionibus rursus non leviter firmatæ, levia prædationum damna vix sentiebant: præsertim quòd Litvana & Samogitica auxilia, in graviores impetus præsto essent. Vix igitur bellum illud à Crucigeris aliter confici posse videbatur, quàm si & totæ simul vires admoverentur, & externa præsidia consilio aliquo, hosti detraherentur. Henricus, Prussicis Equitibus Magister erat: fædus ille inprimis cum Giermundo renovat, ut jurisjurandi religione, à bello Prussico Litvani & Samogitæ excluderentur. Et Princeps quidem, hac ipsâ de causa, nihil publicè passus est Prussis adversus Crucigeros con- *An. 1274. Samogitæ tuentur Prussos & cædunt Crucigeros.*

conferri: efficere tamen non potuit, quin privatorum opibus, clam per Samogitiam lectus exercitus, detractis signis per turmas in Prussiam abiret. Vastatâ Culmigeriâ consederant Prussi Sudovienses, cum Samogiticis præsidiis, ad Lubaviam: sed venientibus totâ mole Crucigeris, aperta vi concurrere non ausi, tumultuariâ ut videbatur fugâ, castris impedimentisque desertis, in proximas sylvas sese abdiderunt. *Stratagema contra Crucigeros.* Equites Crucigeri incruentâ victoriâ læti, mox solutis ordinibus ad prædam discurrere, castra diripere, contemptim ad vestiganda extrema hostium agmina effundi, atque prorsus tanquam omni periculo defuncti agere. Prussi & Samogitæ, qui ad captandam insidiis occasionem, inter latebras ex fuga non longè à castris hæserant, hostem & itinere fessum, & victoriâ securum, inter prædas cuncta negligenter agere, à speculatoribus edocti, repentè instructâ acie è sylvis cooriuntur, atque prædabundos occupant, cædunt. Magna tum clades Crucigeris illata: amissus exercitus,

Duces

Duces belli Henricus Magister & Theodoricus Mareschalcus, in acie cæsi. Atrox hujus pugnæ eventus evocaverat Christianos Principes ad arma magno apparatu capienda. *Expeditio Christianorum Principum contra Litvanos.* Rex Bohemiæ, Marchio Brandeburgicus, Lantgravius Turingiæ, Dux Brunsviciorum, cum ingentibus copiis in Prussiam venerant: sed quòd exeunte jam autumno is exercitus fuisset contractus, hyemis verò initia solitò magis tempestuosa, latè per agros pluviis exundassent, ne lacessito quidem Litvano, ab armis discessit. Marchio tamen, ne frustra tantum iter suscepisse videretur, oppidum condidit, quod etiamnum Brandeburgum vocatur. Hoc ipso anno, Livones memorant à Samogitis & Litvanis ad Osiliam in glacie cum Magistro Livoniæ Ottone pugnatum: & Magistrum, cum quinquaginta Ordinis ejus fratribus cæsum. Pari eventu successor ejus Andreas Vestphalus cum bellum prosequitur à Litvanis profligatus occubuit. Neque multò post in Litvania Giermondus vivere desiit. Habitis Kier-

T noviæ

noviæ comitiis, natu major Giermondi filius Giliginus, Princeps Litvaniæ renunciatus eſt: fratri ejus Trabo Samogitia attributa, eâ conditione ut Magno Litvaniæ Duci ſubeſſet. Magiſter curiæ, utrumque ad concordiam, & gloriæ quam à Majoribus ſuis accepiſſent bello & pace æmulationem, breviter è Reipublicæ voto hortatus, gladium & ſcipionem Giligino porrexit. Rudis hic inaugurandi tunc mos erat, quo Principi ſuprema domi foriſque poteſtas à Republica fiebat. Triennium non ſuperavit Giligini principatus: nullâ fermè re memorabilis, præter aliquot Poloniæ vaſtationes: quanquam neque hæ à ſingulis ſcriptoribus omnes memorantur.

An. 1275. Giliginus M. Lit. Dux Trabus Samogitiæ.

An. 1277. Illa inter alias magis inſignis, & ipſis Polonis authoribus comperta, quâ Litvanæ copiæ Mazoviam, Culmigeriam, Cujaviam populatæ, atque iterum in Lencicienſes agros excurſione inſtauratâ ad quadraginta captivorum millia abegiſſe dicuntur. Vix fidem numerus invenit: ingentis tamen cladis exaggeratum hoc argumentum eſt.

Annus

Annus ſequens Giligino fatalis fuit: ſuffectus ei filius Romundus, eundem annum Princeps egreſſus non eſt. Apud ſcriptores frequentem famam reperio, quinque filios ex Romundo ſuperſtites relictos: propius tamen vero eſt, quod à paucis traditum; eum abſque liberis deceſſiſſe. Illi enim qui inter filios ejus cenſentur, ejus jam ætatis erant, ut Troidenus natu ultimus vivente adhuc Romundo Imperator, exercitus duceret. Ægrè certè perſuaderi poteſt, intra tam breve à morte Suintorogi tempus, (quod vix decennium aſſequitur) abnepotes ejus non adoleſcere tantùm, ſed & rempublicam adminiſtrare potuiſſe. Troidenus, ſeu filius ſeu conſobrinus Principis, privatis opibus triginta millium exercitum è Litvania & Pruſſia conſcriptum, Giligino ipſo vivente duxit: & tertiâ copiarum parte Mazoviam depopulatus eſt, reliquis duabus Culmenſem provinciam. Vbi pertinaci oppugnatione Bergeloviâ potitus, exciſo Crucigerorum præſidio arcem penitus delevit. Excedente hoſtilibus agris

Romundus Magnus Litvaniæ Dux; intra annum moritur.

Troi-

Troideno, cum ingente præda; iisdem pænè vestigiis novus hostis ingressus, rursus igni & ferro omnia infesta reddidit. Scomandus Samogitico & Sudavitico milite easdem provincias invasit: Lubaviam & Culmigeriam civitates spoliatas, exussit: Cujaviam latè pervastavit. Neque multò post, iterum exigua è levi Litvanico equitatu manus in Lencicienses agros immissa, Lenciciam urbem ex inopinato adoritur, atque primo ferè impetu occupat. Sed quòd ad prædam non ad pugnam venisset, antequam vicini incolæ ad arma concurrerent, eadem celeritate, spoliatâ urbe, hostico excessit. Eodem anno res strenuè in Livonia aperto campo acta. Septimo nonas Martii magnis animis & pertinaciâ pugnatum est: hostes eo prælio non victoriam modò, sed & Duces amiserunt. Cæsi, Magister Livoniæ Ernestus, Gilardus Comes, atque ex ipso Crucigerorum ordine sexaginta septem equites.

Livones ad Dinemburgum cæsi. An. 1279.

Eodem prælio, cùm Henricus à Tyzenhauzen Signifer occubuisset, Prætorianum signum,

signum, cum imagine virginis Deiparæ Livonum Patronæ, in potestatem Litvanorum venit. Tentaverat quidem restituere rem Elchardus Revaliensium Præfectus, contractis è fuga reliquiis, hostem aggressus: sed is quoque profligatus accepto vulnere amissoque equo, vix vitam è campo extulit. Belli ejus occasionem dedit, arx Dinemburgum: quam arcem ad Dunæ ripam exstruere Livones molientes, omni ope à suscepto opere dejicere contendebant Litvani.

Mortuo deinde Romundo, Trabus Samogitiæ Dux gubernandæ Litvaniæ admotus est: Principisne electi, an solo Gubernatoris in exiguum tempus titulo? non conveniunt scriptores. Certè ego non video, cur tutelæ nomine Trabum Litvaniæ præficere opus fuerit, si annis & ingenio maturi ad rem civilem Principes, ex superstitibus Romundi filiis præsto erant; nisi fortè metu tubarum, quas ambitio inter fratres excitare facilè poterat, summa rerum avo delata sit: ut si fortè ejus arbitrio

Trabus Magnus Litvaniæ Dux.

 patri-

patrimonium partiri inter ſe nollent, contumaces in diſſenſionem ſpiritus, ſupremæ poteſtatis reverentiâ opprimerentur. Sed enim nihil ejuſmodi à Trabo legimus actum, quod tamen maximè fieri oportuiſſet, ſi hac ſolâ de cauſa, à proceribus ad imperium fuiſſet evocatus. Certè neglectum ab eo id officii, aut certè ob anguſtias temporis intermiſſum, credere non poſſum: res enim illa tota, non tempore, ſed feſtinatione, indigebat. Trabum igitur omnino Magnum Ducem fuiſſe, illud etiam pro argumento eſt, quòd majorum ſuorum more, media in Litvania coloniam excitarit, de nomine ſuo, Trabos: Neque plura in principatu egit: vel quòd naturâ quietus eſſet, anniſque gravis; vel quòd antequam aliquid agere potuiſſet, nondum integrè exacto principatus anno, apparatus animo volventem, mors occupaverit. Leoni tantùm Kijovienſium Duci, in Polonos bellum moventi, auxilia miſerat: quanquam eventu infauſto. Boleſlao Pudico ſucceſſerat nuper Leſcus Niger. Ruſſus

Litvani auxilia Ruſſis ferentes à Polonis funduntur.

An. 1280.

ſus (ut *initia principatuum, hoſtibus plerumque ad bella avidè arripiuntur, quia novandis rebus opportuna*) novi Polonorum Principis fortunam bello experiri voluit. Iam Lublinenſibus agris pervaſtatis, Sendomirienſes populabatur. Exiguæ interea valde Varſio Caſtellano Cracovienſi copiæ in expedito: aggredi tamen hoſtem, quâ poſſet ratione, à Leſco juſſus, temerario fortaſſis conſilio, ſed ad vulgus (*apud quod ex eventu ſententiis pondus accedit*) ſatis forti; validæ hoſtium aciei, aperto campo ſeſe objecit. Leo quòd paucitatem hoſtium contemneret, plenus omninò victoriæ fiduciâ, ſive ut totam victi hoſtis laudem ad ſuos Ruſſos pertraheret, ſive alio quovis conſilio, primam in acie ſtationem Ruſſis attribuit, ubi & bellum & victoriam ſperabat: Litvanis & Scythis, non tam ad ſubſidia, quàm ad ſpectaculum, ut rebatur retrò collocatis. Poloni magna vi anteriores ordines aggreſſi, primo ferè conflictu loco moverunt: hinc proximis Ruſſorum labare animi; & fronte aciei retrocedente, non gradum

dum obfirmare proximi, ſed conſternari, abjectiſque gravioribus armis, in fugam apertè verti. Litvanæ & Scythicæ cohortes, quæ in ultimo agmine conſtiterant, primùm ſuſtinere cedentes, mox perruptis cedentium impetu ordinibus, aliquantùm turbari ac propè in communem fugam rapi. Inſtaurant tamen, reſtitutâ utcunque acie, pugnam: ſed cùm inde à victore Polono fortiter urgeri, hinc à ſociis quorum maximè cauſa ageretur, deſtitui cæperunt; ipſi quoque in fugam ſunt effuſi, Ruſſorum fortunam ſecuti, quorum auſpiciis pugnaverant. Litvani proceres, domi principe, foris exercitu amiſſo, ſoliciti: ad curandam maturè Rempublicam, comitia Kiernoviam indixerunt. Aderant inter alios ſive nepotes, ſive (quod, ut vero propius, malim aſſerere) filii Trabi, Narimundus, Holſza, Daumondus, Giedrus & Troidenus. Poſtremi hujus apud omnes amor, ancipiti expectatione fatigabat Magni Ducis electionem. Vir indole regiâ, ætate validâ, partis etiam ſæpiùs de hoſte victoriis,

Comitia in Litvania ad eligendum novum Principem.

riis, ut ante non mediocres de ſe ſpes, ita hic ſtudia motuſque animorum magnos concitaverat. Quiſque pro ſe eum Principem deſignare; eum privato voto dicere. Et quanquam pro Narimundo, ultra alia, ætatis ipſius judicium inclinaret, in ea præſertim republica, in qua ſtudioſè ſervatus hactenus erat mos, primos è liberis, in imperia parentum ſufficere: ſed virtutis æſtimatione, cuncta Troideni gratiæ ceſſura videbantur. Illud tamen ab ea ſententia univerſos dejecit: *quòd Republicâ per crebram Principum intra paucos annos mutationem non leviter labefactatâ, ſi quid diſſidiorum exoriretur, nihil mediocre timendum reſtaret: ſed quodcunque tandem futurum eſſet, diſcrimen; extremum foret. Iam verò, etſi Narimundus, cæterique Principes, repulſæ dolorem Reipublicæ utilitatibus commodarent: ferox & ambitioſum Daumondo ingenium nequaquam quieturum. Retenturum illum ex offenſa odiorum igniculos: futurum facilè ut tempore non ſopirentur ſed gliſcerent; ambitione fomitem miniſtrante: denique per utroſque affectus mente agitata, aut ipſum per ſe quæſitâ occaſione immane*

aliquid ausurum, aut si successus & vires odiis defuerint, Narimundum & alios fratres contra Principem & Remp. concitaturum. Quare remotis omnibus studiis, Narimundum natu maximum plenis comitiis Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt: & mox Magister curiæ, quo tunc magistratu Monividus fungebatur, ex senatus equitumque sententia, porrecto de more stricto ense, titulos & jus eidem detulit.

Narimundus Magnus Litvaniæ Dux. Narimundus, quamprimùm Rempublicam attigit, antequam ad externa curas protenderet; ad propiora, nimirum domestica, sese convertit. Post persoluta parenti justa, præcipuum ei opus erat, ita patrimonium inter fratres partiri, ne odiorum semina jaceret. Nec poterat opportunè differri. *Ea enim quæ alicui debita sunt, perindè ferè dilata, ac negata lædunt: nisi quòd negata repentè animum dolore invadant; dilata sensim suspicionibus sese accumulantibus exulcerent: illa ad vim præcipitent, hæc ad fraudes & odia, in occasiones ex arte intendenda, deducant.* Metuebat etiam illud Narimundus, ne si quid è Republica

publica decrevisset, quod asperius fortasse fratribus videretur, unicus ipse cum sua sententia sub totâ invidiâ laboraret. Nihil itaque Senatu inconsulto propriâ autoritate egit, certus, consilia sua, auctorum numero, emollire. Nam quæ solus pro supremo jure jussisset, ea querendi materiam & fratribus & subditis præbere potuissent. *Plerumque enim Principum acta, ad privatos tantùm affectus referendo, criminamur; neque difficilis est ad istiusmodi querelas auditor: at quorum senatus ipse auctor est, ea tanquam publicis utilitatibus dedicata, ac sacrosancta, privatis sermonibus suspicionibusque, non adeò prompti temeramus.* Erant equidem amplæ provinciæ, quæ reliquis Principibus attribui in patrimonium poterant: sed nolebat Narimundus potentiam eorum ad ambitionem & defectiones, hostium propinquitate solicitari. Non erat fortè, quod in fratribus ut suspectum metueretur; *cavebat tamen Princeps etiam ea, quæ periculosa futura erant, si illi suspecti aliquando esse inciperent. Nihil enim periculosius à Principe per alios, præsertim ambitioni obnoxios, administratur,* *Fratribus patrimonium partitur.*

ſtratur, quàm quod hoſti magis propinquum: ad latus atque ſub oculis Principis, factiones facilè evaneſcunt: à curia verò ablegatæ, ſatis ad incrementa ſua habent, quòd facilius lateant; in immenſum verò ſurgunt, cùm à propinquo hoſte ſubſidia ſperare poſſunt. Advertebat præterea Magni Ducis potentiam exhauriri, cùm inter liberos Principis defuncti, patrimonii nomine, provinciæ diſtraherentur: ita enim fore neceſſe erat, ut ad multos derivatis reipublicæ opibus, ipſoque fonte abſumpto, penes Magnum Ducem nihil ultra vacuos titulos relinqueretur. Quare publico ſenatus edicto, in ipſa interiore Litvania poſſeſſiones fratribus aſſignavit; non alio jure, quàm quod ceteris proceribus ac equitibus in ſua patrimonia eſſet, obtinendas: atque ut omninò privatam rem, familiarum è Magnis Ducibus propagatarum, à publica ſecerneret; novum inſigne pro Duce & republica aſſumpſit, diverſum ab eo quo ceteri ejuſdem gentis Duces uterentur. Ab eo itaque primùm tempore, Centauri loco, Eques armatus ſtricto enſe hoſtem perſequens

ſequens vulgò Pogonia in ceris Magni Ducis uſurpari cœpit: quanquam alii memorent, à Mendogo Rege idem ſtemma uſurpari ſolitum; adjectis binis in clypeo crucibus, ad indicium ſuſceptæ Chriſtianæ religionis. Obtigit in ea patrimonii ſortitione Holſæ tractus orientem versùs, à Vilna circa Korablam ad multa paſſuum millia excurrens, deinceps Ducatus Olſanenſis dictus: propagati ab eo Holſanenſes Duces, ſuperiore ſeculo, in Paulo Epiſcopo Vilnenſi defecerunt. Giedro ampla item ditio Septentrionem verſus attributa: nobiliſſima ab eo Giedroiciorum Ducum familia ortum ducit; in quâ hæredum copioſo numero, veterem illam potentiam & Ducalem titulum, ad equeſtrem frugalitatem deducta, noſtrâ ætate videmus. Daumondo Vcianenſis Ducatus datus: arcem Suir ab eo conditam, Ducibuſque Suirſciis nomen & ſanguinem derivatum, aliqui memorant. Troidenum ſolum, pacis bellique ſocium, apud ſe detinuit Princeps: eo fortaſſe conſilio, ut cùm ipſe liberis careret, eum

Stemma M. Ducis Litvaniæ.

eum reipublicæ maturè admoveret, quem ſibi ſucceſſorem à Senatu & populo tacitè deſignari, non ex vano, prudens alienorum votorum æſtimator, ſuſpicabatur. Non ignorabat quidem Daumondum quidvis acturum, ne ſucceſſione excidat: ſed *malebat fratris ambitionem, quàm vota publica ab eventu deſtitui. Quare illa ipſa negotiorum cum Troideno communicatione, ejuſdem potentiam ad futuras Reipublicæ ſpes, contra fraternas factiones, firmabat.* Ita rebus domi compoſitis, & curiæ Ducalis ſede, Kiernoviam Novogrodeco tranſlata, ad rem bellicam cogitationes intendit. Iam frequenti Principum viciſſitudine Principatus propè in annuum magiſtratum abierat: hinc res bellica plurimum labare; cùm inter ipſos apparatus aut initia belli, capita & Senatui & caſtris, morte ſubtraherentur: atque ea fortè de cauſa, nihil majore mole contra Polonos pro recuperanda Iatviezya totis ſedecim annis actum. Nunc primùm Narimundus cum Troideno eam provinciam ſedulò ſuſceperunt; non excurſionibus hoſtem vexaturi;

Iatviezyam à Polono olim ereptam recuperant Litvani.

xaturi; verùm Polonis exactis, antiquum in eam jus Litvaniæ aſſerturi. Ductus in provinciam exercitus, nihil ferè negotii reperit. Reliquiæ Iatvingorum vetere odio à Polonis ſuapte averſæ, cùm primum exercitum conſpexerunt, à ſacris Chriſtianis & Polono deſciverunt, atque Litvano acceſſerunt. Coloniis deinde Polonicis & Mazoviticis inſperato impetu captis, univerſa regio brevi in poteſtatem redacta eſt: præſidia opportunis locis poſita, quâ hoſtis propior: ad ripam præcipuè Bubræ Raigrodum à Troideno colonia ducta, quæ arx, contra Mazovitas & Pruſſos vicinos, incolis eſſet. Gratus navatæ operæ Narimundus, omnem deinde eam regionem Troideno attribuit. *Facere beneficium videbatur Princeps, cùm tamen ferè acciperet. Intererat enim vehementer Reipublicæ, in tanta hoſtium propinquitate, Ducem armis impigrum atque ad omnia intentum præſentem eſſe, & qui privatis opibus ſeſe tueri poſſet; ne ſemper tantillo bello univerſa Litvania implicaretur.* Caſus præterea ita tulit, ut ea res Narimundo ipſi eſſet per-
oppor-

An. 1281.

Raigrodum in Subſylvania, à Litvanis ædificatum.

opportuna, cùm à belli Podlachici curâ flagitium domeſticum averteret. Daumondo fortè Vcianæ Duci obierat conjunx: ad funebrem pompam frequentes pro more convenerant proceres; inter ceteros Narimundi uxor, defunctæ ſoror, & pro ſe ſorori parentatura, & pro marito (qui domi morbo detinebatur) mærentem domeſtico luctu, Doumandum fratrem ſalutatura. Perſolutis ritè juſtis, hoſpitibus honorificè dimiſſis, Principis ſolius conjugem violentè detinuit, in defunctæ torum ſubſtiturus. Et ſua & conjugis injuriâ Narimundus dolere, indignari, minari: at alteri inſana libidine mens, ſceleri contumaciam jungere; atque poſt proculcatum fas; pericula, vel non videre, vel contemnere. Hinc Principi neceſſitas armorum & fraterni belli. Vciana obſidione cincta; eò enim ſeſe, aperto campo diffiſus, uxorius imperator, ad ſcelera quàm ad bella audacior, abdiderat. At verò quia à muris etiam, non diuturnum præſidium ſperari poterat; & aut oppugnationi, aut ob anguſtos

Daumondi ſcelus in Narimundum, bello vindicatur.

ſtos commeatus, fami cedendum videbat; animos ſuorum ad conſtantiam obfirmare nititur proximorum auxiliorum ſpe: ipſe rebus deſperatis, tanquam mox ad ſolvendam obſidionem cum milite adfuturus, noctis beneficio ex arce dimiſſus, per obſidentium caſtra evaſit. Pleſcoviam deinde delatus, non infeliciter contra Livones Pleſcovienſium arma tractaſſe memoratur: exilii ejus memoriam Pleſcovia etiam nunc obtinet, eâ munitionis parte, quæ ab auctore paries Doumandi dicitur. Oppidani cum aliquot dies oppugnationem, Ducis & præſidiorum expectatione, fortiter ſuſtinuiſſent; ſuſpicati ex morâ, quod in re erat, Narimundo ſe dediderunt. Eodem anno è Samogitia miles Pruſſis Sudovienſibus auxilio miſſus: ubi junctis Pruſſorum & Samogitarum viribus, magna clades Crucigerorum agris illata eſt: neque ſolum quæ in aperto ad prædam vel iram erant, igni aut ferro abſumpta; ſed arces & oppida, pleraque capta atque everſa, Chriſtiburgum, Marienverderum,

derum, Santirum, Plemencia, Graudentum.

Troidenus Magnus Litvaniæ Dux, à Daumondo bello petitur.

Idem annus mortuo Narimundo Troidenum Principem Litvaniæ dedit, pridem jam communibus ſtudiis expetitum, quòd bellica laude, fratribus, quos ætate ſequebatur, longè præſtaret. A puero enim caſtris addictus, cum annis armorum ſtudium promovit; adultus, multis expeditionibus non militares modò, ſed & imperatorias artes probaverat, & parando & gerendo bello. Animi quidem impotentior, ac præſertim cum irâ agebatur; hinc *& in victos & in ſontes, poteſtate ad crudelitatem abuti ſolitus: ingens profectò in principe vitium: ſed apud feroces populos, ſub virtutis nomine, ſi non amorem, admirationem ſaltem habebat & reverentiam.* Daumondus apud Pleſcovienſes exul, ex Narimundanæ mortis nuncio, inimicitias cum principe extinctas credere, & jam reditum in patriam adeoque ipſius Principatus occupandi ſpes animo volvere: at cum Troidenum Magnum Ducem comitiis creatum intellexiſſet; tùm verò, quàm jucun-

jucundè nuper ſpei ſuæ, cogitatione colluſerat; ita nunc invidiâ & indignatione furere, vim & bellum parare. Collecto è Pleſcovienſibus exercitu, Polociam inprimis invaſit, propinquitate ſuis conatibus opportunam: urbe per Ruſſorum proditionem potitus, facilè univerſam provinciam ſubegit. Iam ultra Pleſcovienſes copias, Polocenſi milite & opibus auctus, validior ad urgendum bellum, Litvaniamque tentandam erat: ſed *primis perturbationibus ipſâ morâ conſidentibus, animus non æquè ut ante ad arma expeditus. ut ferè difficilis eſt illis conſtantia, quibus ardua, impetu non conſilio aggredi mos eſt.* Tum primùm periculi ſpeciem ſinceriùs circumſpicere & æſtimare: belli imparibus viribus ſuſcepti exitum pertimeſcere: cogitare ſecum, *Polociam facilè ſibi ceſſiſſe, quòd ſecuris rebus, aut nullis præſidiis tenebatur, aut Ruſſo obnoxiis: Vlteriùs ſi progrederetur, nihil non benè munitum, nihil non bello paratum, inventurum: omnia ſibi & Ruſſis infeſta, Troideno addicta. Quid verò ſi interim Polocenſes, quâ levitate ſcelus admiſerunt, eâdem ſceleri veniam apud* legiti-

Daumondi contra Troidenum consilia.

legitimum Principem quærerent, atque à se descisce-rent? Plescovienses nondum quidem operæ suæ pænitere: sed *quis eosdem illis animos certò audeat polliceri, cùm (ut incerta belli alea est) aliquid cladis acceperint, cùm arma, cùm exercitus validos ab adverso conspexerint? Illosne pertinaciùs pro exulis fortuna pugnaturos crederet, quàm Litvanos pro Principe & Patria? multùm ad audaciam, nec minus ad victoriam momenti sæpè habere, causam pugnæ.* Abstinere itaque armis, non tamen odiis constituit: & vi in fraudes versa, ambitionem & iras securiùs ex occulto urgere. Neque difficile fuit, pacis specie & modestâ culpæ confessione, fratri imponere: ut speraverat; non veniam modò, sed & Polocensis ditionis possessionem, haud ægrè obtinuit. Inde Daumondus in momenta agendi intentus, rebus suis, quietus prospiciebat: quâ posset arte, Troidenum evertere, & Principatum paterno fraterno-
An. 1282. que jure, sibi asserere. Troidenus verò ut rebatur, pace domi constituta, militem in Poloniam misit. Quatuordecem millium exercitus erat, è Litvanis & Iatvingorum reli-

reliquiis lectus: hic divisis trifariam copiis, totam omnino Lublinensem oram pervastavit. Lescus Niger Poloniæ Princeps Cracoviæ interim jus subditis dicebat: ad subitam trepidationem, forensibus illis negotiis relictis, tumultuario delectu sex millium manum contra Litvanos rapit. Sed hi, aliquot ante diebus prædam & exercitum per Narviam transportatum in profundiores sylvas jam subduxerant. Re cognitâ Lescus planè desperare. *Quo enim duceret exercitum? in sylvas? nimirum ubi hosti omnia opportuna, quia perspecta; sibi verò ignota & periculosa. Qua deinde parte hostem perplexis callibus vestigaret? Atque ut assequeretur fugientem, quâ ratione militem aperto campo assuetum, inter sylvas in aciem explicaret? imò quomodo tam exiguas copias molesto ac festinato itinere propè confectas, tam iniquo loco, tantæ multitudini objiceret?* Istiusmodi curis fesso cum fortè somnus obrepsisset, visus est sibi videre Divum Michaelem seriò imperantem: cunctari desineret, & hostem audacter insequeretur. Paret Lescus, exercitum somnii divinitus immissi

Litvani à Lesco Poloniæ Rege funduntur.

immiſſi enarratione ad ſpem victoriæ erectum, arma expedire jubet; & paucorum dierum commeatu ſumpto, ſigna in hoſtem ferre. Neque procul aberant Litvani, Polonum ſibi inſtare omninò ignari: ex ſecuritatis opinione non excubiæ illis ſolitæ; non cohortes, firmandæ à tergo in itinere aciei deſtinatæ; nihil denique ex diſciplina militari; atque adeò vix caſtrorum ſpecies. Hinc ut comparuerunt imminentium Polonorum inter ſylvas ſigna, trepidare: credere, non abſque valido exercitu hoſtem eouſque proſequi auſum: tum collecto à repentinis affectibus ſpiritu, Iatvingis præcipuè adhortantibus, antequam è ſylvis in campum, quem Litvani inſederant, Polonus plena acie intraret, totis ſimul copiis in venientem effunduntur. Non poterant Poloni omnes cohortes explicare, quòd anguſti inter ſylvas tranſitus, non permitterent totum militem ſimul campo immittere: coacti igitur ſimplici quâ venerant acie decernere; quàm maximo impetu in cornua invehuntur, ut iis qui ſequebantur ſpatium in frontem erumpendi relinqueretur. Cum atrox utrinque pugna ad primos congreſſus arderet, effuſis omnibus ad prælium, captivi inter impedimenta abſque præſidio relicti, ut ſuorum ſigna agnoverunt, inſolito quodam motu agi; ſe invicem adhortari. *Pueris & fœminis lachrymas ac vota relinquerent. Si viri eſſent, non expectarent otioſi ſuorum incertam victoriam; quam certam reddere poſſent, audendo. Si vincere fortè hoſtem non poſſent; hoc præmii loco ducerent, eum ad ſui cædem irritare. Cui enim ſervarent turpem hanc vitam, barbaro obnoxiam, & ſervituti deſtinatam? an ad ſuorum cladem, novos captivos, novam dolorum materiam ſpectandam? Irent potiùs & aut morerentur, aut vincerent cum ſuis. Eximerent ſe tot malis aut vincendo, aut occumbendo*. Mox promptiores quique juvenum, ſe alioſque vinculis expediunt, fæminis inter ſpem & timorem vota ad ſuperos cumulantibus: tum correptis quæcunque caſus & deſperatio obtulerant telis, armantur: multis canes ſponte dominos nuper in ſervitutem ſecuti, vel inter ceteram prædam

Captivi Poloni à tergo Litvanos adoriuntur.

prædam abducti, pro armis, atque satellitio fuere. *Vbi in subitâ illâ inchoatæ libertatis specie se circumspexerunt, horrorque ex futurorum cogitatione frigidus per artus decurrisset, tum sublato ab omnibus simul ingenti clamore, in audaciam accensi, magno impetu, tanquam furibundi, Litvanorum aversam aciem adoriuntur.* Turbati insperato eventu Litvani atque quis novus hostis esset ignari, non diu, inter anceps à fronte & tergo malum, vim sustinuerunt: Superûm irâ portenta non hostes sibi immissos multi credidere, quando tantâ rabie canes ipsos (insolitum hactenus pugnæ genus) in se ferri videbant. Iatvingorum paucæ cohortes erant; sed quibus, ab animo, non à numero fortitudo: hæ pertinacissimè locum tenuerunt, donec penitus delerentur. Litvani magnâ parte inter primam pugnam amissâ, cum reliquo exercitu cædi se victorum eripuerunt: multi fame deinde inter sylvas enecti; atque adeo etiam qui supererant tot malis, vix aliqui in Litvaniam regredi ausi, pœnarum scilicet metu, quas gravissimas ex Troideni edicto magistratus in fugitivos statuebant.

Litvani fugientes ex acie, domi à Principe puniebantur.

Domi etiam res haud nihilo funestiores. Olsa & Giedrus fratres Principis, vitâ functi. Additum his, scelere Daumandi, tertium funus longè acerbius. Sex percussores, rusticorum supplicantium habitu, submissi; cùm Principem è balneo redeuntem paucisque comitatum, medium intercepissent; inclinantem se atque humaniter, quid injuriarum à quopiam accepissent, & an se vindice opus haberent, inquirentem; impactis capiti baculis interfecerunt. Orbatus Principe Reipublicæ status, amisso nupera expeditione veterano milite, patentes planè aditus ad vim & Principatum Daumando aperuerant. Promovebat ejus consilia, quòd Laurus Troideni filius jam ante post rerum civilium tractationem abdicatam claustro se inclusisset: supererant quidem defuncto Principi nepotes; Ginvilus ex Giedro, Algimundus & Mindovus ex Olsa; quibus imperium deferri poterat: sed ab eo consilio, & ipsos juvenes & senatum,

Troidenus Princeps trucidatur à Daumando.

tum, facilè oſtenſo bello deterreri poſſe ſibi perſuadebat. Lecto igitur quantocyus è Ruſſis valido exercitu, movit in Litvaniam, aut ſolo belli terrore voluntates Procerum in ſe inclinaturus: aut ſi aliud illi comitiis habitis ſtatuiſſent, armis Principatum occupaturus. Graviter Laurum (Rimundus à popularibus dicebatur) affecerat audita cædes parentis: ubi deinde intellexit etiam Principatum in ſceleris præmium à ſceleſto fratricida repeti, tum verò dolor in iram exardeſcere: tantaque ea indignatio fuit, ut mox ab accepto nuncio, deſerto clauſtro, Reipublicæ ſe redderet, & Ducem bello, contra perduellem patruum, offerret. Proceres & ſuaptè ex defuncti Principis reverentia Lauro addicti; & à Daumando tot ſceleribus infami averſi: ſed de belli eventu anxii; inter utraque conſilia quem ſequerentur incerti, animo pendebant. Cauſæ inde æquitas; ſed Dux juvenis, animo quàm rerum experientia promptior, ab aris & ſacellis repentè miles & Dux: illinc flagitium & perduellio; ſed

Laurus Daumandum profligat & occidit.

ſed imperator, qui inter arma & pericula ætatem exegiſſet. Attamen ut cuique majora in Daumandum odia, & Troidenum Laurumque ſtudia, ex Litvania, Samogitia & Novogrodenſi terra, armati libentes confluxerunt. Recenſas copias Laurus ſtatim contra hoſtem duxit; *quamdiu prima fervérent ſtudia, de ſumma rei aperto prælio decertaturus: ne vel factioſorum ſermonibus ardor ſuorum reſtingueretur, vel dilatâ pugnâ ſpacium arcibus oppugnandis daretur, quarum deinde oppugnatione bellum diutiùs trahi neceſſe foret.* Commiſſo prælio Laurus campum obtinuit, ipſe hac parte victoriæ maximè lætus, quòd cum Daumando fortuitò (uterque ſuis aderat) congreſſus, eum parenti inferias, & ſuo dolori victimam mactaſſet. Reliqui exercitus in fuga cædem, nox abrupit: poſtero die lectis ſpoliis, victor miles in Polocenſes agros ductus, atque eodem victoriæ curſu, facilè quæ ſuperiore anno Daumandus occupaverat, recepta. Dimiſſo tandem exercitu, Kiernoviam, quo ad comitia habenda conventus indictus fuerat, Laurus

Laurus ab ordinibus Princeps electus sui loco Vitenem substituit.

Laurus maturavit. Acceptus magnâ omnium ordinum gratulatione: ubi in Senatum venit, ne sententiæ quidem ex ordine dici, aut ab uno quopiam nomine Reipublicæ gratiæ Principi agi poterant. Cum enim in communi omnium voto nemo postremus esse vellet, omnes simul inclamarunt. *Silerent mortalium sententiæ, quandoquidem superûm dono Principem haberent. Occuparet fortunatus Principatum, quem fortiter defendisset, gemino jam titulo suum, paternâ hæreditate & proprio merito. Se non eo consilio ad comitia convenisse; ut Magnum Ducem legerent; sed ut illi qui jam Dux suus esset, fidem debitam, solenni sacramento, pro solito more obstringerent.* Ad hæc Laurus: *Quidquid hactenus egisset, non plausu sed excusatione opus habere: quòd nimirum mancipatam supremi Numinis obsequio mentem, ad ejuratas pridem curas, rursus applicare ausus fuisset. Quia tamen non susceptæ vitæ tædio, aut studio novarum rerum, id attentasset, non omnino severos facti sui judices apud posteritatem sperare. Donaturos, qui hæc olim audirent, multùm filio: quem justus dolor in paternæ cædis auctorem, eo usque, etiam extra*

orbitam, egisset. At si ulteriùs progressus, principatum occuparet: enimverò neque apud superos violati sacramenti flagitium, neque inter homines inconstantiæ ac levitatis probra evitaturum. Quare si vel recentis beneficii memoriâ, vel hæreditarii juris præjudicio, apud Rempublicam sibi agere permitteretur, illud unicum orare, ut eum Principem vellent, in quem ipse jus suum, si quod esset, transferret: simulque Vitenem, Curiæ olim apud Troidenum, Magistrum, designat; palàm sanctè testatus, obstinatum sibi omninò esse, ad inchoatam disciplinæ religiosæ philosophiam rursus regredi. Perculit inopinata oratio plerosque: omnes simul per omnia sacra obtestari, ne patriæ, quam servasset, curas projiceret. Perstitit Laurus constanter in sententia; addens. *Curas patriæ à se non abjici, sed in humeros tanto oneri non impares transferri: atque ea ipsa de causa nolle se auctorem esse, ut ex consobrinis suis aliquis per ætatem ei honori invalidis, ad Principatum assumeretur. Rogare verò iterùm, ut si gratiam navata bello operæ erga se testari vellent, ne ampliùs animum aliò destinatum non profuturis conatibus fatigarent: si Reipublicæ curâ tangerentur; ne alteri*

quàm Viteni Principatum traderent. Poſt longam ſtudiorum concertationem, cùm tandem, cautè immobilior Laurus, de ſententiâ dejici nullatenus potuiſſet: Vitenes, Lauro auctore, omnium conſenſu, Magnus Dux renunciatus, atque inauguratus eſt. Nullam deinceps unquam Laurus Reipublicæ partem attigit: haud procul Novogrodeco ad ripas Nemeni fluvii inter Monachos conſtanter in ultimum diem ſuſceptam vitæ rationem tenuit: ſoror ejus vel à parente vel certe à fratre elocata, nupſit Boleſlao Mazoviæ Duci. Cum enim nulla fædera ſufficerent, ad conſtantem cum Litvanis pacem: affinitatum inter Principes contractarum reſpectu, quietem aliquam ab aſſiduis Litvanorum infeſtationibus ſperabat.

LIBER

LIBER VI,

De rebus Litvanorum, Principatu ad Cæſarini Columnæ poſteros tranſlato.

VItenes, inter Eiragolios (qui Samogitiæ populus eſt) à Cæſarino Columnâ genus, quemadmodum plerique ejus regionis procerum, ducebat. Iam inde à puero, ita vitam ejus fata temperabant, ut non alibi, quàm ſub Reipublicæ oculis, id eſt omnium judiciis, adoleſceret: quòd à ſuperis ad Principatum, per quatuor jam ſæcula in ſua familia conſervatum, deſtinaretur. Ex illa enim domo, cùm perpetuò duodecim Magni Duces in Litvaniâ imperaſſent; ne deficientibus tandem viris, Principatus aliò averteretur, fæminæ etiam ratio habita eſt. Trineptis hæc Vitenis erat, Anna *Stephani* I Polonorum Regis conjunx, priùs Poloniæ Regina renunciata, quàm ſponſa, Principatum viro dedit. Interruperat deinde hunc veluti ſacrum quendam Litvaniæ Principum ordinem,

Vitenis familia.

nem, Henricus Valesius: sed rediit mox Respublica, ad probatas jam sibi tot sæculis manus, summo omnium bono. Restituerunt rursus Litvaniæ suos Principes, *Sigismundus* III Poloniæ Rex, IV Litvaniæ Dux, ex Catharina Vitenis trinepte, Annæ sorore, Ioannis I Suecorum Regis filius; & *Vladislaus* Polonorum Rex ejus nominis Quartus, Litvanorum Dux Magnus, verè *Secundus*: in ipso felicitatis, ac pacis publicæ cursu, magno Reipublicæ dolore, neque minore damno, nuper Merecii in Litvania mortuus. *Casimirus* Polonorum Rex ejus nominis IV, Litvanorum Dux Magnus Tertius: cui Respubl. ingentibus periculis pænè oppressa, ita regnum detulit, ut ad virtutem Vitenio, Iagelonioque sanguine propagatam, velut ad solitum in afflictis rebus asylum, superis impellentibus properasse videatur: in uno & Vladislai fratris & Sigismundi parentis trophæa, imo compendium Veterum Heroum, inventura. Verùm à tantæ spei felicitatisque spectaculo, ad ipsa ejus initia oculus avocandus

candus est. Redibat fortè aliquando à bello Prussico Troidenus, & Vitenem puerum inter pares conspicatus; indolem decoro ore non vulgare quidpiam (*ut fermè magnæ fortunæ, sola etiam rudimenta augusta esse solent*) spirantem, curiosiùs demirari: tum occultâ quadam vi agente, spes futuras, quas ipse ignoraret, arctiùs animo complecti. Bonâ deinde parentum veniâ, in familiam Troideni, puer Vitenes translatus est: ubi cum interna animi vis, in dies majoribus se indiciis exereret, adolescens cubiculo præfectus, vir tandem Magister Curiæ, vulgò Mareschalcus creatus est. Troideno & Principi, & multò ante, percarus; consiliorum pænè arbiter, expeditionum socius: denique Lauro auctore, successor. Initia principatus à bello sumpsit: fortasse quòd gloriæ militaris opinionem ad vulgus confirmare vellet. Nam *subita illa fortuna multo* An. 1283.
favore populi, contra aliorum procerum factiones, indigebat: neque erat ad favorem expeditior via, quàm per bellicos plausus. Ferax præterea seditionum, otium est: jam verò cùm externi belli specie, & stu-

& studia partium aliò distrahuntur, & Principi illo prætextu militem alenti potentia, absque suspicione, est in promptu: tum certè non multùm ad factiones, seditiosis vacat. Suspecta erat meritò Viteni Fortuna sua; quia repentè summa & tamen quieta: sciebat illam invidiâ carere non posse, nec invidiam turbarum occasione, præsertim quòd neque incentor seditioni aut prætensio, neque Dux bello defuturus esset; quamdiu, ipso imperante, Troideni nepotes privati agerent. Sed hæc Vitenes secum tantùm agitare, longè verò alias ab iis, belli suscipiendi causas, in publicum spargere: illam præcipuè, quâ nulla alia popularior, ut accepta anno superiore, in Iatviezya clades Polono reponeretur. Majoribus solito copiis bellum aggressus Polonorum agros invasit; & per Lukoviam populabundo exercitu in Sendomiriam transiit. In utraque provincia, Polonis in oppida se recipientibus utique sua & vastari passis, impunè igne ac ferro ingentem vastitatem per agros & villas circumtulit: & jam cæsis plurimis, quibus senio vel pueritiâ invalida ætas erat, sex millia

Vitenis expeditio in Poloniam.

millia mortalium præter aliam prædam abigebat. Perlatus ingentis cladis rumor Cracoviam, ubi tunc comitia habebantur, Lescum ad arma ocyùs corripienda excivit: dimissis in Sendomiriam mandatis, uti equites oppidani & rusticani, bello habiles, proximis itineribus sibi occurrerent; ipse rectà cum eis quos præsentes è proceribus aut equestri ordine Cracoviæ habebat, aut ex vicinia opportunè rapere poterat, citato agmine hostem insequitur. Vbi non longè ab eo se abesse intellexit, armatos qui tumultuariè confluxerant recenset, signa, Duces assignat: atque ad pugnam & victoriæ spem, erigit. *Eundem esse hostem, quem superiore anno, ne uno quidem de suis desiderato, vicissent: nomina alia, hunc diversum militem, non verò aut vires novas, aut plùs animi, in bellum attulisse. En quomodo latebras sylvarum beneficio quærerent; priusquam Polonum in armis ab adverso conspexissent: omnino non pugnâ, sed cæde tantùm opus futurum, cum iis qui tam maturè fugerent. Ad populationes & repentinas incursiones comparatos, prædari tantùm, non*

Lesci in Litvanos expeditio.

acie decernere gnaros ; impedimentis insuper implicitos , ex præteritæ fortunæ memoriâ timidos , expediti ac victoris exercitus molem nequaquam laturos. Irent itaque animosè , eriperent barbarorum servituti subditos suos , amicos , conjuges , liberos , quorum jam miserabiles voces penè exaudirent. Non defore superos tam justæ causæ : eandem illis pugnandi causam , quæ superiore anno ; eosdem proinde superos adjutores habituram , eosdem eventus. Vt verò majorem *divinæ opis fiduciam (cui maxima audendi vis)* excitaret, singulos ante pugnam , susceptis Pœnitentiæ & Eucharistiæ mysteriis Christiano ritu muniri jussit : ipseque Princeps exemplo suo invitavit. Litvanis , ne illa etiam populatio funesta , ut ante accideret , universa cautiùs administrabantur : præsertim , quòd necdum Lukoviensibus agris excessissent , unde paucarum horarum itinere hostem à castris abesse, non ignorabant. Ad proximas ergò sylvas, cohortes & impedimenta, subducunt , aut præsidii alicujus specie , aut consilii securiùs capiendi causâ. Non poterant certè ibi diu, aut vestigantem omnia hostem

Poloni ad invadendos Litvanos se comparant.

hostem effugere ; aut sustinere obsidentem pertinaciter. Sed neque castra , prædâ captivis & debilibus gravia, fugam ita maturare, ut magnis itineribus instanti hosti horarum aliquot intervallo subtraherentur. Si projectis impedimentis, expedito agmine in patriam se contulissent , potuissent omni periculo defungi : tum quòd ipsis longè levior equitatus , & celeritate melior ; tum quòd Polono castris occupatis, ac prædâ omni receptâ fugacem hostem per sylvas sequi, non omninò securum fuisset. At verò stabat ante oculos ingens probrum , nec tam dolor amittendæ prædæ, quàm timor ac verecundia popularium. Quantum enim ignominiæ , non prædam modo omnem, sed commilitones, qui cursum in morbo ferre non possent, turpi ante pugnam fugâ , in hostium manibus deserere ? Signa igitur in hostem convertere obstinatè decernunt : instanti obviam ire , & maculam superioris anni , si non victoriâ saltem insigni audacia eluere prædam omnem in unum comportant , captivos solicitè

citè vinciunt, præſidium caſtris relinquunt, aciem ut fieri poterat, intra ſylvas inſtruunt. Iam Poloni ad pugnam comparati, in campo capaciſſimâ planitie ante ſylvas exporrecto, aderant: neque Litvani deſperatione animos accedente, moram tulere; mox inſtructis legionibus, citato curſu, è ſylvis erumpunt; atque rectà in hoſtem, cæco impetu feruntur Poloni, præſertim oppidani agreſteſque & qui *bellandi (ut accidit, cum miles tumultu legitur) rudes*, admirari audaciam: tum & trepidare, quòd quibus fugientibus ſe inſtare hactenus exiſtimaſſent, eos repentè tantis animis in arma ruentes, conſpicerent. Leſcus, veritus ne ſubita illa ex deſperatione vis, conſternatos ſuos veſtigio dejiceret, ac vixdum inchoatâ pugnâ aciem totam loco moveret, Zegotam Palatinum Cracovienſem, cum unâ legione veteranorum, & aulico ſuo equite, incurrentibus Litvanis objecit. Suſtinuit Zegota fortiter impetum: ita ſpatium cæteris (Leſco ubique annitente) recipiendi animos, & pudore metum excutiendi,

Polonorum cum Litvanis pugna, & victoria.

tiendi, datum eſt. Senſim interea Litvanis, qui initio pugnam orſi erant, primus ardor remittere. Id verò ubi Leſcus ſenſit, ultima ſigna progredi jubet, & primam legionem inſtaurato impetu in hoſtem ſe erigere: moti eo pacto, qui in anterioribus ordinibus pugnabant Litvani, aliquantùm ceſſere; planè tum integris, qui ad præſidia conſtiterant, tempus erat ut ſuccederent feſſis, & prælium reſtituerent: ſed hi ut primos inclinari viderunt, ſtatim & ipſi in fugam effuſi ſunt. Cæſa eo prælio in campo aliquot Litvanorum millia, neque pauci in fuga perierunt: præda omnis recepta, multi deinde inter ſylvas palantes ab agreſtibus trucidati. Vtriuſque tamen anni victoriâ damnum compenſari non potuiſſe ſcribitur, quod iiſdem annis à Litvano acceperat Polonia: Lukovienſi territorio, & Sendomirienſi atque Lublinenſi Provinciis, planè vaſtatis ac exuſtis. Interea verò dum Litvani hoſtem extra inauſpicatò laceſſunt, Crucigeri Equites debellatis integrè Pruſſi nominis populis Litvaniam

niam infeſtare cæperunt: vel commoditate belli in hoſtico gerendi; vel, niſi me conjectura fallit, Peluſſa inſtigante. Hic enim è Magnis Litvaniæ Ducibus ortus, Stroinati Daumandive filius, aut ob factiones proſcriptus aut alia de cauſâ inter Crucigeros circa ea ferè tempora exulabat: & Principatu in alienam domum derivato; ipſe M. Ducis titulos, privata authoritate extra patriam uſurpabat. Habebat alios quoque ex proceribus ſuæ fortunæ ſocios, Stumandum & Girdilonem viros & geſtis in Litvania magiſtratibus, & ſplendore familiæ claros: qui eodem religionis Chriſtianæ cauſâ tranſierant. Cum igitur Litvani medio Autumno in Sendomirienſem illam expeditionem intenti eſſent; Crucigeri primâ hyeme Nemeno gelu adſtricto, per glaciem faciles tranſitus præbente, Duce Magiſtro Conrado de Tierburg in Litvaniam irruperunt. Biſariam agmen diviſum eſt. Pars Biſſenam arcem, extractâ in meridiem ab aurora oppugnatione, captam exuſſit: altera viciniam circumjacentem

Peluſſa Litvanus, Pruſſos contra Litvaniam concitat.

Litvania à Crucigeris vaſtatur.

tem depopulata eſt: in reditu tamen inſignem jacturam paſſi ſunt; nam glacie Nemeni, necdum ſatis ſolidâ, ſub onere fatiſcente, magna pars exercitus & prædæ, vorticibus eſt hauſta. Tranſmiſſo quietè vere, cum æſtate rurſus novi motus. Stumandus qui nuper in Pruſſiam profugerat, cum Pruſſico milite Grodnenſem inſperatò tractum invaſit. Capta eſt arx Grodna cruentâ expugnatione: & præſidio exciſo, munitio omnis diruta, aut exuſta: equitatus duorum ferè millium ad populationes inde dimiſſus, ingentem omnis generis prædam ex agris abegit. Litvanæ etiam aliquot cohortes interea per confinia Poloniæ prædabantur: cùm redirent in locum hoſte inſeſſum deductæ, pænè jam domi internecione perierunt. Auctores cladis fuerunt Numo & Derſco Bartenſii, Pruſſi nominis magnates, qui è Pruſſia profugi tùm apud Litvanos exulabant, & novâ illa Litvanorum proditione, veniam apud Crucigeros, præteriti flagitii ſperabant. Circa ſequentis anni initia, fortuna

Litvanis nihilo quietior : non tamen ita immitis, ut nuper : Æmulatione fortaſſe rei à Stumando ex voto Crucigerorum confectæ, Girdilo (hic quoque è Litvania nuper profugus) à Magiſtro exercitum obtinuerat, operam ſuam contra Litvanos pollicitus : ducebat tacitum agmen anguſtis per ſylvam callibus, ut inſperatus Oncaimo arci ſuperveniret. Sed monitum de hoſtium adventu Grodnenſis arcis præſidium, in ipſo itinere interceptum hoſtem, vix cladis nuncio ſuperſtite, cecidit. Samogitia ab hoſte libera fuit : domeſtico autem malo vehementer afflicta. Inſolitum vermium genus, per agros ingenti copiâ exortum, cancris aut ſcorpiis ſimile, magnam in populo ſtragem fecit : quicunque à beſtiola ictum accepiſſet, ultra triduum non vixit, neque medicamentum ullum præſentiſſimæ morti obviare poterat. Idem malum per Pruſſiam & Curlandiam graſſatum eſt. Maturâ jam æſtate Litvanis deinceps tantum ocii fuit ut etiam alienis expeditionibus ſufficerent. Evocati à Conrado

An. 1285.

Samogitiæ clades, à venenatis vermibus.

rado Cirnenſis Mazoviæ Duce, Goſtininum Ladiſlao Cujavienſi interceperunt; atque præſidio partim cæſo, partim cum cætera prædâ abacto, arcem exſpoliatam Conrado tradiderunt. At verò, ut *nunquam periculo vacat, hoſte in auxilia uti, quòd brevem illam armorum ſocietatem in rem ſuam occultè ordinare ſoleat, & rebus per amicitiæ occaſionem perſpectis, ſecuriùs deinde inimicitias exercere :* ita Conrado evenit. Litvani qui Mazoviæ ulterioris populationibus aliquot annos abſtinuerant, cum liberè nuper per eam Provinciam ſub ſociorum titulo Goſtininum transmitterentur, opulentiâ regionis, quam pax alta reſtituerat, ad prædam; prædæ amore ad bellum illecti; vix deductis domum Goſtinenſibus ſpoliis, auctis viribus in Conradi ipſius ditiones redierunt, repentè è ſociis hoſtes. Sochaczovia & Plocia eo impetu occupatæ : prædia & quidquid per agros ad prædam abduci non potuit, igni vel ferro, penitus abſumpta. Tenuit deinde quietos domi, accepta, quæ ſequitur, clades ingens. E tota Litvania

Litvani ſuppetias Duci Mazoviæ ferunt: & mox Mazoviam invadunt.

præci-

An. 1286. præcipui Procerum aderant, ad ſolennes nuptialis convivii epulas, à quopiam Principum invitati: nunciatur interea à ſuis exuli Peluſſæ, quæ res erat: poſſe nimirum ab eo, totam penè Litvaniam in uno prædio aut capi, aut ſi malit exſcindi. Modò cum milite, inſperatus ſuperveniret: certè non defore inter ipſos Litvanos, qui partes ejus ſtrenuè acturi eſſent. Non difficile ad fidem conſilium viſum, & Alberto de Miſnia Præfecto Regiomontano, à Peluſſa communicatum, auctoritatem reperit. Non indigebat res magno exercitu: exiguus miles ſed promptus, expeditus & audax, neque in conſilium Ducis nimiùm curioſus, ſuffecturus erat. Neſciri enim omnino, quid ageretur, à vulgari milite oportebat: ne ad comitatum Peluſſæ res ſermone vulgata, incideret in aliquem, qui futuræ cladis commiſeratione, aut horrore motus, populares ſuos præmoneret. Ducendus deinde miles ita erat, ut ne quiſquam hoſtem fines tranſiiſſe, priùs ſentiret, quàm negotio confecto: cujus tota moles,

Præcipui Litvanorum Magnates, à Peluſſa in convivio oppreſſi.

moles, non tam in illorum copiis, quàm in Litvanorum ſecuritate augendâ, conſiſtebat. Paucos itaque omnino expeditionis comites deligere viſum; cum quibus & ſylvas anguſtis tramitibus penetrare, & hoſtem fallere, promptius eſſet futurum: præſertim quòd in ebrios ac ſemiſopitos vim parantibus multitudine nequaquam opus eſſet. Viginti tantum Equites à Crucigeris accepti, animo & manu promptiſſimi, Ducibus Martino Golin, & Conrado Tuwil, reliqui è comitibus Peluſſæ expeditiores, numerum expleverunt. Ducebat exiguam cohortem notis callibus Peluſſa; nequaquam pro tantillo ſuorum numero, cladem hoſti animo ferens. Intempeſtâ planè nocte, ebrietate & ſomno oppreſſos convivatores, intempeſtivus hoſpes aggreſſus eſt. Excitavit quidem tumultus pleroſque, ne in lectis conficerentur; multique arma corripuerant: ſed neque armis aut repellendo vulneri, ſemiſopiti ac ebrii ſufficiebant; neque conſilio, ex periculi, quodnam & unde eſſet, ignoratione. Præter in-

ter ingentem familiæ numerum, variaque diversæ conditionis ignota capita, soli Duces ac proceres præcipui septuaginta cæsi: sponsus ipse cum sponsa omnesque Senatoriæ fæminæ, cum ingenti prædâ Regiomontum asportatæ. Ita unum illud ferale convivium, omnes pene Litvaniæ familias, morte aut captivitate suorum funestavit: & uno in loco universa Litvania expilata; cum opulentissimus quisque, ut tum res erat, cùm conjugibus & liberis, totas in ostentationem opes secum eò convexisset. Vt tamen respiravit aliquantum ab ea clade Litvania; Vitenes habitis per omnes ditiones delectibus, exercitum alterum in Dobrynios, alterum in Crucigeros destinavit. Vtrobique Resp. ex voto gesta. In Dobryniâ cùm populus die festo universus ad sacras ædes ex agris confluxisset; urbs repentina incursione capta est. cædi & prædationi quod supererat, flammis deletum: tum per viciniam populationibus latè grassatus miles, novem millia captivorum eduxit. Cum Crucigeris verò aperto campo

An. 1287. Dobrynia à Litvanis vastatur, Crucigeri cæduntur.

campo collatæ acies: ubi Magister ordinis Bulhardus Harem cum triginta ejusdem ordinis equitibus occubuit; Litvanus victor abiit. Expectatione deinde belli, quod à Polono in Litvanos magna vi parari nunciabatur, excursionibus ad finitimos temperatum est: ne vel aliò intentos, aliunde tempestas involveret; vel sparsis fatigatisve viribus, sustinendæ tantæ moli non essent. Lescus enim Cracoviensium Princeps, finitimis Principibus, atque adeò fratribus auxilia se ferre velle; & Cujaviæ, Dobryniæ, Mazoviæ injurias ulcisci, palàm ferebat: indictum erat, in eam rem sacrum authoritate summi Pontificis contra Litvanos bellum: neque è Polonia modò, sed è Silesia atque Bohemiâ, vicinisque Provinciis ingens armatorum confluxerat multitudo. Verùm tota tandem tempestas, cùm Litvanos aliquamdiu solicitos tenuisset, dolo Lesci in Mazoviam nihil tale suspicantem detonuit. Defunctus jam (ut videbatur) eo periculo Vitenes, verebatur adhuc ne fortè frater-

Lesci Cracoviensis apparatus in Litvaniam.

fraterno calentia ſanguine arma, in ſe improvisò converterentur, quare quieto ſub ſignis milite, intra fines ſubſtitit. At verò cùm DEI vindicis irâ Sendomiriam, Siradiam & Cracoviam miſerè à Tartaris vaſtari, & Leſcum cum conjuge in Hungariam ægrè evaſiſſe à ſpeculatoribus renunciaretur, tum primum ſecuritatem ab ea parte plenam credere. Dimiſſo reliquo exercitu, ne in caſſum omnino illi tanti delectus abirent, octo millium expeditiſſimo equite Sambiam, Crucigerorum Provinciam, invaſit: neque Crucigeri aut caſtris aut acie congredi auſi; ex arcibus duntaxat intenti, ſi quos prædandi immoderatus ardor, aut commeatus neceſſitas, longius ab exercitu temerè extuliſſet. Vaſtati ſunt latè agri, cæſi agreſtes, præda abacta, non pluribus quàm octuaginta octo ſuis deſideratis, qui audaciùs paulò palati, Henrici à Dobin inſidias incurrerunt. Damnum eâ vice Sambiæ illatum, & proximum, & alios deinceps annos, infeſtos Litvanis reddidit; Crucigeris omni ope Litvaniam vexare

Sambiam in Pruſſia Litvani populantur.

An. 1290.

vexare contendentibus. Rarò juſti belli, frequentiùs extemporaneâ prædandi quadam ratione, res per multum tempus utrinque adminiſtrata eſt; neque paucæ aut modicæ, ultrò citroque, eo bellandi modo illatæ clades. Meneho imprimis Magiſter Pruſſiæ circa medium Aprilem, ab obſidione Colaini, quæ prima in Litvania arx Pruſſiam versùs ad Nemenum erat, bello initium dedit. Quingenti equites è caſtris ad vicinorum agrorum populationem dimiſſi, duorum verò millium pedites oppugnationem arcis pertinaciter urgebant. Centum viginti equitum in arce præſidium erat Duce Surmino viro impigro, & periculorum patiente: fortiter illi quidem inſultus hoſtiles ſatis diu tulerunt, neque incruentam oppugnationem hoſti fecerant; cùm ille aperto campo magis ad vulnera pateret: ſed quia pauci in præſidio erant, carpentibus hoſtibus multifariam exiguas, atque ægrè in totam ſimul muri coronam ſuffecturas vires, magis ipſi ſentiebant damnum: & jam, cùm duodecim ſoli ex propu-

Litvania infeſtatur à Crucigeris.

propugnatoribus abſque vulnere eſſent, ſumma rei ad periculum venerat, niſi error hoſtium deſperatæ fortunæ vices permutaſſet. Sub noctem fortè redibat ex agris hoſtilis eques, ſucceſſu, & prædâ lætus, neque ſine tumultu; auditæ à longè equorum, hominumque confuſæ voces, & ſonitus venientium, ſpeciem exercitus adventantis, ut erat, fecerunt: pedeſtres copiæ, quæ tunc extremis planè viribus in muros aſſultum apparabant, fato quodam ſui equitis oblitæ, Litvanum ad ſolvendam obſidionem magno exercitu properare ratæ, hoſtem adeſſe inclamant, & per tumultuariam fugam deſertâ oppugnatione in naves diffugiunt. Agnito deinde errore ad obſidionem redeunt: at Surminus ſpatio oblato in rem ſuam uſus, jam præſidium cum præcipua ſuppellectile ex arce deduxerat: hoſtis arce vacuâ potitus, & munitione omni dirutâ, ulteriùs progredi auſus non eſt. Paulò poſt Ernelio Ragnetanus Præfectus, cum delectis Crucigeri Ordinis viris, adverſo Nemeno in Litvaniam navigabat,

gabat, & jam Colainum arcem rurſus ab Surmino inſtauratam, prætervectus fuerat: ſeu occaſionem gerendi captaturus, ſeu quod veteres ſcriptores addunt, Viennenſis cujuſpiam Crucigeri gratiâ, hoſtiles terras videre cupientis. Surminus & odio communi, & dolore nuperi damni, indigniſſimè ferre, ſub oculis inultum hoſtem tam ſecurè vagari: ſed nihil ipſe aperta vi tentare potuit, cùm & ille extra teli jactum curſum teneret, & nulla ſibi in littore majora navigia eſſent. Convocat tamen præſidium, & multis hortatur, ut ſi quâ arte hoſti nocumentum adferre quis poſſet, auderet ingenio, cùm copia utendi viribus deeſſet. Erat inter reliquos Nodam, ætate juvenis, animo audax, corpore robuſtiſſimus, miles: ille Duci operam ſpondet, modò cæteri ſe impigrè ſequerentur, effecturum certò, ut non pugnæ modò, ſed & victoriæ copiam haberent. Rectà itaque per agros & ſylvas hoſtem adverſa aquâ & tortuoſo amne lentè navigantem antegreſſus, quà valles, & arbuſta denſiora littori

Navis Crucigerorum inſigni ſtratagemate capta.

imminebant, militem armatum in insidiis locat, ipse habitu toto fæminam Polonam mentitus, ubi navis in conspectum venit, ad lachrymas composita voce Polonico sermone ploratum sustulit. *Si Christiani essent, si Polonorum socii, misererentur Christianæ, Polonæ mulieris. Esse sibi in Polonia multas opes & clientelas: superos proinde omnes testari, futurum ut non pœniteret eos auxilii, si quod miseræ tulissent. Sed ut hæc quoque deessent, per communia sacra & religiones obtestari, ne se Christianam eò loci unde nullo negotio ab iis eripi posset, desererent; vel fame miserandum in modum perituram, vel si in barbarorum manus rursus incidisset, extrema quæque in pudicitia, & vita passuram.* Addit voci lachrymas & gestus, qui & fortunam aptè fingerent, & commiserationem vehementiùs urgerent. Nihil doli, aut periculi suspicabantur Crucigeri, littora latè arboribus obsita, regionem incolis desertam suadebant: sed nec mulier clamatura tanta voce videbatur, nisi in propinquo hostes nullos agere, certa esset. Appellunt igitur ad littus, & cum personatam illam mulierem

rem ad navim admittere parant, Nodam saltu repentè in aquas delatus, socios inclamat, navimque apprehensam obfirmato contra omnium remorum vim vestigio, tamdiu detinet donec milites ab insidiis concurrerent, & navi potiti universos conficerent. Eodem anno ex Oncaimi præsidio, cùm in hostiles agros incautiùs excurreret, à Ludovico Lubentelle viginti quinque cæsi. Ab alia verò parte Iezbuto vir præcipuæ inter Litvanos nobilitatis, post vastata quædam Poloniæ confinia, ab Henrico Sutswert Præfecto Balgensi, qui inter Eleam & Narviam fluvios cum mille ducentis equitibus vias insederat, fusus, prædam omnem & magnam partem è quingentis equitibus, quos solos habebat, amisit. Quies deinde utrinque ab armis subsecuta, non pactis mutuò induciis, sed ob autumnales tempestates: quare vix diuturnior ipso autumno. Ineunte deinde Februario Bertoldus Brunhaim Regiomontanus Præfectus, quingentos super mille equites, in Iunigediæ agros duxit. *An. 1291. Litvania à Crucigeris infestatur.*

 Colai-

Colainum arx diffugientibus metu præsidiariis capta est, atque exusta; vastatis deinde agris, præter aliam prædam septies centena capita in servitutem abacta. Erat ille locus excursionibus Crucigerorum valdè obnoxius: ad subitos igitur incursantium impetus arcendos, præsidium ibi Vitenes communire, primo vere, jubet. Ægrè patiebatur Bertoldus tam opportunum passum sibi eripi: invectus ergò cum exercitu in operas, opus omnino disturbare conabatur, sed quòd hoc ipsum ante suspicati Litvani expeditum ad occasionem militem in proximo posuissent, facilè rejectus est. Aliò itaque inde vim convertit: Mederabum undè sæpiùs erumpentes præsidiarii infesta omnia in propinquis Prussiæ agris reddere, nec pauca damna inferre soliti erant, insperato impetu occupavit, pluresque Christianos ibidem carceri addictos, libertati asseruit. Majoribus deinde copiis inter quas, è solo Crucigerorum ordine mille equites erant, ipse Magister Meneho Litvaniam ingressus, Pastonoviorum & Ger-

& Gersoviorum agros funesta populatione in cineres planè redegit. Eum ingenti cum præda abeuntem assecutus Iezbuto, extremum agmen premebat, cui fortè præerat Henricus Sutswert. Hunc conspicatus Iezbuto, simulque superioris ignominiæ memoriâ accensus, tota vi ipse in hostem invehitur, & gladium humero adigit: à vulnerato jam Henrico, hastili medius confossus, cum primus in terram rueret averso gladii ictu instantis victoris digitum abscidit. Iam concurrentibus Ducibus ardere prælium cæperat: jam fortissimus quisque ad tutandum extremum agmen à fronte decurrere; sed cum & Litvani amisso Duce cederent, & Crucigeri (quòd insidiarum metu à castris avelli metuerent) non instarent; pugna utrinque absque clade & victoriâ dirempta est: præda verò omnis, spectante, & fremente Litvano, abducta in Prussiam. Exeunte deinde Iunio, idem Henricus mille quingentorum equitum legione per Iunigediæ agros prædas egit, ipsaque arce ita potitus est. Cæte-

Iezbuto Litvanus Dux cæsus.

Iunigedia à Ragnetanis capitur, stratagemate.

Cæteris circa iter ad insidias dispositis, unam tantum Ragnetanam cohortem ad ipsam præsidii portam rectà contendere jubet. Præsidiarii indignam rem æstimantes, contra exiguam illam manum muris se tueri, maturè in venientem hostem decurrunt: atque jam effuso cursu impavidi insidias prætervecti erant. Tum primum hostis magno impetu consurgit: voces & tela undique erant. Pauci quos primùm sublatus clamor retrò statim egit, evaserunt: reliqui, quos audacia longiùs provexerat, coëuntibus utrinque cohortibus intercepti, & cæsi. Inde populabundus miles Oncaimum ductus arcem oppugnavit, & viciniam exussit. Cum hæc ad Prussiæ limites gererentur, Vitenes, vel auctore, vel conscio ipso Boleslao Mazoviæ Duce, per subjectas ei ditiones exercitum, absque cujusque injuria, in Polonos duxit: totamque Cujaviam incredibili celeritate, antequam Poloni ad arma concurrerent, planè populatus, opulentam prædam abegit. Apud solum Dursbuchium reperio, hac

Vitenes vastat Cujaviam.

hac etiam expeditione, magna vi pugnatum esse, cum Ladislaus & Casimirus Polonorum Duces, Magisterque Prussiæ Meneho, abeuntem Litvanum secuti essent: sed multitudini hostium tumultuariam Polonorum paucitatem cessisse, Crucigerorumque auxiliares copias multis in prælio Germanorum amissis, fusas, fugatasque. Intentus proinde in ulciscendi opportunitates Meneho, refecto, auctoque exercitu, totis omninò simul viribus, Litvaniam intrare constituerat, igne & ferro quàm profundissimè grassaturus: & jam fines inter sylvas transgressus, propediem erat legiones infestas ad agrorum vastationem dimissurus. Vitenes quòd in arcendum aperto campo hostem non satis vires collectas haberet, arte rem suam cæpit agere: dispositis per opportuna sylvæ loca armatis, cùm Prussorum reliquiis (quos suapte Crucigerorum dominationi infensos, auctis criminatione variâ odiis, faciles ad proditionem repererat) condicit, ut inchoata per suos à fronte pugna, ipsi à lateribus in

An. 1292.

Crucigeros ab infestatione Litvaniæ rejicit.

hostem

hostem inveherentur. Monitus de proditione Meneho, ante destinatum pugnæ diem, vix se periculo eripuit, exercitu in Prussiam ægrè recepto. Neque ferè amplius quidquam eo anno utrinque actum: nam & Crucigeris erat metus ex suspicione, ne quid à Prussis capto per absentiam militis tempore domi novaretur: & Litvanis commodius visum; expectare donec in Prussiâ aliquid turbarum erumperet: nam injecta nuper à Vitene libertatis mentio, & cupiditatem ejus facilè inter Prussos moverat, & sacrorum Christianorum odium: quod deinde sermonibus popularium fovebatur, atque inde rebellandi studia gliscebant. Quare Conradus Stange Ragnetanus Præfectus, cum intellexisset Litvanum in vicinia sub Ingedino armari, ne qua daretur Prussis occasio ad propinqua castra transfugiendi, sub initium rebellionis collectum militem subitò est aggressus, & non paucis cæsis universos dissipavit. Tempore deinde ipso (*ferè enim populo breves affectus sunt*) evanescentibus in-

bus inter Prussos rebellandi studiis, soluti eâ curâ Crucigeri, ad externa bella rursus redierunt. Cum bis Meneho ipse in Litvanos duxisset, à Iunigedo, & Vista arcibus rejectus, in urbana duntaxat ædificia flammis desæviit. Missi à Vitene, qui abeuntem hostem ita sequerentur, ut vitatâ quâ exercitus redibat viâ, flexoque ad partem agmine, improvisi præsidium aliquod occuparent. Consilium id erat Prussi cujuspiam, qui nuper ad Vitenem transierat: hic, ne auctor suspectam rem faceret, ipse aut socium, aut Ducem se ei facinori offerre; miles daretur, instare. Absolvebat præterea omni metu spem, quòd ex redeuntis exercitus sui, post vastatos hostium fines, famâ, præsidia Crucigerorum finitima, solutiore curâ agere putarentur. Longè tamen ultra votum eventus hæsit. Skaloviticum oppidum,& arx ad subitam illam vim destinata fuerant. Et quidem facilè primo impetu cæsi sunt, quos ignaros omnium, armatis venientibus casus objecit; ceciditque ibi Ludovicus Osse, primæ apud suum ordi-

An. 1293.

Skaloviam in Prussia Litvani vano eventu tentant.

ordinem nobilitatis: cæterùm non potuit negotium tantâ celeritate expediri, ut invectus toto cursu miles, portis non excluderetur. Instabant tamen Litvani, & eo quo venerant impetu, de viâ in muros subire nitebantur; atque jam pænè munitiones capiebantur, quamdiu *ex primâ periculi specie, turbati præsidiariis animi, non satis (ut in subitis solet) quid agendum viderent.* Sed sensim tandem ad audaciam redeunte consilio, Conrado maximè & Alberto de Indagin allaborantibus, Litvani qui primo impetu in muros evaserant, loco ægrè submoti, & arx quamquam cruentâ satis dimicatione, retenta. Litvanus, potiundæ arcis spe dejectus, ad prædam militem vertit: oppidum exustum, & agri vastati. Meliore deinde longè successu reposuit vicem Litvanis, Conradus Stange: nam ad Octavum Calend. Augusti, simili arte Mingedinum in Litvania arcem occupavit: cæso præsidio omni, imbellem sexum atque è vicinia agrestem turbam, cum reliqua præda captivam eduxit. Ad eum nuncium Vitenes

Prussiam Vitenes per tres menses vastat & tandem fugatur.

tenes copias quas ingentes in aliam expeditionem fortè comparatas habebat, citato agmine rapit. Sed jam Crucigeri confecto negotio maturè excesserant: sequi tamen ille abeuntem, domi suæ hostem vestigare; & cum nuspiam exercitum aut castra reperiret, quaquaversum populabundis legionibus vagari. Trium ferè mensium spatio per universam Prussiam cædes ac flammas circumtulit. Crucigeri interea libero campo congredi ferocienti multitudini non ausi, occasionem gerendi observare: in reditu tandem, cum inter angustias, quas ingens turba & præda impeditiores reddebat, deprehendissent, internecione pænè Litvanos delerunt, paucos cum Vitene ipso, amisso reliquo exercitu, sylvæ & fuga servarunt. Toto deinceps anno vehementer Litvania Crucigerorum armis, maximè Ludovico Libentelle, per intervalla excursiones instaurante, divexata est. E Pistoviensi tractu pecora omnia abacta, multisque mortalium cæsis, septuaginta tantum capita in servitutem abducta.

An. 1294. Crucigeri sæpiùs Litvaniam affligunt.

 Rom-

Romnove oppidum, ſacrorum & ſummi eorum Præſidis inter Litvanos ſedes, captum & penitus exciſum. Vaykenſe, & Pogradienſe, apud Samogitas territorium, cædibus & prædis exhauſtum, in plures annos vix incolas habuit. Denique qui inter Narwiam, & Nemenum fluvios Litvani nominis populi conſederant, ſub moleſto hoſte, perpetuoque bello, nunc primum laborare cæperunt: eo demum ſequentibus ſexennalis belli malis compulſi ſunt,ut & tributum Crucigeris penderent, & ſolicitati deinceps ad ſocietatem belli à popularibus, neque arma contra hoſtes reſumere auderent, neque excurſuris Litvanis liberum permittere tranſitum. Mirari proindè ſatis nequeo, quid conſilii fuerit Viteni, quòd is (quaſi ſenſus tanti vulneris ad eum non perveniſſet) viſus ſit eam Reipublicæ partem, aut omninò negligere, aut vix curare; ſtudio univerſo in alia conſumpto. Nam per idem ferè tempus, tanquam ſi omnia domi in ſecuro ab hoſte haberet, cum expeditis mille octingentis equiti-

Vitenes Poloniam invadit, Lenciciam occupat.

equitibus per confinia Mazoviæ in Lencicienſem provinciam penetravit. Dies fortè ſolennibus feriis celebris agebatur, quare ingens eo agreſtium, nobiliumque multitudo, è vicinis pagis ad ſacra confluxerat. Improvisò, & ſtatim ab itinere, Vitenes oppido potitus,ad templum negotium & pænè periculum repent: nam ruentem temerè militem incluſa templo multitudo conſternatione in audaciam verſa, pertinaciſſimè rejiciebat; conjectis in ſubeuntes, quæ caſus iraque dabant telis: ſed ſuccenſis in coronam vicinis ædibus, & fumo ac flamma pleriſque exanimatis, tandem templum crudelitati diripientium ceſſit. Ductus inde ad vicinorum agrorum prædas miles, ingentem cladem, quamquam brevi ſpatio intulit. Caſimirus interea Lencicienſium Dux tumultuariam contra ſubitum hoſtem armat manum, aſſecutus haud procul Sohaczovia Litvanos, fortiter magis quàm feliciter ſigna confert. Illud,non dubito, totam rem præcipitaſſe; quòd contemptâ hoſtium paucitate, non ſatis omnia

Caſimirum Ducem Lencicienſium cædit.

omnia ante ex ordine ad pugnam proſpexiſſet: ratus ſolo tumultuarii militis impetu, paucos prædatores opprimi poſſe. Itaque & ipſe, magis jam miles, quàm Dux, in confertum hoſtem ruere, & cum ſemel impetus ad votum ceſſiſſet, iterùm hoſtilem aciem conari perrumpere; *ſed inconſultum ſæpe eſt, nimiâ audaciâ diu fortunam irritare*; cæſus tandem ab hoſtibus, exercitum quoque perdidit. Nam amiſſo Duce, facilè miles fuſus. Paucos fuga cladi extulit; quod qui hoſtem evaſiſſent, in Bzuram illati, plerique aquis non ubique vadoſis haurirentur. Sub pugnæ tempus non pauci captivorum diffugerunt; tantam tamen multitudinem, eâ vice eductam conſtans apud ſcriptores fama eſt, ut ad triginta ſex millium numerum aſcenderit, cedentibus in ſingulos militum viginti capitibus. Hyems ſucceſſit, & cùm aliquandiu temperatum eſſet utrinque ab armis, Crucigeri inſtauratis excurſionibus aliquot præſidia in Litvaniâ occuparunt. Magiſter ipſe exeunte jam hyeme Gerſzoviam & Paſtoviam latè popu-

Triginta ſex captivorum millia abducit.

An. 1295.

populatus, arcibus binis exuſtis, cùm ad tertiam plùs negotii, quàm tempus ferret, reperiſſet; ne advolante cum ſuis Vitene; rem periculo permitteret; oppugnatione relictâ, prædam in Pruſſiam dimiſit: ipſe militem in Mazoviam duxit, ubi Viznam cùm expugnaſſet, funditus excidit. Nam quamquam tunc Mazoviis & Crucigeris fœdera publicè eſſent, Boleſlaus tamen Dux, Polonis Crucigeriſque privatim infenſus, præſidium Litvanum eo loco alebat. Polonorum inde Pruſſorumque agris ingentia ſæpè capto tempore damna, è propinquo inferebantur. Latuerat diu fraus: quòd enim neminem, inter prædatorium agmen, niſi Litvanum agreſtes unquam conſpicerent, opinio erat ex Litvaniâ ipſâ, toties excurſiones repentinas inſtaurari. Re deinde vulgatâ; Boleſlaus de injuriâ querentibus reſpondit. *Se Litvanorum aliquot cohortibus ad ſuorum præſidia, non ad ſociorum injurias uti. Si quid fortè illi attentaſſent, id quia ſe invito omnino atque inſcio contigiſſet, fœderibus quæ ſibi cum Crucigeris intercederent, fraudi*

Præſidium Litvanum Viznæ in Mazovia à Pruſſis deletur.

Dd *eſſe*

esse non debere. Curaturum porrò, ut ne quid deinceps simile ab suo stipendiario milite socii paterentur. At cum nihil ultra verba præstaret, & neque præsidium de arce deduceret, neque injurias prohiberet, vi admotâ à Crucigeris negotium transactum est. Boleslaus nequicquam interea violata fædera criminari. Per Æstatem nihil fermè majore mole gestum: paucissimo tantum milite excursiones utrinque tentatæ, & quòd facilè mireris, simul, ac velut è condicto. Crucigeri ultimis Iulii diebus in Grodnenses agros intenderant, tentaturi quod occasio commodasset: centum quinquaginta militum manus erat, ductu quinque ejus ordinis equitum. Destinaverant illi missis equis, naves conscendere; & tacitè sub ipsa mænia exposito milite præsidium insperato adoriri. Fortasse profecissent aliquid, nisi cùm è via oblatum in ripa pagum spoliant: intempestivâ prædatione, consilia prodendo; eventum corrupissent. Elapsis enim inter eum tumultum aliquot agrestibus, & in arcem delatis, præsidiarii hostem eumque

Mutuæ Prussorum & Litvanorum excursiones.

que exiguum in fluvio esse moniti, armati naves conscendunt, & in venientes magnâ vi incurrunt; editâ inde strage, acceptaque, (desideratis nimirum septuaginta) victoriâ tandem potiuntur. Rejecti ita inde Crucigeri, Iunigerdam versùs cursum direxerunt: sed cùm fortè naves inter brevia hæsissent; Litvani è propinquo convolant; & pars navibus, pars vadando impeditum hostem adoriuntur: captæ naves, & fortissimis virorum cæsis, reliqui ægrè se fugâ salvarunt; ducibus omnibus, uno excepto, amissis. Feliciùs Ludovico Libentele expeditio cessit: nam & Kimelos arcem sæpiùs antè magnâ mole, sed irrito conatu oppugnatam in Litvania cepit, & Grodnenses signa secum conferre ausos cecidit. Non ex integro tamen ejus successus voluptate, fruitus est. Domum reversus Skaloviæ suburbana ædificia à Litvanis vicissim exusta; Ragnetam etiam (cujus præfecturam administrabat) adhuc fumantem & per universam eam insulam pecora omnia prorsus abacta, reperit. Præ-

 lusum

An. 1296. *Vitenis in Prussiam & Livoniam expeditio.*

lusum est his tanquam velitationibus futuro anno, quo Vitenes totius exercitus robore bellum gessit. Culmensem imprimis Provinciam in Prussia & Golubrenses agros, latissimè populatus, ingentem inde prædam eduxit. Livoniam deindè invasit: sed nihil ferè ibi memorabile gestum, quòd mox exercitum reducere coactus esset in Litvaniam. Hostem enim domi magnis viribus grassari fama erat; atque hinc in exercitu de suis timor, cumque unum ab altero in dies magis cresceret (nam *ut fama timorem, ita timor famam auget*) signum receptui datum est. Cæterùm & Balgensis Præfectus Sigfridus per Grodnenses agros prædis tumultuariè actis, cum ducentis captivis jam è Litvaniâ abierat, & Henricus Sutsfert, à Bertoldo Regiomontano præfecto ad ipsam arcem obsidendam missus, gravi clade accepta priùs victoriæ desperatione, quàm Vitenis redeuntis timore, ad excedendum finibus coactus est: tamen ut fugientis specie iter maturaret, neque permitteret de via militem prædis immorari,

rari, non parum contulerat fama propè diem è Livonia exercitus affuturi. Reverso è Livonia Vitene, domesticæ inter Rigenses & Magistrum Crucigerorum turbæ exortæ, initia prima biennali bello dederunt. Expugnatis Ethnicis jam Equestris illius ordinis *opes, & cum opibus cupiditas magis creverant*, quàm ut quenquam in Livonia parisecum jure ferrè possent. Fodicabat imprimis cupidos dominandi animos, Reipublicæ Rigensis status, liber & opulentus: quæ urbs ejus regionis & prima & præcipua est; populo commerciisque frequens. Qui eam olim condiderunt, Lubecenses erant: primi in illa littora è Lubecensi portu, vel errore delati, vel vi fluctuum projecti commercia & sacra Christiana intulerunt. Cùm deindè ab indigenis Lotavis bello premerentur, ne armorum solicitudine à commerciis impedirentur, Archiepiscopi sui curâ evocatos è Germania equites, vulgò *Fratres Ensiferos*, postea *Crucigeros* dictos, barbaris objecerunt. Devictis ac penitùs subjectis per eos incolis, ipsi libertatem suam

An. 1297. *Dissidia inter Crucigeros & Rigam in Livonia.*

ut optimo jure ſibi debitam, ita toto conatu retinebant. Contra, Crucigeri niti: vi atque artibus dominationem urbis ambire. Obſiſtebat quidem conatibus eorum, Ioannes Quirinus Præſul Rigenſis, ſed illo demum capto, atque in carcerem conjecto, proculcata omnis æquitas, rem ad apertum bellum deduxit. Rigenſibus quidem nec ſpes, nec vires pares: quia tamen ſuum cuique jus, pacem & modum facere non poſſe videbant; neceſſitate ipſâ, arma & illi corripuerunt. Hinc in Litvania in ſpem apud pleroſque ventum erat, Livoniæ ſtatum inteſtina diſcordiâ graviter laborantem diſſolvi poſſe, ſi vis externa admoveretur. Agere ergo aliqui Primorum cum Vitene, ne maturam occaſionem elabi ſineret; ſed bellum totis ſimul opibus Crucigeris inferret. Plebs etiam, mileſque mirari; *cur Princeps inter civilia negotia ſolidum annum jam traheret: cum ad proferendæ dominationis cogitationem, tanta opportunitas invitaret? An neſciret, Patrum memoriâ magnam Ruſſiæ partem tum occupatam, cùm Ruſſi Duces domeſticis diſcordiis diſtracti, ſinguli impares hoſti eſſent?*

At verò cautus Princeps, ut non ignorabat diſcordias hoſtium peroportunas ſibi eſſe; ita ſatis perſpiciebat opportuniores eo anno in rem ſuam fore quieſcenti, quàm bellanti. *Recentes enim in quavis Republica diſcordiæ, tanquam vulnus corporis, facilè curam admittunt, nec niſi cum tempore virus ac vires ſumunt.* Itaque inter quietem intentus in eventum bello Livonico abſtinuit, ut diſcordias hoſtium promoveret: nam *quemadmodum externus timor concordiæ vinculum eſt; ita quies ac ſecuritas, diſſenſionum fomes*. Sed neque in Polonos aut Pruſſiam, quidquam interea movit: ſeu quòd neſciret, quàm diuturnum Rigenſe illud bellum futurum eſſet; timeretque, ne (ut *ſæpè repentè inter ſuos convenit*) pace rurſus inter ſe factâ, militem quem in caſtris expeditum haberent, contra communem hoſtem in Litvaniam, ſe abſente, immitterent: ſeu quòd (atque id magis crediderim) in futuri belli caſus vires in integro conſervatas vellet. Nam quanquam ſuâ ſponte Vitenes in Livoniam non moviſſet;

vissset; spes tamen erat, fore ut à Rigensibus, qui tanto bello per se impares essent, grandibus stipendiis ad societatem armorum solicitaretur. Factum ut sperabat sequente anno: oblatâ stipendiorum pollicitatione exercitus justus conscribitur, qui bifariam dividendis viribus sufficeret. Legio una ad Novomlini oppugnationem, & vicinorum, circum circa agrorum direptionem, Rigensibus attributa. Robur autem exercitus, ipse Vitenes sub Carcum admovit, acta oppugnatio strenuè, superatæ tandem vi munitiones, capta arx: reliquâ turba cæsâ, quatuor soli equites præsidio Præfecti, cum delectis captivis, servati. Inde ad prædationem victores dimissi, latissimè vastitatem circumtulerunt; agris pagisque igni ac ferro fædatis. Haud procul Livonico sinu populabundos Bruno Magister assecutus, magno impetu ad Treidenum amnem prædâ jam plenos invadit. In arcto ab initio fortuna Viteni erat: fortasse *quòd (ut inter prædas contingit) exercitu uti ad manum non posset*, sparsis per agros cohortibus.

An. 1298. *Litvani à Rigensibus contra Crucigeros evocantur: eorumque ibidem gesta.*

Cæsis

Cæsis octingentis Litvanis, & tribus captivorum millibus ereptis jam victoria & spes non dubiè videbantur ad Crucigeros inclinari, & Litvanus in fugam. Sed *desperatis rebus sæpè pro remedio fuerit, locum fugæ defuisse.* Cùm à tergo mare, à latere Treidenus amnis arcerent; ab alio latere & fronte premerent hostes: effugiendi desperatio, pugnandi necessitatem fecit. Surgit nova animis audacia, instauratur magnâ contentione prælium: tantusque repentinus ille ardor fuit, ut vincentis propè hostis impetum, simul & stiterit & fregerit, atque eodem deinde conatu in fugam impulerit. Fusæ Crucigerorum copiæ; millia aliquot cæde absumpta: Magister ipse cum viginti ferè sui ordinis equitibus, in prælio cæsus. Iunius mensis tunc decurrebat & planè bello tempus: sed *onustus prædâ miles, vix viæ sufficiens, nedum bello gerendo*, domum reducendus erat. Reductus igitur quacunque transiret, ignem ac ferrum trahens. Iussi nihilominus, qui Novomlyni oppugnationem inchoaverant, opus perti-

naciter

naciter urgere. Quatuor millia ſimul cum Rigenſi milite in iis caſtris erant, neque ſegniter obſeſſis inſtabant. Sed pænè peractam rem Bertoldus Brunhaim Præfectus Regiomontanus cum auxiliis Pruſſicis in Livoniam miſſus reſtituit in integrum: recente exercitu exhauſtos moleſtâ oppugnatione Litvanos aggreſſus, vicit fugavitque: cæſi plures; plerique fluvio in quem fugientibus incurrere neceſſe erat, hauſti. Paulò poſt Vitenes, ſeu quòd vereretur ne afflictæ ſuâ victoriâ Livonum res, auxiliis Pruſſicis contra Rigam reficerentur, & propterea domeſtici tumultus famâ, à Livonici belli cogitatione Pruſſos abſtrahere vellet: ſeu ut acceptam legionis ad Novomlynum cæſæ cladem redderet, leves aliquot prædatorias cohortes in Pruſſiam immiſit. Et quidem initiis ejus excurſionis, non infauſti progreſſus erant. Vltra cætera damna hoſti illata, Strasburgum oppidum ipſis D. Michaelis feriis exeunte Septembri direptum eſt, magnâ inter populum, qui frequens ad templa confluxerat,

Pruſſia à Litvanis infeſtatur.

rat, editâ cæde. Multa ibi inſolenter atque ſacrilegè in Chriſtianas religiones tentata, fædâ ſacrorum vaſorum violatione: ſed ut *raro poſt ejuſmodi ſcelera tardat pœna:* in ipſo reditu vindicem contempti Numinis iram Sacrilegi prædatores experti ſunt: à Præfecto Culmenſis Provinciæ, Conrado Sak univerſi prorſus cæſi. Proſperiore longè fortuna uſi ſunt ſequente anno ſexcenti equites. Cunno Brandeburgenſis Præfectus juſtis copiis Litvaniam ingreſſus, finitimorum præſidiorum Iunigerdæ & Piſtæ ædes extra vallum ſitas exuſſerat: inde, auctum validâ Ragnetanorum manu exercitum, in interiora navibus deportabat. Occurrere ſecundo & flumine & impetu Litvani; atque uno è ſuis duntaxat deſiderato, hoſtem ab eo curſu averterunt. Cùm hæc navalis concertatio in Nemeno inſtitueretur, ſexcenti equites in Pruſſiam irruperunt, & vaſtatis de viâ agris, trepidatione viciniam impleverunt; ignaris agreſtibus quò & quantis viribus, impetum hoſtis daturus eſſet. Monitus de hoſte Cunno, &

An. 1299.

no, & ſuſpicatus Natangiam (hæc enim in proximo erat) ab eo peti, rapit ab itinere citatum agmen, captoque ad inſidias ſtruendas oportunè loco, tranſiturum illac, operitur. Oppreſſi fuiſſent proculdubio Litvani; ſi incautiùs rem agentes, inſidiis ſe iis induiſſent: ſed fraudem maturè per vigiles ſubodorati, tamdiu profundioribus ſylvis arma occultarunt; donec Cunno ratus eos jam exceſſiſſe, atque adeo omnia ab hoſte tuta, exercitum dimiſiſſet. Tum primùm Litvani è latibulis coorti, ſecurè per agros effundi: atque univerſam provinciam miſerè vaſtare. Cæſis plurimis, prædaque aliâ pleni, ducenta tantum & viginti capita in ſervitutem eduxerunt. Continuatæ etiam ſequente anno in Livoniam Pruſſiamque expeditiones: & inſtauratis identidem levibus excurſionibus, utriuſque provinciæ equites magis exagitati, quàm attriti. Aliquot cohortes expediti militis iis occaſionibus Litvani amiſerunt, quas Præfectus Brandeburgicus inter anguſtias deprehenſas ita cecidit, ut tres

An. 1300.

tres

tres ſoli ad nuncium cladis, cladem vix evaſerint. Secutis deinceps inter Rigam & Livonicos equites induciis, à Livoniâ temperatum: quòd novi per id tempus in Poloniâ, poſt exactum nuper regno Ladiſlaum Lokietek, exorti tumultus, faciliorem ibi prædationem pollicerentur. Sex millia igitur in Dobryniam inſperato impetu immiſſa, univerſam Provinciam planè vaſtarunt. Communis ſociorum clades, involviſſet etiam Culmenſes agros, niſi Drweca ſolito magis aucto alveo difficiles tranſitus, onuſto jam prædâ militi, reddidiſſet. Tumultuaria Polonorum manus, abeuntem Litvanum aſſecuta quidem fuerat, & ſpe recuperandæ prædæ, ab itinere in ultima agmina animoſiùs invecta: ſed cùm robur ibi ipſum exercitûs reperiſſet, & impedimenta omnia in frontem aciei ſubducta; non auſa collatis ſignis ad juſtum prælium fortunam deducere, receptui cecinit. Accendit levis hic ſucceſſus, majoris *prædæ cupiditatem*: quam, *ut ſemper militi, ita maximè in ſecundis eventibus moderari, perdifficile*

E Livoniâ in Poloniam arma Litvani vertunt, Dobryniam vaſtant.

An. 1301.

difficile

Culmenses agros infestant, & profligantur.

difficile est. Quia verò integer exercitus in Culmensem agrum transportari opportunè non poterat, Ducum hortatu promptissimi quique ac fortissimi equites, operam pro exercitu suscipiunt. Delecti è toto numero centum, qui fluvium transierunt; atque tantillo numero, medios in hostes se immittere ausi: vastaverunt aliquantum agros, priùs quàm è vicinis præsidiis militem Crucigeri in campum rapuissent: his deinde confluentibus fædè profligati, cùm septuaginta amissis reliqui ægrè evasissent, ad suos delati, magnâ trepidatione castra impleverunt. Certè, tantùm in urgendo itinere properatum, tumultuatumque est per castra: ut res, ab effusâ fugâ, nihilo differret. Hinc deinde accidit, ut cùm per Narviam tumultuariè trajicitur, magna militis & prædæ pars vorticibus hausta perierit. Neque meliorem eventum alteri Litvanorum manipulo Lubaviæ exspoliatio attulit. Quinquaginta equites (post vastatos agros, agrestiumque plurimos, quos inermes subita vis occupaverat, cæsos) prædam

prædam & captivos securi domum ducebant; hi à Crucigeris ex itinere circumventi, pænas temerariæ seu audaciæ seu cupiditatis luerunt, commilitonibus quindecim & non exiguâ parte prædæ, amissa. Litvanis Crucigerorum agros infestantibus, neque ipsi quieverunt. Conradus Magister ingenti exercitu Samogitiam aggressus, Karszovianum agrum latè depopulatus est. Exigua tamen in homines edita strages; quòd incolæ, ædibus ad hostiles injurias relictis, se & quidquid cariùs amarent, silvis profundioribus abdidissent. Eodem anno Onkaimum arx proditione perdita. Draico erat arci Præfectus, Christianis sacris suaptè pridem antè addictus. Hic, quòd hac religione superos colere, inter suos fas non esset, ad hostem transire destinat: sed priùs insigni proditione eundem demereri. Internuncio itaque Pinnone filio, communicata cum Volrado Ragnetano Præfecto consilia; condictus dies: Draico tùm ipse nocturnis excubiis præerat, cùm Volradus per tenebras exercitum

Crucigeri vicissim Litvaniam infestant.

citum arci admovet: apertis portis, acceptus intra arcem; militem, omnemque ætatem bello habilem, penitus excidit; pueris ac fæminis in servitutem redactis. Vnicus Sudagonis filius, ingentis ut fortunæ, ita & animi juvenis, cùm accepto gravi vulnere, neque ampliùs se tueri, neque pertinaciùs pugnando, hostem ad cædem sui irritare, potuisset, captus & servatus. Proditor cum universa familia Ragnetam translatus; Christiana, ut spoponderat, sacra suscepit. Belli deinde Polonici cum Russis societas, à Prussicis Livonicisque expeditionibus Litvanum avertit. Lublinum quod septem & quinquaginta ante annis Poloni amiserant, armis apud Russos repetebant. Magnis utrinque viribus id bellum procuratum gestumque: præsertim à Russis, qui Scythas & Litvanos inter auxilia adsciverant. Commisso prælio Polonus superior fuit. Nam cùm Lunæ instar diductis in cornua latè utrinque alis, mediam aciem Russi extenuassent, Polonus totâ vi in unum cuneum collectâ, facillimè gravio-

An. 1302.

Bellum inter Polonos & Russos, quibus Litvani suppetias ferunt, atque funduntur.

graviore equite medios ordines perrupit, viamque ad victoriam aperuit. Neque amplius Russi aut prælium restituere; aut resistendo, victoriam morari: effusi in fugam, cæduntur à victore Polono. Plurimis tunc saluti fuit Lublinum in proximo fuisse: quanquam & hoc cladi, quam tantisper distulit, avertendæ non suffecerit. Aucto enim intra vallum milite, cùm commeatus pro numero non esset, neque inferri, intento in omnia hoste, posset: tamdiu obsidione victor urbem fatigavit, donec fames deditionem extorsit. Non exiguam ejus cladis partem, ad Litvanos pertinuisse, non vana suspicio est; quòd annum deinde integrum reparandis quiete viribus, impenderint. Sed abrupere breve otium novi è Prussia motus. Vernerus Comes de Honemberg, & Adolphus de Wentimel, aliique Rhenanæ militiæ Proceres, in Prussiam fortè venerant. Accessione horum auxiliorum Conradus Magister erectus, duplici exercitu Litvaniam aggreditur, & Grodnenses agros quàm latè patebant

An. 1303.

An. 1304.

Bellum Prussorum contra Litvanos.

bant vaſtiſſimè populatur. Regiomontanus quoque Præfectus Everardus de Wirneberg Onkaimo arce, quam à Pruſſis nuper everſam Litvani inſtauraverant, rurſus Suirtilonis proditione potitus, præſidium excidit & munitionem ſolo æquavit. Inde in circumjacentes agros debacchatus, ingentem cladem edidit, cum ipſe vix triginta è ſuorum numero deſideraſſet. Sequente anno cum ad comitia utrumque ordinem Vitenes evocaſſet, Sambienſis Præſulis Præfectus Philippus de Hollandia, per ducum nobilitatiſque abſentiam gerendi occaſione captatâ, finitimis agreſtibus vaſtitatem intulit. Vbi hoſtem adeſſe, & flammis in agros vicoſque ſævire nunciatum eſt: Princeps ipſe, levem mille quingentorum militum equitatum ad reprimendos ulteriores progreſſus citato agmine rapit. Iam Pruſſi finibus exceſſerant, cum inſperatus Vitenes à tergo ſecuros adoritur: prælium tunc totum intra extremos coëuntium ordines ſtetit: nam ſeu aliâ quavis de cauſâ, ſeu quòd ignota utrinque

An. 1305. *Vitenes Crucigeros prædatores inſequitur.*

que exercitûs multitudo, ſuſpectum pugnæ eventum ducibus redderet, cæſis hinc & inde aliquot, à graviore conflictu ceſſatum eſt. Circa idem tempus in Livonia ad Dubnam pugnatum traditur: ſed neque cauſæ, neque eventus pugnæ, memorantur. Reverſo è Pruſſia Principi, acceptus de domeſticis per Poloniam tumultibus nuncius, Polonicæ expeditionis animum ingeſſit. Collectis ad Grodnam copiis juſtus conficitur exercitus: & Mazoviis, vel ſuaptè conniventibus; vel, quod etiam ſimile vero eſt, ignorantibus (occultis enim ac propè inviis itineribus per Mazoviæ ditionis ſylvas ducebatur) in Poloniæ majoris agros erumpit. Subito impetu Caliſſium & Staviſinum civitates occupatæ, non ſenſerunt hoſtem, niſi cum flammis, & ferro, intra mænia ſæviretur. Agri circumjacentes latiſſimè vaſtantur, ingens pecorum hominumque præda abigitur. Cùm hæc in Polonia à Litvanis geruntur, nemine aut vim repellente aut abeuntes infeſtare auſo: Conradus Magiſter ex Polonæ cladis

Reverſus ex Pruſſia in Poloniam movit. *An. 1306.*

cladis nuncio suspicatus, quod res erat, Grodnense præsidium cum reliquis copiis in Poloniam eductum, Alberto Indagini commendat, ut arcem Grodnam oppidumque defensoribus vacuum insperatè adortus, in potestatem redigat. Iam è proximo arci imminebant hostes, insidiarum non malè cessurarum spe, læti: cùm coorta insolita tempestas consilia disturbavit. Vehemens pluvia, nebula crassior, & tetris nubibus propè in noctem versa lux, non armorum modò usum, sed & conspectum mutuum, eripuerant: deinde inter continua tonitrua, turbinem, & effusæ pluviæ sonitum, nec duces jussa dare, neque miles exaudire poterat. Desperatâ itaque arcis oppugnatione, quam neque inchoare permittebat tempestas, neque differre timor periculi, quod creari poterat, si paucitas suorum hosti patuisset: oppidum tumultuariè aggrediuntur. Cives aut cæsi aut capti, quibus primus irruentium impetus fugam antevertit: reliquis in arcem fugâ elapsis; ædibus spoliatis flammæ injectæ.

Prussi absente Vitene Grodnam adoriuntur.

Major

Major ea strages fuit, quàm pro numero hostium: nam ultra trecentos stipendiarios & aliquot Crucigeri Ordinis equites non ascendebat: præda verò tanta quantam pauci avehere poterant. Sed Præfectus Regiomontanus Everardus, his nequaquam contentus, illud imprimis dolebat, eodem impetu arcem non fuisse occupatam: ratusque pronum futurum ex ipsis exusti oppidi sedibus eam expugnare, si majores copiæ admoverentur; cum sex millium legione, & centum ordinis equitibus, ipse illam expeditionem suscepit. At jam ante Vitenes præsidium arci submiserat, fortissimos quosque & similibus casibus exercitatos: qui hostiles conatus, si quid fortè moliri pergerent, fortiter reprimerent. Primum insultum in muros Crucigeri solicitè apparabant, rati exiguo præsidio totas defensionis vires intra mænia tantùm collectas esse: sed præsidiarii eruptione factâ, ab oppugnatione ad apertam pugnam hostem averterunt. Acta res utrinque diu & pertinaciter, gladiis, collatoque pede:

Prussi ab oppugnatione Grodnæ rejiciuntur.

donec

donec Litvani in portas rejicerentur. Receptis deinde aliquantum viribus, novo ardore in pugnam itum, repulsique Prussi in castra. Tenuit ea vincendi vicissitudo utrique parti satis cruenta, ab ortu solis in meridiem ipsam. Tandem cæsis hinc & inde audacioribus, non sine suâ clade arcis oppugnationem Prussi deseruerunt. Per idem tempus rem ut factu admirabilem, ita memoratu non indignam in aulâ ipsius Principis contigisse, traditur. In communem carcerem disparibus ex causis detrusi fortè fuerant, Litvanus & Russus: Christianus hic, ille Ethnicus. E fortuito colloquio in controversum de religionibus sermonem utroque dilapso; suadet Russus Litvano, Christiana ut sacra suscipiat: id si superis ritè voveret, & voto damnatus cereum se ingentem in Ecclesia locaturum, anathematis vice sponderet, futurum omnino contestatur, ut divinâ ope è carcere liberaretur. Sequitur consilium Russi Litvanus, & vix jusjurandum absolverat, cùm & catenis suaptè confractis pedes in

Voto Christianæ religionis concepto, divinitus è carcere liberatur.

des in fugam cæperunt expediri, & carceris januæ sponte fugitivo patuere. Initium proximi anni, si validius gelu habuisset magnæ per Litvaniam stragi opportunam viam aperuisset. Recens exercitus, Duce Ioanne Comite à Spanheim, è nobilissimis Germaniæ equitibus confectus, in Prussiam venerat: huic mille quadringenti Ordinis equites vires suas conjunxerant; socii ducesque, hospitibus Germanis in Litvaniam futuri. Consilium utrisque erat munitionum oppugnatione vires non terere: sed integro milite ad profundiora Provinciæ penetrare, & latissimè per ea quorum oppugnatio non esset in difficili, ferro flammisque grassari. Destituit hoc consilium eventus. Infirma enim glacies necdum ferendo transeuntis exercitus oneri sufficere poterat: itaque quòd transitus difficillimos reperissent, infectis rebus ab inchoata expeditione rediere. Primis postea mensibus æstivis, iterumque exeunte jam æstate, Puteba oppidum Iuriæ amni imminens, à Ragnetanis exustum est; civibus

An. 1307.

Expeditiones Prussorum contra Litvanos.

vibus aut captis aut cæſis ; paucis, qui ſpatium evadendi in arcem habuere , ſervatis. Nec multò poſt Biſſenenſe præſidium, cùm exacto ſtipendio ab arce deduceretur , in via cæſum eſt. Mos erat Principi ex universo equeſtri ordine certos per vices deligere, & in finitimas hoſtibus arces præſidio deſtinare. Qui deinde ſubmiſſis à Principe poſt paucos menſes aliis, domum abirent , evocandi rurſus in eandem ſtationem , cum vertente ordine ad eorum nomina idem munus rediiſſet. Ea tunc erat legitima præſidiorum inter Litvanos ratio, exercendæ ad res bellicas *juventuti*, *quæ otio facilè animos audaciamque militarem ſolvit*, accommodata. Obſervatum itaque tempus quo octuaginta ſex equites è Biſſena arce deducerentur, Ragnetanis rei gerendæ occaſionem dedit. Nam in ſecuros ex inſidiis compoſito agmine coorti , univerſos ferè cecidere. Carſzovienſem deinde Samogitiæ agrum, tùm eo ipſo anno, tum ſequentibus , ita Pruſſica arma infeſtum reddiderunt : ut paucis pòſt annis incolæ deſperatas res

Vetus Litvanorum mos imponendi præſidia arcibus.

tas res in Litvaniam transferre ſint compulſi. Ita deſertæ propugnationibus arces Stroveita & Biverunita hoſti & flammis ceſſere : & paulò ante Puteba arx à Spudone Præfecto prodita eſt. Vir hic nobilitate inter Litvanos celebris, ſolo Chriſtianæ religionis deſiderio cum parente ac prole univerſaque familia , in Crucigerorum jus ſuaptè conceſſit. Pruſſis finitimos Samogitiæ agros infeſtantibus , Litvani cum aſſiduo ac ferè domeſtico hoſte , ita rem bellicam adminiſtrabant , ut domi vexati, nihilo ſegniùs ad externa intenderent. In Polonia Caliſſiam & Siradiam per Octobrem populati cum vindex nullibi occurreret , præda pleni , integroque exercitu , abſque pugna reverſi ſunt. Eodem anno in Ruſſia Polociam expugnatam Ruſſis authoribus accepimus : nihil illi memorant à quonam ſemina hujus belli jacta , cùm jam longè ante , eam civitatem cum univerſa provincia Litvani juris factam , apud ſcriptores in plano ſit. Samogitæ ſive ut bellum à ſe Pruſſicum in Pruſſiam averterent,

An. 1308. Samogitarum expeditio in Pruſſiam.

rent, ſive ad hoſtem mutuis populationibus vexandum Sambienſes agros latiſſimè vaſtarunt. Quinque millium exercitus erat, Ducibus Monſtone & Sudargo: ſatis certè etiam aperto campo, cum hoſtem adventare nunciaretur. Sed miles prædæ ſervandæ, quàm hoſtis delendi cupidior, nolebat certam fortunam in dubios eventus

An. 1309. conjicere: itaque antequam hoſtis caſtra caſtris conferret; citato agmine, præda omnis evecta. Novi deinde per Crucigeros concitati motus, Litvanis primùm otii, tandem etiam belli opportunitatem præbuerunt.

Livonicæ & Pruſſicæ turbæ. In Livonia ſedatæ nuper cum Rigenſibus lites, rurſus Equitum Livonicorum injuriis recruduerant. Pruſſi verò ſubactâ jam planè univerſâ Pruſſiâ, captiſque latè de Samogitia agris, ad Pomeraniam, Cujaviam, Michaloviam aliaſque provincias Polono detrahendas animum adjecerant. quo ipſo tempore Magni in eo ordine Magiſtri ſedes, Venetiis Mariæburgum tranſlata eſt. *Ita ſemper ab externis præſidiis plus periculorum, quàm commodi! Socios ſe meminerunt,*

runt, quamdiu, nondum firmatis viribus, juſtus timor gliſcentem ſub pectore cupiditatem premit, & ad reverentiam componit. At ubi per communis hoſtis damna, ſub titulo ſociorum res ſuas ſtabiliverunt: mox ex confidentiâ virium, ſocietatem aſpernari; & cupiditate retrò acti in hoſtibus illos numerare, quibus grati eſſe nolunt. Neque difficilis deinde eſt armorum prætenſio; ubi belli cauſa, ſemper in promptu eſt, cupiditas. His itaque ex cauſis Crucigeros in Polonica & Rigenſia bella intentis, Litvani annuo otio utcunque ab armis reſpirarunt. Ab ea quiete *An.* 1310. Gualezute Principis filius in Livoniam duxit, totamque latè populatus, ingentes prædas abegit. Ipſe deinde Princeps Vitenes exeunte hyeme Pruſſiam adortus, per Sambiam & Natangiam ferro & flammis *An.* 1311. vaſtiſſimè ſæviit: exuſtis agris, cæſis agreſtibus quingenti tantùm è præcipuis in ſervitutem abducti.

Mutuæ inter Litvanos & Pruſſos agrorum vaſtationes. Non auſi Crucigeri, aut prædas agenti occurrere, aut abeuntem ſequi, datâ operâ tamdiu quieverant, quamdiu Viteni miles in armis erat. Cæterùm ut primùm ille exercitum dimiſit, bifariam

 ditio-

ditiones Litvanas invaſerunt : pars cum Regiomontano Præfecto , Friderico de Vildemburg , per Pograndienſes Samogitiæ agros ; pars cum Ottone à Bergen, circa Grodnam , in Litvania graſſati ; plurimam prædam eduxerunt. Vitenes tum ex nupero ſucceſſu, tum ex novis damnis, audaciâ ſimul & irâ ferocior , neque ſpem, neque dolorem temperare : ſed furere & arma rurſus bellumque apparare. E ſelecto milite quatuor millium copiæ recenſæ: his ita per Aprilem Varmienſes agros afflixit ut poſt immanem editam vaſtitatem tota omnino provinciâ nihil ſupereſſet , præter ſemiuſtulatas Elsbergæ & Varmiæ arces: vici , oppida , templa , exuſta univerſa , & ſolo æquata. Iam Litvanus onuſtum præda militem in Bartenſes agros eduxerat ; ubi patente campo curandis corporibus conſedit. Hic dum per ocium reliqua præda recenſeretur , fortè ſpectantibus captivis , prolatum eſt argenteum vas ſacroſancto Dei Incarnati Corpori aſſervando , Chriſtiano ritu ſacrum. Exhorruere Chriſtiana

Vitenes Pruſſiam vaſtat : deinde ob blaſphemas voces & facta à Deo punitur.

ſtiana pectora profanatorum ſacrorum , & reverentia & dolore. At Ethnicus ipſa ſacra myſteria , in terram cum indignatione effundere , conſpuere , pedibus proterere, totque ac tantas contumelias,ſacrilegis inſuper jocis onerare. Vrgere acriter captivos , *Qualem Deum colerent ? eum ſcilicet , qui neque ſibi , neque ſuis ab injuria vindicandis ſatis virium haberet.* Non diu violatum impie Numen , tanta ſacrilegia inulta tulit. Sub veſperum hæc agebantur : poſteræ verò diei aurora, meritas exegit pœnas. Ad primam lucem cincti undique Litvani à Crucigeris, Duce Henrico de Plock, poſt conſumptam in primos impetus ferociam, cæſis fortiſſimis Germanorum ſexaginta, cum in ancipitem ab omni parte pugnam non ſe ſatis expedire poſſent, ſolutis ordinibus in fugam effunduntur. Edita ingens ſtrages in tumultuariè fugientes : qui cædi ſuperfuerunt, aut aquis aut fame inter nemora conſumpti. Vitenes ipſe graviter capite ſaucius , amiſſis caſtris & exercitu, ſolis duobus comitibus ægrè hoſtem , & fugæ

Litvania & Samogitia vastantur.

pericula evaſit. Vexata deinceps audaciùs excurſionibus Crucigerorum Litvania, pariter & Samogitia. Pograndienſes agri à Mansfeldio Brandeburgenſi præfecto impunè vaſtati, ſpectantibus ſuorum cladem è propinquo, Manſtone, Sudargo & Maſſio: nam neque ſola caſtrorum oſtentatione hoſtem arcere poterant, neque exiguas copias aperto campo credere. Abeuntium ultima agmina per intervalla carpebant: eo fortaſſis conſilio, ut cum levibus præliis hoſtem in itinere implicant, confluentibus interea Litvanis & Samogitis vires ad juſtam pugnam exæquarentur. Sed Crucigeri nihil cunctati, citato agmine prædam præ ſe agentes maturè exceſſerunt. Tentatæ poſtea Grodna & Biſſena; hæc vi, illa proditione. Et proditio quidem ipſius autoris indicio eluſa, vix in caput Crucigerorum, malum non vertit: nam niſi agreſtis captus, Vitenem cum armato milite in proximo latere edocuiſſet, Pruſſi trajecto Nemeno ipſi ſe inſidiis induiſſent, quas Grodnæ moliebantur. Oppugnatio Biſſenæ for-

Grodna & Biſſena defenſæ.

næ fortiter ab Oppidanis rejecta, hoſtem magna militis parte malè mulctatum, re infectâ, abire compulit. Quoniam verò præcipuæ Litvanorum arces Nemeno, aliiſque fluviis imminebant, autor Crucigeris fuit Vernerus Ragnetanus, uti deinceps navalibus potiùs operis oppugnarentur: apertiores enim acceſſus inde promittebat, undè latera aquis obverſa plerumque incuriosiùs munita obſervarat. Ædificatæ itaque naves, atque inter eas una magnitudine & forma propugnaculo ſimilis, pinnis loricaque inſtructa: undè & ſuccedentem ripis aggerique militem à miſſilium injuriis tueri, & tela in hoſtem ab adverſo ſtantem retorquere ex alto pronius eſſet. Itum imprimis cum eâ machinâ, atque univerſo claſſis apparatu, ſub Iunigedam; ubi grandior illa navis vi tempeſtatis ripæ arcis impacta, penè ſponte in poteſtatem præſidiariorum veniſſet, niſi aliarum navium accurſu pronique fluminis auxilio erepta periculo ſervataque fuiſſet. Vitenes de toto negotio monitus inſtare omninò ſuos jubet,

An. 1313.

Navali apparatu Crucigeri Litvanos oppugnant.

bet, neque absistere nisi confecta re, & universo navali apparatu exusto. Surminus vir apud suos primæ autoritatis, bellicarumque artium peritus inter paucos, toti operi præficitur. Ille centum minoribus navibus hostem secundo flumine navigantem assequitur: pugnatur utrinque obstinatè: plurimum pugnæ, & laboris erat, ad illam grandiorem machinam, jaculatorum peritissimis instructam: sed ipsa quoque, cùm præcisis anchoris in vada prono flumine impulsa, fatiscere cæpisset; capta atque exusta est. Surminus victor ad Principem rediit, publicè lætitiam, mærorem privatim ferens: quòd in ea victoria Gastoldum fratrem, cum præcipuis quibusque amisisset. Per æstatem hæc contigerant: hyeme proxima Henricus Prussiæ Mareschalcus Mednicense territorium, iteratis excursionibus depopulatus est: ubi si Litvano ad audaciam numerus, & vires, in proximo fuissent, castra certò Prussi perdidissent. Quinque enim soli milites, vitatis inter nocturnas tenebras excubiis, ad ipsos

A Surmino profligantur.

An. 1314.

Quinque Litvanorum audacia insignis.

ipsos pæne Duces penetrarant: hi, paucorum edita clade, raptaque, quam ferre pauci possent, prædâ; incolumes ad suos delati, ingenti Crucigeros terrore replerunt: quamdiu lux, plus terroris fuisse, quàm periculi, non ostendit. Non multò post Henricus, rursus populabundo exercitu Novogrodecum usque ferro & igne penetravit: spoliatâ, exustaque civitate, ad arcis oppugnationem, universum exercitus robur convertit: sed amissis, inter primos assultus, præcipuis, deserere opus institutum cogitur. Cùm verò ille Novogrodeco intercipiendo intendit, Davides Grodnensis gubernator, castra Henrici haud longè inde posita, commeatu prædaque omni abunde instructa, diripuit. Exinde Prussi commeatus inopia extremè laborare: nihil enim per agros nupera vastatione desolatos levandæ necessitati reperiri poterat: undecim dierum itinere, cum fame conflictati, aperta itinera ne in hostem inciderent devitando, plerique inter sylvas miserrimè perierunt. Porro ut hic annus,

Clades Prussorum Novogrodecum oppugnantium.

 domi

domi utcunque hostem reprimendo transmissus: ita sequens in hosticum belli sedem transtulit. Medio Augusto à Samogitis Ragnetanum & Scaloviticum, territoria vastata: miles Prussicus qui è præsidiis sistendæ prædationi decurrerat, in arces compulsus: fruges messi propè maturæ, ab equitibus protritæ: præda ingens, abacta. Ex cedentibus istis è Prussia copiis; recentem exercitum, ad Christimemeli oppugnationem, Vitenes duxit: quassati arietibus muri; defensores incredibili telorum immissorum copiâ aut confecti, aut sauciati; præsidium quod è Sambia adventabat interceptum, ac deletum; planè jam desperatam obsessorum rem fecerant. Ergò Vitenes acriùs instare, & quia deditionem extorquere non poterat, congestis in fossas fomentis, concipiendæ, alendæque flammæ aptis, arcem conari succendere. At vulgatâ interea famâ, adventantis cum magno exercitu Magistri Prussiæ, spem occupandæ arcis abrupit. Abeuntem Magister non assecutus, in finitimos Litvaniæ agros

An. 1315. Vitenis ultimæ in Prussiam expeditiones.

agros desævIit: Vitenes etiam confligere non ausus, ne impunè omninò hostis grassaretur, diversis itineribus in Prussiam regressus, similem vastitatem Crucigeris refudit. Neque multò post ab ea expeditione reversus, ætate, bellorum curâ, variisque eventibus confectus, cum annos duos & viginti imperasset, occubuit. Funestus hic satis annus Litvanis, morte Principis; fame insuper ac peste, populum graviter afflixit.

LIBER VII,

De rebus Litvanorum sub Gedimino & Iavvnuta Principibus.

GEdiminum stabulo Præfectum Viteni fuisse, & per cædem sui Principis ad summos fasces evasisse illi memorant: quibus rem minùs perspectam fecit, tam locorum quàm temporis majus intervallum. *Nam, ut rivus fonti propior, aquam fert principio non degenerem; at ulteriùs progressus, hinc indè attractis sordibus sensim à puritate descit:*

Gediminus Vitenis filius parenti in Principatu succedit.

ſcit : ita *ferè fama, quo magis à loco, ac tempore rerum geſtarum recedit, plùs de falſo ſecum trahit.* Certè vetuſtiſſimi annales, Gediminum vivo adhuc parente Reipublicæ curam, atque adminiſtrationem ſuſcepiſſe, habent. Quare fabulæ illi de Gedimino, apud exteros inde opinor occaſionem datam: quòd Peluſſam primorum Principum hæredem, quanquam è Litvania jam ejectum, Magni tamen Ducis titulos pertinaciter uſurpantem, Crucigerorumque armis Patriæ ſuæ perquam infeſtum, atque ut rebus ſuis commiſerationem facilè inveniret Gediminum Vitenis ſtabularii filium per contemptum vocantem, Gediminus ipſe, vel Vitenes ejus parens, olim Stabulo apud ſuos Principes Præfectus, prælio victum, confeciſſet. Ruſſis certè ſcriptoribus, qui & Litvani nominis hanc maculam non facilè in hoſte diſſimulaſſent, & ætatis ſuæ res pænè ſub oculis actas, è vicino ſpectarunt, atque ex fide poſteris memoratas reliquerunt, conſtans narratio eſt. Gediminum filium parenti ſuo Viteni omnium ordinum

dinum voluntate, ſuffragiiſque ſuffectum eſſe. Initia ille Principatus illato à Pruſſis Livonibuſque bello, non turbulenta modò, ſed & funeſta habuit. Nam ſive quòd rebus domi componendis implicitus, in externos ſe motus nondum expedire poſſet; ſive quòd majori mole bellum in animo deſignaſſet; hoſti militem aperto campo non oppoſuit: quamvis eodem tempore, inde Pruſſi Iurburgo & Caunâ arcibus potiti, præſidiis cæſis, ingentes undique prædas abigerent; inde Livones, totam eam Samogitiæ oram, quæ nunc Curlandia vocatur Litvanis detraxiſſent. Obtinebat tum Caunam modico præſidio, nobilitate & militari gloriâ celebris Gaſtoldus, juſſus à Principe hoſtem inde quâ poſſet arte morari ac ſuſtinere. Verùm neque mænia neque præſidium vim oppugnationis pertulit: ipſe etiam Gaſtoldus in poteſtatem hoſtium venit, ingenti per Gediminum annumerato lytro, ſuis deinde redditus. Vrſit in ſequentem annum Pruſſus victoriam, immiſſo per varias vias, diverſiſque

Damna à Crucigeris Litvaniæ illata.

An. 1316.

que vicibus, populabundo milite. Tum Christimemelanum præsidium in insidias pertractum, deletumque est: Pastovienses, Mednicenses, Pograndenses agri vastati. Plurima pars ejus cladis non possessiones modò, sed ipsam etiam familiam Sudargi confecit: cum insperatus hostis, conjugem, filios, totamque domesticæ familiæ turbam in prædio occupasset. Ipsam verò molem belli contra Gediminum arcem Magister verterat: ratus admota repentè vi, facile paucorum præsidiariorum pertinaciam perfringi posse: verùm ad excitati ignis ab arce signum, cum admoniti de periculo vicini ad arma concurrerent, arcis oppugnationem deserere coactus est. Iam non longè cum exercitu aberat Gediminus, Iurborgum inter & Caunam castris collocatis. *Ardentibus hinc inde hostili flammâ vicis conspectus fumus, fodicabat dolorem, & dolor audaciam ministrabat: sed plùs valuit apud providum ducem, virium conscientia. Leves enim tantum ferè copiæ ad manum erant: robur autem exercitus, cum Novogrodensibus Polocensibusque auxiliis, in dies*

Gediminus Crucigeros profligat, & Samogitiam eis eripit.

in dies expectabatur. Itaque cunctatione, ex spectatæ cladis sensu surgens furor, temperandus erat; neque omnia temerè, neque nihil otiosè audendum. Carpebat per intervalla ab insidiis hostem, ita cautè ne quis casus in prælium, summam rei protruderet. At ubi universæ coiverunt copiæ, tum aperto campo per Samogitiam progressus, castra hosti ad Zeymilam amnem objecit. Quatuor Samogitarum millia hosti sub signis erant: ab his Prussus plus interea periculi metuere, quàm antè præsidii sperasset: nam *nuper subactis, animus semper plus de vetere odio, quàm de recente amicitia habet: quare nunquam sine periculo illis creditur, præsertim si soli partem copiarum expleant.* Neque deerant non levia suspectæ fidei indicia: ex agris palàm, clam è castris magno numero transibatur ad Litvanum: consilia per transfugas indicabantur. Incertus itaque rei Henricus de Plock Mareschalcus Prussorum, neque in partem prælii adsciscere Samogitas audebat, meritò suspectos; neque exauctorare apertè, certò hostiles vires aucturos; si læsis ea exauctoratione, plana trans-

transſeundi ad Litvanos prætenſio daretur. Defunctum ſe omni periculo rebatur, ſi diſſimulata ſuſpicione, productos in aciem ita inter ſuos collocaret, ut extra pugnandi neceſſitatem conſiſterent, certus omnino cum ſolis Pruſſis prælii aleam ſubire: brevi tamen cohortatione omnes ad rem animosè gerendam incitat. Fortitudinem videbatur à Samogitis exigere, donis militaribus, & libertate promiſſâ: ceterùm contentus omninò futurus, ſi ocioſi eventum ſpectaſſent. Gediminus verò ita aciem inſtruxit, ut Ruſſorum cohortes parte latera, parte extremam aciem firmarent: Litvani in medio conſiſterent: Tartari frontem occuparent. Incurrentibus magno impetu in primos ordines Crucigeris, Tartari, quibus ſtataria atque obfirmata in veſtigio pugna in uſu non eſt, in choros gyroſque more gentis effuſi, vim haſtatorum eluſerunt. Ita equitatus hoſtilis repentino eventu turbatus, ac pæne ſolutis ordinibus, in mediam Litvanorum aciem, cui Gediminus cum Gaſtoldo aderant, illatus,

anceps

anceps periculum ſubiit: præſertim quòd ab utraque parte interim continuis gyris, tùm incurſantes in latera Tartari, tùm eminùs jaculis, ingentem equorum ſtragem ederent. Pugnatum ab utriſque acriter: incerta victoria, quam animi vireſque exæquatæ dubiam faciebant, diutiùs pugnam tenuiſſet; ni Samogitæ qui inter hoſtilia ſigna quieti hactenus conſtiterant, in averſam feſſorum aciem integri irruiſſent. Hoc eventu confuſos Pruſſos, pronum erat in fugam impellere: verùm in fuga etiam nihil opis repertum: cum inſtante victore exercitu, Tartari celeritate equorum itinera fugientibus præcluderent: plurimos ferrum in fuga confecit, multi aquis abſumpti: reliquiæ, quæ ſylvarum beneficio vitam ſervaverant, ab aggreſtibus canum indicio conquiſitæ, cædem non evaſerunt. Victoriam hanc ſecuta Samogitiæ pars illa, quæ nuper Litvano deceſſerat; à Pruſſis defecit. Paucorum annorum quiete interjectâ, recrudeſcens rurſus bellum, diverſo prælii genere, ſed non minore Pruſſorum

An. 1319.

Crucigeri è Litvania prædas agentes delentur.

clade

clade terminatum eſt. Circa ipſas Auguſti Calendas, Mednicenſes agros ingentibus copiis ingreſſi, dimiſſis effusè in populationem maturæ meſſis cohortibus Litvanum ad tentandam aperti prælii aleam deducere conabantur: atque ea de cauſâ à populatoribus res audaciùs multò adminiſtrabatur. Sed (qui tandem plerumque audaciæ exitus eſſe ſolet) incautiùs agentes, in inſidias pertracti, atque omnino oppreſſi ſunt. Imminutis ea clade viribus totis caſtris ſecuta trepidatio, excedere maturè hoſtico Pruſſum coegit. At victores Litvani id ipſum futurum, ſuſpicati, jam anguſtias ſylvarum inſederant, ſuccīſis ab utroque latere arboribus, aggeſtiſque truncis, ne qua evadendi via hoſti pateret. Inter has anguſtias univerſi, cum ipſo copiarum Duce Henrico de Plock Pruſſiæ Mareſchalco deleti, aut capti ſunt. Gediminus victor, & attritum incommodis Pruſſici belli exercitum novâ præda recrearet; rectà inde in Mazoviam Dobryniamque movit, circa medium Septembrem: ubi utram-

Mazoviam & Dobryniam Litvani vaſtant.

utramque hanc Provinciam effuſis populationibus pervagatus, cùm nuſpiam arma ulla comparerent, onuſtum ſpoliis militem ſine prælio in patriam reduxit. Subſecutæ deinceps biennales induciæ Magiſtro ordinis Carolo à Trevir procurante: ſive quòd auctam continuatis ſucceſſibus Litvanorum audaciam ocio interjecto remittere vellet; (*efficaciſſima enim* aliàs *eſt conficiendis rebus ratio, felicium eventuum continuatio:*) ſive quòd interea totis viribus Pomeraniam Polono ereptum iret. Hinc Gedimino ſpatium datum arma curaſque vertendi in eam Litvaniæ oram, quæ Ruſſiam habet proximam. Illo enim hactenus in Pruſſos intento, plerique Ruſſorum Duces obſequia detrectare, & Ducis ſupremi reverentiam excutere; alii etiam fædera violare & Novogrodenſium agros armis infeſtare auſi. Primus belli impetus in Volyniæ confinia effuſus: Volodimiria, Volodimiri Ducis ſedes, obſidione cincta. Oppugnabatur arx, civitaſque ſimul, pertinaci ſatis conatu: ſuſtinuere nihilominus vim oppidani, ſpe ad-

Gediminus inito cum Crucigeris fœdere ad domandam Ruſſiam arma convertit.

ſpe adfuturorum auxiliorum. Adfuit opportunè cum exercitu popularium, Scythicisque ſubſidiis, hoſtem à muris rejecturus Volodimirus. Dimiſſâ urbis oppugnatione miles in venientem hoſtem ire juſſus: collata ſub ipſis muris ſigna: inter ſolos equites qui primi congreſſi fuerant vertebatur pugna; & jam Litvanus inferior eſſe cæperat, quòd Scythæ ſolitis in latera incurſantes gyris, ordines continuò interturbarent, neque conſtare ſibi aciem permitterent. Iuſſus igitur quantocius Samogitarum peditatus inter pugnantium equitum ordines ſeſe inſinuare: ſic firmata acies atque in veſtigium connixa, ut ſeſe toto niſu promovit, hoſtiles ordines quibus nulli in promptu pedites erant, perrupit atque inprimis Scytharum legionem loco ſubmovit. Effuſis in fugam Scythis neque Volynii diu campum retinuerunt. Eos, cum Volodimirus obſecratione à fuga arcere non poſſet, extremâ audaciâ prælium reſtituere conatus, contra ipſam vincentis exercitus molem cum paucis ſeſe objecit: ubi

Volodimiriæ Dux profligatur atque occiditur.

ubi inter Ducis militiſque officia pertinaciùs rebus deſperatis ſuccurrens, promiſcuâ cæde involutus, occubuit. Victoriam non urbis modò, ſed univerſæ provinciæ deditio ſubſecuta eſt. Deditis Litvani Magiſtratus, ac præſidia impoſita: capita gentis jurejurando adacta, cum populo ac provincia in Litvaniæ jus tranſiverunt. Inde legiones contra Leonem Luceorienſium Ducem ductæ: verùm ille ut nuper ad injurias pronior, cum per abſentiam Gedimini Drohicinum & Breſtiam de Litvanis caperet: ita nunc bello ſegnior, militi quem ſub ſignis habebat non fidere: Volodymiri nuperâ fortuna territus, de ſua dubitare: vereri ne pares faceret idem exitus; quibus belli occaſio eadem fuiſſet. Itaque ante tentatam belli aleam, maturè aufugit in Severiam. Gediminus abſque prælio Luceoriâ & proximis munitionibus potitus, receptiſque Drohicino & Breſtia, provinciam recenter hoſti detractam atque Litvanæ ditioni additam ſub præſidiis præfectiſque Litvanis reliquit. Ipſe dimiſſo

Luceoria civitas & provincia capitur.

 exer-

exercitu in hyberna, ſive ut partæ provinciæ res, uti in ſpeciem præferebat, rectiùs componeret, ſive quòd re verâ agebatur, ut è propinquo in novi belli apparatus præſens incumberet, Breſtiæ hyemavit.

An. 1320. Abiit hyems inter armorum, commeatuſque omnis, præparationes: primo vere Breſtiam univerſus miles convenire juſſus: tandem ſuſpenſis expectatione Ruſſis, quò ſe nova belli vis effunderet, contractæ copiæ & Volodymirenſes, Luceorienſeſque agros, tanquam ſociorum poſſeſſionem, abſque cujuſquam injuria tranſgreſſæ ad Owniczam applicuerunt. Arx ea fuit Staniſlai Kijovienſium Ducis, qui è vetere Ruſſorum inſtituto, ſupremus Ruſſiæ Princeps, & vocabulo genti uſitato Monarcha dicebatur. Non diu oppugnationi ſuſtinendæ ſuffecit Ownicza; aſſultu in coronam facto, capta. Plus deinde negotii ad Zitomirum repertum: quò non exiguam Ruſſæ nobilitatis partem repentini belli rumor metuſque contraxerat: ſed is quoque locus ceſſit ſponte deditionem offerenti-

Kijovienſium Ducis arces expugnantur.

renti-

rentibus: admiſſa deditio, à cæde temperatum, præſidia Ruſſorum deducta, Litvana impoſita. Inde Kijoviam versùs in interiora Ruſſiæ caſtra promota: legionibus latè terrorem ſenſumque belli, ferro ac igni circumferentibus. Tum primùm agnoverunt Ruſſi, non prædam ex agris, ſed imperium Litvanis eo bello quæri: cùm à victore hoſte ipſum gentis atque imperii caput, Kijoviam peti viderunt. Iam pleroſque Ducum, ac præſertim è Severia, ingentis periculi facies ad arma exciverat; occurrerant Olha Pereſlavienſium, Romanus Branſcenſium, & exul Luceorienſium Leo, Duces; ultra domeſticas popularium copias, Scythicis auxiliis instructi. Quia verò hoſtem Kijoviam versùs, expeditionem maturare, fama vulgaverat; ad ſextum ab ea urbe milliare, Piernæ ripam plenis caſtris inſederunt; eo conſilio, ut ſi vel à via feſſum, vel prædæ aviditate diſtractum Litvanum nanciſci poſſent, obruerent. At Gediminus de viribus, conſiliis, caſtriſque Ruſſorum per exploratores monitus copias

Ruſſorum communis expeditio contra Gediminum.

pias

pias universas à prædando maturè retraxerat, atque instructa acie progrediebatur; nimirum, ne inter hostiles terras repentina pugnandi necessitas, imparatos occuparet. Pænè simul & castra & signa collata: simul in conspectum & pugnam utrinque legiones coivere. Accendebat Russis animos indignatio, quòd cum ea gente, quam olim vectigalem habuissent de imperio decernere cogerentur. Stanislaus ante omnes, suam maximè rem eo prælio verti præfatus, ceteris ad subsidia relictis, ipse sibi, suisque primas confligendi partes arripuit. Gediminus antequam in conspectum hostium venisset, jam suos in prælium animaverat. *Satis erat memorasse sua auspicia, militumque virtutem tot victoriis probatam. Circumspicerent modò arma manusque quibus se Duce tot hostium sanguinem fortunatè hausissent: & abundè ominum habituros ad certam victoriæ spem. Non Prussorum legiones ferro & armis graves, ac pænè infractas, ab adverso stare; quas tamen toties protrivissent: sed Russos; superiorum victoriarum malè consistentes reliquias, emorientis imperii ultimos*

Duces Russiæ cum Litvano confligunt & profligantur.

mos at enerves conatus. Impelli tantum parum debere, ut suaptè corruant. Primi pugnantium affectus, sine ingenti utrinque damno, inter missilia tela desævierunt. Consertis verò signis, atque ad manum gladiosque re deductâ, pertinax cruentaque pugna & damnis & animis partes exæquatas diu tenuit: prima Litvanorum equitum legio sub fatigatione deficere cæperat, & jam propè fugam circumspectare; ni in tempore cum subsidiariis cohortibus Gediminus accurrisset. Cùm fessis, integri substituti, ab sua parte atrox prælium instaurant: Gediminus priorem legionem prælio sensim subductam, in transversum Russorum latus summo impetu ire jubet; & certè sive quòd exiguum illud respirium vires confirmasset, sive quòd prioris culpæ conscientia, cum verecundiâ animos auxisset, tantâ vi, quod jussi erant, præstiterunt; ut à quibus fugæ initium pæne factum erat, ab iis victoria sit inchoata. Perrupti ordines; moti vestigio Kijovienses; & jam cum loco animorum etiam multum

Ruſſis deceſſerat. Accenditur itaque rurſus prælium, à ſubſidiariis Ruſſorum cohortibus; Ducibus, Olha Pereſlavienſi, & Leone Luceorienſi; at dum Duces inconſultiùs in confertos invehuntur; obruti multitudine, non dubiam Litvanis victoriam fecerunt. Iam auxiliares copiæ amiſſis Ducibus rem ſegniùs ac confusè agere; jam media acies, ante loco mota, multùm inclinare: Staniſlaus denique ipſe & Romanus Duces, exemplo ſuo reliquum militem in fugam apertam pertraxerunt. Fugientium cædem nox abrupit. Curatis per noctem corporibus, lectiſque cum aurora ſequentis diei incuriosè ſpoliis, ne morâ ipſâ rei gerendæ occaſio intercideret, eodem die ad Kijoviæ oppugnationem legiones ductæ. Quanquam verò recenti conſternatione, nondum ſibi Ruſſorum animi eſſent reſtituti, haud difficile tamen fuit, primos conatus Litvanorum retundere; tum quòd ipſa urbs populoſiſſima habilibus ad arma viris abundaret, tum quòd reliquus è clade miles, eò delatus, præſidiario-

Kijovia obſidetur & capitur.

diariorum numerum auxiſſet. Stitiſſet proculdubio urbs illa curſum victoriæ Litvanæ, ſi Staniſlaus contracto undique milite, ſupplementiſque ſociorum, ſpeciem aliquam, ſi non inſtaurandi belli, ſaltem aliquarum ſuppetiarum oſtentaſſet. At cum Kijovienſes contra terrores atque deditionis ſolicitationem animo obfirmati, Litvanum armis manuque pertinaciter à muris rejiciunt, atque victoriam Gedimini quâ poſſunt, morantur: Staniſlaus in Rezaniam uſque, turpi fugâ delatus, amiſſo exercitu & regno, ſpem quoque jam abjecerat. Deſperatio Principis, animos obſeſſorum perfregit. *Cui enim tandem pugnarent? Principine deſertori? an Reipublicæ deſperatæ? Sed & odio deſertoris Principis, victor hoſtis placere cœperat: & Rempublicam aliquam ſub victore malebant, deditione ſervare; quàm pertinaci pugna totam perdere.* Itaque communi conſilio arcis atque urbis deditio ſpontè facta eſt. Ordines univerſi è civitate progreſſi victorem Gediminum, Kijoviæ atque Ruſſiæ Magnum Ducem ſalutant: & provin-

Gediminus Magnus Ruſſiæ Dux à victis Ruſſis ſalutatur.

provinciam ditioni ejus, jurejurando dato, addicunt. Gediminus post paucorum dierum quietem quibus interea arces proximæ Bialogrodecum, Slepovrotum, Kanjovia, Czerkasii in jura victoris concesserunt, in Severiam movit. Ibi Bransko & Pereslavia (duarum Provinciarum hæc capita sunt) potitus: occupatâ eo bello, Kijoviâ, Volyniâ, & magna Severiæ parte, ditionis Litvanæ terminos Putivilum usque protulit. Atque is demum Kijoviensis per Russiam Monarchiæ, quæ triginta annis supra quadringentos, inter varios successus eventusque stetit, exitus fuit, cùm Kijovia in jus Litvani Ducis transivisset. Magna inde diuturnis controversiis sumpta deinceps inter Polonos & Litvanos materia: Polonis veterum sub Boleslao Audace victoriarum, novarumque affinitatum præjudicio, Kijoviam & Volyniam vendicantibus. At quanquam Boleslaus devictis olim Russis Kijoviam subegerit, vectigalemque eam gentem fecerit: nemo tamen hactenus Poloniæ Regum, aut titulos Ducis

cis Kijoviæ assumpserat, aut legitimos Principes ea ditione exegerat, aut devictos populos in formam provinciæ redegerat: Russi etiam subsecutis bellis omne obsequium erga Polonos jam pridem excusserant. Primus exterorum Kijoviæ Gediminus imperavit: ejusque præfecturam pro se Mindopho Holsano Duci demandavit: eo consilio, quòd nuper Christiana sacra Russorum ritu suscepisset. Metuebat, ne *in novis Magistratibus ab hoste victore datis, odiosum imperium, odiosius redderetur religionum diversitate. Nam quamdiu inter victos victoresque, juncta sub uno Principe fœdera; ipsa horum nominum oblivio commerciorum diuturnitate non firmaverit: tamdiu etiam levissimæ occasiones pro magnis motibus sufficiunt.* Devictâ pacataque Russiâ, Kiernoviæ Gediminus triumphum egit: post habitum Diis, more patrio, honorem, exercitum stipendiis donisque militaribus auctum, dimisit. Inde ad pacis artes versus, quod de Prussico fœdere supererat temporis, ita inter venandi studia ad recreandas præteriti belli curas dispensabat:

Mindophus Kijoviæ pro Gedimino Præfectus.

An. 1321.

bat: ut ordinandæ interea Reipublicæ, & civitatibus condendis, intenderet. Trokos imprimis haud procul Kiernoviâ è singulari venationum successu sumpto omine, condidit: atque ut ipsâ curiæ præsentiâ civitas faciliùs incrementa sumeret, eodem Principatus Litvaniæ sedem, Kiernoviâ transtulit. Melioribus deinde auspiciis ad confluentis Viliæ Vilnæque ripas alterius urbis fundamenta jecit. Haud procul à Suintoroha (ubi Principum funeribus aream lucosque Diis dicaverat olim Germundus) exactum è profundioribus sylvis & abruptis montium, sylvestrem bovem, (Vrum vocamus) proprio telo ipse Princeps in edito monte confecerat. Fessum diurnæ venationis labore, & confectæ bestiæ eventu recreatum, cùm proxima nocte in Suintoroha campo pernoctantem arctior somnus oppressisset, videre sibi visus est in eo ipso montis vertice, in quo feram illam occiderat, grandem stare lupum, aut ferro solido ductum, aut ferrata lamina undique munitum: in quo centum alii inclusi lupi, ingenti

Gediminus Trokos condit.

Vilnæ, Metropolis Litvaniæ, fundandæ occasio.

genti ululatu circumjacentes latè campos sylvasque implerent. Experrectus non vulgare aliquid in eo viso suspicari. Sive quòd genius aliquis altior, eam cogitationem objectaret; sive quòd, *ubi fata destinatam à Supremo Numine telam ordiri incipiunt, suus cuique animus sibi genius est*: sive etiam ex more gentis, cui (ut ceteris *Ethnicis*) *omnia*, *religionum plena* habebantur. Insolentia somnii, & quòd loco sacro dormienti obvenisset; maximè religioni erat. Consulti mox, qui in proximo agebant pontifices, uti arcana panderent. Lizdeyco tum inter illos, summus Pontifex, seu voce patria Krive Kriveyto, sacris præerat. Hic olim infans inter sylvas in aquilæ nido vel ut alii tradunt, de arbore cum cunis pendens, à Vitene ipso inter venandum repertus, ejusque mandato ad Deorum altaria educatus, & à puero patriorum sacrorum scientiâ imbutus, optimus arcanorum interpres tunc censebatur. *Ille Principem bono animo esse jubet. Quod ipsi Principi, quod Reipublicæ Litvanæ auspicatò eveniret, sequeretur feliciter Deos*

Deos monentes: lupum ferreum portendere arcem & urbem, quam in eo loco esset conditurus. Eam urbem gentis atque universarum Litvaniæ subjectarum provinciarum caput futuram; sedem Principum, qui rerum à se gestarum famâ, varias orbis regiones impleturi essent. Paruit Princeps Pontifici, è superûm, ut putabat, mente, legitimè consilium expedienti. Cæremoniis omnibus ritè persolutis, arci locum designat, montis editi caput; in quo Vrum nuper occiderat. Aream Suintoroha nuncupatam, quam ad radicem ejusdem montis Vilna fluvius flexuoso sinu ambit, aggeribus palis ac loricâ permuniri jubet, reliquum spatium urbanis ædificiis relinquitur. Opinione citiùs res peracta. Operis undique jussu Principis contractis, superior inferiorque arces, ut mos muniendi eâ ætate ferebat, excitatæ. Civitas publicis sacris ac profanis, privatisque Principum & promiscuæ plebis ædibus, ita citò excrevit: ut vel ipsa initia urbis, non vanum Pontificis fuisse augurium confirmarent. In prima jam herbâ, surgentis fortunæ spes,

Vilna urbs, & arces, à Gedimino conduntur.

spes, non obscurè cernebantur. Certè ad ætatem nostram, ita omni ornamentorum genere cumulata pervenit; ut cum amplissimis urbibus, in certamen deduci meritò possit. Amplitudine, opibus, incolarum multitudine, peregrinorum varietate ac frequentiâ, templorum majestate, Vniversitate literariâ, commerciorum copiâ, ceterisque urbium ornamentis, inter Sarmaticas nobilissima, Sedes Principum, Iudiciorum, Literarum & Commerciorum, rei sacræ ac civilis caput. Nulla laus illi deest, nisi sola quam deesse omnino necesse erat, apud eam gentem, cui Libertas & Pax non muris & vallo, sed civium virtute, securitatem suam integram tuetur. Ipsa incuriosa munitio contemptum hostium spirat.

His erat intentus Gediminus, cùm novorum motuum curæ subiverunt. Exeunte biennali fœdere, Prussi Equites ingentem Litvaniæ cladem moliebantur. Vltra Livonici Prussique exercitus robur, cui pro Magistro Prussiæ præerat Fridericus à Wildenburg: aderant auxilia Silesia, Bohemica,

An. 1322.

Bellum sacrum Germanorum & Crucigerorum contra Litvanos.

mica, Auſtriaca, Germanica cum Duce Vratiſlavienſi Bernardo, Duce Suevorum, duobus Rheni Palatinis, Comitis Iuliacenſis & aliorum filiis, aliiſque Germaniæ Principibus. Vulgato enim per Chriſtianas Provincias Summi Pontificis edicto, quo pœnarum noxis debitarum veniâ propoſita, in ſacrum contra Ethnicos bellum Chriſtiani evocabantur, ingentes undique militum concurſus in Pruſſiam fiebant. His igitur copiis fines Pruſſiæ egreſſus hoſtis, Samogitiam miſerrimè divexavit. Quàm late excurrunt territoria Vaikenſe, Roſſianum, Eyragolanum & Clogenſe, univerſa ſolo æquata. Poſt exſatiatos cædibus animos cum reſidente irâ, pudor ſubiret armatos, prædatorum more, in imbelle vulgus agreſteſque caſas ſævire, & nihil juſto bello tentare: ad Biſtenæ arcis oppugnationem legiones à populationibus contractæ. Magno ardore inter primos inſultus, utrinque res adminiſtrata. Exhauſtis fortè miſſilibus, aut quòd è propinquo nulli uſui eſſent: cùm ferociſſimi quique viribus, atque armorum arte hoſtes, pertinaciter continuiſque ordinibus, muro ſuccederent, vix tandem rudibus contis detrudi potuerunt.

Biſtena arx irrito eventu oppugnatur.

Nox atrociſſimum certamen diremit. Servata quidem adhuc ea die arx fuit, ſed animi præſidiariorum omninò jam expugnati: nam ſi eadem vi oppugnatio, proximâ luce inſtauraretur, ſuſtinendo ſe non ſuffecturos haud dubiè videbant. Miſſis itaque in caſtra hoſtium tribus ex Equeſtri ordine obſidibus, ſpem deditionis oſtendunt. *Non eſſe opus tantâ contentione, in qua fortiſſimis quibuſque pereundum foret: tranſigi rem poſſe abſque tot diſpendiis. Si pergeretur in oppugnatione continuandâ, per extrema etiam pericula ſe arcem propugnaturos: ſi paucorum dierum ſpatio ab armis quieſceretur, æquis conditionibus deditionem ſponte facturos. Paucos porrò illos dies, non alio conſilio petere, quàm ne deſtinatâ deditione, periculum vitæ ac fortunarum, quod ab hoſte vitarent, domi apud Principem reperirent. Conſtare ſibi Principi ſuo, non eſſe tantum aut virium in expedito, aut animi; ut de ſuppetiis arci ferendis cogitet: proinde nihilo pejorem ſtatum oppugnantium futurum inter-*

interea, si spatium daretur, Principi de suo periculo significandi. Non dubitare autem dedendæ arcis ab eo veniam se impetraturos; cujus defensio tam desperata haberetur. Creditum est à Prussis; at Samogitæ exactis illis diebus, seu verecundiâ suscepti consilii, seu timore Principis, nihil minus cogitare, quàm deditionem. Instaurata ab hoste oppugnatio: Præsidiariis verò tuendæ & dedendæ arcis desperatio, in mortem obfirmaverat animos. Hinc cùm nemo pericula declinat, sed quisque, ubi atrocissimus Mars audacissimè rem gerit: post depulsos sæpiùs feliciter oppugnantium conatus, Prussum spe potiundæ arcis emovit. Ita *dilationibus, agendi tempus momentaque intercidunt.* Fama quoque jam vulgaverat Gediminum magnis copiis in suppetias arci adventare. At Gediminus tutiore consilio usus, ut hostem à Samogitia averteret, rectâ in Livoniam duxit, majoribusque longè damnis eam Provinciam afflixit. Derpatum, Kirempam, aliasque arces solo æquavit, & populabundis legionibus Revaliam usque penetravit. Cæsorum

Gediminus Livoniam invadit.

rum tria, captivorum millia quinque numerata sunt. Initium hyemis quietum ab hoste fuit. Erat quidem in promptu Prussis copiosa externi militis manus, Ducibus Comite Kumererg & Domino ab Ekerburg: at insolens frigoris immanitas intra hyberna Prussica inertes hærere cogebat. Tanta enim hyemis vehementia fuisse perhibetur: ut sylvæ quoque agrestes consumpto omni nativo humore exaruerint, atque in multos annos ingentis gelu memoriam, emortua absque foliis specie, transmiserint. Dum hostis sub gelida aurâ torpet, mansit suus Litvano calor, ejusmodi tempestatibus magis assueto. Missi in Livoniam qui Plescoviensibus Russis subsidio essent, contra Danos è maritima Livoniæ circa Revaliam orâ, cui imperabant Russiam infestantes. Acta res est strenue à Davide Grodnensi Gubernatore. Quidquid inter Livonicum sinum, & Dunam fluvium interjacet, ferro ac igni vastatum: ultra reliquam prædam captivorum millia quinque educta. Solutis deinde per Aprilem

An. 1323.

Plescovienses Russi à Litvanis contra Danos juvantur.

lem nivibus, quod impedita exundantibus aquis itinera essent, nihil omnino suspicante hoste ad Memelum cohortes admotæ, ipsa arce potiri non potuerunt. Quare in oppidum & circumjacentes vicos sævitum est: & septingenti captivi educti. Pari successu ad Kalendas Augusti per Sambiam & Vilaviense territorium institutæ vastationes. Assecutus abeuntes cum præda fuerat Præfectus Taplawic, sed collatis temerè signis infeliciter pugnavit; cæsus cum exercitu. Eodem anno Mazovia atque finitima illi Dobrynia excursionibus divexata. Dobryniæ certè tanta strages illata est, ut Ladislaus Dux, provinciam, cum tuendo non esset, deserere sit coactus, eamque Regno Poloniæ perpetuo jure addicere. Addidit quoque huic consilio non leve momentum metus novi belli: nam Prussi ereptis nuper agris non contenti, ad Dobryniam occupandam sese converterant. Interim Litvanos inter & Prussos nihil majore mole actum. Quòd enim invalida hyems glaciem ad onera ferenda non satis

Sambia in Prussia vastatura Litvanis: deinde Mazovia & Dobrynia.

An. 1324. Mutuæ Litvanorum & Crucigerorum expeditiones.

satis firmasset, Germanicæ copiæ, ducibus Ioanne ac Philippo Comitibus de Spenheim & Petro à Rosenberg Bohemo, ex Prussicis hybernis in Litvaniam transportari non poterant. Itaque privatis parvisque opibus, magis tumultuatum, quàm bellatum; inter mutuas excursiones, & nullo graviore eventu insignes. Prædia tantùm Davidis Grodnensis Gubernatoris atque suburbanæ ad Gediminum ædes repentino impetu exustæ, & aliquot equitum turmæ interceptæ. Conati quidem fuerant Litvani Christimemelum insperato insultu occupare: sed proditis consiliis, cùm in præparatum hostem incidissent, non sine clade rejecti sunt. Memorabile nihilominus ibi virtutis suæ argumentum dederunt: in insidias pertracti, ac rebus jam desperatis, cùm Ducem audaciùs provectum amisissent, conglobato agmine in media se hostium tela immiserunt, neque prius campo excesserunt, quàm cæsi Ducis cadavere per extrema pericula & plurimis commilitonum desideratis, potiti essent.
Cum

Gediminus ad fœdera & ſacra Chriſtiana per legatos Summi Pontificis, invitatur. Cum hæc circa Pruſſiæ fines geruntur, Livonia in ſpem perpetuæ pacis erecta ab armis aliquantum quievit. Fridericus Rigenſis Præſul, ſeu ob ſuppeditata ſæpiùs auxilia privatim Gedimino obnoxius, ſeu afflictæ bellis Livoniæ miſertus, inter Livonicos ordines & Litvaniam perpetua ſtabilire fædera nitebatur. Adhibita eſt in eam rem Summi Pontificis Ioannis eo nomine vigeſimi ſecundi auctoritas: tùm ut Livones ſupremæ poteſtatis auctoritate ad pacis conſilia cogeret, tum ut Litvanum honorificæ legationis officio ad ſacra Chriſtiana pertraheret. Actum eſt utrinque gnaviter per Legatos Bartholomæum Epiſcopum Electuenſem & Bernardum Abbatem Divi Theophredi. Verùm Gedimino tàm à ſacris, quàm à fæderibus Chriſtianis alienior animus, ſuſceptas conſiliorum rationes omninò confudit. Miſſus ab eo Legatus ad publica Livoniæ comitia, diſertè profeſſus eſt, Principi ſuo certum eſſe, nunquam avita ſacra deſerere, neque fædera admittere quæ religionis mutatione con-

ne conſtarent. Quàm vera Legatus referret, eventus comprobavit: cùm ſub idem ferè tempus bifariam diviſo exercitu Chriſtianæ Provinciæ graviſſimè vaſtarentur. Pars Livoniam populata eſt; altera Mazoviam: *Mazovia graviter vaſtata.* qua tempeſtate Pultoviam civitatem, cum triginta ſupra centum pagis, & triginta templis exuſtam, atque quatuor captivorum millia educta, Scriptoribus conſtans narratio eſt. Sub ancipiti interim curâ laborabat Polonus, dubius quò arma verteret. *Bellum Litvanum & Pruſſicum* *An. 1325.* *conſilia diſcerpebant: hoſtis ibi repentinis irruptionibus moleſtior; hîc Provinciarum eripiendarum cupiditate gravior. Si conjunctas vires in alterutrum latus flexiſſet, alterum nudare metuebat: ſi copias partiretur: res plena periculi apparebat, Pruſſos, Pomeranicis, Saxonicis, Brandeburgicis, Bohemicis auxiliis prævalidos, acciſis partitione copiarum viribus aggredi. Bellum etiam Litvanum, ſi in hoſticum transferretur, neque paucis neque majoribus copiis rectè adminiſtrari poterat. Per ingentes enim ſylvas hoſtis quærendus eſſet; ubi inter viarum anguſtias, omnia inſidiis ſtruendis commodiſſi-*

Occasio petendæ Gedimini filiæ, ad conjugium Principis Poloniæ.

modissima; incolis locorum gnaris, gerendæ rei plures occasiones præberent: quibus implicati Poloni, neque pauci facilè contra vim sufficerent; neque multi, suâ mole à se distracti, mutua ferre subsidia possent. Fœderibus itaque rem ab alterutra parte stabilire visum est. neque diu sententiis certatum, *quinam ad fœdera qui ad arma destinandi essent? Plerumque enim, qui è propinquo imminent; ferro & extremo ausu quantociùs submovendi sunt: remotiores verò amicitiæ specie, faciliùs in quiete continentur.* Missi Legati in Litvaniam, qui Aldonam Gedimini filiam, Casimiro Poloniæ Principi, in connubium peterent: accepta est amicè à Litvano legatio, pacta mutua fædera: & affinitate Principum, pax populorum roborata. Dotis vice viginti quatuor millia Poloni nominis captivorum donata. Hinc suas spes Polonus ulteriùs projicere: & ad perpetuæ pacis nomen, finitimarum provinciarum agros, seu hostili ferro pervastatos, seu ipso continuarum excursionum metu desertos repetere, ac securiùs colere. Ladislao deinde contra Valdemarum Brandeburgicum Marchionem

An. 1326. Litvani pro Polono contra Brandeburgenses movent.

nem

nem bellum moventi, subsidia Gediminus tulit. Vastata est ea expeditione hostilis regio latissimè, præsertim quà Litvana legio ethnicâ barbarie in sacra æque ac profana absque delectu religionumque reverentia desævit. Dux legionis Davides, foris, bello fortunatissimus; domi, summis honoribus & Principis affinitate, (cujus filiam in connubio habebat) primus: cùm populabundo agmine Mazoviam in reditu divexaret, memorabili Equitis cujuspiam audaciâ interiit. Dignus Heros meliore fato. Ea illi semper fuerat tractandæ rei bellicæ, seu peritia seu fatalis quædam felicitas: ut nullam ferè hactenus expeditionem susceperit, quam non magnis successibus conclusisset. *Præcipua illi bellandi vincendique momenta, incredibili celeritate constabant.* Terror finitimorum; at præcipuè Mazoviæ infestus. Nam cum Mazoviæ vicinam Præfecturam Grodnensem pro Principe administraret, frequentibus populationibus totam jam propè exhauserat. Vt tantas patriæ suæ injurias & novas averteret

Davidis Litvani Ducis laudes & cædes.

 & ve-

Inſigne facinus Equitis Maſovitæ pro Patria.

& veteres ulciſceretur, Andreas Eques Mazovius: cùm per ſpeciem ſocii militis ordinibus Litvanis immiſtus ad latus Davidis penetraſſet, valido ictu repentè eum confecit. Ipſe verò inter primam propinquiorum conſternationem, adacto celeriter toto niſu in curſum equo, & tela & manus inſequentium incolumis evaſit. Hæc iſte pro patria memorando certè inter poſteros, certaturoque cum veterum Scævolis exemplo. Admirabilius illud Chriſtianæ fortitudinis pro virtute facinus, quanquam in debiliore ſexu. Veſtalis Virgo à Litvano milite capta ad flagitium cogebatur: ubi preces & lachrymæ, unicum hujus ſexus telum, conſumptæ ſunt; neque tamen barbari pectoris libidinem extinxerunt; ut ſæpè in ſubitis ingenioſa pietas eſt, promittit militi, modò ſe inviolatam relinqueret, non vulgare ſecretum edituram; artem nempe, quâ facile cujuſvis teli ictum abſque vulnere ferre poſſet: ne verò putaret, ad probrum avertendum, verba tantùm ſibi dari, paratam ſe, ait, proprii

Stratagema inſigne pudicitiæ defenſæ.

capitis periculo fidem dictis facere: ſimulque nudato collo ad ictum militem invitat; ne dubitaret gladio collum petere, & quàm vera ſibi promitteret ferro ipſe experiri. Stringit miles gladium, & cùm primo ictu teneræ Virginis caput à collo dejeciſſet, intellexit quàm probè Chriſtiana Virgo calleret artem, non vitæ ſed caſtitatis in integro ſervandæ. Ineſcatus priore ſucceſſu & opulenta è Germaniâ prædâ Gediminus, majoribus è Litvania ac Samogitia copiis proximo anno in Marchionem Brandeburgenſem inſtaurari expeditionem jubet. Imperator exercitui datus Olgerdus Principis filius: qui jam magnis paſſibus per militarem gloriam ad parentis fortunam ante reliquos fratres nitebatur. Poſitis ille caſtris ad caput regionis, Francofordiam urbem Oderæ imminentem, univerſam provinciam vaſtiſſimè populatus eſt: prædamque omnis generis ac incolumem militem centum ferè milliarium itinere reduxit. His exercebatur miles, mox in caſtra Ladiſlai Polonorum Re-

An. 1327.

Olgerdus filius Gedimini contra Brandeburgicum ducit.

gis traducendus : Iam enim in Polonia, consumptis omnibus pacis consiliis, bellum contra Prussos maturuerat; cujus necessitatem fecerunt Crucigeri, cùm veteres injurias novis cumularent. Adfuit in tempore Ladislao, ipse Gediminus, copias inter filios suos, velut inter Legatos partitus. Vbi post vastatos Culmenses agros, fugatos ad Drwecam Crucigeros, spoliatam atque exustam omnem propè Prussiam, ingentes prædas aliquoties in Litvaniam eduxisset, tandem universam belli molem in se avertit. Nam quòd junctis Polonorum ac Litvanorum in communem hostem viribus non essent Crucigeri ferendo : Ladislaum inprimis annuarum induciarum specie à societate belli abstraxerunt; tum odia viresque omnes cupidi vindictæ animi, in Litvaniam ac Samogitiam effuderunt. Prima, velut hostia impotenti ferociæ, deleta Velona arx, loco à natura permunito ad Nemenum sita. Magnis viribus, ac pertinaciter oppugnatio ejus tentata est, neque minus feliciter aliquoties rejecta:

An. 1328. Gediminus Ladislao Polono contra Crucigeros ducenti adest.

Crucigeri Litvaniam invadunt.

rejecta : ita ut non exigua cum strage suorum repulsus, obsidionem solvere fuerit coactus, Theodoricus Comes ab Aldenburg, qui tum pro Magistro Ordinis, universæ Prussiæ Mareschalcus præerat. Rediit ille quidem rursus novis succinctus copiis, cum quibus è Bavaria Henricus Dux advenerat : at prioris cladis memor, nihil tum apertâ vi, nihil impetu agere. Excitatis tantùm tumultuario opere, ab utroque arcis latere munitionibus, impositoque valido præsidio, quasi per ocium arctiùs obsessos è propinquo premere : commeatum omnem avertere, atque adeò fame deditionem urgere. Gediminus ut obsidionem Velonæ solveret Fridburgum & Beierum magnâ vi adortus, in viginti dies continuam oppugnationem produxit. Multam stragem succedentes vallo Litvani acceperunt, ab insolenti hactenus armorum genere. Fistulas enim ferreas, quæ pulvere pyrio & globis oneratæ, conceptam intra pulverem flammam evomendo, magno simul impetu vehementique cum fragore globum

globum in adverſos ejicerent : jam tum ad Pruſſorum uſum perveniſſe , memorant noſtrates. Ingenioſum hujus ſæculi inventum, ſed quod omnem veteris militiæ gloriam inſigniter prodegit : nam quis ibi virtuti ac fortitudini antiquæ locus, ubi inter fortiſſimos quoſque, imbellis manus pænè per ocium infinitas ſpargit cædes ? Ad gladium, vel haſtam, manumque,res deducta, virum probare debet : at inter fiſtularum ejuſmodi uſum , caſus necem diſpenſat ; quam vir fortis neque vitare, neque ulciſci poſſit , quòd à qua manu veniat , neſciat.

Gediminus in oppugnatione arcis occiditur.

Hoc teli genere, Gediminus trajectus,cum oppugnationem ferventiùs inſtruit ac urget , inter ordines exanimatus concidit. Mox tota pugnantium facies in funebrem pompam verſa ; cum pars luctu , Reipublicæ damnum : omnes, militari cantu triumphos ac victorias Ducis celebrarent. Deinde integris caſtris velut ad triumphum comitantibus Vilnam deductus , ac ſolenni ritu elatus crematuſque eſt,in campo Suintoroha. Erat Gedimino præter aliquot filias,

lias, (quarum unam Caſimiro Poloniæ Principi , alteram Venceſlao Mazoviæ Duci in matrimonium elocarat) numeroſa ſatis proles maſcula : atque hinc futurorum motuum non levis fomes. Quare ut diſcordiarum materies maturè ſubtraheretur, Montivido , Kiernoviam & Slonimum ; Narimundo, Pinſcum, Mozyrum, partemque Volodimirenſis provinciæ ; Olgerdo, Krevum & quidquid inde Berezynam uſque porrigitur ; Kieyſtuto , Samogitiam, Trocenſes præterea, Grodnenſes, Caunenſes , Lidenſes , Vpitenſes agros, ac Subſylvaniam : Coryato , Novogrodecum , Volkoviſcum ; Lubarto, Volodimiriam & Volyniam ; Iawnuto , Vilnam gentis caput, Oſmianam,Vilkomiriam,Braſlaviam: quem etiam ſupremum Principem deſignaverat. Id verò ceteros fratres ægrè habere : juvenem non ætatis jure, aut virtutis ſuffragio ; ſed ſolo inconſulti paterni amoris præjudicio ſibi anteferri. Ne tamen repentè affectus in apertum prorumperent, irritatam æmulatione indignationem recens erga parentem

Gedimini filii.

An. 1329. Iawnutus hæres Principatus à Patre deſignatus.

rentem obſervantiæ memoria premebat. Publicis comitiis, palàm profitentur; in ejus ſe poteſtate futuros, quem parens ſibi ſucceſſorem dixiſſet: atque ita plenis comitiis, communique conſenſu fratrum ac Ordinum, Iawnutus natu minor Magnus Litvaniæ Dux renunciatur. Actum exinde in Senatu de belli cum Crucigeris gerendi rationibus: concluſumque, ut Iawnuto Rempublicam domi adminiſtrante; penes Kieyſtutum ac Olgerdum, viros bello exercitatiſſimos, armorum jus ſupremum eſſet. Verùm *aſpiranti ad ſuprema, omnis gradus ſupremo minor, auget non implet cupiditatem: parvus quiſque ſibi videtur, cum altiorem, quem odit, videt.* Diſſimulata malè tantiſper æmulatio, citò in apertam conſpirationem excrevit: Kieyſtuto ac Olgerdo in ea conſilia occultè abeuntibus, ut Iawnuto Principatus abrogaretur. Atque cùm Olgerdus, ſeu ſponte tergiverſaretur, ſeu Vitepſco tam citò adeſſe ad condictum diem non poſſet: Kieyſtutus Trocis è propinquo in omnia intentus, die vigeſima ſecunda Novembris

Exuitur Principatu Iawnutus.

vembris immiſſo tacitè Vilnam milite, utraque arce ſub matutinum crepuſculum potitus eſt. Evaſerat inter primum tumultum excitatus à ſomno Iawnutus, & per muros elapſus, ſeminudus in fugam abiverat; ſed per Kieyſtutianos equites è ſylvis retractus. Neque multò poſt Olgerdus, cum milite ſupervenit. Hîc verò nova inter duos fratres, plena officii contentio; ex qua non difficile ſit ſuſpicari, tertium non regnandi cupiditate, ſed ſola æmulatione, imperio motum. Neuter Principatum illi ereptum, ſibi uſurpare; uterque parendi, non imperandi partes eligere: deferre Kieyſtutus Olgerdo tanquam ſeniori; Olgerdus Kieyſtuto, qui ſuo periculo alium loco depuliſſet. Convenit tandem inter utrumque: ut Olgerdus titulos Magni Ducis aſſumeret; cetera ex æquo dividerentur: hoſtes ſoli, communes utrique eſſent. Iawnuto verò è cuſtodiâ eliberato, Zaſlavienſis Ducatus eſt attributus: qui deinceps ejus poſteris ad ſolas fæminas redactis, per maternam hæreditatem in

 Hlebo-

Hleboviciorum possessionem transiit. Neque ulli domi majores inde motus subsecuti; sive quòd Iawnuto non esset ad res novandas ingenium; sive quòd reliqui Proceres ac fratres, in Olgerdum proniore animo essent. Neque minus ad quietem profuit metus potentiæ, quâ paulo ante ipsi proceres Olgerdum ac Kieystutum succinxerant, legionibus eorum imperio permissis.

LIBER VIII,

De rebus Litvanorum sub Olgerdo Principe.

An. 1330. *Olgerdus M. Dux Litvaniæ bellum contra Prussos indicit.*

OLgerdus, ut res suas domi firmare posset, ad externum bellum curas omnium initio Principatus avertit. *Erepta nuper Samogitiæ non exigua pars, vastati toties Litvaniæ agri, in ipsis pæne patriæ visceribus munitiones excitatæ, Princeps recenter bello amissus, ne impunè hosti abirent: totis comitiis urgere, rogare, imperare. Bellum se*, ajebat, *& Principem Litvaniæ & filium cæsi Gedimini, edicere: sequerentur fratres; sequerentur Proceres; quò dolor aut*

aut Principi aut parenti debitus duceret. Magno consensu bellum omnes jusserunt: & vix ullum unquam, aut majore mole à Litvanis, aut majoribus Prussiæ damnis, gestum est. Ne quid verò interea damni Respublica pateretur, ab ea, quæ Livoniam attingit parte: Vitepscensibus, Polocensibus, Vilkomiriensibus, Braslaviensibus, Dryiensibus, ea cura demandata est: qui non fines modò tutati sunt, sed Curlandiam quoque pervastarunt. Statim è comitiis Olgerdus & Kieystutus Caunam cum prætorianis legionibus movere. Principum properatio, cæteris morarum prætextus rescidit: paucos intra dies quaterdena militum millia convenere. His copiis Prussiam ingressus Olgerdus, ita rem totam instruebat: ne quà, vel temerè pabulatum progressi, insidiis se induerent; vel pauci ad populationes missi, inter prædam, repentinâ vi obruerentur; vel inter munitiorum locorum oppugnationem morâ injectâ, hosti spatium colligendi vires daretur. Semper itaque acie instructa progredi: & quacunque

ſe verteret; totâ ſimul exercitûs mole, omnia obterere: vitatis arcibus atque oppidis, ferrum ac ignem, per totam Pruſſiam circumferre: prædam non integram circumducere, ſed partitim ſæpiùs in Litvaniam expedire: ne captivis caſtra onerarentur; promiſcuis cædibus, inter ſexum ætatemque non diſcernere. Nullibi pugnatum eſt, hoſte vitam & fortunarum reliquias murorum præſidiis tueri contento: Litvano tantùm per aperta exercitum circumducente. Solus Inſterborgenſis Præfectus, Everardus Sortz cum trecentis equitibus, & quingentis peditibus, quos è Saxonia in præſidii Regiomontani ſupplementa ducebat, ex itinere deprehenſus, in pugnandi neceſſitatem incurrit, deletuſque eſt. Quidquid verò inter Regiomontum, ſinum Baltici, Elbingam, Mariæburgum, Elsbergam clauditur, Sambia, Natangia, Varmia & pars Pomeraniæ, velut unum buſtum in cineres fumumque abierat. Spectabant ex arcibus calamitatis ſuæ argumenta in altum ſurgentia Crucigeri: & quam

quam tempeſtatem inſidiis aut vi avertere non poterant, induciarum tandem poſtulatione ſtitere. Promiſſa eſt pax petentibus in biennium: neque tamen exercitus ex hoſtico priùs deductus eſt; quam pars Samogitiæ à Crucigeris occupata, & ad Velonam excitatæ arces, Litvanis traderentur. Redimente libenter pacem iis conditionibus Theodorico ab Aldemburg (qui, pro Magiſtro, Pruſſiæ tum præerat) Olgerdus victorem atque opimâ prædâ onuſtum militem domum reduxit. Vltus ibi feliciter cædem parentis, pacatiſque ab ea parte provinciis, in Ruſſiam, quæ Litvanæ ditioni ſuberat, animum intendit. Tartari enim è Taurica Cherſoneſſo olim, cum Batejo duce egreſſi, poſt univerſam propè Ruſſiam partim vaſtatam, partim occupatam, eos campos cis & trans Boryſthenem inſederant, quos nunc *deſertos*, populari nomine vocamus. Inde & Podoliæ per impoſitos Baskakos, ſeu Præfectos imperabant: & de Volynienſibus Kijovienſibuſque agris, infeſtis incurſionibus prædas agebant.

Fœdus Olgerdi cum Pruſſis.

An. 1331.

Olgerdi contra Scythas in Ruſſiam felix expeditio.

agebant. Hos perdomare Olgerdus ſtatuit: præſertim cùm ulteriores Ruſſorum provinciæ Scythicæ Aſiæ propiores, jugum Scythicum excutere feliciter interea cæpiſſent. Victorem itaque Pruſſico bello exercitum, poſtquàm modicâ quiete recreaſſet, versùs Boryſthenem duxit. Iam Kanioviam & Czyrkaſſos tranſgreſſus ad locum vulgò Siniawoda penetraverat: cum hoſtes in conſpectum ſe, latiſſimo campo, dederunt. Trifariam partiti exercitum, ingentem multitudinem ducebant tres Reguli, Katlubach Soltan, Kaczybey Gierey, & Dimeyter Soltan. Conſtabat non obſcurè comparatos in prælium ire; neque moram pugnæ facturos. Quare Olgerdus quoque ſigna conſiſtere jubet, & ſimul aciem expedit. Exercitum univerſum in quinque legiones dividit, acie in arcus ſpeciem inſtructâ, latera quantum poteſt diducit; frontem ita firmat, ut laxatis inter cohortes ſpatiis vacua intervalla interciperentur. *Initium victoriæ* erat, *rectè ordines inſtruxiſſe*. Nam Scythæ, neque cum lunatâ acie

Tartari ab Olgerdo profligantur in Ruſſia.

acie ſolito more circumcurſando congredi poterant; neque diducta latera, contento curſu circumvenire: deinde ſagittæ uno totius exercitûs impetu miſſæ, ferè in vacua milite loca ab alto redierunt. At verò deductâ re ad manum & gladios atque haſtas, non diu hoſtis locum obtinuit: cum frontem Litvani ac Ruſſi aperuiſſent, turbata media acies, facilè totam exercitûs Scythici molem in fugam traxit. Tres Reguli, in pugna cæſi: promiſcua fugientium cædes, ampliſſimos campos, cadaveribus latè inſtravit. Proſecutus Olgerdus victoriam, cum exercitu Boryſthenem tranſiit. Pulſi ſunt ea expeditione Tartari omnibus iis agris, qui Kijoviâ Oczakoviam uſque, & Putivilo ad oſtia Tanais protenduntur: arces Tarhovicia, Bialocerkuja, Suinigrodum, & aliæ, ereptæ. Reverſus inde reliquias Scytharum per Podoliam ſine negotio vel delevit vel profligavit. Qui maturâ fugâ cædem evaſerunt, in Dobrucenſibus campis ad Danubium (quà in Thraciam è Ruſſia iter eſt) conſederunt: horum poſteri,

E Podolia exacti Tartari.

posteri, nunc etiam, & Sclavonicam linguam, & majorum suorum, Podolicis sedibus à Litvanis depulsorum memoriam, retinent. Podoliam Scythis perpurgatam Olgerdus attribuit nepotibus, Coriathi fratris filiis, Alexandro, Constantino, Theodoro & Georgio: quorum operam, eo bello, insignem expertus erat. Adjecit exercitûs partem, tuendæ contra hostes provinciæ, necessariam. Illi quòd ab hoste ocium haberent, regionem munierunt Bekotâ & Smotricâ arcibus excitatis. Tradunt etiam Scriptores munitissimâ in rupe miraculum munitionum Camenecum iisdem autoribus constitisse: ubi vallum non ars, aggestâ terrâ; sed solidâ rupe, natura in altum eduxit. Paulò post, Georgio ad Valachiam & Moldaviam cum imperio obtinendam evocato, atque mox Sochac-
An. 1332. zoviæ per venenum extincto: Theodoro ad paternum Novogrodensem in Litvania Principatum regresso; universa Podolia,
Moschovitici belli occasio. sub Alexandro & Constantino Ducibus, mansit. Scythico bello confecto, Moschoviticum

viticum successit: ita Olgerdo recentis Principatûs anni, non fastis sed bellis & victoriis supputandi erant. Dux Moschoviæ Demetrius Semeczka, eâdem tempestate, supremum Scytharum per Europam & Asiam Imperatorem, Mamai Temnik, tanta clade ceciderat: ut tredecim leucas cæsorum cadaveribus implevisse, memoretur. Ille itaque excusso jugo Scythico (sub quo totos centum & quinquaginta annos hæserant Russi, jura atque Principes è Taurica accipere soliti) plura animo destinare: ad imperium universæ Russiæ aspirare: Severiam, Volyniam, Kijoviam, Vitepsciam, Polociam, & quidquid Russi olim nominis tunc sub Litvano jure erat, cupiditate atque adeo spe complecti. Vitepsci agebat Olgerdus, cùm legatus à Moscho venit. Plena erat fastu & barbarie legatio: non tam enim bellum indicebat, quàm extrema quæque minabatur legatus. Ignem & gladium manu ferens: *Hæc*, ajebat, *munera à suo Duce Vilnæ inter Paschales ferias expectaret: cùm vertente anno, subactâ universâ*

versâ Litvaniâ, eò victricia signa Moschus inferret. Quare si maturè tanti Principis iram avertere mallet; Russiâ cederet, Litvaniam Moschoviæ Duci subjiceret; tributum, servitutis pretium, mox numeraret. Nihil ad hæc impotenter Olgerdus: ne *inter præcipites affectus consiliis locus periret*. Detineri honoris specie legatum jubet; ipse verò, maturè cum Kieystuto fratre, (qui fortè aderat) re collatâ, bellum incredibili simul celeritate & consiliorum silentio expedit. Ex universâ Litvaniâ, Samogitiâ ac Russiâ, cum milite exciti Duces, atque inprimis Principis fratres; ubi ad præscriptum mediæ quadragesimæ diem, circa Vitepscum comparuere; castra in Moschoviam movit. Præibant exercitum, agrestium operarum millia aliquot; his imperatum; ut viam, quæ rectà Moscuam tenderet, per sylvas atque paludes aperirent, sternerentque; adjecto duorum millium equite, qui contra subitos ab hoste impetus, laborantibus subsidio esset. Exploratores quoque in omnem partem dimissi, maturè undique vestigabant; quidnam

Expeditio Olgerdi in Moschoviam.

nam ab hoste, vel sciretur, vel ageretur. Ab ignibus omnique vastitatis genere, temperare omnino jussi: neque plus injuriæ incolarum ulli inferre permissum, quàm sine quâ necessarii commeatus constare non possent. Vbi Mozaiscum amplam civitatem in proximo esse à speculatoribus renunciatum est: Olgerdus militem modicâ quiete recreatum, & instructâ rectè acie, in apertam publicamque viam sub signis eduxit. Tum primum legato (hactenus ignaro, quid secum ageretur, aut quò locorum avectus esset) ad se vocato, fomitem succensum tradit; adjectis hisce mandatis. *Perferret suo Principi literarum munerumque loco fomitem accensum. Diceret: levare se Ducem Moschum labore Vilnam usque pergendi; & priorem Moscuæ affuturum, quàm ignis fomitem hunc exederet. Perfecturum mox, ut allisâ ad palatium Demetrii hastâ, illud altè inscriptum relinqueret: non illum Imperatorem esse, qui bellandi momenta in annos differendo, occasionibus quærendis indormit: sed eum qui ipsam occasionum egestatem, in belligerandi commoditates vertit.* Octo

Moschorum Duci fomitem accensum mittit.

 adhuc

adhuc ſupra decem milliaria ſupererant, inter caſtra & Moſcuam: tantâ tamen celeritate, id viæ, propè curſu, miles confecit; ut legatus, ſequentem exercitum, paucis tantùm horis anteceſſerit. Illâ ipſa nocte, quam Chriſto poſt mortem ſurgenti dicatam, majoribus cæremoniis Chriſtiana religio in ſingulos annos colit: cùm Dux ad nocturna ſacra templum ingrederetur; legatus occurrit, mandata exponit, hoſtem ſe Mozaiſci reliquiſſe nunciat. Quid reliquis fuerit in tam ſubiti periculi famâ conſternationis, promptum eſt ſuſpicari. Princeps certè, ſive quòd *attonitam mentem ad conſilia movere non poterat*; ſive quòd temerariâ fiduciâ vana eſſe legati verba reputaret; ſive quòd in barbaro pectore, plùs reverentia religionum quàm periculi æſtimatio, valuiſſet: reliquam noctem ſecurus in templo inter ſacra exegit. At ubi albeſcente die, hoſtilia ſigna, explicatâ per Poklonnam montem acie, muris imminere; totâ urbe viſum, conclamatumque eſt: tùm Demetrius, velut veterno excuſſo,

Ipſis feriis Paſchalibus exercitum Moſcuæ admovet.

cuſſo,

cuſſo, animum & conſilia in omnem partem raptare: jubere, & mox imperia mutare. Sed jam agendi momenta urgebant, cùm Olgerdi celeritas moram non ferret. Subitæ obſidioni ferendæ, urbs non erat; commeatu non inſtructa, agreſti plebe (quæ ad ſacra confluxerat) ipſa ſibi gravis: ſed neque in ea multitudine tantùm juventutis erat, ut in apertum contra armatos, atque ad pugnam comparatos, educi ſine temeritate poſſet. Omnia itaque in deſperationem, deſperatio in preces cecidit: miſſi ſupplices legati qui offerrent amicitiam, pacemque poſtularent. Olgerdus quoque, non ita ſecundis initiis animum permiſerat: ut ſecuturorum eventuum metu, non fluctuaret. *Cogitabat, hoſtilibus terris ſe cinctum undique, à ſuis avulſum. Quid ſi, Demetrio pugnam detrectante, bellum protrahi neceſſe foret? undè commeatus inter hoſtes? nunc facilem victoriam videri; cùm hoſtis in trepidatione eſſet; ſed longè faciliorem pacem: Paulò poſt belli quidem gerendi rationem fore ancipitem, pacis autem ineundæ nullam: cùm concurrente undequaque ad*

Moſchus ſupplicat Olgerdo.

Regiam

Regiam milite, urbem inter & castra medius clauderetur. Ad victoriam & gloriam satis sibi jam esse; quòd peteretur, ut parceret: datâ pace, quidquid armis quærendum erat, obtineri posse. Ita cùm Moschus, subita, nimiùm metuit; Litvanus secutura, maturè præcavet: non magno negotio convenerunt in fædus; his conditionibus. *Olgerdus præcipuis amicorum ac equitum comitatus, urbem tanquam amicus ingrederetur: tanquam victor, hastam portis arcis illideret. Litvaniæ fines, Mozaiscum usque, & ad Vgram fluvium proferrentur. Militi, stipendium; Duci, impensæ belli; à Demetrio annumerarentur. Inter utrumque populum, æterna fædera jurejurando stabilirentur.* Cum in eas conditiones; Demetrius Princeps, Antistes sacrorum, vulgò Metropolita, Senatus, ac præcipui Bojarorum jurassent: Olgerdus Moscuam eodem die ingressus, hastam regiæ illisit, & Duci ad ipsas aras hac planè militari formâ salutato (*Intelligis jam Demetri, quis nostrûm gerendis bellis maturiùs consurgat*) ovum Paschale obtulit. Mos enim vetustus Russis, inter ferias Paschales, ovum variis coloribus

Conditiones fæderis inter Moschum & Olgerdum.

Olgerdus Moscuam urbem intrat: hastam portæ arcis infigit.

loribus illitum, per amicitiæ officium offerre. Olgerdus verò, quanquam Ethnico ritu publicè operaretur: tamen, quòd nuper in gratiam Vlianæ conjugis Vitepsciorum ducis, Christianis sacris se initiari permisisset; Russorum ritum non aversabatur: quibus etiam templa duo, Vitepsci excitaverat. Ejusdem animi argumentum dedit, cùm per idem tempus illatam Christianis Sacerdotibus cædem, insigniter ultus est. Palatinus Vilnensis Petrus Gastoldus, ductâ in conjugium ex nobilissima inter Polonos Buczaciorum domo, virgine, palam ad Christianos Romano ritu transierat: atque tum privatæ pietatis causâ, tum etiam ad vulgandum inter gentiles suos Christi nomen, Ordinis sancti Francisci Religiosos Vilnam evocatos in ea area collocarat, quam nunc Sacellum S. Crucis occupat. Inde illi in sacram messem intenti, securiùs contra Ethnicas superstitiones agebant Gastoldi patrocinio. Vir enim primæ per Litvaniam auctoritatis atque potentiæ erat: & Olgerdo absente Reipublicæ

An. 1333.

Martyrium Fratrum Ordinis S. Francisci Vilnæ.

blicæ pro Principe præerat. Quamdiu ille præſens Vilnæ agebat, religionis Chriſtianæ præconibus conſtitit in integro ſua ſecuritas; at per ejus abſentiam (Tykocinum fortè in Podlachiam ſeu Subſylvaniam abiverat) plebs à quopiam concitata acriter in eos deſæviit. Pars, numero ſeptem, è domo violentè in forum protracti, præciſis cervicibus inter plebis convitia ſanguine ſuo Litvanas terras Chriſto initiarunt: pars alia, alii ſeptem, in verticem montis, vulgo Lyſagora dicti, raptati, crucibus alligati, atque per abrupta montis in præterfluentem Vilnam deturbati. Sacra cæſorum corpora à Gaſtoldo conquiſita, in eâdem areâ, è quâ Chriſtum prædicaverant, ſepulta ſunt. Reverſus ab Moſchovitica expeditione Olgerdus, ſeu quòd facinus per ſe atrox id exigeret; ſeu quòd proniore jam quàm ante affectu in Chriſtianos eſſet; ſeu Gaſtoldo agente, in capita tumultus, quæſtionem inſtitui juſſit. Quæſitum; atque quingenti omnino è Magiſtratu populoque Vilnenſi capite plexi ſunt.

Vilnenſes cives ob necatos Chriſtianæ religionis præcones plectuntur.

ſunt. Lege inſuper cautum, uti poſthac Chriſtianis ſuas religiones promoventibus ſecuritas publicè, privatimque eſſet. Novam itaque virorum religioſorum ejuſdem Ordinis coloniam Gaſtoldus Vilnam evocat, & ſedem ad paludem Vinkram deſignat, ibidemque B. Virginis templum dedicat. Rigatus prædeceſſorum ſanguine ager, inter ſucceſſorum curas protulit magnos pietatis proventus, quibus in hunc diem fruimur. Proximis annis & foris quietem interceſſiſſe ab armis, & domi nihil momenti actum, ipſum Scriptorum ſilentium teſtatur. Mors Vankonis ſeu Venceſlai Ducis Mazoviæ, (qui ſororem Olgerdi in connubio habuerat) ſubſecuta, quietem rupit. Et affinitatum & fæderum jura, morte Principis terminata rati, magno exercitu Litvani Mazoviam in Novembri pervaſtarunt: aderat vaſtatoribus ipſe Olgerdus, cum aliis fratribus: memoratur mille ducentos captivos eſſe eductos. Neque minorem ipſi cladem domi acceperunt à Germanis. Marchio Brandeburgicus cum Co- *An. 1336.*

 mitibus

mitibus Namensi & Hennebergensi atque Crucigeris Equitibus, magnis copiis, post vastata obvia, arcem Pullen seu rectius Punie, obsedit. Quatuor illic bellatorum millia erant, qui ad primum de hoste nuncium cum universâ familiâ è finitimis agris eò convolaverant. Fatigarunt diu hostem, non pro mænibus modò pugnando, sed apertis etiam portis erumpere in oppugnantes non infeliciter ausi. Cæsis tamen multis, pluribus vulneratis; cum defensorum numero, defendendæ quoque arcis spes, imminui cæpit: præsertim quòd laxati variè, quâ cuniculis, quâ arietibus muri, parum præsidii jam haberent. Consilium itaque desperatione plenum aggrediuntur: ne hosti cedant, arma in suos atque seipsos vertunt. Comportatâ ingenti strue, quidquid rapere hostis posset, in ignem congerunt. Vxores, prolem, & quidquid imbellis aut sexûs, aut ætatis, cædunt, atque in flammas conjiciunt. Vbi ita suis parentassent, seipsos Præfecto arcis jugulandos præbent, qui deinde ultimus ipse ferro sponte

Crucigeri Punie arcem oppugnant in Litvania.

sponte incumberet. Memorabile certe facinus, si in virtutis materiam incidisset! sed *hæc est incultarum mentium infelicitas, quòd ingentes animos ac vires, in vitia & desperationem consumant*. Dum ita illi furunt: muros defensoribus destitutos Germani subeunt; irrumpunt, Tragædiæ finem abrumpunt. Pauci jam supererant: sed hi quoque eâdem obstinatione, quâ à Præfecto expectabant mortem, inter hostem quærere; ruere in confertos. Vix aliqui potuere vivi accipi: omnes cæsi. Eversâ funditus arce, per circumjacentes agros populabundæ legiones in Prussiam reductæ. Olgerdus quamquam eâ vice insigne damnum à Prussis accepisset: tamen à Prussica expeditione abstinuit, & in Mazoviam circa medium Octobrem movit. Consilii ejus ratio, sub silentio mansit. Expeditionem verò infelicem eventus reddidit. Nam cum captis Pultoviâ & Ciechanoviâ Civitatibus, vastatisque earum territoriis, ingentia spolia reducerent, & securiùs non ex disciplina militari agerent: à Nobilitate Mazoviâ ad Nar-

Litvanorum desperata fortitudo.

An. 1337.

Litvani à Mazovitis profligati.

Narviam profligati ſunt. Pauci nando effugerunt, quibus potior ratio vitæ quàm prædæ fuit: at qui præda onuſti, in paludoſas ejus fluvii ripas, ſeſe injecerunt; ibidem, hauſti paludibus, interierunt. Elapſo

An. 1339. inter otium anno ſequente, ſub initia deinde tertii, Magiſter Livoniæ Samogitiam iteratâ irruptione vexavit: Theodoricus verò ab Aldemburg Magiſter Pruſſiæ, cum Germanicis copiis, quas Comes Palatinus Rheni, cæterique Imperii Principes ſecum adduxerant, in Litvaniam irrupit. Velona inprimis arx Nemeno imminens, magna contentione oppugnata eſt. Habebat in præſidio Litvanos Samogitaſque manu & conſilio viros: horum fortitudine atque conſtantia hoſtis coactus, poſt amiſſos aut vulneratos audaciores, rem infectam deſerere. Fortaſſe etiam externus miles ad hyberna aſſuetus, in campo ſævientem hyemem pati neſciebat. Per æſtatem majoribus copiis ingreſſi Pruſſi, ingentia damna Litvaniæ ac Samogitiæ intulerunt: vaſtati agri, captivi magno numero abducti. In reditu

reditu ne paterent expediti paſſus, quos ſilenti agmine tranſgreſſi Pruſſiam repentinis incurſionibus Litvani ac Samogitæ vexabant, triplici foſſâ & vallo, immiſſiſque in foſſas aquis permunierunt. Per idem ferè tempus inter Regem Caſimirum Senatumque Polonum de ſucceſſore in publicis Regni Comitiis agebatur. Sunt qui memorant Conſtantinum Coriatovicium Podoliæ Ducem, Olgerdi nepotem, communi Regis Senatuſque conſilio ad eum honorem vocatum fuiſſe. Venerat ille Cracoviam: ſed quòd Ruthena ſacra deſerere, atque ad Latina tranſire etiam regni cauſâ nollet, ſpe ſucceſſionis dejectus eſt. Neque multò poſt reverſus in Podoliam è vitâ exceſſit. Mortuo fratri ſucceſſit, annitente Olgerdo, Dux Novogrodenſis Theodorus Coriatovicius: hic, cùm novis provinciis auctus, vetera Magni Litvaniæ Ducis imperia cæpiſſet aſpernari, omnibus ditionibus exutus eſt. Olgerdus ipſe rebellem bello petiit. Theodoro abſente (nam impoſitis validis Valachorum præſidiis, ipſe ad

Conſtantinus Coriatovicius nepos Olgerdi ad Regnum Poloniæ invitatur.

Olgerdus nepotem rebellem, armis compeſcit.

ad Hungariæ Regem cum omni pecunia atque auro, auxiliorum causâ Podoliâ abiverat) neque cum copiis reditum maturante, præcipuis arcibus Braslavia, Smotryca, Sokolco, Skala, Kameneco, Czervonogrodeco, quà aperta vi, quà celeritate potitus, universæ Podoliæ in formam Provinciæ redactæ Palatinum imposuit Gastoldum. Valachos milites universos ferro delevit: Niestacum, qui pro Theodoro Podoliam gubernabat, Cameneci captum
An. 1340. Vilnam remisit. Novos deinde per Russiam motus aperuit, mors Boleslai Mazoviæ Ducis, nuper veneno à Russis sublati: qui partem Russiæ Haliciam inter & Leopolim interjacentem, maternâ hæreditate ad se devolutam, impotentissimè administrabat. Legitimus illi hæres solus erat Casimirus Rex Poloniæ. Huic itaque jus suum in Russiam, armis vindicaturo, cum Litvanis priùs bellum, omninò necessarium videbatur. Nam & Lubartus Leopoli, & Kieystutus magnis per Russiam possessionibus, fratres Olgerdi; & Georgius Nari-

Occasio controversiarum de Russia inter Polonos & Litvanos.

munto-

muntovicius, eorundem Nepos, Krzemienicio imperabat. Vitandum tamen erat omnino Litvanum bellum Polono; ne pluribus simul impedimentis involutus, cum universa simul belli moles incumberet, sub onere fatisceret. *Magna* enim, *rectiùs per partes administrantur; quæ in unum congesta, omnem curam & vires superant.* Casimiri itaque prudentiâ res ita temperata est: ut cum Litvano æquis conditionibus fœdera pactus, in reliquam Russiam arma verterit, eamque spoliatam ac subjectam arcibus excisis, pretiosiore supellectili evecta, Poloniæ adjunxerit: incolas Polonis deinceps legibus vivere, jusserit. Verum non diu inquietum Kieystuti ingenium pacem tulit. Exeunte ejusdem anni æstate in Septembri (ignotum quâ causa) Mazoviam hostili agmine ingressus, universa provinciâ peragrata, ingentes prædas impunè abegit. Major longè vastitas Prussiæ illata est, altero abhinc anno copias universas è do- *An.* 1342.
mestico externoque milite comparatas, è Prussia eduxerat, Rudolphus Dux Saxoniæ

Qq Ordi-

Ordinis Magiſter contra Polonos & Pomeranos, quibus Marchiam novam adimere conabatur. Litvani cum Samogitis eam occaſionem rei gerendæ, ſive ſua ſponte & antiquarum injuriarum memoriâ incitati, ſive à Polonis exciti, arripiunt. Tumultuariè non tam militem quàm prædatorem legunt, & nudatam omni præſidio Pruſſiam pluribus ſimul locis invadunt. *Tantum momenti eſt, agentem inter duos hoſtes, non attendere quid ab alio pati poſſis, cum in unum intentus es!* Vaſtatâ atque in cineres ferè redacta univerſa Pruſſia: coloni pænè omnes exciſi. Certè tanta ea ſtrages fuit, ut Rudolphus ab ſua expeditione reverſus, ex ſolo inſolitæ calamitatis conſpectu, etiam ad dolorem obſtupuerit; ſenſibus & ratione, atque adeò ipſa paulò poſt vitâ amiſſis. Succeſſor autem ejus Henricus Duſemer univerſam propè Europam ad bellum ſolicitare eſt coactus. Clemens ipſe, Sextus eo nomine Romanus Pontifex, ſingulos Chriſtianorum Principum literis ſuis ad arma evocabat. Merentibus ſtipendia contra

Pruſſia à Litvanis vaſtatur.

Chriſtianorum Principum contra Litvanos expeditio.

contra Litvanos & Samogitas ii favores Divini promittebantur, quos conſequi mos eſt, peregrinos: qui ſuſcepto voto, ſepulchrum Chriſti Hieroſolymis; aut D. Iacobi Compoſtellæ; aut certè Apoſtolorum limina, Romæ; religiosè inviſunt. Excivit cohortatio Pontificia non gregarium modò militem, ſed ipſos Principes cum ingentibus popularium copiis. Aderant Hungari, cum Ludovico Rege; Bohemi cum Ioanne Rege; Moravi cum Marchione Moraviæ Carolo, Ioannis Regis filio, poſtea Romano Imperatore. Aderant Germani cum Brandeburgico Marchione, Comite de Halles, pluribuſque Imperii Principibus. Aderant Danica auxilia, cum veteranis belli Ducibus. Henricus Magiſter Pruſſiæ, & Burchardus Horem Livoniæ, cum ſui Ordinis Equitibus & Pruſſo ac Livonico milite. Flos planè Militiæ Europeæ in armis erat; neque aliud ſpirabat, nedum loquebatur, quàm excidium Litvaniæ. Iam fama tantæ expeditionis in Litvaniam penetrarat. Pleriſque extrema metuere. Ol-

Olgerdi & Kieyſtuti in ſubitis periculis ingenium.

gerdus & Kieyſtutus (qui *generoſis mos eſt*) *neque omninò deſperare neque nimiùm fidere*: illud omni modo agere, quâ arte vires hoſtium perfringi, atque in caput authorum verti poſſent. Legunt inprimis ipſi quoque expeditos, è veteranis, exercitûs; Kieyſtutus per Samogitiam, Subſylvaniam, & Trocenſis Palatinatûs territoria: Olgerdus per ulteriorem Litvaniam atque Ruſſiam. Arces finitimas commeatu, milite, præfectis bello probatis, inſtruunt: imbellem omnem ætatem, ac ſexum vel in ulteriora Litvaniæ, vel in profundiores ſylvas, & inacceſſa paludibus loca cum univerſa re familiari amovent. Tùm injectis ignibus, quidquid agrorum Pruſſiæ adjacebat, ad plura milliaria flammis abſumunt. Ipſi diviſo bifariam exercitu, in diverſa intenti expe-

An. 1343. ctant, ut hoſtis Litvaniam ingrediatur. Vt primum à ſpeculatoribus nunciatum eſt Chriſtianum militem fines Pruſſiæ tranſgreſſos Litvaniam intraſſe: Olgerdus ab unâ parte Livoniam, ab alterâ Kieyſtutus Pruſſiam milite ac præſidiis vacuas, invadunt:

dunt: Ignari Chriſtiani quid domi ageretur, caſtra ſecurè per hoſticum promovere; & aliquot dierum itinere progreſſis, hoſtem nullibi occurriſſe; mirari. Quærendum tamen omnes decernunt: prodíturum ſpondent, cùm intima rimari ſenſerit. At neque pugnandi neque ſæviendi copia dabatur; cum nullibi ſigna hoſtilia, nullibi coloni, agreſtiumve vici comparerent. Mox etiam commeatus deficere; quem aliarum regionum more ex hoſtico ſperaverant. inde partim inediâ, partim ciborum inſolentiâ morbi ac lues vulgari; & mox funera jumentorum ac virorum. Ita Principes à cogitatione belli ad jurgia & contumelias verſi, auctorem belli execrari: Magiſtrum Pruſſiæ prope ut proditorem tractare. Denique amiſſa exercitûs magna parte, projectiſque paſſim impedimentis, è Litvania abitum, fugâ nihilo meliorem, maturare. At Olgerdus interea Livoniam Derpatum uſque & Ozelam Inſulam pervagatus: latè ferro & igni graſſabatur. Kieyſtutus verò Sambiam nuper bello intactam

Expeditionis Germanorum in Litvaniam eventus infelix.

tactam aggressus, Regiomonto exciso, pluribusque arcibus ac oppidis vastatis, ingentem prædam vitato hostilium signorum occursu eduxit. Atque is tanta mole apparato bello exitus fuit: documentum posteris, *bella sæpè fortunatiùs ingenio, quàm virium magnitudine geri.* Proximus annus in
An.1345. ocio abiit: sequentis verò deinde anni hyems plus terroris, quàm damni intulit. Henricus Magister, cum reliquis externorum auxiliis, & Marchione Flandriæ, Samogitiam invaserat: verùm irrito conatu ea expeditio cessit; tum, quòd agrestes maturè se ad præsidia recepissent; tum, quòd per Martium varia aura, modò nudâ glacie, modò nimiis aquis itinera reddidisset impedita. Itaque expeditione in aliud tempus rejectâ; tunc quidem inglorii, prædaque vacui, domum redierunt Prussi: Cæ-
An.1346. terùm sequente anno, cum quadraginta millibus Litvaniam ingressi, vastitatem latè per Samogitiam circumtulerunt. Quarto Nonas Februarii populabundis castra Olgerdus objecit, magnoque animo hostem invasit.

Litvania vastatur, Olgerdus profligatur.

invasit. Pugnatum acriter solido die: sub noctem tandem Litvani fusi, campo & castris exuti. Olgerdus cùm neque animum apud turbatos reficere, neque aciem pugnamque inter fugientes restituere posset, post tentatas omnes Imperatoris militisque boni artes, cum Samogitis & Polocensi milite, sub signis, servatisque Ordinibus Velonam se recepit. Cæsa, ea vice, decem Litvanorum millia. Quamquam verò neque Prussis incruentam victoriam fuisse, auctores memorent: Magister nihilominus monumentum gratæ erga superos voluntatis Regiomonti dedicavit, cænobium Sacrarum Virginum, quod deinceps *Lebemeinch* vulgus nominavit. Partem aliquam injuriæ reposuit hostibus Olgerdus: nam eodem anno cum illi nihil à victis hostile timent; in Sambiam irrupit, & ultra reliqua damna, ferro ac igni illata, aliquot millia captivorum eduxit. Mors Magistri Prus- An.1347.
siæ subsecuta, aliquid respirii attulit: diceres, mare placatum, ad tempus posuisse fluctus; ut repentinæ tempestati fraudulentè

lentè præluderet: ita poſt breve ocium, dato novo ſucceſſore Henrico de Kniprod pertinaciter deinceps ab utraque parte mutuæ clades frequentatæ. Prima novo Magiſtratui auſpicia Henricus, à Litvana expeditione dedit. Contractis initio Ianuarii copiis agros Paſtrimani territorii latè populatus, atque ut à quibuſdam notatur Trocos uſque progreſſus, priùs indè militem cum præda eduxit, quàm Litvanus auxilia laborantibus expediviſſet. Rapto nihilominus qui poterat milite Olgerdus, cum Kieyſtuto, ejuſque filio Patrico hoſtem abeuntem magnis itineribus aſſequi conatur: quem intra Litvaniam non adeptus, ſpeculatores dimittit, nunciaturos quid rerum apud hoſtem ageretur. Vbi intellectum eſt, diviſâ præda, ſolutiſque caſtris, militem univerſum dilapſum eſſe: tum ſummâ celeritate, pænè veſtigiis victorum recentibus hærendo, Pruſſiam invaſit. Iam direptis aliquot territoriis onuſtum prædâ & captivis militem impunè ex hoſtili provinciâ deducebat: cùm Smolenſciæ

An. 1348.

Novus Pruſſiæ Magiſter vaſtat Litvaniam.

Vaſtatur viciſſim Pruſſia à Litvanis, & Ruſſis.

lenſciæ Dux nova auxilia ab ulteriore Ruſſia ducens, ſupervenit. Hic quoque ad vaſtandam Pruſſiam ire juſſus, primo quidem impetu circa Labioviam non exiguam ſtragem ferro & igni latiſſimè edidit: tandem cum Præfectus Labioviæ armatum militem abeunti objeciſſet; minoribus licet copiis fuſus; & prædam & victoriam in manibus hoſtium deſeruit. Plùs nocuit temerè fugientibus fuga, quàm pugna: major enim pars copiarum cum ipſo Duce vorticibus fluvii, in quem ſe temerè projecerant, hauſta interiit. Eodem anno fœdera inter Eduardum Angliæ & Philippum Galliæ Reges conſtituta, ingentem belli tempeſtatem in Litvaniam & Samogitiam effuderunt. Præcipuus enim ex utriſque caſtris miles, ad ſacrum contra Ethnicos bellum, in Pruſſiam evocatus, ad quadraginta millia virorum aſcenderat. Tanto exercitu Magiſter Henricus, Kieyſtuti ditiones aggreſſus territoria aliqua ferè excidio delevit. Abeuntem cùm 9 Kal. Febr. aſſecutus eſſet Kieyſtutus, ingenti animi ferociâ

An. 1349.

Litvani à Pruſſis profligati.

ferociâ totoque impetu in extremam aciem irruit. Vbi à repentino tumultu res ad justum prælium devenit, acriter utrinque pugnatum est. Ceciderunt è Prussis præcipui Gerardus de Stegin Præfectus (vulgò Contor) Gedanensis, sex Ordinis fratres, & quinquaginta è primariis equitibus: gregarii militis peditis ac equitis magna pars desiderata est. Victoriam tamen illi obtinuerunt. Levis enim Russorum ac Litvanorum equitatus gravem ferro Germanum militem diu non poterat sustinere: amissis in campo octodecim suorum millibus reliqui in fugam se conjecerunt. Afflictam eo inauspicato eventu rem Litvanam, graviorem reddidit novum eodem anno à Polono bellum. Casimirus Rex Poloniæ attritas Prussica clade vires Litvanorum nactus, Lubarto & Kieystuto in Russia ditiones, armis extorsit. Occasio belli, prætextus hæreditatis in eas Provincias, quas antè bello à Gedimino & Olgerdo occupatas Litvani ut sui juris possidebant. Adempta est Litvaniæ Volynia, Podolia cum Belzensi

Bellum Polonum in Russia contra Litvanos.

zensi & Brestianensi Palatinatu: ejectis undique Litvanis, præsidia & Præfecti Poloni impositi. Litvani quamquam gravissimo cum Crucigeris bello implicati tenerentur; magis tamen Russiam per Polonos ereptam, quàm cætera à Crucigeris illata damna sentire. Vt primum lues, quæ per duos ferè annos Poloniam fædè vexavit, mitigari cæpit. infestis signis in Sendomiriæ Palatinatum irrumpunt, fusisque Polonis, qui populationes armis sistere conati fuerant, latissimè ferro & igni sæviunt. Conversis inde in Russiam armis, eodem impetu, arces & civitates nuper sibi detractas, quà vi, quà deditione recuperant. Sola Leopolis intentata: quòd & novis muris, & præsidio firmissimo, difficilem ostenderet oppugnationem: omnis tamen circumjacens ora, ferro & igni vastata est: Ex iis deinde, quas receperunt, arcibus, finitimi Polonorum agri continuis populationibus infestabantur. Casimirus Rex, etsi post nuperam de Litvanis victoriam, à militaribus studiis totum se ad voluptatum curam

An. 1350. Poloniam Litvani vastant, Volyniam recuperant.

An. 1351.

Poloni Volyniæ partem recuperant, fusis Litvanis.

transtulerat: urgente tamen per iterata damna hoste, resumpsit veterem animum & arma. Accessit ad belli societatem Ludovicus Hungariæ Rex nepos Casimiri, nuper regno Poloniæ successor designatus; quo nomine etiam omne suum in Russiam jus Casimiro atque Polonis transcripserat. Ab eo enim tempore, quo Hungariæ Princeps Colomanus Haliciæ & Volodimiriæ regnaverat, Russiæ finitimæ Dominos se Hungari ferebant: quamquam pridem non possessione modò ejus omni, verùm ipsâ spe depulsi. Vastavit eâ expeditione Casimirus Volodimirienses agros,& caput Regionis Volodimiriam oppugnatione cepit. Pugnatum etiam est cum legióne Litvanorum unâ, quæ in castra regia inciderat: fusi Litvani atque Dux ipse Kieystutus vivus in potestatem hostium venit. Eodem bello Volodimiriæ obsessus Lubartus,manus Polonorum insigni audaciâ unius militis evasit. Bogdanus de Iwanice dicebatur: hic profundâ nocte castra Polonorum ingressus, atque universa ad plenæ Lunæ radios ex or-

ex ordine speculatus, Principem de omnibus instructo modum viamque periculi evitandi aperuit. Auctus ob id meritum à Principe possessionibus, novoque stemmate, nobili *Ivvaniecìorum* familiæ initium dedit. Kieystutus verò apud victores honestè atque regiè habitus, cum spem Christianæ religionis à se suscipiendæ fecisset, mitiùs à custodibus sub quorum curâ agebat, observari cæpit. Inde eludendæ diligentiæ custodum occasionem nactus, per tenebras è carcere elapsus, atque ad suos incolumis delatus, mox copias cum Lubarto fratre in regiæ Russiæ agros ducit. Occupatâ, vix sentiente Polonorum præsidio, Volodimiriâ, populationes Haliciam usque, atque adeo ad ipsos Hungariæ & Valachiæ fines extendit. Reversus in Litvaniam ex Russiâ novam contra Polonos instaurat expeditionem. Sendomiriæ vastatione Zawichuostum usque pertigit. Resumebantur deinde insperatæ hinc inde irruptiones; consilia Polonorum, viamque, monstrantibus quibusdam è nobilitate Polona,

Kieystutus è Polono carcere elapsus Volodimiriam Polonis eripit.

An. 1352.

Proditor sua proditione perditur.

lona, proditoribus. Nomen uni Petrus Pſonca, alteri Otho Czecharowicz: quorum in Patriam impietas, ipſos ſceleris olim patronos, tandem vindices habuit. Nam Iagelo, deinde Rex Poloniæ renunciatus, utriuſque bona fiſco Regio addixit. Intima Poloniæ inſperato inſultu aggredi animus Litvanis erat: ſed Viſtula fluvius ejus regionis princeps, alveo ſatis lato ac profundo, ne ea conſilia in eventum deducerentur, obſiſtebat. Præmittitur itaque Pſonca, qui, ſecuriùs inter ſuos, ſine fraudis ſuſpicione, vadum pertentet. Facit ille impigrè imperata, & quà vadoſo alveo ferebatur Viſtula, præfixis virgultis deſignat: eodem paulò poſt, piſcatores fortè delati, quid virgulta ſupernatantia aquis deſignent, mirari; ſimulque aliquid ſubeſſe fraudis non ex vano ſuſpicati, virgulta iis locis extracta, quà vorticoſior alveus ſummo impetu gyrabat aquas, diſponunt. Obſcurâ jam nocte Litvana caſtra ad fluvium pervenerant. Ductori vadum oſtendenti creditum; & ab audacioribus profectio temerè

merè inchoata: at cum paſſim è primis ordinibus milites vorticibus abriperentur, qui extra periculum adhuc erant, proditos ſe clamare; & Ducum fidem obteſtari. Proditionem & ipſi Duces metuere: ubi verò profunditas fluvii explorata fuiſſet, Pſonca tanquam proditor militari impetu ad ipſam ripam miſerè truncatur. Atque, ut *in adverſis, ſemper ad pejora judicanda pronior animus eſt*; majores inſidias non vulgus tantum, ſed & Duces vereri: quare extemplò eâdem nocte caſtra inde retrò mota ſunt. Olgerdus verò adjunctis Tartarorum copiis Podoliam univerſam, quæ Polono ſuberat, latiſſimè populatus, prædam omnem ſine periculo, cùm nuſpiam hoſtis occurriſſet, eduxit. Induciæ deinde Polonum inter ac Litvanum ſubſecutæ: & Olgerdus quidem, ac Kieyſtutus, initum fædus conſtanter coluerunt: fortaſſe non tam pactorum religione, quàm Pruſſici belli cogitatione. Lubartus autem contra omnem fæderum fidem, cum Volynio & Litvano exercitu, Haliciam in Iulio invaſit: occupatâ

An. 1353.

Lubartus Dux Volyniæ Haliciam vaſtat.

patâ ex insperato civitate, plurimos civium ac exterorum, qui nundinarum occasione magno numero confluxerant, cecîdit: ædibus spoliatis flammas subjecit, viciniam universam latè vastavit. Repetiit rursus circa Non. Sept. irruptionem, & Zawichuostum populabundis legionibus progressus, priùs cum prædâ militem, ex hostili provinciâ deduxit: quam Poloni ad arma concurrissent. Non absimili eventu, sed meliore causâ, Olgerdus cum Kieystuto fratre & Patrico nepote, ex Resseliensi in Prussia territorio, prædas egerunt: quo successu irritatus miles, & ad interiora Prussiæ ductus, liberiùs ferro & igne latè bachatus est. Idem annus insignis est celebri naturæ prodigio. Præter morem ejus oræ, Martium totum, Aprilem, Majum, ingentes æstus tenuerant. Exeunte verò Majo tanta subsecuta est aëris vicissitudo, ut quæ inter intensa frigora nives ceciderant, ad duos cubitos altæ fuerint. Desperare agrestes: & fruges, cum planè flos pullularet, frigore adustas, nivibus enectas, & sex

Fertilitas insperata.

sex dierum spatio insepultas, aspicientes, laborem ac sementem, spem ipsam perditam deplorare. At longè aliter res habuit. Dissolutis sensim calore nivibus, tanta fertilitas successit; ut nunquam majores ex agris coloni proventus collegerint. Solæ eæ periere fruges, quas servare conati sunt aliqui, excussis intempestive nivibus. Sequenti anno instaurata in Prussiam expeditio, nemine hostium, aperto campo, occurrere auso. Ingens enim in Litvanis castris erat multitudo: Prussis verò nulla exterorum ad manum auxilia. De munitioribus igitur tantùm locis se tueri Crucigeri contenti, colonorum cædes, & prædiorum flagrantium fumum ex arcibus mæsti spectabant: Litvanis ferrum & ignem per agros latè circumferentibus, & peragratâ Sambiâ, ultra Regiomontum milliaria quindecem Vartemburgum usque progressis. Refudit vicem deinde Henricus Magister; cùm non minorem cladem Samogitiæ intulit: universo Ducatu vastato, exustis pagis, inhabili ad laborem ætate cæsâ, ingenti

An. 1354. Prussia à Litvanis, Samogitia à Prussis vastatur.

An. 1355.

ingenti copiâ prædæ, & captivis promiscuæ conditionis eductis. Non paucis tamen captivorum nihil sperantibus libertatem fortuitus casus dedit. Nam eo die quo victores Prussi Ragnetam accessere, Magister ab equo lapsus brachium dextrum fregit; eademque nocte concepto fortè igne, arx funditus conflagravit. Inter hunc tumultum captivi Samogitæ elapsi, & carceri, & potestati hostium se eripuerunt. Vltus est eam cladem Olgerdus exeunte proximi anni Ianuario: ingenti exercitu hostilem provinciam ingressus, in diversa simul loca partitus legiones, totam ferè Prussiam, simul cædibus & flammis involvit; Magistro & Crucigeris in aciem prodire non audentibus. Fama ejus cladis Europam, ac præcipuè Germaniam pervagata, magnos in Christianorum animis motus concitavit. Ex Anglia, Gallia, Moravia, Bohemia, Franconia, Suevia, atque adeo totâ Germania, magno numero juventus sponte nomina dare, vix expectare Ducum evocationem. Magister quanquam ex nupero

An. 1356. Prussiam Olgerdus vastat: unde occasio Europæis arma sumendi contra Litvanos.

pero

pero casu corpore æger, confluentibus nihilominus undique Christianorum auxiliis animo erectior; castris sui loco præficit Sigfridum à Davelt Mareschalcum Prussiæ, atque in Litvaniam dimittit. Ingressis hostibus Litvaniæ fines, nulla castra, nullus miles objectus est. Cladem igitur Litvaniæ & Samogitiæ illatam inde pronum est æstimare; quòd totam illam ferociam è tot gentibus collatam, in agros, pagos, & agrestes, effundere hostis sit coactus; nemine ad pugnam occurrente. Aliquot deinde annorum quies undique intercessit: quam inde cum Polonis fædus mutuum conservabat; inde cum Prussis ipsa necessitas exigebat, tam Prussis quàm Litvanis per mutuas clades exhaustis. Tandem Ludovici Brandeburgici Marchionis (filius is erat Ludovici Cæsaris) cum delecto milite in Prussiam adventus Crucigeris ad resumendas Litvaniæ vastationes animos addidit. Repetitæ ter eo anno per Samogitiam & Litvaniam populationes tam graves fuerunt, ut incolis ac pagis omninò excisis,

An. 1360. Marchio Brandeburgicus Samogitiam vastat.

 deserta

deserta territoria memoriam stragis acceptæ diu conservarint. Auxit magnitudinem victoriæ, captus ultimâ expeditione Kieystutus. Hic ut erat *ferociore ingenio, in periculis magis audax, quàm cautus*, abeuntes prædatores cum suis assecutus, atque signa ingenti animo conferre ausus, cùm rem audaciùs urget, cinctus undique legionibus Germanicis, vivus in potestatem hostium venit: paulò post captivorum Christianorum magno numero Crucigeris vicissim misso, suis liber redditus. Prussi his victoriis elati omnino fortunam urgere in sequentem annum decernunt, spe aut occupandæ, aut excindendæ frequentatis cladibus Litvaniæ. Externis domesticisque copiis pro Magistro præficitur Henricus Crumfelt Magnus ordinis præfectus: hic in Subsylvaniam armis Prussorum nondum tentatam exercitum ducit. Vbi cum ob nimias ex assiduis pluviis itineris difficultates res ex animi sententia non cederent, ne tanta expeditio nullo eventu abiret, castra in Litvaniam transtulit. Non diu Litvani

Kieystutus in prælio à Prussis semel, iterumque capitur.

An. 1361.

passi

passi Germanos impunè vagari, Ducibus Olgerdo, Kieystuto & Patrico castra ipsa hostium insperato impetu invadunt. Tenuit plures horas atrox & in utramque partem dubium prælium: tandem Germani & armorum genere & loci opportunitate (è castris enim benè munitis pugnabant) superiores Litvanis, victoriam quoque extorserunt. Kieystutus non consilio modò, sed manu & gladio fluctuantes ordines restituere conatus, cùm validè gladium in fortissimum quemque hostium vibrat, ab Henrico Heckerbeg Equite aurato, hastâ à latere impactâ equo dejectus, atque mox concurrentium multitudine cinctus in potestatem hostium venit. Adverterat periculum patris, filius Patricus: itaque velut æstro percitus, (quâ erat animi generositate, & in patrem pietate) in confertos hostium ordines equum agit, laboranti opem laturus parenti: verùm cùm cæco Marte viam sibi gladio ad parentem aperit, pænè ejusdem fortunæ comes factus est; ab Henrico Heberg Crucigero,

Filii in parentem pietas, & militum in Ducem.

 hastili

haſtili equo dejectus. Gerebat seriò rem gladio pedes, ſed multitudine jam opprimebatur; cùm cohortes aliquot Litvanorum cuneo facto hoſtem ſubmovent, & asſertum libertati Principem, è pugnæ loco ſervatis ordinibus aſportant. At Kieyſtutus grande reliquæ prædæ coronamentum, Mariæburgum abductus, catenis compedibuſque oneratus, in carcerem detruditur. Duos tantum dies eam calamitatem tulit. Nam Litvani cujuſdam (qui ſacris Chriſtianis initiatus ibidem liberè agebat) commiſeratione, tum inſtrumenta effringendo carceri, tùm veſtem ad morem Crucigerorum comparatam tegendæ fraudi, tum equum & reliqua fugæ neceſſaria nactus, clariſſimo die è carcere & arce profugit. Ita certè memoratur fraus ſcitè adminiſtrata; ut tranſeuntem equitem per arcem ac civitatem, tanquam unum quempiam è Crucigeris ipſi Crucigeri ſalutarent. Ante veſperum ad ſylvas delatus, ut inſequentium ſagacitatem eluderet, dimisſo equo, in locum paludoſum ſe abdidit; ibique

Kieyſtuti carcer, & fuga.

ibique triduo latuit: nocturnis deinde itineribus, per denſiſſimas ſylvas atque paludes frequentes, ſyderum tantum ductum ſecutus, totus lacer, luto oblitus atque adeo ſemianimis in Mazoviam evaſit. Ibi à filia ſua Danuta, Ianuſſii Ducis Mazoviæ conjuge agnitus, liberaliter habitus, recreatus medicinis, equis ac comitatu inſtructus, in Litvaniam rediit, magno fratrum Principum, totiuſque gentis gaudio. Vbi Litvaniam attigit, ſimul reſpirare aurâ patriâ, ſimul bellum contra Pruſſos animo vindictæ cupido, maturare: lecto quamprimùm exercitu Pruſſiam ipſe invaſit. Caſtrum D. Ioannis vi cepit: cæſo præſidio ac theſauris expilatis munitionem ſolo æquavit. Inde ferro & igne latiſſimè ſæviens Gedanum uſque pertigit, & arce per vim potitus, cæteris cæſis Præfectum loci Equitem nobiliſſimum Ioannem Colinum cum aliis Crucigeris in captivitatem abduxit. Tandem rectà ad poſſeſſiones ejus Crucigeri, à quo nupero prælio equo excuſſus fuerat, militem populabundum ducit;

Kieyſtutus in Mazoviam evadit, inde in Litvaniam reverſus, bellum Pruſſis infert: rurſuſque capitur.

cit; arcem dictam Keckerbeg expugnat, ſpoliat, ædificia ſimul cum captis militibus ſubjectâ flammâ abſumit. Iam Kieyſtutus ex conſcientiâ ſumptæ vindictæ gaudio plenus, onuſtum ſpoliis militem deducebat è Pruſſiâ: cum Præfecti, Bartenſteinianus & Raſtembergenſis abeuntem armatâ acie aſſecuti, extremos ſummâ vi adoriuntur. Pugnatum utrinque acriter: Ducis tandem ipſius infelix caſus, & animos & victoriam Litvanis perdidit. Excuſſus equo, à Vernero de Vindeken Kieyſtutus, (cum occiſo hoſtis equo) fortiter pedes pediti inſtat, à Præfecto Nieſſoviæ gravi vulnere debilitatus, in poteſtatem Præfecti Bartenſteiniani venit. Capto Duce, reliquus miles ſuâ ſponte fugam arripuit. Tertia hæc Kieyſtuto apud Pruſſos captivitas fuit, non multò longior, quàm priores. Brevi enim è carceribus per aliquam fraudem elapſus in Litvaniam evaſit incolumis: relictâ inter hoſtes ſuſpicionum materiâ; cùm plerique fugam ejus non tam negligentiâ, quàm favore aliquorum, accidiſſe

diſſe criminarentur. A privatis, eâ de re, ſermonibus ſenſim ad diſſidia publica gradus fiebat. Magiſter, ne ipſo *ocio gliſcens diſſenſio, vires ſumeret*; expeditionem bellicam omnibus imperat. Erant illi præter ordinariarum legionum exercitum, auxiliares copiæ è Bohemis, Anglis, Danis, Germanis conflatæ. *An. 1362.* Cum utroque igitur exercitu ineunte vere in Litvaniam movit. Primus belli impetus in Caunam effuſus: ingenti apparatu, ac pertinaci operâ, arx oppugnabatur: præſertim, ubi Olgerdus, qui ſolvendæ obſidioni cum exercitu advenerat, infectis rebus repulſus eſt. Tandem poſt diuturnam oppugnationem ipſo Sabbatho quod feriis Paſchalibus proximum eſt, ſubruto cuniculis muro, atque injecto ædificiis igne, pertinax propugnatorum ſtudium Pruſſi perfregerunt, atque arce ſunt potiti. *Cauna oppugnatur à Crucigeris & diruitur.* Amiſerunt quidem non paucos, quos oppugnationi ſuccedentes, murus cuniculis loco ejectus, obtrivit: at longè major apud Litvanos clades. Tria millia delecti militis in præſidio fuerant, quorum

 rum

rum indignam inter flammas flagrantis arcis mortem, nunc etiam vulgaribus næniis populus decantat. Soli è nobilioribus triginta ſex, cum Voydato Kieyſtuti filio, vivi ab hoſte capti. Subſequens dies ob feſti ſolennis religionem, quiete cultus eſt: at tertio die quidquid munimenti ſpeciem inter rudera exuſtæ arcis adhuc referebat, funditus ſublatum; reliquiæ murorum dirutæ, aggeres disjecti, foſſæ exæquatæ. Eodem progreſſu Piſtena & Vielona exciſæ, illa metu ſuorum deſerta, hæc quatuor dierum oppugnatione capta. Hoſte in Pruſſiam reverſo validius malum, fames; miſerrimè univerſam Litvaniam peragravit: ſive quòd communis, ejus anni, iſta fuerit tempeſtas, ut quæ etiam Poloniam & Ruſſiam involverit; ſive quòd inter continuas hoſtium incurſationes, vel metu vel inopiâ colonorum, omnis agricultura jaceret projecta. Nihilo mitiorem fortunam ſequentis anni Ianuarius attulit. Magiſter Pruſſorum cum auxiliaribus Bavarorum Comitis Volfangi & Livonicorum Crucigerorum

Fames in Litvania.

gerorum copiis, ferro & igni univerſam Litvaniam latiſſimè vaſtavit; Eyragoliano, Panreimano, & Lambimenſi territoriis in Samogitia excidio deletis. Deductâ feliciter omni prædâ atque captivis; iterum Mareſchalcus Pruſſiæ Schindekop infeſtis ſignis in Litvaniam rediit; & Grodnam obſedit; verùm cum inſultus ejus aliquot, Patricus qui arci præerat fortiter rejeciſſet; Pruſſus deſerto arcis oppugnandæ conſilio, ad agrorum vaſtationem militem dimiſit. Variavit deinceps fortuna, & paribus ferè cladibus, mutuæ utrinque agrorum vaſtationes inſtitutæ. Illa tamen cura maximè coquebat Litvanum: quòd exciſis arcibus, ſenſim agri colonis deſtituerentur; atque adeò, hoſtis arma, interioribus Litvaniæ, admoveret. Quare & hoſti morando, & colonis inter ſubita pericula recipiendis, munitiones reficere omni ſtudio contendebat: jam enim timebatur ne belli ſedes paulò poſt non modò in ulteriorem Litvaniam, ſed in ipſam Ruſſiam promoveretur. Neque minùs hoſtis incumbebat;

An. 1363.

Pruſſorum expeditiones in Litvaniam, & Samogitiam.

An. 1364.

ne quæ de novo, per vaſtatas nuper provincias, arcium obſtacula exædificarentur. Ragnetanus imprimis Præfectus, operas ruditer ac tumultuariè Caunæ munitionem maturantes disjecit, & arcis inchoatæ opus diſturbavit. Magiſter deinde Pruſſiæ Piſtoviam, fugâ præſidiariorum proditam, cepit & exuſſit: Velonam quoque ſuis ruderibus recenter inædificatam, licet acriter à Gaſtoldo defenderetur, congeſta arentis materiæ ſtrue, & ſubjecto igne, ſub mænia quo ventus flammam impellebat eam promovendo ſuccendit, & expugnavit. Præſidiariorum plurimi ignibus perierunt. Præfectus præſidii Gaſtoldus, cum vivus hoſtibus ceſſiſſet orta concertatione de jure captivi, inter manus victorum oppreſſus eſt. Quamprimum hoſtis Litvaniâ exceſſit, Kieyſtutus occultis callibus conſequitur, & Pruſſiæ infeſta ſigna infert. Vaſtatum Iuriemburgum, copia ingens captivorum prædæque variæ, nemine amiſſo abacta. Deinde contra Mareſchalcum Pruſſiæ copias duxit; qui rurſus per Samogitiam

Kieyſtuti pro Patriâ geſta.

tiam vagatus, prædam indè collectam exercitu bifariam diviſo deducebat. Extremum imprimis agmen, & cohortes ad impedimentorum præſidia relictas, adortus, hoſtem cecidit, prædam recepit: inde contra ipſum exercitus robur magnis itineribus cum victore milite properabat. Verùm Pruſſi extremi agminis clade conſternati citato agmine in Pruſſiam abiverant, multâ prædâ, quæ fugam onerabat ſparſim per viam deſertâ. Quievit aliquantiſper Kieyſtutus: mox inſperatus Angerborgum obſedit, expugnavitque: indè per vicinos agros prædas egit. Pruſſi Duce Sambienſium judiciorum præſide, cùm abeuntem Kieyſtutum aſſequi non potuiſſent, Eyragoliæ territorium viciſſim vaſtarunt. Pari eventu cùm deinceps Olgerdus & Alexander Koriatovicius diviſis copiis ſimul pluribus locis Pruſſiam vaſtaſſent, atque Tibzâ & Ragnetâ præcipuis arcibus, pluribuſque oppidis exciſis, octingentos captivos eduxiſſent; mutuò Litvaniam latiſſimè populatus eſt Magiſter Pruſſiæ. Inter ſimilem

An. 1365.

planè mutuarum incursionum vicissitudinem, sequens quoque annus transmissus. *An. 1366.* Magister Prussiæ exterorum auctus subsidiis; Litvaniam fœdè afflixit: Kieystutus verò abeuntem tacitè secutus, circa Insterburgum erupit: arcem pænè cepit, civitatem flammis absumpsit, territoria Vilaviense & Tapiavense solo æquavit. Ipse arcis Præfectus amisso oppido ægrè arcem & vitam periculo eripuit. Vt Litvanis ad repentinas hascè irruptiones via deinceps præcluderetur, Caunam inter & Iuriemburgum, arcem Christimemelum excitari & Nemeni ripas ponte jungi imperant Prussi. Conabatur Kieystutus operas disturbare; sed à præsidiario milite bis rejectus, tandem quievit. Eodem anno Casimirus Poloniæ Rex nactus bello Prussico implicatos Litvanos, Russiæ possessione eosdem exuit; Lubarto Theodoro Olgerdi fratre, è Volyniâ ejecto. Quanquam enim & Belzensem Ducatum sub Georgio Narimuntovicio intactum reliquerit; & Podoliæ Duci Alexandro Narimuntovicio attribuerit

Casimirus Rex Poloniæ Litvanis Russiam eripit.

tribuerit

tribuerit Volyniam: utrumque tamen ita præstitit; ut supremum jus in Russiam penes Regem Poloniæ esset, arces, civitates, præsidia penes Poloni nominis præfectos. Sive hac Polonorum injuriâ irritati Litvani, sive quòd cladem nova Crucigerorum incursione quinque districtibus illatam Episcopi Plocensis consiliis fama inter populum vulgata attribueret, Mazoviam prædis agendis apertam, Duce Kieystuto invasere. *An. 1367.* Pultovia ditionis Pontificiæ oppidum præcipuum, primo impetu captum: arx, exusti oppidi ruderibus, undique cincta; cùm & ipsa ignem concepisset, & præsidium vim flammæ non ferret, expugnata: ditio universa, latissimè populabundo militi, in prædam cessit. Plura molientem Kieystutum ab ulteriore Polonici belli curâ, retraxit, domestici atque ipsis cervicibus imminentis hostis, metus. Prussi enim cum jam vastitas sola & solitudo per propinquiores Prussiæ agros superesset, sedem belli in ipsa Litvania firmare contendebant. Ad Nemenum fluvium pænè sub conspe-

Pultovia à Litvanis exuritur.

Crucigeri in Litvania arcem condunt.

conſpectu Caunæ locum capiunt: atque continuo ſex menſium labore egregiè permuniunt. Arx hæc nova ad unum milliare Cauna diſſita *Gotteſverderum* nuncupata eſt. Impoſito præſidio valido cum reliquis copiis populatum ipſe Magiſter Henricus ivit. reverſus inde in Pruſſiam Schindecopio Mareſchalco novis copiis præfecto, curam dat, inſtaurandæ in Litvaniam expeditionis: tum, ut novæ arci præſidio eſſet; tum, ut hoſtem, excisis ejus ditionibus longiùs ſubmoveret. Sed Schindecopio adveniente, ne veſtigia nuperæ arcis jam erant. Olgerdus enim & Kieyſtutus, veluti frenum è propinquo Litvaniæ injectum, extrema etiam contentione excutiendum rati, cùm junctis viribus in quinque integras hebdomadas oppugnationem pertinaciter produxiſſent, tandem vi captam, funditus omnino ſuſtulerunt. Dolore itaque & indignatione plenus Schindecopius, Beieris caſtello copias admovet,& paulò poſt eodem potitur. Kieyſtutus,ſeu quòd paucas in expedito cohortes haberet, ſeu

Olgerdus arcem Pruſſorum diruit.

ret, ſeu

ret, ſeu aliâ ex cauſa, minari potiùs arma, ac oſtentare; quàm ſigna inferre. Legatis miſſis, caſtellum captum ſibi reſtitui poſtulat; ni id fiat, atrocia in præſidium minatur. Vana nimis legatio riſum aliis; Schindecopio, etiam indignationem, movit. Facturum ſe, reſpondet, ut Kieyſtutum mox eximat, oppugnandi caſtelli neceſſitate; & tam atrocia in captorum præſidiariorum capita, decernendi: ſimulque ſpectantibus legatis, nonigentos Litvanorum milites captos, arci includi jubet, & ignem ſubjici. Fractus tantâ ferocia,ad inſaniam irati Pruſſi,Kieyſtutus; lentiùs agere, & colloquium de fædere poſtulare. Congreſſi amicè initio, illud tantùm è Republica ſtatuêre; ut utrinque captivi permutati, ſuis & libertati redderentur: deinde mox, oleum igni affuſum à Kieyſtuto; cum is intempeſtivè comminatus fuiſſet, ſequenti anno ſe Pruſſiam viſitaturum. Vt enim hiſce terriculamentis, ferro non verbis, reſponderetur: juſſu Magiſtri, bis in Litvaniam,hoc ipſo anno Mareſchalcus irrupit;

Atrox Pruſſorum facinus.

rupit;

rupit; atque utraque expeditione non levem cladem intulit. Hæc maximè Kieystutum urgebant: ut bellum, nuper inter minas temerè promissum, maturaret. Neque pati potuit, diuturniorem moram; quàm quæ satis erat expeditioni, majore mole apparandæ. Contra expectantem è condicto hostem ituro, valentioribus viribus erat opus: itaque non suis modò fraternisque Olgerdi è Litvania, Samogitiâ, & Russiâ contractis copiis, sed Scythicis etiam auxiliis evocatis, rem aggrediebatur. Vbi coivere in castra legiones: diviso bifariam exercitu, Sambia populationibus electa. Vastatis per universam provinciam latè agris, è populatione miles Otelzbergo arci admotus: locus vi expugnatus, mænia funditus diruta. Promotis indè castris sub Roudinum, pars lentæ oppugnationi designata, reliqua totius exercitûs moles in circumjacentem quaquaversus viciniam effusa, latissimè stragem ferro & igne propagavit. Neque prius in castra reditum, quàm fama ingentes Prussorum copias jam adventare

An. 1370.

Kieystutus Prussiam vastat.

ventare

ventare vulgasset. Nam ultra veteranas Crucigerorum & stipendiariorum externorumque auxiliorum legiones; universa juventute quæ per oppida & agros bello inveniretur apta, arma capere jussa ingens omnino exercitus conflatus fuerat. Iam Litvani signa domum converterant: cum Henricus universis simul copiis ingruit abeuntibus. Atrox planè prælium erat: comparatis enim utrinque animis, in pugnam ruebatur: Quamquam verò Litvanis mille jam suorum in acie cecidissent: tamen quia à Crucigeris quoque (præter promiscua capita) viginti sex nobiles ordinis equites, ipseque belli Dux, Magister Ordinis, Henricus occubuerunt: exæquatis damnis in meridiem usque fortuna neutrò inclinabat. Sperari fortasse poterat victoria, sed Kieystutus ac Olgerdus dubiæ spei parum fidere: magis timere, ne sui multitudine armorumque genere inferiores cùm (viribus ipsâ pugnâ fatigatis) sensim remittunt audaciam, tandem in fugam effunderentur. Quare dùm integer animus cuique, signum

Pugna Litvanorum cum Crucigeris.

 receptui

receptui per universam aciem cani jubent: servatis signis ac ordinibus, omnes campo excederent & impedimenta in proximam sylvam submota sequerentur. Hostis potitus campo & victoriæ quanquam satis cruentæ opinione lætus, substitit neque enim absque Duce, progredi ulteriùs audebat. Litvanus verò victoriæ fructum prædam omnem, salvo milite domum securè deportavit. Reverso in Litvaniam Kieystuto, & connubialibus cum Biruta Vestali conviviis militarium laborum reliquias detergenti non diuturna quies. Leopoldus enim Austriorum Dux, magnum interea militem in Prussiam adduxerat: his copiis Crucigeri Samogitiam adorti; quadrifariam diviso exercitu, universam provinciam vastarunt. Cæsis bello & labori ineptis, reliqui, cum cæterâ omnis generis prædâ, ingenti numero in servitutem ducebantur: citiusque hæc peracta, quàm Kieystutus cum milite advolasset. Quare cùm abeuntium agmen assequi non potuisset populabundas cohortes in hostiles agros

Leopoldus Austriacus Crucigeris contra Litvanos suppetias fert.

agros effudit. Magnam cladem repentinus ille impetus Prussiæ intulit: territorium integrum excisum; caput territorii Gożenlanken arx expugnata atque eversa. Excedentem è Prussia Litvanum, iisdem fere vestigiis secutus Insterburgi Præfectus, Vigandus Beldenstein, expedito milite plurimos pagos hactenus belli mala inexpertos spoliavit, cæsisque agrestibus aut captis exussit. Fervebant mutuæ in agros incursationes: cum per idem tempus mortuo Poloniæ Rege Casimiro recuperandæ Wolyniæ spes ad novum bellum Litvanos avertit. Occupatis illis Prussico bello ut ante memoravi Casimirus Wolyniam detraxerat; atque ejecto indè Lubarto Olgerdi fratre, Alexandro Koriatovicio certis legibus attribuerat. Eo itaque nunc totis simul viribus itum. Aberat fortè tum Alexander, & Cracoviæ apud Polonos agebat; pro absente principe, præerat Wolodimiriæ Petrus Turski Eques Polonus: erat arci, contra longiorem obsidionem sufficiens commeatus; sed præfecto,

Litvanorum in Russia contra Polonos bellum.

fecto, contra ſolam armorum oſtentationem, non ſatis animi; deſperatione ſuppetiarum, vitam ſuorum & fortunas pactus, obſidionis tædia, maturâ deditione redemit. Lubartus ſine prælio, ac pænè per otium potitus erepto ſibi nuper patrimonio, vetuſtiorem ligneam arcem munitionibus variis ac præſidio forti communivit; aliam è cocto lapide, juſſu Caſimiri magnis ſumptibus per duos annos exædificatam, funditus dirui juſſit. Indè junctis viribus in Poloniam legiones ductæ: & Lublinenſis Sendomirienſiſque Provinciæ latiſſimis populationibus exhauſtæ. Ad ipſum Calvum vulgò montem, pervetuſto S. Crucis templo, magniſque religionibus claro, inſignem penetratum eſt: non profana modò, ſed & ſacra omnia violata; altaribus magnifica piorum donaria detracta. Abeuntibus cum opulentâ prædâ, res non admiratione magis, quàm memoratu, digna contigit. Currus, quo inter reliquam prædam, Crucis illius è qua DEUS Homo pependerat, pars, aureæ thecæ incluſa vehebatur:

Polonia à Litvanis vaſtatur.

Prodigium admirandum.

batur:

batur: cùm planè limites Poloni tranſcendendi eſſent, atque in Litvaniam tranſeundum; ita repentè hæſit: ut nulla vi admota, aut multiplicatis jumentis, loco dimoveri potuerit. Imò lues etiam repentina vulgari cæperat, pecudes inter ac milites eos, qui fortè currum attigiſſent. Inſolens prodigium, cùm aliquamdiu attonitos conſiliique inopes Duces belli tenuiſſet; conſultus Sacerdos, reſpondit: Superos placari non poſſe; niſi ſacra illa præda, ſuo loco ex fide reſtitueretur. Delectus quamprimum è captivis Eques Polonus Chorobala; atque in patriam prodigioſum prædæ genus reportare juſſus; ubi ille caſtris exceſſit; prodigia ceſſarunt. Præda reliqua ingens, mileſque meliore ſucceſſu domum deductus. Indè rurſus ad ſolitas cum Pruſſis concertationes reditum: ſed nihil ferè aliquot annorum expeditionibus ad memoriam geſtum: repentinis tantum populationibus plerumque agri & agreſtes vexabantur: rarò arces aliquæ, inſperato impetu, interceptæ, atque everſæ. Exæquabantur

An. 1371.
An. 1372.

bantur

bantur ferè mutuò damna: nam Kieystuto præcipuè intendente, hostis impunè non poterat grassari; sed quæcunque per Litvaniam edidisset, paria illis, domi suæ, pati, cogebatur. Assuetudine continuâ, propè sensum incommodorum amiserant: ita fa-
An.1376. ctum, ut Litvani eò promptiùs belli Polonici consilia susceperint; quò minus periculi inter mutuas vexationes metuebant à Prussis. Cupido prædæ, bello occasionem
Litvani Poloniam adoriuntur. dedit: muliebre in Polonia regimen, & spem & auspicatos successus adjecit. Nam pro Ludovico Hungaro absente, mater ejus Elizabetha inter gravem annis ætatem, morum judiciique levitate celebris, Rempublicam administrabat. Circumferebatur inter Polonos fama, non tam certo aliquo nuncio sparsa, quàm inter prudentiorum conjecturas enata, Litvanos contemptu muliebris fortunæ summâ vi in ditiones Polonas bellum instruere. Monita à Senatu Regina, ut maturè provideret, ne quid Respublica detrimenti acciperet, muliebri jactantia respondisse fertur. *Filio suo imperante*

rante vanum Polonorum timorem esse: sufficere illis solam nominis ejus famam, ad extorquenda è manibus quorumque finitimorum, ne dum barbaræ gentis, arma. Interea Litvani non procul Lublinensibus agris, validissimo è Litvanis, Samogitis, Russis, Wolyniis, exercitu recenso; repentè in Poloniam, Octobre exeunte sunt effusi. Aderant exercitui præsentes Olgerdus ipse, Kieystutus, Iagielo, Vitoldus, Lubartus Theodorus, & Georgius Narimuntovicius, Duces: Ita Lublinensis, Sendomiriensisque Palatinatus, Podgoria universa, magnaque Cracoviensium agrorum pars, & quidquid Sanum inter & Vistulam interjacet, divisis copiis uno velut impetu oppressum est. Incredibili celeritate quaquaversum populabundæ legiones volitabant: pauci Polonorum inter subita pericula ad arces vel alteram Vistulæ ripam evaserunt: plurimi aut domi securi occupati, aut in fuga incauti intercepti. Clades ingens vix explicari potest. Integris enim decem hebdomadis, in templa, ædes, agros, igne; in colonos ac in-

colas ferro ſævitum eſt. Elizabetha verò, inter ſumptuoſa convivia, muſicoſque concentus, vix audiebat tam deplorati Reipublicæ ſtatûs rumorem. Cùm ſatietas ipſa populandi ac prædæ, finem prædando impoſuiſſet; nulluſque in campo hoſtis compareret: onuſtus ſpoliis Litvanus, integris ſignis domum rediit. At non minorem domi ſtragem à Pruſſis editam reperit. Nam Vinricus Pruſſiæ Magiſter, nudatam præſidiis Samogitiam nactus, ſex integra territoria depopulatus eſt. Revocatas à populatione agrorum cohortes Caunæ admoverat: ſed cùm tentata oppugnatio irrito conatu cederet; fortiſſimis quibuſque ſub muro amiſſis, deſperatione victoriæ oppugnationem reliquit; prædamque, quam patentibus ad injuriam locis collegerat, in Pruſſiam eduxit. Inde rurſus cum decem millium milite Mareſchalcus Pruſſiæ in Litvaniam expeditus ad Niemeni ripas longiſſimè ferro & igne graſſatus, ingentem prædam abegit. Ludovicus Rex, ubi cladis per Litvanos illatæ rumor in Hungariam

Litvania à Crucigeris vaſtata.

An. 1377.

gariam pervenit, quamprimum inde in Poloniam, compendioſo per Sanocenſes montes itinere, movit. Ad Sendomiriam (quo viritim ad arma evocatus Equeſtris ordo convenerat) recenſo milite, partitus eſt exercitum: alios Duce Sandivojo de Sulin ad Chelmenſem oppugnationem deſtinavit; ipſe verò, Hungaros & Cracovienſem, Sendomirienſemque nobilitatem, ad Belzam duxit. Sandivojus felici ſucceſſu uſus brevi Litvanos univerſâ Chelmenſi poſſeſſione ejecit: Chelmia caput regionis, Grabovia, Horodla, Sewoloſa, arces captæ. Regi ad Belzam diuturnior oppugnatio fuit. At Georgio Narimuntowicio harum ditionum Duci res interea planè deſperata. Neque enim fortunæ ejus tanto bello ſuſtinendo pares erant: auxilia verò à patruis, Litvaniæ Ducibus, in Pruſſiam intentis, ſperare non poterat, aut valida, aut in tempore affutura. Kieyſtutus ſolus, ut erat verſatili ingenio, atque ad omnem fortunam formatus, remedium rebus pænè projectis invenit. Nam amici titulo ad Regia ca-

Polonorum contra Litvanos expeditio.

Kieyſtuti pro patria artes.

gia castra admissus, nuper hostis & incentor bellorum, jam pacis orator, & arbiter fæderum, periculosissimi belli cursum stitit: pacto fædere his conditionibus. ut *Kieystutus ad suos reversus Polonos, qui per Litvaniam captivi haberentur, liberos dimitteret; Georgius Belzam Regi traderet; reliqua retineret.* Traditâ statim Belzâ Georgius Regi conciliatus, cùm fidem suam ei obligasset, non solùm ditionem amissam Belzamque recepit, sed etiam Lubaczoviâ à Rege auctus est. *Tantùm valent etiam inter gladios, furentemque Martem, pacis artes:* quamquam maturando cum Litvanis fæderi, non leve momentum attulit, orta per eos dies in castris regiis Polonos inter & Hungaros, contentio: quæ ne ad apertum prælium deduceretur, missio militis inter necessaria remedia erat. Compositis ad eum modum ex voto rebus in Russia, securiùs injurias superiore anno acceptas, Litvani de Prussis vindicare cæperunt. Prælusit aliis Kieystuti filius Vitoldus, juvenis manu consilioque promptus, bellandi avidus. Hic suis auspiciis

Vitoldi expeditiones in Prussiam.

spiciis Prussiam in Iulio aggressus, Insterburgum arcem solo æquavit: inde Taploviam usque populationibus progressus, militem cum præda felicissimè reduxit. Filium paulò post secutus, Kieystutus parens. Hic pro suo more, ingenio magis, quàm impetu, tractare arma solitus, exercitum per confinia Mazoviæ in eam Prussiæ oram duxit, quæ à Litvanis maximè aversa; ut longior à periculo videbatur, ita minùs solicitè communita erat. Circa Dzialdoviam & Nidburgum securos periculi Prussos subitâ clade obruit. Repetita est rursus paulò post expeditio, sed majore mole junctisque in commune cum Olgerdo viribus trifariam divisus exercitus, eodem simul tempore Velavienses, Salovienses atque Insterburgenses agros latissimè vastavit. Neque Prussi interea quieverunt. Post Bielscum in Subsylvania validis copiis aliquandiu irrito conatu oppugnatum, universam eam provinciam populati sunt: inde per ipsam Litvaniam ac Samogitiam præda deducebatur; institu-

Kieystuti stratagema.

 tis, ex

tis, ex itinere, per propinqua vaſtationibus. Nemo aperto campo ſigna furentibus opponere auſus eſt: paucorum tamen conſilio, per inſidias inſigniter hoſtis attritus. Succiſis enim inter ſilvas (quà Pruſſis eundum erat) arboribus, congeſtiſque truncis, illac tantùm patentes tranſitus relicti fuerant, quà occultatæ de induſtria foſſæ, maximè impediebant. Cum itaque in eum locum ventum eſſet, coorti è ſilvis Litvani, magno tumultu ſpeciem potiùs prælii, quàm prælium inchoant. Ita hoſtes inſidiarum ignari, cùm in apertos tranſitus impetu feruntur, in latentes foſſas impulſi, partem præcipuam exercitûs, cum Ducibus amiſerunt: reliqui deſertâ prædâ, per tutiora eluctati, incolumes evaſerunt. Meliore deinde ſucceſſu ternas in Litvaniam excurſiones Pruſſi eodem anno inſtaurarunt. Iniquior longè fuit Litvanis ſequens annus. Godefridus de Linda Pruſſiæ Mareſchalcus, è cujus familia in hunc uſque diem etiamnum in Pruſſia & urbe Gedanenſi ſuperſunt poſteri, duodecim millium exercitu

Pruſſi in Litvania cæſi.

An. 1378.

exercitu igne ac ferro, Trocos uſque ac Vilnam penetravit: ab ulteriore populatione, non armis, ſed Kieyſtuti conſiliis fæderumque promiſſione averſus. Similem cladem Samogitia tulit: ubi à Ragnetano Præfecto Cunone de Hartenſtein, ſex integra territoria miſerrimè pervaſtata ſunt. Eadem ſors Vilnam ipſam, caput gentis involvit. Exeunte Iulio quintis caſtris ingentem exercitum Godefridus Vilnæ ipſi inſperatò admovit: non miles, non conſilium Litvanis in promptu erat. Itaque Kieyſtutus unius diei fædus rogare: interim hoſtium Ducem ita verſare, ut ab incendendæ urbis conſilio dimoveret. Promiſerat Godefridus: ſed militis furor non patiens victoriæ ſpem, aut eripi, aut differri; contra imperata Ducis, intra ipſum fæderis diurni tempus, flammas urbi ſubjecit. Pars magna urbanarum ædium ignibus abſumpta: reliqua civium ſtudio ægrè ſervata. Difficiliorem deinde arcium oppugnationem hoſtis reperit: quare non ultra diem ad eas moratus, in Pruſſiam caſtra movit.

Vilna à Pruſſis exuſta.

Vitoldi stratagema. movit. Abeunti illi, si non victoriam, certè victoriæ sensum, Vitoldus insigni ingenio extorsit. Cum quingentis expeditorum Equitum, quos rapere inter subita poterat, citato agmine hostem prævertit: impedimenta commeatumque omnem inter silvas nuper relictum invadit, occupat: providet summa celeritate, ne quà transeundum hosti omnino foret, pabulum aliquod per vicinos agros haberi posset. Demum fatiscentes ac pænè enectos sex dierum inediâ, & itineris labore, per intervalla inter impeditos transitus, fatigat, carpitque. Ita hostis inter continuas suorum fame ac ferro pereuntium clades, ægrè eluctatus; nihil ferè domum de nupero successu reportavit: victoriæ præteritæ memoriam, præsentis mæroris sensu, obtundente. Quid proximis deinde annis actum sit, nihil consignatum reperio: sive scriptorum incuriâ; sive etiam quòd utrinque interea ab armis temperatum esset. Illud solùm ad memoriam proditur. Quo tempore ab acerrimo hostium Litvania liberata est:

ta est: eodem maximum suorum Principem atque antiquis heroibus ex merito comparandum amisit. Eodem enim anno *An.* 1381. in Prussia Henricus de Kniprod Magister, *Olgerdus moritur.* & Olgerdus in Litvania M. Lit. Dux fatis concesserunt. Numerosa erat Olgerdo mascula proles; sed ante omnes Iagelo in amoribus: eum itaque sibi successorem designavit. Tantum verò valuit judicium morituri Principis: ut inter tot æmulos nemo ante Iagelonem, Principatum ambire ausus fuerit. Vix concordiam ex æquo æstimes; si æmulorum numerum iniveris. Sex ipsi Olgerdo filii, ex Vlianâ Vitepscensium Duce suscepti: Volodimirus Kijoviensium Dux: è quo deinde genitus Olelko seu Alexander, Slucensium Ducum familiam inchoavit. Ioannes Zedzevitus Podoliæ *Filii Olgerdi.* Dux. Simon Linguienejus seu Languinus Mscislaviensium Dux. Andreas Wigundus à quo Trubecensibus Ducibus genus est. Constantinus Dux Czernikoviæ, è quo deinde Czartoriensium Duces prodiere. Theodorus Lubartus Sanguszkorum parens,

rens, à quo Kovelſcii & Koſzyrſcii Duces. Quinque alii (præter Iagelonem) ſuſcepti è Mariâ, Twerenſis Ducis filia: Skirgello, Swidrigelo, Korybutus, à quo genus ducunt Zbaraſcii & Wiſniewiecii Duces: Demetrius Koreciorum Ducum parens: Vigundus, qui ſuſceptis, ritu Rutheno, Chriſtianis ſacris, Baſilius dictus fuerat: & paulò poſt Alexander, cùm ad Romanos tranſiviſſet; Severiæ ac Kiernoviæ Dux. Kieyſtuto quoque erant filii ſex Vitoldus, Patricus, Totivilus ſeu Theophilus, Sigiſdus ſeu Sigiſmundus, Andreas Woydatus, aliàs Harbatus; Dougothus: omnes armis exercitati, geſtiſque feliciter in bello rebus celebres. Nihil tamen movere fratres: quamquam omnes ad imperium dignitate pares: plerique ætatis præjudicio propiores. Nihil patruus ipſe Kieyſtutus, qui ut ereptum olim Iawnuto principatum ſponte Olgerdo ceſſerat; ita eodem è vivis excedente, in ſe familiamque ſuam transferre non injuria poſſe videri poterat; præſertim quòd continuis expeditionibus, tantum

tum ipſe pro Republica egiſſet, quantùm nemo alius. Sed maluit, dare amori fraterno; ut ſub nepote Principe privatus viveret; quàm meritis ſuis; ut Principatum, ſuæ domui, quæreret. Dignus maximè vel eo nomine principatu; quòd eum aliis non illibenter concedere ſciret; quo ſolus dignus, meritorum præjudicio, æſtimabatur.

LIBER IX,

De rebus Litvanorum Rempublicam adminiſtrante Iagelone Vladiſlao.

PErſolutis patrio ritu, vetereque formâ Olgerdo juſtis, univerſi Ordines, ipſo Kieyſtuto auctore, plenis comitiis Iagelonem Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt. Non facilè diſcreveris, plusne valuerit ad concordiam, reverentia defuncti Principis, qui inter moriendum jus ſuccedendi Iageloni conſignarat: an exemplum Kieyſtuti, qui & Reipublicæ cauſâ & privati in fratrem amoris officio, ad omnem Iageloni ſubjectionem præſtandam aliis

Kieyſtuti erga Iagelonem benevolentia.

aliis præibat. Magnum hoc & temperati in egregiæ fortunæ occaſione animi, & conſtantis in cultu amicitiæ argumentum: ſed cæteri illud ſecuti, quàm libenter jurejurando fidem Principi novo obſtrinxerunt, tam inconſtanter eandem coluerunt. *Tantum intereſt quo quis animo ad concordiam & obedientiam accedat. Inconſtans enim agendi propoſitum plerumque eſt, quod ad alienæ tantum imitationis ſpeciem, non ex deſtinata propriæ mentis virtute ſuſcipitur.* Cæteri itaque pro oblatâ rei propriæ opportunitate, ad rebellionem ſuâ ſponte deſciverunt: Kieyſtutus, fraudulenti ambitioſique hominis artibus, pænè everſus, nonniſi tum arma ſumpſit, cum ſumere coactus eſt. Woidilo, homo naſcendi ſorte infimâ, ingenio vafer ac promptus, à piſtrino (ubi piſtoriam aliquamdiu eum exercuiſſe ferunt) ad cubiculum Principis & ſummos favores magiſtratuſque Olgerdo imperante pervenerat: poſt Lidenſem præfecturam adminiſtratam, ultimis ejus annis ſupremus arcanorum conſiliorum præſes creatus. Apud Iagelonem, iiſdem artibus,

Woidilonis contra Kieyſtutum factiones.

artibus, non retinuit modò fortunæ locum, ſed etiam altiùs extulit: ſororem enim Principis Mariam, defuncto Davide Duce priore marito viduam, in conjugium accepit. Hoc verò tantum Domûs ſanguiniſque ſui probrum Kieyſtutus palam ægrè ferre: atque eò apertiùs liberiuſque factum damnare; quòd ætate, auctoritate, & potentiâ grandis, pænè parentis locum obtineret apud nepotem, tum propinquitatis jure, tum Principatus non averſi beneficio, ſibi obligatum. At Woidilo *inde fortunæ ſuæ in ſummo ſtanti, magis timere. Æſtimare ſecùm, quàm inſtabiles juvenum amicitiæ: quàm pronum mobili Principis animo, ſi patrui auctoritate pulſari inciperet, ſibi non conſtare.* Quia verò ad vim par non erat, fraudibus res ſuas firmare, Kieyſtutum penitus convellere. Criminabatur maximè: *Kieyſtuti filiorumque ejus amicitiam, nihil ultra externam ſpeciem habere: Principatu tamdiu eos carere poſſe, quamdiu ejus invadendi facultas non ſuppeteret: intentos interea eſſe in omnem Jagellonis opprimendi occaſionem.* Neque difficile fuit ſiniſtris ſermonibus apud

 cupidum

cupidum dominandi juvenem, si non fidem, saltem suspicionem reperire. *Facilis est enim inter Principes de æqualibus suspicio: quos regnare posse advertunt, cupere præsumunt.* Nutantem jam suspicionibus Principem, faciliùs deinde in odium armorumque cogitationem impulit. Secretis consiliis Kieystuti cum prole cædes decernitur: Voidiloni tanquam fidissimo hostium indici præmium, ditiones oppressorum promittuntur. Differre nihilominus tantisper apertum bellum placuit, donec Crucigeri Equites per Prussiam, & Livoniam ad societatem armorum pertraherentur. Occultissimè inter Iagelonem & Prussos fœdera conscribebantur, Voidilone administro: cùm Augustini Sudsteinii Ostrodomensis Præfecti indicio, res ad Kieystutum emanavit. Nam quòd nuper Danutam ejus filiam, Ianussio Masoviæ Duci nupturam, Christiano more è sacro fonte levasset, pro initæ necessitudinis ratione, amicum periculi imminentis admonuit. Trocis tunc agebat Kieystutus. Ad insperati nuncii fulmen, vix

Conspiratio Iagelonis contra Kieystutum, ejusque domum.

vix ipse sibi credere; inter tot tantaque sua benè merita, potuisse tantum scelus animo nepotis concipi, nedum destinari. Tum in furias contra consiliorum moderatorem versus, extrema Voidiloni minari. Mox seu alia de causa, seu quòd ipse natu jam magnus, sui loco juvenem bello acerrimum in hasce concertationes immittere mallet; filium Vitoldum Grodnâ evocat: questusque multa, insidias ex ordine aperit: urget in Iagelonem, cui tam parum esset sanguinem suum vilissimi hominis connubio nuper polluisse; ut etiam eundem augendæ nefariæ dominationi, hostium armis propinare non vereretur. Vitoldus ut erat amicissimo semper in Iagelonem animo, nihil horum in mentem demittere: connubium Mariæ sororis cum Voidilone excusare: fœdera cum Crucigeris & insidias negare; omni demum conatu parentis affectus componere. Illud potiùs ipse suspicari, parentique persuadere; non à Iagelone, sed ab hostibus fraudem timendam. *Hostiles nimirum has*, ajebat, *artes esse; curare*

Kieystuti consilia, post intellectam Iagelonis conspirationem.

Vitoldi Kieystutiadæ constantia singularis in colendo Iagelone.

curare ut quorum concordia formidabilis esset, eos sinistris rumoribus inter se committerent, & tandem mutuis cladibus attritos, faciliùs ipsi opprimerent. Kieystutus sive persuaderi reverà sibi passus, sive (quod verò propius) omnem suspicionem se deponere, in speciem testatus, Vitoldum Grodnam ac Drohicinum dimisit. Verebatur enim fortè ne præsens, pro eo, quem constantissimè in Iagelonem retinebat, affectu, obstacula consiliis suis opponeret. Ipse verò Trocis in omnem partem intendebat: ne quà subito tempestas in incautum ingrueret. Pauci dies intercessere, cùm non dubia proditionis argumenta emerserunt. Andreas Voidatus Kieystuti junior filius Polociæ præerat. Huic Iagelo nullo jure Præfecturam abrogat; & Skirgeloni attribuit. Polocenses Voidati factionem secuti, bello novæ mutationi obsistunt: submittitur itaque Skirgeloni exercitus, qui rebellem populum armis ad officium cogat: accessere Livoniensium equitum auxilia, è nuperi fæderis conditionibus promissa. Dum hæc ad Polociam

Voidati Kieystutiadæ cum Skirgelone bellum.

lociam aguntur: apud Kieystutum antiquæ suspiciones indubitatis signis confirmabantur. *Videbat enim Voydato præfecturam eripi, non alio crimine, quàm quòd filius suus esset: bello contra se movendo Iageloni non deesse animum, sed occasionem tantùm quæri; hanc quoque non ampliùs expectandam, si parens filii causam tuendam susciperet: denique nova ibi fædera necessariò debere intercedere, ubi Crucigeri nuper jurati hostes veteribus odiis temperatis, jam pro Litvanis arma ferrent; & animis oppositi, iisdem castris se contineri pati possent.* His momentis impulsus Kieystutus jam non timere tantùm suo capiti, sed etiam audacioribus consiliis providere. *Faciliùs quippè domesticæ insidiæ audendo opprimuntur; quam metuendo evitantur.* Magno itaque silentio militem qui ad destinata sufficeret recenset. Trecentos è Samogitis Equites (quos fidissimos atque ad ardua suscipienda exequendaque imperia idoneos probaverat) Vilnam ire jubet: atque per variorum negotiorum speciem, in diversa hospitia sparsos, ita ad condictum diem agendi mandata expectare, ne qua

Kieystutus Vilnam occupat, Iagelonem capit, Voydilonem plectit.

suspi-

ſuſpicandi occaſio præberetur. Sexcentos deinde pedites plauſtris, fæno aliiſque id generis rebus onuſtis occultatos, intra mænia immittit. Denique omnibus ad ſubitam vim ex ordine comparatis, ipſe cum delecta mille equitum manu citato agmine advolat: dato armorum ſigno reliqui ex inſidiis repentè coorti ad Ducem concurrunt: arces occupantur, cingitur armatis regia, Iagelo cum parente Vlianâ & ſorore ſua Maria in poteſtatem redigitur: urbi arcibuſque præſidia imponuntur. Firmatis rebus eodem ipſo die Voidilonem (totius hujus ſcenæ auctorem) in furcam agi victor juſſit. *Ita nulla incertior fortuna eſt, majoribuſque ruinis obnoxia, quam quæ repentinis augmentis ad ſummum evecta, per fraudes aut continuatur, aut ad altiora intemperanter urgetur.* Ex altiſſimo monte (undè, in ſubjectam urbem, undequaque expeditus patet aſpectus) malè tractatæ fortunæ pœna, everſæ exemplum, Voidilo de patibulo ſpectaculum exhibuit. Cum deinde ad arcana conſilia veſtiganda, ſcripturæ per ocium ſtudiosè

diosè excuterentur, productæ ſunt literæ, manu ſigniſque factionum communitæ; quibus pacta nuper cum Crucigeris contra Kieyſtutum fædera continebantur. His vulgatis, audax atque primâ ſpecie atrox Kieyſtuti factum, levius inter populares audire cæpit; & animi à commiſeratione Iagelonis, in odia verti. *Tam leves ſunt vulgò affectus, & exiguis momentis mutabiles! Facilè enim deponuntur, quæ impetu, non ratione aſſumuntur.* At Vitoldo inter tanta offenſionum argumenta, conſtabat vetus in Iagelonem amicitia. Celerrimis nunciis facti totam ſeriem à parente edoctus, cùm Vilnam Grodnâ advolaſſet, inter filii, fratriſque amiciſſimi affectus, vix verba, nedum conſilia reperiebat. Parenti gratulabatur palàm deprehenſas oppreſſaſque hoſtium artes: & ipſâ gratulatione violari amicitiæ ſacra, apud ſe dolebat, cùm amicum Iagelonem hoſtium nomini accenſere cogeretur. Suſciperet negotium agendi pro amico, ſub alieno arbitrio incertam vitæ ſpem, inter publicas cuſtodias, trahente: ſed debita

Vitoldi Kieyſtutiadæ conſtans erga Iagelonem animus, parentem ad mitiora conſilia flectit.

 bita

bita in patrem pietas lædi videbatur. Exprobrabat enim parens, quòd cùm nuper conſiliorum initia à ſe indicari audiſſet, inconſultæ amicitiæ ſpecie occæcatus, apertum ſui paternique capitis diſcrimen, aut non vidiſſet, aut non curaſſet: eumque ut fratrem & amicum colere non ceſſaſſet, qui profeſſis inſidiis hoſtem ſe feciſſet. Vitoldus non veritatem rei in dubium revocare, non fæditatem criminis deſtinati elevare: neque tamen Iagelonem odiſſe poterat. Igitur facinus quidem execrari, ſed omnem invidiam in Voidilonem congerere: tum ipſâ ſumptæ de Voidilone vindictæ laude atque exaggeratione, parentis affectus temperare; tandem ſenſim rem deducere ad memoriam Olgerdi: quâ ubi emollitum Kieyſtuto animum advertit, juvenilem pro Iagelone levitatem prætendere; ſuas etiam preces interponere. Hâc ratione Kieyſtutus ad mitiora conſilia flexus, Iageloni vitam donavit: è paterna hæreditate Krevenſem Ducatum, è Materna Vitepſciam attribuit; pecuniâ omni theſauroque

Iagelo è cuſtodia liberatus Krevum amandatur.

roque ampliſſimo quem in arce Vilnenſi occupaverat, penitùs abſtinuit: Principatu ſolo mulctatum, privatum agere juſſit. Inde ad Reipublicæ in ſe tranſlatæ curas verſus, inprimis ne quæ novorum motuum materies Vilnæ relinqueretur, Vitoldo commiſit, ut Iagelonem cum parente ejus Vliana, cæteriſque ſuis, Krevum deduceret. Præſtitum id à Vitoldo, magnâ & amicitiæ & honoris in afflictum Principem ſignificatione. Deinde ad exercitum miſſi, qui ſui Principis nomine à Polociæ oppugnatione diſcedere juberent. Paruit miles magiſtratui militari. At Skirgailo Dux graviora veritus, cum auxiliaribus copiis vitatâ Litvaniâ in Livoniam abiit. Mox in Severiam ducendus erat ipſi Kieyſtuto exercitus. Nam alter ejus nepos Demetrius Korybutus, cùm nuper Iageloni rebellaſſet; non modò nullum Magni Litvaniæ Ducis in Severiam jus agnoſcere volebat: verùm etiam novorum in Litvania inter Principes diſſidiorum oppurtunitate uſus, aliquot finitimas arces armis occupaverat.

Occaſione belli Severienſis lecto milite, Vilnam & Principatum Kieyſtuto eripit.

Contra illum Kieyſtutus maturè movit. Ne verò ſe abſente turbarum aliquid enaſceretur, Iageloni quoque quantocius ſuos Vitepſcenſes ſub ſigna cogere, & in caſtra properare mandarat: ita enim putabat fore ut per ſpeciem neceſſariorum auxiliorum è Litvania eductus, à novandarum rerum ſpe averteretur. Verùm Iagelo lætus datam ſibi ſcribendi militis copiam; aliquantùm versùs Severiam cum exercitu progreſſus, repentè iter flexit, & magnâ celeritate Vilnam contendit: ubi Hawnulonis arci Præfecti, & urbani Magiſtratûs proditione, noctu intra mænia receptus, arces occupavit, Kieyſtutiani præſidii partem cecidit, partem in vincula conjecit. Potitus eo modo Vilnâ, legatos in Pruſſiam atque Livoniam ad petenda auxilia dimiſit; ipſe relicto in urbe valido ſuorum præſidio, recreatum auctumque militem contra Vitoldum Trocos duxit. At jam Vitoldus de tota re ab amicis monitus, cum Birutâ novercâ, Grodnam ſe receperat. Vrgebat tamen oppugnationem Trocorum

Trocos expugnat.

corum Iagelo: neque diu Trocenſes vim tulere; deſperatis auxiliis, cum civitate, arcibus, & fortunis in Iagelonis partes conceſſerunt. Vbi ea Kieyſtuto ex ordine ſunt nunciata, relictis Ruſſorum legionibus qui aut Novogrodiæ obſidendæ inſiſterent, aut finitima ab infeſtationibus Koributi tuerentur: ipſe magnis itineribus in Samogitiam regreſſus, lecto tumultuariè milite Viliam tranſgreditur, caſtra ſua Vitoldo, qui jam Grodnenſes ſub ſignis habebat, conjungit. Quia verò per legatos auxilia à Ianuſſio Maſoviæ Duce affine ſuo nuper popoſcerat, eaque in dies ventura expectabantur, noluit exiguis copiis, rectà contra Iagelonem ductis, ante adventum auxiliorum in extremam dimicationem ſummam rei deducere. Ne tamen armatis, quos habebat, torpentibus inter ocia agendi tempus laberetur, Trocorum oppugnationem orſus eſt. Paucis diebus continuatâ obſidione, arcta undique res, ad alia conſilia coëgit. Inde enim ſignificabatur, Ianuſſium non modò auxilia denegaſſe; verùm

Kieyſtutus contra Iagelonem ducit, Trocos obſidet.

verùm etiam violandorum impunè fæderum opportunitate arreptâ, novum bellum per Subſylvanam ditionem circumferre. Et jam Drohicinum, Mielnicum, Suraſum, Kamienecum ſubitâ incurſione occupaſſe. Inde Iagelonem Livonicis ac Pruſſicis auxiliis auctum, jam Vilnâ caſtra moviſſe. Perſpectum erat Kieyſtuto, quàm ingentes hoſti eſſent copiæ: quantum ipſi & armorum genere, & numero militum, inferiores. Attamen ſeu cauſæ æquitate ſecurus: ſeu quòd in fuga parum præſidii, plurimum turpitudinis veteranus miles & Imperator videret, ingentes vir ſpiritus contra Iagelonem duxit, caſtraque caſtris aperto campo objecit. Conſtiterant inſtructæ ad prælium utrinque acies apparebat Kieyſtutianos obſtinato in pugnam & mortem, gradu pergere; atque adeò ſolâ pænè deſperatione agi; hinc Iagelo, quanquam de ſuorum victoriâ non dubitaret, ingentem tamen cladem animo præcipere: quare fraudes priùs experiri apud ſinceras mentes, quàm arma contra exercitum bello

Iagelo ante pugnam, fraudibus contra Kieyſtutum agit.

militem

militem maluit. Vitoldum per internuncios aggreditur. *Obteſtatur, ut obfirmatum pugnandi ardorem, mitioribus conſiliis, ipſe paterque ſuus reſtinguerent. Meminiſſent non hoſtiles, ſed fraternas ex adverſo acies ſtare. Non pugnam modò, ſed victoriam ipſam, toti deinde poſteritati deteſtandam, ſe penitus execrari. Nam cuicunque tandem ex Superûm ſententiâ ſit deſtinata: neutri tamen aliter ceſſura eſſe, quàm per tot parricidia, fraternaſque cædes. Horrere ſe tantum ſcelus: atque ideò quantiſvis propriis diſpendiis, concordiam ſine ſanguine malle. Interponeret ſe modò Vitoldus arbitrum, facilè ab eo, inter Kieyſtutum & Iagelonem, pacem æquâ poſſeſſionum partitione ſtabiliri poſſe.* Non difficilem Vitoldi animum ad ea conſilia reperit Iagelonis legatio, utpotè nondum de integro averſum, & è vetere ſtudio non parùm retinentem: tamen quia inter tot violatæ fidei argumenta difficile erat nihil ſuſpicionis in animum tranſmittere, armato fidere non plenè audebat. Miſſus itaque Skirgaylo Iagelonis frater, qui commeaturis inter exercitus pacis ſtabiliendæ cauſâ, ac inprimis Vitoldo, jurisju-

 randi

randi interpositis religionibus, coram pro se & Iagelone securitatem sponderet. Diu de paciscendi fœderis rationibus, stante interim in armis exercitu, inter Duces Iagelonem ac Vitoldum actum est: verùm quòd nihil stabile decerni posset absente Kieystuto, ipsum, ut adesset, invitare placuit. Fidem itaque suam rursùs Iagelo juramento obligat: Kieystutus post multam tergiversationem, Skirgaylone sanctè coràm omnia tuta promittente, ac Vitoldo suadente, tandem Iagelonem accessit. Negotium totum, magis fortè destinato consilio, quàm decernendarum rerum difficultate, in vesperum extractum est. Tum primùm Iagelo vultu ad gratulationem speratæ pacis in speciem composito, subjicit. *Paucis quidem jam horis ad rem totam absolvendam opus esse: sed ab ingruente nocte, illas haud permitti. Quare quæ consilio superessent, commodiùs in crastinum diem differenda. Quoniam verò de plerisque jam convenissent, non esse necesse, tam incommodâ statione non necessariam sibi molestiam accersere: venirent potiùs Vilnam; noctem ad curanda*

Kieystutus dolo ad castra Iagelonis allectus, Vilnam deducitur.

randa corpora acciperent; & sociali cœna, futuro fœderi præluderent; cras negotio supremum finem additurî. Sensere Kieystutus Vitoldusque, & pauci qui aderant è proceribus comites, quò res spectaret: quid, ultra illa verba, Iagelonis animus agitaret, planum erat: sed jam inconsulta temeritas, quâ se illis insidiis induerant, damnari tantùm poterat, non corrigi. Verbo etiam de violata jurisjurandi fide queri ausi non sunt; ne scilicet jurgio, apertæ vi initium darent: ubi ipsi à suis avulsi inter medias hostium legiones, nihil manu tentare possent. Dissimulato itaque timore Kieystutus, quia repudiare absque periculo non poterat, Vilnam profectus est: exercitibus in castra quietè concedentibus, quòd utrique putarent, Duces suos confectis ex voto rebus, fœdera communis hospitii religione auspicari. At *nunquam periculo res vacat, cùm ipsa belli capita, solius fidei datæ acceptæque confidentiâ, armato se hosti credunt. Difficilis enim animo ad vix aliqua ibi fidei constantia, ubi quidvis cum hoste patrandi opportunitas, manu tenetur.* Eâdem

 nocte

nocte Iagelo proculcatis amicitiæ, sanguinis, jurisjurandi, hospitii juribus Kieystutum ac Vitoldum comprehendi jubet; atque illum avehi Krevum, hunc Vilnæ in custodiam conjici. Ita Heros ille tot casibus medios inter hostes superior, consilio Vlysses, manu Achilles Litvaniæ, nepotis scelere domi interiit: quintâ nocte submissis à Iagelone sicariis (præcipui erant ex illis qui cubiculi Principis officiis præerant, Proxa, Bilgenus, Kiszyca, aliique) in carcere Krevensi strangulatus est. Parentavit patruo, regiâ pompâ Skirgaylo Vilnæ in campo Swintoroha. At Iageloni efferatior in vindictam animus nondum resederat. Vidimundum primarum in Samogitia opum senem, Birutæ Kieystutianæ uxoris parentem, in rotam agi jussit: bona ejus conjugi affinibusque adempta Montivido attribuit. Solus supererat Vitoldus, ad quem velut aggere objecto, effusus vindictæ impetus aliquantùm hæsit. Obstitit enim tum veteris consuetudinis recordatio, tum novorum studiorum conscientia,

Kieystutus & Vitoldus Vilnæ jussu Iagelonis comprehenduntur.

Kieystutus Krevi strangulatur: Vidimundus in rotam agitur: Vitoldus in carcerem compingitur.

scientia, ne gravius aliquid in eum repentè decerneret. Sensim itaque adolescebat conceptum facinus: hinc tempus datum Vitoldo ad meliorem fortunam servando. Vilnâ ille Krevum honorificè deductus, regio cultu quoad alia habebatur, nisi quòd arctissimâ custodiâ servaretur; quæ nemini suorum conspectum, nedum colloquium permittebat. Sola conjunx Anna, fortunam viri spontè secuta, cum duabus puellis liberè admittebatur. Atque hoc ipsum satis fuit ad libertatem Vitoldi: ita *sæpè minimis momentis fata consistunt.* Vigilum enim quispiam admonet Annam, Vitoldo certam cædem imminere: addit sceleris administros à Iagelone destinatos jam Krevum advenisse. Aperit illa rem totam marito, simulque suadet ut assumpto unius è puellis habitu, elusis vigilibus, se hosti & certæ cladi eripiat: amicorum curâ omnia ad fugam comparata haberi. Successit feliciter muliebre consilium; mentito sub vesperum habitu vigilias Vitoldus superavit, atque inter tenebras è muris demissus, conscenso

Vitoldus insigni conjugis ingenio è carcere Crevensi liberatur.

ſcenſo equo in Mazoviam evaſit. Acceptus ibi à Ianuſſio Duce uxoris Annæ parente humaniter, aſſignatiſque poſſeſſionibus adjutus; citò ſeu alia quavis de cauſa; ſeu quòd Litvanis incurſionibus ea regio infeſta eſſet; ſeu magis quòd bellum animo vir acerrimus volveret, eoque reſpiceret unde majora præſidia ſperare poterat, ad Conradum Zelnerum Pruſſiæ Magiſtrum abiit. Duriorem ſe primo congreſſu Zelnerus prætulit, cauſatus, non voluntate, ſed neceſſitate amicitiam Equitum Pruſſiæ, à Vitoldo quæri. Illud æquiùs tergiverſationi ſuæ obtendiſſet; quòd priora ſibi cum Iagelone fœdera contra Kieyſtutum ejuſque familiam intercederent: verùm homo Litvaniæ inhians, parum penſi habebat, cujus fœdera ambiret, cujuſve rejiceret; modò, nunc illum, deinde alium, auxiliis firmando, mutua Litvanorum odia, in ipſius Litvaniæ excidium aleret, armaretque. Atque ea cauſa eſt cur non diu ſeveriorem illam perſonam tulerit: mox enim promiſſis auxiliis, Vitoldo Mariæburgi ſedem

In Mazoviam, deinde in Pruſſiam evadit.

dem deſignavit: præſertim cùm è Samogitia illaque Litvaniæ parte quæ Kieyſtutiani juris erat, præcipui ad Vitoldum commearent, qui oblatis ſuis opibus bellum in Iagelonem accendebant. Iagelo defunctus, ut rebatur, domeſtico periculo, vires convertit ad externum hoſtem ſubmovendum è Subſylvania: quam Ianuſſius Mazoviæ Dux, inter civilia Principum Litvaniæ diſſidia, Litvanis nuper ademerat. Drohiczyno inprimis exercitus admotus, oppugnationem virtute præſidiariorum valde difficilem habuit: præſertim cum Saſzynus Curiæ Ducis Magiſter, per media obſidentium caſtra viam ſibi fortiter aperuiſſet, & centum equitibus quâ haſtis quâ baliſtis minoribus armatis comitatus, in arcem penetraſſet. Per proditionem deinde aliquorum Ruſſorum per loca aliquot ſimul ædificiis accenſis, cùm inde conceptus ignis graſſaretur, inde Litvanus muris acriter inſtaret; vir fortiſſimus, quòd ſimul utrique malo non ſufficeret, arcem ſemiuſtam Iageloni dedidit. Paucis poſt diebus Surazum deditio-

An. 1383.

Iagelo Subſylvaniam à Mazovitis recuperat.

deditione, Mielnicum inopinato inſultu receptum. Kamienecia octo dierum obſidione hoſti extorta. Vindicatâ proſperè Subſylvaniâ, domum major cura avocabat. *Vitoldus cum Pruſſis & Samogitis Litvaniam invadit, Trocos occupat.* Vitoldus enim cum Samogitis conſtanter factionem ſuam ſecutis, & Magiſter Pruſſiæ cum ſuis in viſcera ipſa Litvaniæ ferro graſſabantur. Vaſtatione agrorum Trocos uſque pertigerant: ceſſeratque illis oppidum cum bina arce: ſed ad famam redeuntis cum victore exercitu Iagelonis, citato agmine è Litvania exceſſerunt, arcibus duntaxat valido Germanorum præſidio, commeatuque abundè firmatis. Quia tamen, quâ nuper ruinis patefactæ fuerant munitiones, tam properè non potuerant refici: non diu ſuffecere præſidiarii loco retinendo, atque oppugnationi ſuſtinendæ: *Iagelo Vitoldianos Trocis ejicit, cum Vitoldo paciſcitur.* præſertim cum non die aut nocte unquam inſultus remitterent Litvani. Pacti itaque libertatem fortunarumque exportationem Germani oppidum Iageloni dediderunt. Interea Samogitæ communi gentis conſilio, partes Vitoldi

toldi tuendas ſuſcipiunt. Iuſta hæc omnino metuendi cauſa erat, ne ſi plures provinciæ id exemplum ſequerentur, civili concertatione omnia Crucigerorum armis per Litvaniam, nuda apertaque proderentur. Præcipuas itaque artes ad conciliandum Vitoldum intendere viſum eſt: miſſi occultè impigri viri, *qui miſericordiâ civium, cæteriſque ſtudiis ſolicitarent animum, necdum ſui patriæque oblitum: promitterent ab Iagelone cuncta, quæ prætendere poſſet, atque adeo quæ infami apud hoſtes exilio & incertæ eorum fidei anteponere meritò deberet.* Succeſſit auſpicatò negotium. Vitoldus clam è Pruſſia abiit; acceptaque quam ex pacto ceſſerat Iagelo, poſſeſſione Grodnæ, Volkoniſci, Breſtiæ, priorem amicitiam conſtanter reſumpſit: tantaque deinceps ſubſecuta eſt ſtudiorum atque conſiliorum conjunctio, ut ne nuncium quidem, extra patriæ fines, inſcio Iagelone Vitoldus deſtinare fuerit ſolitus. Iagelo verò arcendi hujus belli neceſſitate liber, alterius inferendi curas ſuſcepit. Contra Ianuſſium inprimis Mazoviæ Du- *An. 1384.*

cem

Iage'onis in Mazoviam & Poloniam expeditio.

cem exercitum duxit: vaſtatis quæ injuriæ per Mazoviam patebant, populabundas legiones in Sedomiriam Polonorum provinciam tranſtulit. Belli quidem hujus Polonici Cromerus non meminit: ne tamen quiſpiam meritò deſideraret, quod à pluribus Ruſſis conſignatum reperio; noluit noſter Strycovius lectorem ea ignorare, quæ illi ſeu errore, ſeu rei geſtæ notitiâ in ſuos commentarios retulere. Quàm latè præterfluente Viſtula vaſtatio arceri non potuit, ferro ac igni abſumpta cuncta: miles ab effuſa populatione cum præda ad Zawichwoſtum in caſtra convenire juſſus. Arx eò loci erat ab adverſa Viſtulæ ripa, in quam terrore vaſtitatis plerique nobiles è propioribus agris liberos fortunaſque comportarant: rati hoſtem fluvii tranſitum nequaquam attentaturum. Nam neque alveus, aquis per eos dies auctis, erat vadoſus: neque ullæ in promptu aut naves, aut rates tranſportando militi, idoneæ. Omnis tamen difficultas Radivili Equeſtris turmæ Præfecti audaci conſilio ceſſit: hærentibus enim

Radivili in Zawichwoſti expugnatione ſolertia.

enim in expediendo conſilio ceteris, ille circumductâ circa ſiniſtram manum equi caudâ, equum in flumen præcipitem agit, ſuoſque idem facere jubet. Horum exemplo totis caſtris, non expectato Ducum imperio, tumultuariè in flumen properatum: ſatiſque feliciter in adverſam ripam pars inſidentes equis, pars de caudâ vel jubâ penduli, evaſerunt. Defunctis eo periculo, majus oppugnandæ arcis ratio negotium objecit: cùm nihil præter equos, & arma aperto tantùm campo idonea, haberent. Hic quoque ingenio, prompto ad ſubita, Radivilus uſus, ſingulos milites è vicinis ſepibus ac tectis, quantum ferre poſſent, ligna comportare jubet; tum congeſtas ingentes ſtrues ſenſim in foſſam promovere: exæquatâ foſſâ, tantâ deinde copiâ, fuſtes in adverſa mænia contorſere; ut fama obtinuerit, arcem baculorum conjectu inſepultam fuiſſe: propius tamen verò, quod pauci tradiderunt, obſervato vento ſubjectum eſſe ignem conjectis in foſſam lignis; tum ſerpente ſecundùm ventum

 tum

tum flammâ, mænia arcemque univerſam incendio periiſſe: paucis per flammas dilapſis, qui captivitatem morti prætulere. Inde latiſſimè per minorem Poloniam vaſtitas circumlata eſt: nonniſi ad Viſlicam & Calvummontem populabundæ legiones prædationem ſtiterunt. Hæc clades eo major fuit, quò liberiùs Litvani arma circumferebant, domeſticis Polonorum diſſidiis, ſecuritatem hoſti facientibus. Mortuo enim Ludovico Rege, diverſa pro novo Rege ſtudia, præcipuos in Republica Principes, non contentionibus modò, ſed & bellis exercebant. Inter opimam ex Polonia prædam, ſolis Ruſſis (Polonarum enim rerum ſcriptores non memorant) auctoribus accepimus ſpoliato Calvimontis templo, Crucis, in qua humani generis pretium Chriſtus olim pependerat, partem religiosè ac magnificè eò loci aſſervatam Dowoynæ obtigiſſe. Vilnam deinde cum triumpho regreſſis, ingentem cladem inter confertam plebem (ſi quis temerè ſarcinas, quibus ſacra illa præda habebatur, attigiſſet)

Dowoynæ Litvano transeundi in Poloniam occaſio.

graſſari cæpiſſe. Denique cum nobilis puella, illuſtri in Polonia domo (de Habdank) orta, inter cæteros nuper captivos abducta, cæleſtis ſpiritûs ſecundùm quietem viſi monitu, cauſam cladis edocuiſſet: & Crucem illam, & puellam muneribus honoratam Iagelone jubente, à Dowoyna in Poloniam reductam eſſe. Qui, quòd nuper captivam fæminam honeſtiſſimè habuiſſet, à parentibus, ipſaque puellâ magnarum opum unica hærede, in matrimonium invitatus; ſuſceptis Chriſtianis ſacris in Polonia manſit: auctus eſt ibi novo ſtemmate; quod Dubno, vulgari vocabulo dicimus, cruce ad memoriam rei actæ ſervandam, inſigne. Per idem tempus Hungari, quòd de poſſeſſionibus per Pokuciam cæteramque Ruſſiam ſibi nuper attributis, à morte Ludovici Regis, non levem cum Polonis concertationem metuerent: acceptâ ingenti pecuniâ Oleſkum, Kremenecum, Horodlum, Lopatinum, Swiatinum, Lubarto Iagelonis patruo, (qui tunc pro Litvaniæ Principe, Luceoriæ,

Hungari arces aliquas in Ruſſiâ Litvano vendunt.

riæ, Volodimiriæ, atque per universam Volyniam imperabat) vendiderunt. In Polonia interea civilium bellorum, mutuarumque vastationum tædio, factionibus de pertinacia remittentibus, animi in concordiam ab interregno coivere. Tandem Hedvigis Ludovici Regis natu minor filia, communi voluntate Regina renunciata est, atque excluso Sigismundo Brandeburgico, quem Elizabetha Regina mater administratorem Regni destinaverat, atque pars Regem Poloniæ nuper dixerat, Cracoviæ solenni ritu per Bodzentam Archiepiscopum Gnesnensem inaugurata; Regni per se administrandi suscepit curam: donec de sponso Rege, è Reipublicæ bono, ordinum consiliis provideretur. Vulgata ejus rei apud finitimos Principes fama, Iagelonem ad ambiendum eas nuptias permovit. Legatio honorificentissima in Poloniam decreta: capita legationis Skirgelo, & Vigundus Basilius seu ut alii volunt, Borysus, fratres Principis, cum Haunulone Vilnensi Gubernatore: addita munera Reginæ ac Proceribus, permunifica.

An. 1385. Iagelo nuptias Hedvigis Polonorum Reginæ ambit.

Conditiones quibus matrimonium poscebatur, præcipuæ erant. *Jagelonem matre Christiana genitum, neque mediocriter in eam religionem semper propensum; cum universis suæ gentis ordinibus, sacra Christiana Romano ritu suscepturum: quicquid in Russia, vel Podlachia, per Litvanos Polonis hactenus ereptum esset, Polonæ ditioni consignaturum: captivos, quicunque è Polonis vel Russis haberentur, absque pretio liberos dimissurum: Magnum Litvaniæ Principatum, cum universis Litvani juris provinciis, Reipublicæ Polonæ æterno fœdere conjuncturum: quicquid in thesauris haberet, in Poloniæ Regni commoda cumulanda expensurum: atque inprimis omne consilium ac opem collaturum ad Silesiam, Pomeraniam, Prussiamque recuperandam.* Eò gratiora hæc proceribus Polonis acciderunt, quia & minùs expectata, & in rem Polonam non parum conferentia: quare legatio æquissimis auribus accepta est; visumque omnibus, studiosè allaborandum esse, ne qua firmandæ, per conjunctionem validæ gentis, Reipublicæ occasio impediretur. Reginæ tamen (ut ferè *fœminis privati amores*

Legatio Iagelonis Polonis grata, non Reginæ.

amores ante publica commoda sunt) alienior erat ab his consiliis atque Iagelone (cujus formâ aliquantùm offendebatur) animus; præsertim quòd alteri à teneris obnoxius. Infantem enim illam, ac propè in cunis, parens Ludovicus Guilhelmo Austriæ Duci desponderat, ducentorum millium vadimonio adjecto. Legatis Iagelonis, ejus quoque pecuniæ annumerandæ debitum, in Principem suum transcribentibus, cùm Regina nihilò propensiorem se ferret, Reginæ matris per legatos sententia quæsita est, quid super eâ re censeret: lubens illa permisit, uti Poloni, quod è Republica fore videretur, decernerent. Quare permoto priùs Reginæ in eandem sententiam animo, *pietatis præcipuè (quod maximum in teneras mentes telum est) prætextu*; ne scilicet tantæ gentis ad Christum accessioni obfirmatis in Austriacum amoribus obstaret: frequenti Senatu, Reginæ matrimonium Iageloni promissum est; simulque Legati in Litvaniam missi, Volodko de Ogrodzieniec, Christinus de Ostrow, Petrus Szafraniec de

Legati ex Polonia ad Iagelonem.

de Luczyce, Hincza de Rogowo. Cùm negotium Iagielonium hinc inde per legatos agitur; Vilhelmus Austrius seu occultis nunciis evocatus, seu quòd aliàs propensiorem in se Reginæ animum cognitum haberet, Cracoviam splendido comitatu advenit. Exclusus quidem ille fuerat arcis ingressu, Dobieslai de Kurozwak Castellani Cracoviensis curâ: sed quòd è propinquo suis rebus intenderet, parvo negotio priora Procerum consilia pæne expugnavit. *Agendis enim rebus, vis quædam potior, ac momentum, ex præsentia accedit: at quæ per internuncios quantumvis impigros geruntur, plerumque nequeunt, ita administrari; ut non aliquantum langueant.* Itaque frequentiore colloquio, conviviisque hilarioribus, à Reginâ ad Cænobium D. Francisci adhibitus Austrius; de ejus in se affectu jam certus, reliquæ Curiæ animos humanitate ac liberalitate solicitare ausus est: tantumque jam illis artibus profecerat, ut & ipse intra arcem versari, regiaque pro hospitio uti permitteretur; & plerique mutatâ mente, standum esse

Procerum atque Reginæ animus, rursus à Iagelone avertitur.

esse veteribus Ludovici Parentis pactis non obscurè sentirent. Certè nisi maturè venientis magno apparatu ad nuptias Iagelonis rumor vulgatus, consiliorum seriem interturbasset, matrimonium inter Hedvigim & Guilhelmum haud invitis Proceribus constitisset. Verùm hi, ad eum rumorem, repentè præsentium oblivisci; in consultæ mutationis pænitentiâ, etiam vehementiùs cum Guilhelmo agere. Nam & arce ejectus est: & clausis portis ab Reginæ conspectu arcebatur. Ægerrimè id ferebat Regina: & quòd magis mirere, propriis manibus vim claustris parabat: ausura certò supra sexum ac majestatem aliquid, nisi Demetrius Gorayski Regni ærario Præfectus impotentes fæminæ impetus prudentibus consiliis composuisset. Guilhelmus verò plura veritus, spontè Cracoviâ clam se proripuit, multa supellectile inter tumultuarium abitum relictâ. Paucis post diebus Iagelo, Litvaniæ Proceribus, ac præsertim suæ stirpis Principibus comitatus, ad aliquot milliaria Cracoviensi

Rumor de adventu Iagelonis connubium cum Austriaco disturbat.

An. 1386.

viensi Palatino Spitkone Melstinski, cum delectâ Equitum manu, obviam honoris causâ progresso, Cracoviam magnifico spectaculo, pridie Id. Febr. invectus est. Eodem die Reginam ipse coràm salutavit: postero, per Skirgelonem & Vitoldum fratres, amplissima munera obtulit. xvj deinde Kal. Mart. qui D. Valentino sacer est, à Bodzenta Archiep. Gnesnensi Christianis sacris initiatus, Vladislai nomen accepit. Alii quoque Duces (qui Christiana sacra nondum susceperant) cum religionibus, nomina mutarunt: Vigundus cum Vitoldo Alexandri, Skirgailo & Korigailo Casimiri, Swidrigailo Boleslaus, Dougothus Georgius, dicti. Successerunt connubialia Regum fædera; quibus ritè peractis, cum pro Iagelone Alexander Vitoldus, Michael Iawnutides, & Theodorus Lubartus Sanguszko, Reginæ ac Polonæ Reipublicæ spopondissent; fore ut singula, quæ per Legatos nuper essent promissa, ex fide ac ordine præstarentur: solennibus cæremoniis, Iagelo Rex Poloniæ inauguratus

Iagelo Cracoviam venit, baptizatur, coronatur.

ratus est. Tum singuli Litvani Proceres, suo ac Provinciarum quibus præerant, nomine, Regi Reginæque fidem jurejurando obligarunt; atque ea conventa & pacta, ut æternum rata inconcussaque manerent, tabulis publicis, caverunt. Cùm ea maximè Cracoviæ omnes agunt, cladis insperatæ nuncius publicæ hilaritatis fortunam evertit. Conradus Zelnerus, nuper amicè à Regibus ad Connubialia sacra invitatus, partitus bifariam exercitum in Litvaniam simul & Samogitiam irruptionem fecerat: neque levis erat aut trepidatio, aut vastitas; utroque malo crescente ex absentia Ducum. Ab alia parte Andreas Vigundus Trubecensium Dux, Iagelonis frater, Dunam transgressus ditiones Litvanas infesto milite populabatur. Puer ille admodùm ad Christiana Græci ritus sacra accesserat: hinc, aliisque dotibus, ante alios fratres Russis gratior, universam propè Russiam vehementer jam ante in se inclinaverat. Russicis itaque opibus fidens, cùm absentibus aliis occupandi Principatus spem, imma-

Bellum in Litvania cum rebelli Iagelonis fratre Andrea Vigundo.

immaturiùs in animum admisisset pertracto in Societatem belli Henrico Livoniæ Magistro, factaque à Conrado Zelnero Prussicorum auxiliorum spe, audacior, arma per proximam Dunæ oram circumferebat: Lukomlâ, validâ satis arce, per cruentam oppugnationem, potius; propinquiora loca non magno negotio occuparat; Druiâ, Drissâ, atque Polociâ prope sponte deditionem facientibus. Sub idem tempus planè (ut dubium omne absit, rem totam compositis consiliis actam esse) Suentoslaus Smolenscensium Dux Vitepsciam, indè Orszam aggressus, cùm civitates ipsas expugnare non potuisset, Tyrannorum magis instituto, quàm militari more, exquisitâ per agros crudelitate sæviit. Nam captos promiscuè aut in pagos compingi, & flammis subjectis exuri jubebat, aut levatis in altum ædificiis, ordine longo eos substernere, atque in jacentium colla, levata onera dimittere. Celeribus ista nunciis Cracoviam allata, Litvanos quamprimùm contra hostem ire compulerunt: dati à

Rege qui ſummæ rei præeſſent Caſimirus Skirgailo, & Alexander Vitoldus; Duces in rebus ſubitis experti: raptis, quæ eo tumultu poterant, copiis (quibus non exigua Polonorum Volonum manus ſponte acceſſerat) acceleratum agmen in extremam Litvaniæ oram, ut abeunti cum præda Conrado, via interciperetur: ſed jam is non ſatis aperto fidens, in tutiora maturè, cum prædâ, abierat. Quare toto robore contra Vigundum itum eſt. Lukomla inprimis arx pertinaci oppugnatione recepta eſt: exciſiſque, quæ ibi Ruſſorum ac Livonum manſerant, præſidiis; quo deinde exercitus ducendus foret, nonnihil ſententiis variabatur. Ad Polociam propior hoſtis erat: ſed ad Mſciſlaviam gravior, & crudelitate & viribus. Iam enim Suentoſlaus ab Orſzana agrorum vaſtatione Mſciſlaviam ingreſſus, caput Provinciæ civitatem, magnâ ſuorum, ſed nec minore mænium ſtrage pænè ad extrema compulerat: vix aliquam moram res pati poterat; ceſſuram hoſti urbem certò ferebant exploratores,

Skirgailo & Vitoldus bello in Litvania præficiuntur.

tores, niſi ſubſidia in tempore adeſſent. Lukomlæ ergo valido præſidio relicto, ſepoſitâ tantiſper Polociæ curâ, rectà miles contra Suentoſlaum ductus: ita patentibus inter ruinas mænibus, apertaque per cuniculos civitate, jam pænè abſoluta expugnatio omitti debuit, & univerſa moles belli in venientem exercitum verti. Quà latius excurrebant planiores campi inſtructâ acie, magno impetu in venientes Litvanos Suentoſlaus incurrit: primi congreſſus ferociam, nihilo remiſſior, cùm totæ acies coivere, pugna excepit. Diſpar nihilominus pugnandi cauſa, ut diſpares animos faciebat, ita diſparem pro æquitate eventum attulit. Turbari primùm apud Ruſſos mediæ, aciei ordines: quos, reficere Suentoſlaus conatus, cùm audaciùs hoſtibus adequitat, à Litvano equite lanceâ medio pectore confoſſus, interiit. A cæde Ducis, tota acies in fugam, quà propiores ſylvæ erant, effuſa eſt. Caſtra, ab hoſtibus deſerta, victoribus ceſſere: Georgius quoque filius Suentoſlai, poſt acerrimam circa ſe edi-

Suentoſlaum Smolenſcenſium Ducem profligant.

ſe editam pugnam, ſaucius in poteſtatem venit: reſtitutus deinde paterno Principatui, cùm priùs in fide ac obedientia Iagelonis, Magnorumque Litvaniæ Ducum ſemper futurum jurejurando ſe obſtrinxiſſet. Victoriâ eâ potitis, vix aliquid negotii in recipienda Polocia repertum: expugnata urbs: de rebellibus, qui autores facinoris aliis fuerant, pænæ ſumptæ: Andreas Vigundus Dux & fax ejus belli, captivus ad Iagelonem miſſus; univerſa Ruſſia pacata. Ne tamen quid rurſus ab ea parte turbarum cieretur; Boleſlaus Swidrigailo, cum mediocri præſidio Polociæ manſit: reliquo exercitu dimiſſo, Vitoldus Grodnam, Skirgelo Trocos, Mſciſlaviam Simon Linguien, in Severiam Demetrius Korybutus rediere. Ejus belli curâ liber Iagelo, Vigundo fratre captivo ad Checinenſis arcis carcerem relegato, firmandis Polonicis rebus, per varias interregni vices non parum concuſſis, neque adhuc quietis, impenſiùs ſe commodavit: tùm ut initio Regni, incolis ſe quàm maximè probaret, tum ut ſe-

Pólociam recipiunt, Vigundum capiunt.

ut ſequens annus expeditior ſibi relinqueretur, ad Chriſtianam religionem ſtudioſiùs totâ Litvaniâ propagandam. Itaque compoſita ad leges per Poloniam tranquillitate, primis menſibus hybernis Vilnam cum Regina venit. Aderant comites Regi è Polono Senatu, Archiepiſcopus Gneſnenſis Bodzenta, Ioannes Epiſcopus Cracovienſis, Ianuſſius & Semovitus Mazoviæ, Conradus Oleſnicenſium Duces, Palatinus Poſnanienſis, Bartholomæus de Wiſzemborg, Chriſtinus de Kozieglowy Sadecenſis, Nicolaus Oſſolinski Viſlicēſis Caſtellani. Cancellarius Regni Zaklikus de Miedzygorze, Procancellarius Nicolaus Moskorowski, & Supremus Cameræ præfectus Spitko de Tarnow. Poſt peracta hoſpitalia feſta, genti univerſæ ad initium verni per quadraginta dies jejunii comitia indicta. Frequentes ordines convenere atque inprimis Principes Regii ſanguinis. Statutum ibi eſt uti ſuperſtitioſus plurium Deorum cultus totâ Litvaniâ, cæteriſque Litvani juris provinciis, penitus eliminaretur: & Chriſtiano ritu unum Supremum Numen ab omni-

Iagelo è Polonia in Litvaniam venit.

Comitiis indictis, aufert ſuperſtitioſum plurium Deorum cultum.

omnibus deinceps adoraretur. Legem eam primi ſunt executi, qui ex Equeſtri Ordine Comitiis interfuere. Chriſtiano inſtituto ſacris aquis abluti: tum in area arcis infimæ, quo loco, Perkunas vulgò, Fulminum præſes perpetuo igne curabatur, templum D. Staniſlai titulo per Archiepiſcopum Bodzentam dicatum eſt: à Iagelone ampliſſimi cenſus Epiſcopo Vilnenſi, cæteriſque Sacerdotibus ejus Collegii, vulgò Canonicis attributi. Epiſcopus renunciatus eſt Andreas Vaſillo nuper reginæ à ſacris confeſſionibus, vir nobili in Polonia Iaſtrzebeciorum genere ortus, religioſam inter Franciſcanos vitam profeſſus. Minora deinde ſacerdotia per proxima loca Vilkomeriæ, Niemenczynæ, Miſſogolæ, Miednicis, Krevi, Obolciis, & Hayni erecta: templa hæc, Regina quoque magnificis donariis & pretioſa ſupellectile cumulavit. Iiſdem comitiis lege cautum eſt ne Ruſſi, matrimonio Catholicis priùs jungerentur, quàm ritus Græcos deſeruiſſent: fortaſſis quòd eo tempore Ruſſi à Romano Ponti-

Epiſcopatum Vilnenſem cum aliis Eccleſiis erigit.

Pontifice, Græcorum defectionem ſecuti, abhorrerent. Additum magnâ piæ in Chriſtianam religionem propenſionis ſignificatione, uti poſſeſſiones Eccleſiarum ab omni penſione, oneribuſque fiſcalibus aut militaribus immunes perpetuò eſſent: nullumque jus ipſe Princeps, nedum cæteri profani magiſtratus in capita, aut bona Eccleſiæ, haberet. In ſingula hæc, ordinibus conſentientibus, Skirgelo Trocenſis, Volodimirus Kijovienſis, Korybutus Novogrodenſis, Vitoldus Grodnenſis Duces vice omnium ſubſcripſere. His ex ordine conſtitutis Dobrogoſtus Poſnanienſis Epiſcopus Romam ad Vrbanum IV profectus eſt, qui pro Rege, (ex vetere Chriſtianorum Regum inſtituto) ſupremam in Chriſti Vicario poteſtatem recognoſceret, atque ea quæ in Litvania in rem Chriſtianam acta eſſent, partim nunciaret, partim rata pro ſumma authoritate haberi, impetraret. Dimiſſâ deinde in Poloniam cum Polonis Proceribus Reginâ; ipſe rudibus ad Chriſtiana ſacra adducendis omni ſtudio in-

Poſnanienſem Epiſcopum Romam mittit.

dio incubuit. Difficilem admodum hunc laborem inprimis expertus eſt: *nihil quippe durius in humanis, quàm avitas religiones, quibus quiſque innutritus ſit, alieno juſſu ejurare. Neque enim reverentia metuſque Deorum ille, qui à tenero mentibus injectus, cum annis creſcit, rudibus animis vi ſolâ evelli poteſt.* Cùm tamen adverterent jubente Rege ſacros ignes extingui, aras atque adyta profanari, lucos ſuccidi, ſerpentes necari, atque omnia ſecurè ac impunè perpetrari: tum vana eſſe, quæ hactenus timuiſſent, ſuſpicari; ac metu ſenſim imminuto, in Principum religiones ſpontè tranſire. Fortè cùm Sacerdos gente Bohemus, de nomine Hieronymus, ſimulacrum Dei Perkuni, ſecuri demoliretur, incauto ictu pedem ſibi graviter ſauciaverat: itaque populus Numinis violati irâ hæc accidiſſe vociferari, religiones ſuas profanatas plorare: at cùm idem Hieronymus, ductâ ſuper vulnus manu, Crucis ſacræ effigiem deſignaſſet; verique Dei nomine invocato, ſanum repentè pedem circumſtantibus oſtendiſſet: tum verò inſolentis

Agreſtes ad ſacra Chriſtiana inducit.

lentis prodigii ſpectaculo attoniti, novæ religionis dignitatem ſuſpicere, antiquæ vanitatem deridere. Accedebat quòd Princeps ipſe univerſam Litvaniam luſtrans, non verecundaretur Chriſtianam doctrinam ad frequentem plebem Litvano idiomate interpretari. Sacerdotes enim ejus linguæ ſatis periti ad manum haberi non poterant. Confluebat in dies populus; non humanitate ſolùm, ſed & munificentiâ Principis excitatus: nam quòd ruſticanæ plebi, ſolius lineæ ac pelliceæ veſtis hactenus uſus fuiſſet, ſingulis verò qui ſacro fonte abluerentur, lanea albi coloris attribueretur; magni concurſus fiebant. Oportebat ad fluvii ripam conſtitutos, per cohortes recenſeri, atque ſingulis cohortibus ſua deſignando nomina, aquis aſpergendo tingere. Triginta millia ruſticanæ ac oppidanæ plebis eâ expeditione, ſacro fonte abluta eſſe memorantur: atque adeo in hanc diem fluvii, ad quorum ripas Chriſtiana hæc expiatio peracta eſt, populari vocabulo vocantur Swienta: cui reſpondet latina vox

Sancta. Interea Vitepscii ac Polociæ aliquantùm tumultuatum est: quò excurrere Rex coactus, auctoribus capite mulctatis, motus eos brevi compescuit. Inde rursus Vilnam regressus, sororem suam Alexandram, Semovito Mazoviæ Duci in matrimonio collocavit: è quâ ille suscepit Cymbarcam, Ernesti deinde Archiducis Austriæ conjugem, Friderici tertii Romani Imperatoris matrem. Post nuptiarum solennia regio apparatu ibidem celebrata; quòd abitus in Poloniam maturandus sibi esset, præcipuis primorum consentientibus Casimirum Skirgelonem, sui loco Magnum Litvaniæ Ducem renunciavit, atque solitis ceremoniis inaugurari jussit: eâ nihilominus obstrictum conditione, ut Iageloni Regi supremum jus in Litvaniam remaneret. Rebus per Litvaniam in eum modum compositis, in Poloniam rediens, Volyniam ex itinere obiter lustravit: ubi quòd Cresłao Curasvanscio Polono Præfecturam Luceoriæ contra Litvanorum sententiam consignasset; in odia suspicionesque Principum

Casimirus Skirgelo Magnus Litvaniæ Dux renunciatur.

pum Litvanorum incurrit; quæ cùm in aperta deinceps bella emersissent, depositis tandem armis, frequentibus concertationibus diu jactata, nonnisi sub Sigismundo Augusto ex integro conquieverunt. Ius enim in aliquas Russiæ Provincias à Polonis Litvanisque prætensum, utrosque diuturnâ lite exercuit. Quæ verò in eo negotio, aut adversis partium studiis agitata sunt, aut mutuo consensu sancita; in alterâ historiæ hujus parte, temporum rationem secutus indicabo: ita tamen, ut neque disceptationem, neque sententiam super eâ re meam, ipse promam, qui historicum, non arbitrum, tantorum negociorum ago. Illud inter comperta habendum. Quo tempore Iagelo ad Poloniæ regnum evectus est: præter Litvaniam, Samogitiam, Polesiam, Podlachiam, Vitepsciam, Polociam, Smolensciam, Mscislaviam, Magni Litvaniæ Ducis imperio subjectam: Severiam quoque universam, Kijoviam, Volyniam, partemque Podoliæ, Litvano paruisse.

DEO *regnorum omnium primo supremoque Gubernatori ac Domino, Honor & Gloria.*